

**LIETUVOJE GYVENANČIŲ TAUTINĖMS MAŽUMOMS PRIKLAUSANČIŲ
ASMENŲ PADĖTIES TYRIMO IR REZULTATŲ ANALIZĖS
ATASKAITA**

**A. Reprezentatyvios tautinių mažumų apklausos
ATASKAITA**

_____2015 m. gruodžio 07 d._____
(Data)

_____Vilnius_____
(Vieta)

Tiekėjo pavadinimas	Lietuvos socialinių tyrimų centras
Tiekėjo adresas	A.Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius
Už pasiūlymą atsakingo asmens pareigos, vardas, pavardė	Dr. Vita Petrušauskaitė / Stanislava Lavcel
Tyrimo vykdytojai	Dr. Vita Petrušauskaitė, dr. Kristina Šliavaitė, dr. Monika Frėjutė-Rakauskienė
Telefono numeris	8 5 272 2063
El. pašto adresas	vita@ces.lt

Turinys

Tyrimo techninė ataskaita.....	3
Tyrimo rezultatai.....	6
Išsilavinimas ir lietuvių kalbos žinios.....	6
Diskriminacijos suvokimas ir patirtys	8
Tautinis tapatumas	11
Pilietinis dalyvavimas	14
Žiniasklaidos vartojimas	19
Užimtumas ir šeimos finansinė padėtis.....	21
Apklauso rezultatai (dažniai).....	22
Priedas Nr. 1 Klausimynas lietuvių kalba	51
Priedas Nr. 2 Klausimynas rusų kalba.....	65
Priedas Nr. 3 Klausimynas lenkų kalba.....	78

Tyrimo techninė ataskaita

Apklausoje organizavimas. Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apklausa vyko 2015 m. lapkričio 2–21 d. Viso apklausta 600 respondentų (286 lenkai, 206 rusai, 43 baltarusiai, 35 ukrainiečiai, 8 žydai, 6 latviai, 3 totoriai, 3 armėnai, 2 karaimai ir kitų tautybių po vieną). Tyrimas vyko penkiose apklausos vietovėse – Vilniaus mieste (334 respondentai), Vilniaus rajone (111 respondentas), Klaipėdos mieste (72 respondentai), Šalčininkų rajone (52 respondentai) ir Visagine (31 respondentas). Apklausa atliko apklausų bendrovė UAB „Baltijos tyrimai“.

Apklausoje dalyvavusių respondentų imtis yra reprezentatyvi pagal savivaldybes, bendrą lenkų, rusų ir kitų tautybių sudėtį, lytį ir amžių. Tyrimo patikimumas 95 proc., paklaida – 3,8 proc. Apklausoje rezultatai atspindi 353,000 kitų (ne lietuvių) tautybių gyventojų nuomonę šiose 5 savivaldybėse (pagal 2011 metų surašymo duomenis).

Tyrimo metu buvo apklausiami respondentai atitinkantys šiuos kriterijus:

- Respondentas yra Lietuvos Respublikos pilietis.
- Respondentas paklaustas apie savo etninę tapatybę (tautybę) nurodo kitą nei lietuvių etninę grupę (pvz., lenkas, rusas, žydas ir t.t.).

Respondentų pasiskirstymas imtyje pagal tautybes:

- Lenkai: viso apklausti 286 respondentai. Imtyje lenkų grupė sudaro 47,7 proc. visų respondentų.
- Rusai: viso apklausti 206 respondentai. Imtyje rusų grupė sudaro 34,3 proc. visų respondentų.
- Kitos tautybes: viso apklausti 108 respondentai. Imtyje ši grupė sudaro 18 proc. visų respondentų.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad apklausoje imtyje respondentų išsilavinimas buvo kiek aukštesnis nei fiksuotas 2011 m. surašymo metu. Nors apklausoje naudotos atsakymų kategorijos ne visiškai atitiko surašymo metu naudotą išsilavinimo lygmens skirstymą, galima pastebėti, kad apklausoje dalyvavo mažesnė žemiausią – pradinį ir pagrindinį – išsilavinimą turinčių respondentų dalis – tik 4,9 proc. respondentų (2011 m. surašymo duomenimis tarp Lietuvos gyventojų tokį išsilavinimą turi 29,6 proc. gyventojų, rusų tautybės grupėje – 21 proc., lenkų – 30,7 proc.). Toks respondentų pasiskirstymas imtyje galėjo turėti įtakos bendriems apklausoje rezultatams – žemiausią išsilavinimą turinčių tautinių mažumų atstovų nuomonė apklausoje yra silpniau atspindėta – į tai reikia atsižvelgti vertinant tyrimo rezultatus.

Tyrimo anketos buvo parengtos trimis kalbomis – lietuvių, lenkų ir rusų. Apklausa buvo atliekama dviem kalbomis (lietuvių ir rusų) su galimybe respondentui apklausos metu naudotis lenkų kalba parengta anketa.

Tyrimo instrumentas. Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apklausai buvo parengtas specialus tyrimo instrumentas (klausimynas), kuris suderintas su tyrimo

užsakovais (2015 m. spalio 21 d.). Tyrimo klausimynas (žr. Priedai 1, 2 ir 3) buvo sudarytas iš šių pagrindinių tematinų blokų:

- Respondento (-ės) socialinės-demografinės charakteristikos.
- Švietimas.
- Tapatybė ir tarpetniniai / tarpgrupiniai santykiai.
- Diskriminacinės patirtys.
- Pilietinis aktyvumas ir dalyvavimas visuomeniniame gyvenime.
- Žiniasklaidos vartojimas ir vertinimas.
- Respondento (-ės) užimtumas bei ekonominė situacija.

Formuojant reprezentatyvios apklausos tyrimo instrumentą buvo atsižvelgiama į Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimo instituto ir kitų Lietuvos mokslo institucijų vykdytų tyrimų patirtis, metodiką ir įžvalgas. Siekiant užtikrinti duomenų palyginamumo galimybę (t.y. galimybę palyginti duomenis su visos Lietuvos gyventojų ar ankstesniais metais vykdytų tautinių mažumų apklausų duomenimis), didelę dalį tyrimo klausimyno sudaro klausimai (identiški ar adaptuoti), kurie buvo naudoti kituose moksliniuose tyrimuose. Tais atvejais, kai klausimas adaptuotas, aiškumo tikslais buvo pakoreguojama klausimo formuluotė arba atsakymų pasirinkimų variantai, pritaikant juos tautinių mažumų grupėms. Klausimynas buvo išverstas į rusų ir lenkų kalbas. Instrumento klausimų šaltiniai yra šie:

Instrumente naudoto klausimo numeris	Klausimo šaltinis
A1, A2, A3, A4, N3, T1, T2	2008–2011 m. vykdyto tarptautinio mokslinio projekto <i>ENRI-East/ Europietiškujų, nacionalinių ir regioninių tapatybių sąsajos: tautos tarp valstybių prie naujų rytinių Europos Sąjungos sienų</i> reprezentatyvaus tautinių mažumų grupių tyrimo klausimynas. Projektas finansuotas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Vykdytojas Lietuvoje: LSTC Etninių tyrimų institutas.
D5, S1, S4, S5, U1, U2, U3, U4	UAB “Baltijos tyrimai” apklausose naudojami demografinės-socialines respondentų charakteristikas nustatantys klausimai
D7, N5	Kasatkina, N. ir Leončikas, T., (2003). <i>Lietuvos etninių grupių adaptacija: kontekstas ir eiga.</i> Vilnius: Eugrimas. P. 254, 272.
D 8, S6, S7, S8,	Ramonienė M. (Ed.) (2013). <i>Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis.</i> (Priedai: „Apklausos didmiesčiuose klausimynas“). Vilnius: VUL. P. 257, 258, 263, 267.
N1, N2, N4	Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūra (FRA) (2009)

	<p><i>European Union Minorities and Discrimination Survey. Questionnaire.</i> Klausimai A1, A2, A4.</p> <p>Prieiga internete: http://fra.europa.eu/sites/default/files/eu-midis_questionnaire.pdf;</p>
P1, P2, P3, Z4	<p>Pilietinės visuomenės institutas. (2013) <i>Pilietinės galios indeksas 2012</i>. Tyrimo metodiką sukūrė Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė. (3 priedas. Apklausa “Pilietinės galios indeksas 2012 m. Klausimynas visai visuomenei”. P. 92, 94, 95</p>
Z1, Z2, Z3	<p>Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras Vilnius. “Lietuviškos, rusiškos ir kitų šalių žiniasklaidos naudojimas ir vertinimas Lietuvoje”. Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa 2014 m. gruodžio 5–14 d. Tyrimas atliktas Lietuvos radijo ir televizijos komisijos užsakymu. Vilnius, 2014.</p>

Tyrimo rezultatai

Tyrimo tikslas: surinkti duomenis apie tautinių mažumų situaciją, leidžiančius formuoti priemones tautinių mažumų integracijos ir tautinio tapatumo išsaugojimo skatinimui.

Apklausoje rezultatai aptariami pagal pirkimą organizuojančios organizacijos – LR Kultūros ministerijos – pateiktus uždavinius:

1. Tautinių mažumų integracijos į šalies gyvenimo lygis.
2. Pilietinis tautinių mažumų aktyvumo lygis.
3. Tautinis tapatumas.
4. Neformalus tautinių mažumų švietimas ir jo poreikis.

Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apklausoje duomenys pristatomi pagal klausimyną naudotus tematinis blokus. Duomenų analizės pagrindu parengtos išvados ir rekomendacijos pateikiamos atskirame dokumente (*Rekomendacijos Tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo ir integracijos į Lietuvos visuomenę 2016 – 2022 metų plėtros programai*).

Išsilavinimas ir lietuvių kalbos žinios

Apklausoje respondentų buvo prašoma palyginti pasiektą išsilavinimo lygį su savo tėvų išsilavinimu – daugiau kaip pusė (60–61 proc.) nurodė, kad jų išsilavinimas yra aukštesnis nei jų tėvo/ motinos. Ketvirtadalis (24,2 proc.) respondentų išsilavinimas yra toks pats kaip jų tėvo, penktadalis (20,7 proc.) – toks pats kaip jų mamos. Tik apie dešimtadalis (12–13,3 proc.) respondentų nurodė, kad jų išsilavinimo lygis yra žemesnis nei jų tėvų (dalis jų – jauniausioje amžiaus grupėje, t.y. tie respondentai, kurie šiuo metu dar mokosi). Nors šiuos rezultatus dar reikėtų vertinti atsižvelgiant į atsakymų pasiskirstymą skirtingose amžiaus grupėse, preliminariai galima teigti, kad neigiamo socialinio mobilumo tendencijos tautinių mažumų grupėje nėra fiksuojamos.

Daugiau kaip trečdalis (36,5 proc.) tautinėms mažumoms priklausančių respondentų nurodė, kad aukščiausią savo išsilavinimą įgijo lietuvių kalba, 46 proc. – rusų kalba ir 14 proc. – lenkų kalba (žr. S3 atsakymų dažnius). Lenkų tautybės respondentų grupėje lietuvių kalba išsilavinimą įgijusių yra daugiau – 41,3 proc. (rusų kalba – 28,7 proc., lenkų kalba – 29 proc.). Du trečdaliai (66 proc.) rusų tautybės respondentų aukščiausią išsilavinimą yra įgiję rusų kalba, trečdalis (32,5 proc.) – lietuvių kalba. Kitų tautybių grupėje daugiausiai respondentų (53,7 proc.) aukščiausią išsilavinimą yra įgiję rusų kalba, trečdalis (31,5 proc.) – lietuvių kalba, o 13,9 proc. – kitomis kalbomis.

Paklausti apie tai, kokiomis kalbomis dažniausiai kalba namuose 30 proc. tautinėms mažumoms priklausančių respondentų nurodė namuose (šeimoje) vartojantys lietuvių kalbą (atsakymų variantai „Lietuvių“ – 7,8 proc., „Rusų ir lietuvių“ – 11,7 proc. ir

„Lenkų ir lietuvių“ – 10,5 proc.). Rusų kalba namuose kalba 38,5 proc. respondentų, lenkų kalba – 17,5 proc. Rusų tautybės respondentų grupėje dažniausiai yra vartojama tik rusų kalba – 68 proc. (lietuvių kalba – 7,8 proc., rusų ir lietuvių kalba – 24,3 proc.). Lenkų tautybės grupėje kalbų įvairovė didesnė, tačiau lietuvių kalba yra vartojama kiek mažiau nei rusų grupėje. Namuose lenkų kalba kalbantys nurodė 36,7 proc. lenkų tautybės respondentų, lenkų ir rusų – 23,8 proc., lenkų ir lietuvių – 21,3 proc., rusų – 10,5 proc., lietuvių – 5,6 proc. respondentų. Kitų tautybių grupėje dominuoja rusų kalba – 56,5 proc. respondentų nurodė ją kalbantys namuose (lietuvių kalba – 13,9 proc., rusų ir lietuvių kalba – 15,7 proc., kitomis kalbomis – 10,2 proc.).

Nepaisant kiek mažesnio lietuvių kalbos vartojimo namuose, didesnė lenkų nei rusų tautybės respondentų dalis nurodė laisvai kalbantys (rašantys ir skaitantys) lietuvių kalba – 69,2 proc. (rusų grupėje – 64,1 proc., kitų tautybių grupėje – 53,7 proc.) (žr. S5 atsakymų dažnius). Lenkų grupėje tik 3,4 proc. respondentų nurodė, kad nemoka lietuvių kalbos ar negali ja bendrauti (atsakymai „Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti“ ir „Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos“). Rusų grupėje ši dalis sudaro 8,3 proc. respondentų, kitų tautybių grupėje – 14,8 proc.

Nors lietuvių kalbos žinios tautinių mažumų grupėje yra gana geros, rusų kalba išlieka ta kalba, kurią didelė dalis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų moka geriausiai – 88,2 proc. respondentų nurodė laisvai kalbantys, rašantys ir skaitantys rusų kalba (rusų grupėje – 100 proc. lenkų grupėje – 76,6 proc.). Lenkų kalba laisvai kalba skaito ir rašo 90,6 proc. lenkų tautybės respondentų, 9,1 proc. – gali susikalbėti, bet sunkiai skaito ir rašo. Anglų kalbos žinios tautinių mažumų grupėje yra kiek silpnesnės – 40,3 proc. respondentų nurodė nemokantys šios kalbos.

Siekiant įvertinti lietuvių kalbos kursų poreikį, tautinių mažumų respondentų buvo klausiama ar ir su kokiomis problemomis dėl lietuvių kalbos nemokėjimo jie susidūrė per pastaruosius 12 mėnesių. Klausimas buvo užduodamas tik tiek respondentams, kurie nenurodė, jog laisvai kalba, skaito ir rašo lietuvių kalba (N=212). Tik kiek mažiau nei trečdalis (30,2 proc.) šios grupės respondentų, nurodė, kad darbindamiesi ar darbiniuose santykiuose turėjo problemų dėl valstybinės lietuvių kalbos nemokėjimo (skaičiuojant nuo visų respondentų – 10,7 proc.). Toliau gilinantis su kokiomis problemomis susidūrė, daugiausia respondentų nurodė, kad „Dažnai tenka prašyti kitų pagalbos atliekant darbinės užduotis (pvz. pildant raštus, bendraujant su klientais ir pan.) – 84,4 proc. problemų darbe turėjusių respondentų (arba 9 proc. skaičiuojant nuo visų apklausoje dalyvavusių respondentų). Tik nedidelė dalis nurodė, kad dėl lietuvių kalbos nemokėjimo negavo paaukštinimo (22 proc. šioje grupėje arba 2,3 proc. nuo visų respondentų) ar nebuvo priimti į darbą (23 proc. arba 2,5 proc. nuo visų respondentų). Kiek daugiau nei pusė (53 proc.) su problemomis dėl lietuvių kalbos darbe susidūrusių respondentų nurodė, kad jaučiasi nejaukiai bendraudami su kitais darbuotojais (pvz., dėl akcento, negalėjimo rinkamai pasakyti ir pan.) – tai sudarė 5,7 proc. visų apklausoje dalyvavusių respondentų.

Paklausti, ar šiuo metu mokosi lietuvių kalbos (klausimas buvo užduotas tik tiems respondentams, kurie nenurodė, kad laisvai kalba, skaito ir rašo lietuvių kalba, N=212), du trečdaliai (66 proc.) šios grupės respondentų atsakė, kad nesimoko, nes jiems to nereikia ar neapsimoka (dėl senyvo amžiaus, ketinimo išvykti iš Lietuvos ar pan.). Savo lietuvių kalbos žinias vienaip ar kitaip tobulinantys nurodė kiek mažiau nei trečdalis (31 proc.) šios grupės respondentų.

Lietuvių kalbos kursai, organizuojami tautinių mažumų gyvenamosiose vietovėse labai didelio populiarumo nesulauktų – 63,7 proc. lietuvių kalbą ne itin gerai mokantys respondentai nurodė tokių kursų nelankytų, nes jiems to nereikia (žr. S9 atsakymo dažnius). Kad tikrai lankytų nurodė 7,1 proc. respondentų (iš tų, kurie nenurodė, kad laisvai kalba, skaito ir rašo lietuvių kalba; nuo visų respondentų jų skaičius sudaro 2,5 proc. tautinėms mažumoms priklausančių asmenų). Kad galbūt lankytų (jei tiktų pasiūlytas laikas) nurodė 17,9 proc. lietuvių kalbą ne itin gerai mokantys respondentai (nuo visų respondentų – 6,3 proc.). Nors tradicinių lietuvių kalbos kursų poreikis yra nedidelis, galbūt būtų tikslinga pasiūlyti daugiau priemonių ir metodikos (pvz., nuotolinio mokymo kursų, testų ir užduočių internete) savarankiškam lietuvių kalbos mokymuisi namuose ar netoliese esančiose bibliotekose.

Diskriminacijos suvokimas ir patirtys

Apklausoje metu buvo siekiama išsiaiškinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų diskriminacijos suvokimą ir palyginti jį su Lietuvos gyventojų rodikliais. Duomenys apie Lietuvos gyventojų diskriminacijos suvokimą buvo paimti iš 2015 m. Europos Komisijos užsakymu atliekamo Eurobarometro tyrimo *Diskriminacija ES 2015 m.* (EK 2015)¹. Tiek Eurobarometro tyrimo metu, tiek atliekant tautinių mažumų apklausą, diskriminacijos suvokimas buvo matuojamas užduodant klausimą „Pasakykite, ar kiekvienas iš žemiau išvardintų diskriminacijos tipų, Jūsų nuomone, yra labai paplitęs, gana paplitęs, gana retas, labai retas ar tokios diskriminacijos Lietuvoje nėra?“.

Lyginant su bendrais ES vidurkiais, diskriminacijos dėl tautybės paplitimas Lietuvoje yra gana žemas – jei ES kontekste diskriminacija dėl tautybės yra laikoma viena labiausiai paplitusių diskriminacijos tipų (64 proc. ES gyventojų mano, kad diskriminacija dėl tautybės yra labai paplitusi/ gana paplitusi), tai Lietuvoje tik 29 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad ši diskriminacija yra labai paplitusi/ gana paplitusi. Panašiai šios diskriminacijos mastus Lietuvoje vertina ir tautinių mažumų atstovai – tik kiek daugiau nei penktadalis (23 proc.) respondentų atsakė, kad diskriminacija dėl tautybės yra labai paplitusi/ gana paplitusi (žr. 1 lentelė).

Lietuvoje labiausiai paplitusia laikoma diskriminacija dėl seksualinės orientacijos – 57 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad šis diskriminacijos tipas yra labai paplitęs/ gana paplitęs. Tautinių mažumų atstovai šį diskriminacijos tipą taip pat įvardino kaip

---

¹ Apklausa atlikta 2015 m. gegužės–birželio mėn. (N=1004).

labiausiai paplitusi, tačiau ši atsakymą pasirinkusių respondentų dalis tautinių mažumų tarpe buvo mažesnė – 48 proc. (žr. 1 lentelė).

Tautinių mažumų atstovų apklausos duomenys žymiai skyrėsi nuo Lietuvos gyventojų duomenų vertinant diskriminacijos dėl lyties bei negalios paplitimą – mažesnė tautinėms mažumoms priklausančių respondentų dalis nurodė, kad šie diskriminacijos tipai Lietuvoje yra labai paplitę/ gana paplitę. Ketvirtadalis (25 proc.) Lietuvos gyventojų nurodė, kad diskriminacija dėl lyties Lietuvoje yra labai paplitusi/ gana paplitusi, tuo tarpu tautinių mažumų atstovai – tik 14 proc. Beveik pusė (44 proc.) Lietuvos gyventojų teigė, kad diskriminacija dėl neįgalumo Lietuvoje yra labai paplitusi/ gana paplitusi, tuo tarpu taip manė tik penktadalis (20 proc.) tautinių mažumų atstovų (žr. 1 lentelė).

Tautinių mažumų apklausos duomenys rodo, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys gali skirtingai suvokti, atpažinti ir reaguoti į diskriminaciją. Nors tik gana nedidelė dalis tautinių mažumų atstovų (23 proc.) mano, kad diskriminacija dėl tautybės Lietuvoje yra paplitusi, paklausus papildomą klausimą apie lietuvių ir nelietuvių tautybės asmenų galimybes gauti darbą ar kilti karjeroje, net 31 proc. respondentų atsakė manantys, kad nelietuvių tautybės asmens galimybės yra mažesnės nei lietuvių tautybės asmens (žr. N4 atsakymo dažnius).

Asmeniškai per pastaruosius 12 mėn. diskriminaciją dėl tautybės patyrę nurodė 12,5 proc. respondentų (rusų grupėje – 13,6 proc., lenkų grupėje – 12,9 proc.). Diskriminaciją patyrę respondentai nurodė, kad dėl tautybės buvo diskriminuojami darbe (7 proc., skaičiuojant nuo visų apklausoje dalyvavusių respondentų), valstybinėje įstaigoje (6 proc. visų respondentų) ir viešojoje erdvėje (gatvėje arba viešajame transporte diskriminaciją patyrę nurodė apie 5 proc. visų respondentų).²

---

² Panašūs diskriminacijos rodikliai buvo fiksuojami ir 2011 m. ENRI-East apklausos metu. Žr. ENRI (2011) *The Russian Minority in Lithuania. The Polish Minority in Lithuania. The Belarussian Minority in Lithuania. Series of project reports. Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe*. Prieiga internete: <http://www.ces.lt/projektai/buve-projektai/etniniu-grupiutyrimu-projektai/enri-east/>

1 lentelė. Diskriminacijos suvokimas: tautinių mažumų ir Lietuvos gyventojų apklausų palyginimas (proc.).

	Labai paplitęs, gana paplitęs	Gana retas, labai retas	Nėra tokios diskriminacijos	Nežino, neatsakė
Tautybė /Lietuvos gyventojai	29 %	53%	11%	7%
Tautybė /tautinės mažumos	23%	62%	14%	2%
Lytis /Lietuvos gyventojai	25%	52%	17%	6%
Lytis /tautinės mažumos	14%	59%	25%	2%
Seksualinė orientacija /Lietuvos gyventojai	57%	29%	4%	10%
Seksualinė orientacija /tautinės mažumos	48%	39%	6%	7%
Neįgalumas /Lietuvos gyventojai	44%	44%	9%	3%
Neįgalumas /tautinės mažumos	20%	58%	15%	8%
Religija ar tikėjimas /Lietuvos gyventojai	17%	57%	21%	5%
Religija ar tikėjimas /tautinės mažumos	9%	46%	38%	7%

Tautinis tapatumas

Šia klausimų grupe buvo siekiama įvertinti, kokią svarbą tautinei tapatybei teikia tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, kokias tautinio tapatumo puoselėjimo priemonės laiko svarbiausiomis bei kaip vertina santykius tarp skirtingų etinių grupių Lietuvos visuomenėje.

Apklausoje respondentams buvo užduodamas klausimas „Kuriai iš čia išvardintų grupių Jūs save priskirtumėte pirmiausia – kuri iš pateiktų grupių Jums artimiausia?“, pateikiant 13 atsakymų variantų (žr. D7A atsakymo dažnius). Didžiausia respondentų dalis – penktadalis (24,7 proc.) – kaip pirmąją grupę pasirinko „Mano kartos žmonės“ (rusų grupėje – 28,1 proc., lenkų grupėje – 19,2 proc.). Po jos sekė – „Mano tautybės žmonės Lietuvoje“ (16,5 proc.) ir „Visi, kalbantieji mano gimtąja kalba“ (15,8 proc.). Mažesnę dalis respondentų kaip svarbias grupes nurodė „Mano tautybės žmonės, kad ir kur jie gyventų“ (10,8 proc.), „To paties kaip ir mano tikėjimo (religijos) žmonės“ (9,2 proc.), „Bendradarbiai (9 proc.) ir „Mano profesijos žmonės“ (6,5 proc.).

Kaip ir ankstesniais metais (Kasatkina ir Leončikas 2003), pastebima, kad respondentai stipriausiai identifikuoja su socialinėmis (tos pačios kartos, profesijos žmonės, bendradarbiai) ir etninėmis kategorijomis (kalbantieji ta pačia gimtąja kalba, tos pačios tautybės žmonės). Ši tendencija buvo stebima ir lietuvių etninėje grupėje (Kasatkina ir Leončikas 2003). 2015 m. apklausos duomenimis, saviidentifikacijos atsakymų variantus suskirsčius į etnines ir socialines kategorijas, matyti, kad dominuoja etninės kategorijos (iš viso 43,1 proc. respondentų kaip artimiausią nurodė etninės kategorijos grupę – kalbantieji ta pačia gimtąja kalba, tos pačios tautybės žmonės). Socialinėms kategorijoms priskirtiną grupę (tos pačios kartos, profesijos žmonės, bendradarbiai, bendraminčiai) kaip artimiausią rinkosi 40,9 proc. respondentų, religinę kategoriją – 9,2 proc. respondentų. Lyginant rusų ir lenkų etnines grupes, matyti, kad etninei kategorijai priskiriamos grupės yra kiek svarbesnės lenkų tautybės respondentams (46,1 proc., rusų – 43,2 proc.), o socialinės grupės – rusų tautybės respondentams (45 proc., lenkų – 33,8 proc.). Didesnę lenkų nei rusų respondentų dalis kaip svarbią nurodė religinę kategoriją („To paties tikėjimo (religijos) žmonės“) – 11,2 proc. lenkų tautybės ir 7,3 proc. rusų tautybės respondentų.

Apklausos duomenys rodo, kad tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims etninė tapatybė išlieka svarbi asmeninio tapatumo dalis. Siekiant įvertinti priemones, kurias valstybė galėtų įgyvendinti skatinant tautinių mažumų integraciją ir tautinio tapatumo išsaugojimą, apklausoje respondentų buvo prašoma įvertinti kiek jiems yra svarbios atskiros tautinį tapatumą puoselėjančios priemonės (žr. T1 atsakymų dažnius).

Švietimo srityje – kalbant apie vaikų ugdymą – tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims yra **svarbu, kad jų vaikai mokytųsi savo gimtosios kalbos bendrojo ugdymo mokykloje** (tiek mokyklose, kuriose mokoma lietuvių kalba – 67,7 proc., tiek mokyklose, kuriose ugdymo procesas organizuojamas vaikų gimtąja kalba – 63,8

proc.). Sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos vaikams matomos kaip šiek tiek mažiau svarbios (55,7 proc. respondentų atsakė, kad jiems labai svarbu/ greičiau svarbu, kad „Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams“). Nemaža dalis (59,8 proc.) respondentų mano, kad yra svarbu, jog jų vaikai lankytų darželį, kuriame vaikai yra ugdomi jų gimtąja kalba.

Dar didesnė dalis respondentų – 74 proc. – nurodė, kad jiems yra labai svarbu/ greičiau svarbu, jog jų **vaikai mokykloje mokytųsi jų etninės grupės istorijos ir kultūros**.

Kasdieniam gyvenime, tautinių mažumų atstovai didelę svarbą teikia **gimtosios kalbos vartojimui** (77,8 proc. teigia, kad jiems labai svarbu/ greičiau svarbu, kad „Jūs turėtumėte galimybę kalbėti Jūsų gimtąja kalba kasdieniam gyvenime“), savo **papročių, tradicijų ir kultūros išsaugojimui** (81,2 proc. – labai svarbu/ greičiau svarbu, kad „Jūs išsaugotumėte savo tautybės papročius, tradicijas, kultūrą“) ir **galimybei skaityti laikraščius bei žurnalus gimtąja kalba** (70,3 proc. – labai svarbu/ greičiau svarbu). Beveik pusė respondentų (48 proc.) nurodė, kad norėtų turėti galimybę (kaip suaugę asmenys) dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje, 53 proc. – visuomeninės organizacijos, vienijančios jų tautybės asmenis veiklose.

Didelė dalis respondentų taip pat pageidautų turėti galimybę lankytis kultūros renginiuose (teatre, kino teatre, koncertuose), rengiamuose jų gimtąja kalba – 72,7 proc. atsakė, kad tai jiems labai svarbu/ greičiau svarbu. Renginiuose, skirtuose jų etninės grupės tradicinėms šventėms, norėtų turėti galimybę dalyvauti 69,7 proc. respondentų.

Lyginant rusų ir lenkų tautybių respondentų atsakymus, didelių skirtumų nefiksuojama. Kiek didesnė rusų tautybės respondentų dalis nurodė, kad jiems yra svarbu turėti galimybę kalbėti gimtąja kalba kasdieniam gyvenime (85 proc., lenkų grupėje – 76,2 proc.), turėti galimybę lankytis kultūros renginiuose, rengiamuose jų gimtąja kalba (80,6 proc., lenkų grupėje – 70,6 proc.) bei išsaugoti savo tautybės papročius, tradicijas ir kultūrą (86,9 proc., lenkų – 77,3 proc.). Lenkų tautybės respondentai kiek daugiau svarbos nei rusai suteikia sekmadieninėms (šeštadieninėms) mokykloms bei dalyvavimui visuomeninių organizacijų, vienijančių jų tautybės asmenis, veiklose. **Dalyvavimas šeštadieninių (sekmadieninių) mokyklų ir visuomeninių organizacijų veiklose aktualiausias mažesniųjų etninių grupių nariams** – 63,9 proc. atsakė, kad jiems labai svarbu/ greičiau svarbu, kad „Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams“, 53,7 proc. norėtų turėti galimybę (kaip suaugę asmenys) dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje, o 62 proc. – visuomeninės organizacijos, vienijančios jų tautybės asmenis, veikloje.

Apklausoje respondentų taip pat buvo klausama apie egzistuojančias įtampas visuomenėje tarp skirtingų etninių ir socialinių grupių. Kaip ir ankstesnių apklausų

metu, respondentai pabrėžė įtampą tarp neturtingai ir turtingai gyvenančių žmonių („Daug įtampos“ – 23 proc., „Šiek tiek įtampos“ – 59,7 proc.) ir tarp Lietuvoje gyvenančių romų (čigonų) ir lietuvių („Daug įtampos“ – 33,8 proc., „Šiek tiek įtampos“ – 47,2 proc.). Apie trečdalį (32–33 proc.) tautinėms mažumoms priklausančių respondentų nurodė, kad įtampos tarp Lietuvoje gyvenančių rusų ir lietuvių bei žydų ir lietuvių Lietuvoje nėra. Kad nėra įtampos tarp Lietuvoje gyvenančių lenkų ir lietuvių manė apie penktadalis (26,7 proc.) respondentų, tarp Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų ir lietuvių – 27,8 proc. respondentų.

Lyginant duomenis su 2011 m. ENRI-East tyrimo metu atlikta apklausa, galima pastebėti, kad rusų tautybės respondentai pastebi išaugusią įtampą tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių rusų. Kad nėra įtampos tarp Lietuvoje gyvenančių rusų ir lietuvių 2011 m. manė 40,7 proc. rusų tautybės respondentų (2015 m. – 32,7 proc.), kad yra šiek tiek įtampos – 46,8 proc. (2015 m. – 54,9 proc.), kad yra daug įtampos – 10,4 proc. (2015 m. – 11,7 proc.). Nepaisant to, rusų tautybės respondentai 2015 m. gana pozityviai vertino etninius santykius Lietuvoje – kad yra daug įtampos tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų nurodė tik 5,3 proc. rusų tautybės respondentų.

Skirtingai nei rusų tautybės respondentai, kurie labiau pabrėžia įtampas tarp skirtingų socialinių grupių, lenkų tautybės respondentai pastebi daugiau įtampos tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų bei tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių lenkų. Penktadalis (20,3 proc.) lenkų tautybės respondentų mano, kad yra „Daug įtampos“ tarp tautinių mažumų ir lietuvių, daugiau nei ketvirtadalis (27,3 proc.) – tarp lenkų ir lietuvių.

Mažiausiai įtampos tautinėms mažumoms priklausantys respondentai mato tarp skirtingų religinių grupių („Nėra įtampos“ – 42,2 proc.).

Pilietinis dalyvavimas

Šia klausimų grupe buvo siekiama nustatyti koks yra tautinėms mažumoms priklausančių LR piliečių pilietinis dalyvavimas ir požiūris į turimas pilietines galias. Klausimyne buvo naudoti Pilietinės galios indekso (PGI) apklausoje (Pilietinės visuomenės institutas 2007–2014) naudojami klausimai, tautinių mažumų apklausos duomenis galima palyginti su Lietuvos gyventojų duomenimis.³

Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų pilietinės įtakos suvokimas buvo matuojamas respondentams apklausoje užduodant PGI klausimą „Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale“. Apklausoje be įprastai PGI klausimyne matuojamų visuomenės grupių (Prezidentas, Seimo nariai, valdininkai, seniūnai, savivaldybių tarybos, verslininkai, žiniasklaidos atstovai, visuomeninės organizacijos (bendruomenės), paprasti žmonės ir Jūs asmeniškai) buvo įtrauktos ir trys papildomos grupės – „Tautinės mažumos Lietuvoje“, „Lietuvos rusai“ ir „Lietuvos lenkai“.

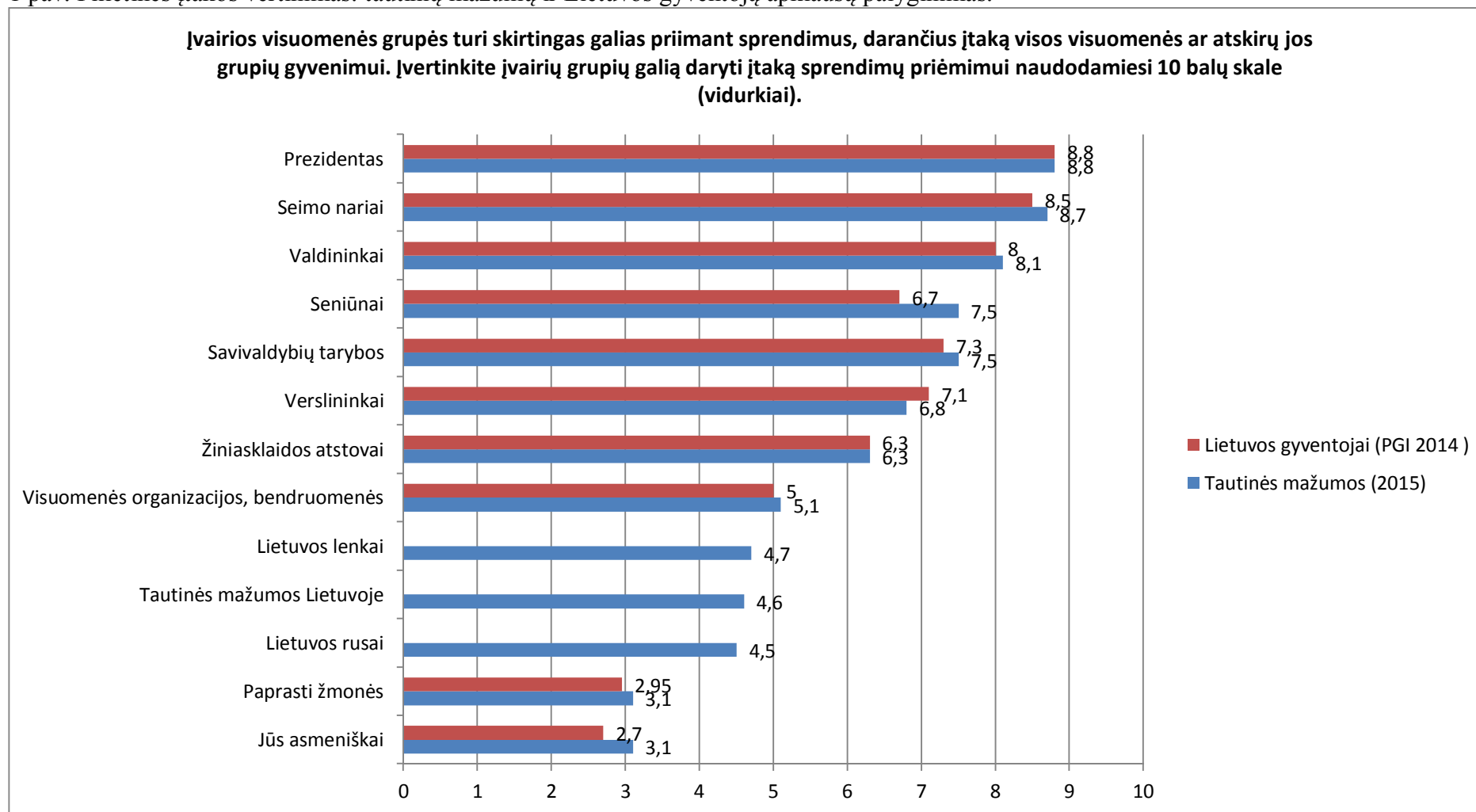
Lyginant tautinių mažumų apklausos ir 2014 m. Pilietinės galios indekso rezultatus (Pilietinės visuomenės institutas 2015⁴) galima pastebėti, kad įvairių visuomenės grupių pilietinė įtaka vertinama panašiai (žr. 1 pav.). Tiek bendrai Lietuvos gyventojai, tiek tautinėms mažumoms priklausantys asmenys daugiausiai galios priimant visai visuomenei svarbius sprendimus yra linkę priskirti valdžios institucijoms – Prezidentui, Seimo nariams, valdininkams, savivaldybių taryboms, seniūnams. Tautinių mažumų atstovai, kaip ir Lietuvos gyventojai, nurodė, kad mažiausiai įtakos priimant sprendimus turi „paprasti žmonės“ ir jie patys asmeniškai. Tautinių mažumų bendruomenių įtaka buvo vertinta kaip nežymiai didesnė nei „paprastų žmonių“, tačiau silpnesnė nei visuomeninių organizacijų, žiniasklaidos ar verslininkų.

---

³ Siekiant palyginti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų ir Lietuvos gyventojų pilietinės galios indekso skirtumus, būtų tikslinga atlikti atskirą, specializuotą apklausą, įtraukiant daugiau klausimų, atsižvelgiant į Pilietinės visuomenės instituto parengtą tyrimo metodologiją.

⁴ Pilietinės visuomenės institutas (2015). *Pilietinės galios indeksas. 2012 metai. 2013 metai. 2014 metai*. Vilnius: Pilietinės visuomenės institutas. Prieiga internete: <http://www.civitas.lt/pilietines-galios-indeksas-2012-2013-2014-metai/>

1 pav. Pilietinės įtakos vertinimas: tautinių mažumų ir Lietuvos gyventojų apklausų palyginimas.

Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų pilietinis aktyvumas buvo matuojamas naudojant PGI klausimą „Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-iusi) ką nors iš išvardintų veiksmų?“. Apklausoje respondentams buvo pateiktas 8 galimų pilietinių veiklų sąrašas (žr. P3 klausimo atsakymų dažnius ir 2 pav.).

Lyginant tautinių mažumų apklausos ir 2014 m. Pilietinės galios indekso rezultatus labai ryškių skirtumų tarp visų Lietuvos gyventojų ir tautinių mažumų atstovų nematyti. Tautinėms mažumoms priklausantys Lietuvos gyventojai šiek tiek mažiau dalyvauja vietos bendruomenės veiklose – dalyvaujantys nurodė apie ketvirtadalis (24 proc.) respondentai, tuo tarpu PGI duomenimis šiose veiklose dalyvavo apie trečdalis (33 proc.) visų Lietuvos gyventojų. Lenkų tautinės grupės atstovai vietos bendruomenės veiklose dalyvauja pasyviau nei rusų tautybės asmenys – tik penktadalis (21 proc.) nurodė dalyvavę šiose veiklose (rusų – 27 proc.). Lyginant su kitais respondentais, rusų tautybės asmenys išsiskiria žemu dalyvavimu religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje – šiose veiklose nurodė dalyvavę tik 3 proc. rusų tautybės respondentų (lenkų grupėje – 8 proc., 2014 m. PGI apklausoje – 8 proc. respondentų).

Pastaraisiais metais Lietuvos gyventojų pilietinis aktyvumas mažėjo (Pilietinės visuomenės institutas 2015: 130), ypač mažai Lietuvos gyventojų dalyvauja pilietinio protesto (demonstracijose, mitinguose, streikuose) veiklose (2014 m. - tik 3,5 proc.). Tautinių mažumų atstovai nežymiai, tačiau aktyviau nei Lietuvos gyventojai dalyvavo visuomeninėse veiklose – visuomeninių organizacijų, judėjimų veiklose, demonstracijose, mitinguose ar piketuose bei visuomeninėse ar pilietinėse kampanijose. Visuomeninių organizacijų veikloje ir mitinguose (piketuose, demonstracijose) aktyviausiai nurodė dalyvę lenkų tautybės respondentai – apie dešimtadalis (9–13 proc.) respondentų. Rusų tautybės asmenys kiek mažiau dalyvavo mitinguose (piketuose, demonstracijose) – 6 proc., tačiau gana aktyviai, lyginant su Lietuvos gyventojais, dalyvavo visuomeninėse kampanijose (10 proc.) ir visuomeninių organizacijų veiklose (9 proc.). Aktyvesnis tautinių mažumų dalyvavimas pilietinio protesto veiklose nurodo ne tik skirtingas pilietinės mobilizacijos formas, bet atkreipia dėmesį į politiniame lygmenyje nesprenžiamas tautinėms mažumoms aktualias problemas.

Siekiant įvertinti politinį aktyvumą apklausoje tautinių mažumų atstovų buvo klausama „Ar Jūs balsavote 2015 m. vykusiuose rinkimuose į Lietuvos savivaldos tarybas“. Atsakymus į šį klausimą reikėtų vertinti atsargiai – apklausose neretai fiksuojama didesnė gyventojų dalis, nurodžiusių, kad balsavo rinkimuose, lyginant su oficialiais rinkėjų aktyvumo rinkimų dieną duomenimis (*vote overreporting*, žr. Belli, Traugott, Young, and McGonagle 1999; Bernstein, Chadha, and Montjoy 2001 ir kt.⁵).

---

⁵ Belli, R. F., Traugott, M. W., Young, M., and McGonagle, K. A.. (1999). Reducing Vote Overreporting in Surveys: Social Desirability, Memory Failure, and Source Monitoring. *The Public Opinion Quarterly*, 63(1), 90–108.

2015 m. vykusiuose savivaldybių rinkimuose dalyvavo 39,8 proc. rinkėjų (LR Vyriausioji rinkimų komisija 2015⁶). Tautinių mažumų apklausoje rinkimuose nurodė dalyvavę 59,3 proc. respondentų, lenkų grupėje – net 67,8 proc. (rusų grupėje – 52,9 proc., kitų tautybių – 49,1 proc.). Nors šie duomenys negali būti laikomi patikimais vertinant tikrąjį rinkėjų elgesį, vis tik svarbu pabrėžti, kad tokie aukštas rodiklis rodo, jog tautinių mažumų atstovai balsavimą rinkimuose vertina kaip svarbų ir socialiai priimtina elgesį (žr. Silver, Anderson and Abramson 1986⁷).

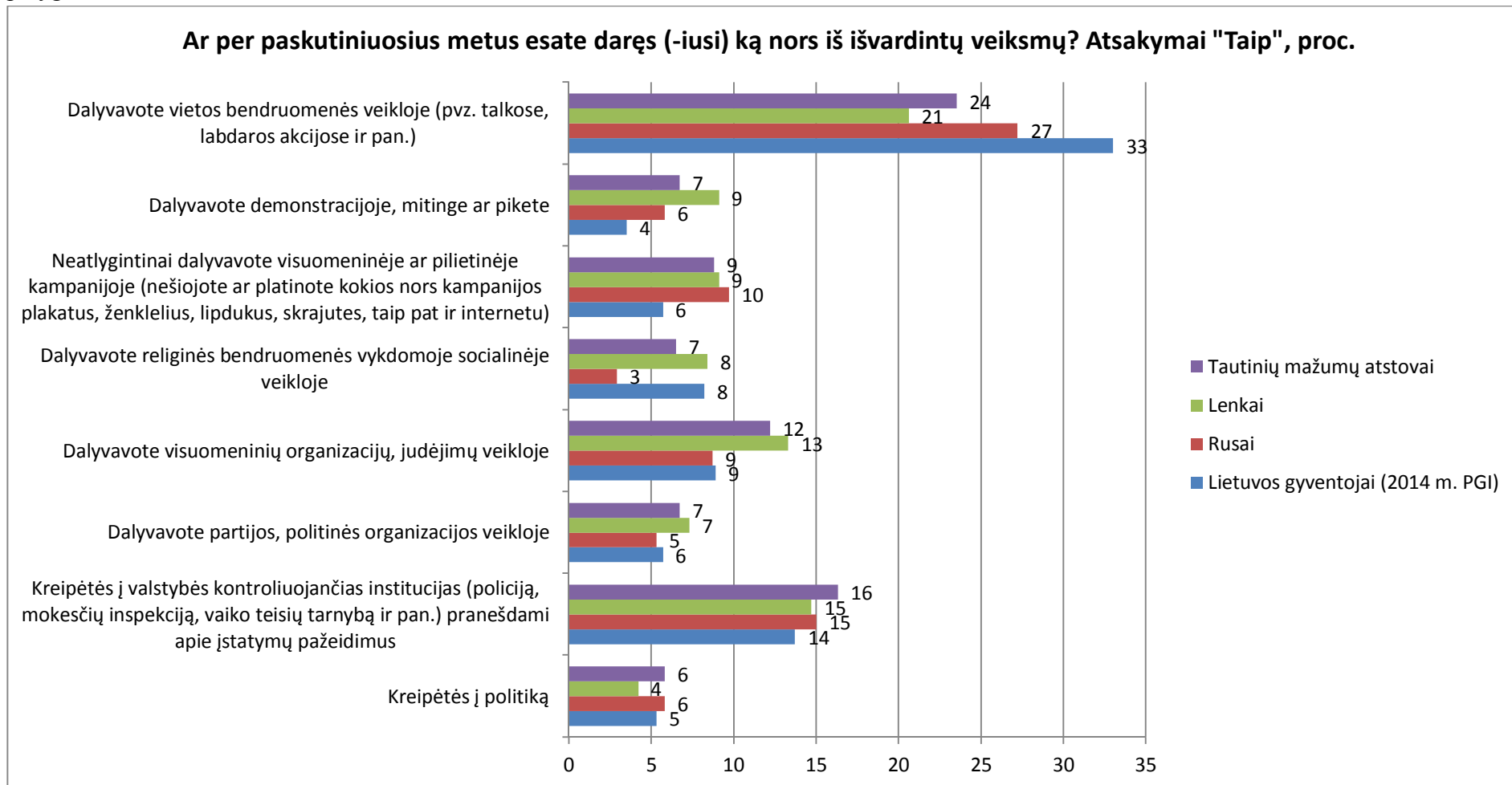

Bernstein, R., Chadha, A., and Montjoy, R. (2001). Overreporting Voting: Why It Happens and Why It Matters. *The Public Opinion Quarterly*, 65(1), 22–44.

⁶ LR Vyriausioji rinkimų komisija (2015). 2015 m. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimai. Balsavimo rezultatai. Prieiga internete: http://www.2013.vrk.lt/2015_savivaldybiu_tarybu_rinkimai/output_lt/rinkimu_diena/rinkeju_aktyvumas_ordereda1turas.html

⁷ Silver B.D., Anderson, B.A., and Abramson, P. R. (1986). Who Overreports Voting? *American Political Science Review*, 80, 613-624.

2 pav. Dalyvavimas pilietinėse veiklose: tautinių mažumų atstovų (atskirai – rusų ir lenkų grupės) ir visų Lietuvos gyventojų pilietinio aktyvumo palyginimas.

Žiniasklaidos vartojimas

Apklausos duomenys rodo, kad tautinėms mažumoms priklausančių asmenų žiniasklaidos vartojimo įpročiai išlieka panašūs kaip ir ankstesniais metais (žr. ENRI 2011, Vilmorus 2014⁸). Populiariausia žiniasklaidos priemone išlieka televizija – Lietuvos ir pasaulio naujienas iš televizijos kanalų reguliariai sužino daugiau kaip pusė tautinių mažumų narių. Rusijos televizijos stotys tebeišlaiko didesnę populiarumą nei televizijos stotys lietuvių kalba. Daugiau kaip du trečdaliai (70,7 proc.) respondentų nurodė, kad naujienas reguliariai (atsakymai „Kartą per dieną ir dažniau“ bei „Reguliariai, bet ne kasdien“) seka Rusijos televizijos stotyse. Nežymiai mažiau (60,9 proc.) respondentų nurodė naujienas sekantys komercinėse Lietuvos televizijos stotyse (LNK, TV3, BTV ir kt.), kiek daugiau nei trečdalis (36,2 proc.) – naujienas seka nacionalinio transliuotojo (LRT televizija, LRT Kultūros kanalas) laidose. Lenkijos televizijos stotys ir pasauliniai naujienų kanalai (CNN, BBC, Euronews ir kt.) yra mažiau populiarūs (žr. Z3 atsakymų dažnius).

Antra pagal populiarumą žiniasklaidos priemonė – tau naujienų svetainės internete. Šioje srityje, priešingai nei televizijoje, dominuoja Lietuvos naujienų svetainės – tiek tos, kurios informaciją pateikia lietuvių kalba, tiek tos, kuriose naujienos pateikiamos rusų kalba (ru.delfi.lt ir pan.). Beveik pusė respondentų (49,7 proc.) nurodė, kad naujienas reguliariai (atsakymai „Kartą per dieną ir dažniau“ bei „Reguliariai, bet ne kasdien“) seka naujienų svetainėse lietuvių kalba (delfi.lt, lrytas.lt ir pan.). Daugiau nei trečdalis (38,8 proc.) nurodė, kad naujienas reguliariai skaito Lietuvos naujienų internetinėse svetainėse rusų kalba. Skirtingai nei televizijos atveju, Rusijos naujienų agentūrų internetinės svetainės nėra populiaros – naujienas šiose svetainėse reguliariai sekantys nurodė tik nepilnas penktadalis (17 proc.) respondentų.⁹ Svarbus naujienų šaltinis yra ir socialiniai tinklai (Facebook, Twitter, Youtube ir pan.) – šiose svetainėse naujienas reguliariai sužinantys nurodė 40,7 proc. respondentų.

Radio stotys taip pat išlieka svarbus informacijos šaltinis – čia dominuoja radio stotis Ruskoje radio Baltija (naujienas reguliariai seka 47,5 proc. respondentų) ir komercinės radio stotys lietuvių kalba (32,4 proc. respondentų). Radio stoties lenkų kalba Znad Willi reguliariai klausantys nurodė 21,8 proc. respondentų, nacionalinio transliuotojo (LRT Radijas, LRT Klasika ir LRT Opus) – 15,2 proc. respondentų.

⁸ ENRI (2011) *The Russian Minority in Lithuania. The Polish Minority in Lithuania. The Belarussian Minority in Lithuania. Series of project reports. Contextual and empirical reports on ethnic minorities in Central and Eastern Europe.* Prieiga internete: <http://www.ces.lt/projektai/buve-projektai/etniniu-grupiu-tyrimu-projektai/enri-east/>

Vilmorus (2014). *Lietuviškos, rusiškos ir kitų šalių žiniasklaidos naudojimas ir vertinimas Lietuvoje.* Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa 2014 m. gruodžio 5–14 d. Tyrimas atliktas Lietuvos radijo ir televizijos komisijos užsakymu.

⁹ Šios apklausos rezultatai gana žymiai skiriasi nuo 2014 m. gruodžio mėnesį Vilmorus atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos „Lietuviškos, rusiškos ir kitų šalių žiniasklaidos naudojimas ir vertinimas Lietuvoje“, kurios metu buvo apklausiami ir nelietuvių tautybės respondentai. Apklausoje buvo naudojamas identiškas klausimas „Kur ir kaip dažnai sekate naujienas Lietuvoje ir pasaulyje“ bei atsakymų variantai. 2014 m. apklausoje, nelietuvių grupėje, naujienas reguliariai iš Rusijos internetinių naujienų svetainių sužinantys nurodė 35 proc. respondentų (2015 m. – 17 proc.), naujienas iš svetainių lietuvių kalba – 33 proc. (2015 m. – 49,7 proc.). Priežastis, kodėl rezultatai skiriasi, reikėtų analizuoti detaliau.

Laikraščių populiarumas nėra didelis, naujienas laikraščiuose reguliariai sužino apie trečdalis respondentų. Populiariausi išlieka Lietuvoje leidžiami laikraščiai rusų kalba (Obzor, Litovskij kurjer, Ekspress nedelia ir kt.) – juos reguliariai (atsakymai „Kartą per dieną ir dažniau“ bei „Reguliariai, bet ne kasdien“) skaito 35,2 proc. respondentų. Laikraščius lietuvių ir lenkų kalba reguliariai skaitantys nurodė iki penktadalio respondentų (lenkų kalba – 14 proc., lietuvių kalba – 20 proc.).

Svarbu atkreipti dėmesį, kad skirtingose amžiaus grupėse yra fiksuojami skirtingi žiniasklaidos vartojimo įpročiai. Jaunesni nei 40 metų respondentai nurodė reguliariai sekantys naujienas įvairiuose žiniasklaidos šaltiniuose – televizijoje (Rusijos ir Lietuvos televizijos stotyse), radijuje (populiariausia stotis – Ruskoje radio Baltija) bei internetinėse naujienų svetainėse lietuvių ir rusų kalbomis. Šioje amžiaus grupėje (18–39 metų) populiariausias žiniasklaidos šaltinis yra naujienų svetainės internete lietuvių kalba (delfi.lt, lrytas.lt ir pan.), visiškai nepopuliarus – Lietuvoje leidžiami laikraščiai rusų kalba. Vyresnėje amžiaus grupėje (40 metų ir vyresni) reguliariai vartojamų žiniasklaidos šaltinių skaičius yra mažesnis, o populiariausias žiniasklaidos šaltinis yra televizija (ypač – Rusijos televizijos stotys). Kiti žiniasklaidos šaltiniai yra vartojami rečiau, nors šioje amžiaus grupėje, dažniau nei jaunesnių respondentų grupėje, yra skaitomi Lietuvoje leidžiami laikraščiai rusų kalba. Priešingai nei jaunesnių respondentų grupėje, 40 metų ir vyresni respondentai praktiškai neskaito naujienų internetinėse naujienų svetainėse lietuvių ir rusų kalbomis.

Nors šiuo metu galima pateikti tik pradinės apklausos duomenų analizės išvalgas, būtų aktualu detaliau analizuoti veiksnius, lemiančius skirtingus žiniasklaidos vartojimo įpročius. Mažesnis internetinių naujienos svetainių populiarumas tarp vyresnio amžiaus asmenų yra pastebimas ne tik tautinių mažumų tarpe, bet ir visoje Lietuvoje. Vis tik, būtų aktualu įvertinti kiek informacinių technologijų raštingumo plėtros projektai (pvz. „Bibliotekos pažangai“, „Esenjoras.lt“, „Bibliotekų paslaugos senjorams“ ir kiti) pasiekė tautinių mažumų atstovus ir ar nevertėtų panašių veiklų organizuoti tikslinėms tautinių mažumų grupėms (t.y. organizuoti kursus rusų ar lenkų kalbomis).

Užimtumas ir šeimos finansinė padėtis

Tyrimo techninėje ataskaitoje paminėta, kad apklausoje dalyvavo mažesnė žemiausia – pradinį ir pagrindinį – išsilavinimą turinčių respondentų dalis – tik 4,9 proc. respondentų (2011 m. surašymo duomenimis tarp Lietuvos gyventojų tokį išsilavinimą turi 29,6 proc. gyventojų, rusų tautybės grupėje – 21 proc., lenkų – 30,7 proc.). Dėl šios priežasties duomenys apie socialinę ekonominę respondentų padėtį turėtų būti analizuojant įvertinant tai, kad galimai socialiai pažeidžiamiausių asmenų padėtis apklausoje yra silpniau atspindėta.

Tai, kad apklausos duomenys daugiau atspindi labiau išsilavinančių, geresnę ekonominę poziciją užimančių asmenų nuostatas rodo ir užimtumo duomenys – apklausos imtyje yra tik 2,7 proc. bedarbių (nedarbo lygis Lietuvoje 2015 m. siekė 8–9 proc., surašymo duomenys rodo, kad tautinių mažumų nedarbas paprastai būna keliais procentais aukštesnis nei šalies vidurkis).

Nors šie imties formavimo netikslumai neleidžia tiksliai įvertinti tautinių mažumų socioekonominės padėties, svarbu atkreipti dėmesį į kelias fiksuojamas tendencijas. Kaip ir ENRI-East tyrimo duomenys, 2015 m. apklausos duomenis rodo didelę ekonominės padėties heterogeniškumą rusų etninės grupės viduje. Lyginant su lenkų etnine grupe, rusų grupėje buvo didesnė respondentų dalis (4,4 proc.) pasirinkusi atsakymą „Mums neužtenka pinigų net maistui“ (lenkų grupėje – 1 proc.), bet taip pat ir didesnė dalis, atsakiusi „Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvas ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)“ – rusų grupėje 23,3 proc. (lenkų 18,5 proc.). Panašus ekonominės padėties heterogeniškumas fiksuojamas ir grupėje „Kitos tautybės“, tačiau apie šią grupę retai yra kalbama kaip apie vienalytį darinį (skirtingai nei rusų grupės atveju). Petrušauskaitė ir Pilinkaitė (2012: 23)¹⁰ teigia, kad „remiantis 2005–2010 m. atliktų tyrimų duomenimis, galima pastebėti, kad rusų etninėje grupėje išryškėja skirtingi etniniai procesai – iš vienos pusės, stebimas asimiliacinis elgesys, sietinas su socialiniu mobilumu, iš kitos pusės, stebimi ryškėjantys socialinės atskirties požymiai“. Į galimus socialinės ekonominės padėties skirtumus etninių grupių viduje būtina atsižvelgti planuojant integracijos ir tautinio tapatumo išsaugojimo priemones.

¹⁰ Petrušauskaitė V., Pilinkaitė Sotirovič V., 2012. [Rusai Lietuvoje: etninės grupės raida ir socialinės integracijos iššūkiai 2001-2011 m.](#) // *Etniškumo studijos / Ethnicity studies 2012/1-2*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras/In Flexum, p. 14-50. ISSN 1822-1041.

Apklauso rezultatai (dažniai)

D1. JŪSŪ LYTIS

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Vyrai	272	45,3
Moterys	328	54,7
Viso	600	100 proc.

D2. JŪSŪ AMŽIUS

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
18–19 metų	20	3,3
20–29 metų	90	15,0
30–39 metų	113	18,8
40–49 metų	113	18,8
50–59 metų	132	22,0
60–69 metų	95	15,8
70 m. ir vyresni	37	6,2
Viso	600	100 proc.

D3. KOKIAI TAUTYBEI JŪS SAVE PRISKIRIATE?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Rusas (-ė)	206	34,3
Lenkas (-ė)	286	47,7
Baltarusis (-ė)	43	7,2
Ukrainietis (-ė)	35	5,8
Žydas (-ė)	8	1,3
Karaimas (-ė)	2	0,3
Totorius (-ė)	3	0,5
Mordvis (-ė)	1	0,2
Gruzinas (-ė)	1	0,2
Kazachas (-ė)	2	0,3
Latvis (-ė)	6	1,0
Romų tautybės	1	0,2
Azerbaidžanietis (-ė)	2	0,3
Armėnas (-ė)	3	0,5
Moldavas (-ė)	1	0,2
Viso:	600	100 proc.

D4. KURIOJE ŠALYJE JŪS GIMĖTE?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Lietuvoje	477	79,5
Kitoje šalyje	123	20,5
Iš tų, kurie gimė kitoje šalyje		
Rusija	40	6,7
Lenkija	5	0,8
Gruzija	2	0,3

Kazachstanas	2	0,3
Baltarusija	29	4,8
Ukraina	29	4,8
Izraelis	1	0,2
Latvija	7	1,2
Azerbaidžanas	3	0,5
Armėnija	2	0,3
Moldova	1	0,2
Nenurodė	2	0,3

VIETOVĖ, KURIOJE VYKO APKLAUSA

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Vilniaus m.	334	55,7
Vilniaus raj.	111	18,5
Klaipėda	72	12,0
Šalčininkų raj. / miestas	8	1,3
Šalčininkų raj. / kaimas	44	7,3
Visaginas	31	5,2
Viso	600	100 proc.

U1. AR JŪS ŠIUO METU DIRBATE? KOKS JŪSŲ PAGRINDINIS UŽIMTUMAS?

<i>Visi respondantai</i>	N	Proc.
Darbininkas	196	32,7
Specialistas	176	29,3
Vadovas	27	4,5
Ūkininkas	5	0,8
Turi savo verslą, įmonę	20	3,3
Pensininkas	106	17,7
Mokosi	34	5,7
Namų šeimininkė	12	2,0
Bedarbis	16	2,7
Neatsakė	8	1,3
Viso	600	100 proc.

U2. KIEK IŠ VISO ŽMONIŲ, ĮSKAITANT IR JUS, GYVENA KARTU SU JUMIS IR VEDA BENDRĄ NAMŲ ŪKĮ?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
1	91	15,2
2	195	32,5
3	165	27,5
4	113	18,8
5	24	4,0
6	6	1,0
9	1	0,2
Neatsakė	5	0,8
Viso	600	100 proc.

U3. KOKIOS VIDUTINĖS JŪSŲ ŠEIMOS PAJAMOS PER MĖNESĮ? SUDĖKITE VISŲ ŠEIMOS NARIŲ, KURIE KARTU SU JUMIS VEDA BENDRĄ ŪKĮ, ATLYGINIMUS, PENSIJAS, STIPENDIJAS, PAŠALPAS IR NURODYKITE, Į KOKIĄ PAJAMŲ GRUPE IŠ JOS PATENKA.

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
151 - 200 eurų	9	1,5
201 - 250 eurų	11	1,8
251 - 300 eurų	22	3,7
301 - 350 eurų	10	1,7
351 - 400 eurų	7	1,2
401 - 450 eurų	18	3,0
451 - 500 eurų	30	5,0
501 - 550 eurų	15	2,5
551 - 600 eurų	22	3,7
601 - 700 eurų	29	4,8
701 - 800 eurų	37	6,2
801 - 900 eurų	40	6,7
901 - 1000 eurų	70	11,7
1001 - 1200 eurų	62	10,3
1201 - 1400 eurų	39	6,5
1401 - 1600 eurų	22	3,7
1601 - 1800 eurų	18	3,0
1801 - 2000 eurų	26	4,3
Virš 2000 eurų	18	3,0
Nežino, neatsakė	95	15,8
Viso	600	100 proc.

U4. KURIS IŠ ŠIŲ TEIGINIŲ GERIAUSIAI APIBŪDINA JŪSŲ ŠEIMOS FINANSINĘ PADĖTĮ?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Mums neužtenka pinigų net maistui	17	2,8
Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių	140	23,3
Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniai pirkiniai (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)	275	45,8
Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvas ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)	131	21,8
Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime	8	1,3
Nežino, neatsakė	29	4,8
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Mums neužtenka pinigų net maistui	9	4,4
Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių	50	24,3
Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime	96	46,6

šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniam pirkiniui (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)		
Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvai ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)	48	23,3
Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime	2	1,0
Nežino, neatsakė	1	0,5
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Mums neužtenka pinigų net maistui	3	1,0
Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių	67	23,4
Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniam pirkiniui (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)	139	48,6
Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvai ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)	53	18,5
Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime	3	1,0
Nežino, neatsakė	21	7,3
Viso	286	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		
Mums neužtenka pinigų net maistui	5	4,6
Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių	23	21,3
Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniam pirkiniui (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)	40	37,0
Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvai ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)	30	27,8
Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime	3	2,8
Nežino, neatsakė	7	6,5
Viso	108	100 proc.

ŠEIMA

D6. AR GALITE NURODYTI KITŲ SAVO ŠEIMOS NARIŲ TAUTYBĘ?

D6A. SUTUOKTINIS		
<i>Visi respondentai</i>		
Neturi partnerio/ sutuoktinio	198	33,0
Lietuvis (-ė)	99	16,5
Rusas (-ė)	111	18,5
Lenkas (-ė)	155	25,8
Baltarusis (-ė)	12	2,0
Ukrainietis (-ė)	7	1,2
Žydas (-ė)	3	0,5
Totorius (-ė)	1	0,2
Latvis (-ė)	1	0,2
Romų tautybės	1	0,2
Armėnas (-ė)	1	0,2
Nenurodė	11	1,8
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Neturi partnerio/ sutuoktinio	70	33,9
Sutuoktinis lietuvis (-ė)	38	18,4
Sutuoktinis tos pačios tautybės	78	37,9
Sutuoktinis kitos tautybės	16	7,8
Nenurodė	4	1,9
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Neturi partnerio/ sutuoktinio	94	32,9
Sutuoktinis lietuvis (-ė)	36	12,6
Sutuoktinis tos pačios tautybės	135	47,2
Sutuoktinis kitos tautybės	17	5,9
Nenurodė	4	1,4
Viso	286	100 proc.
<i>Baltarusių grupė</i>		
Neturi partnerio/ sutuoktinio	17	39,5
Sutuoktinis lietuvis (-ė)	6	14,0
Sutuoktinis tos pačios tautybės	3	7,0
Sutuoktinis kitos tautybės	15	34,9
Nenurodė	2	4,6
Viso	43	100 proc.
<i>Ukrainiečių grupė</i>		
Neturi partnerio/ sutuoktinio	8	22,9
Sutuoktinis lietuvis (-ė)	10	28,6
Sutuoktinis tos pačios tautybės	2	5,7
Sutuoktinis kitos tautybės	15	42,9
Viso	35	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		

Sutuoktinis tos pačios tautybės	9	30,0
Sutuoktinis lietuvis(-ė)	9	30,0
Sutuoktinis tos pačios tautybės	5	16,7
Sutuoktinis kitos tautybės	6	20,0
Nenurodė	1	3,3
Viso	30	100 proc.

D6B. TĖVAS		
<i>Visi respondentai</i>		
Lietuvis	30	5,0
Rusas	205	34,2
Lenkas	258	43,0
Baltarusis	40	6,7
Ukrainietis	29	4,8
Kita	27	4,5
Nenurodė	11	1,8
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Lietuvis	9	4,4
Rusas	189	91,7
Lenkas	2	0,9
Kita	3	1,5
Nenurodė	3	1,5
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Lietuvis	18	6,3
Rusas	5	1,7
Lenkas	256	89,5
Kita	3	1,0
Nenurodė	4	1,4
Viso	286	100 proc.
<i>Baltarusių grupė</i>		
Lietuvis	2	4,7
Rusas	2	4,7
Baltarusis	37	86,0
Nenurodė	2	4,7
Viso	43	100 proc.
<i>Ukrainiečių grupė</i>		
Lietuvis	1	2,9
Rusas	8	22,9
Ukrainietis	26	74,3
Viso	35	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		
Lietuvis	0	0
Rusas	1	3,3
Kita	27	90
Nenurodė	2	6,6

Viso	30	100 proc.
------	----	-----------

D6C. MOTINA		
<i>Visi respondentai</i>		
Lietuvė	52	8,7
Rusė	184	30,7
Lenkė	272	45,3
Baltarusė	31	5,2
Ukrainietė	32	5,3
Kita	21	3,5
Nenurodė	8	1,3
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Lietuvė	26	12,6
Rusė	156	75,7
Lenkė	11	5,3
Kita	10	4,9
Nenurodė	3	1,5
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Lietuvė	17	5,9
Rusė	12	4,2
Lenkė	254	88,8
Kita	2	0,7
Nenurodė	1	0,4
Viso	286	100 proc.
<i>Baltarusių grupė</i>		
Lietuvė	4	9,3
Rusė	5	11,6
Baltarusė	27	62,8
Kita	5	11,6
Nenurodė	2	4,7
Viso	43	100 proc.
<i>Ukrainiečių grupė</i>		
Lietuvė	2	5,7
Rusė	5	14,3
Ukrainietė	27	77,1
Kita	1	2,9
Nenurodė	-	-
Viso	35	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		
Lietuvė	3	10,0
Rusė	6	20,0
Kita	19	63,3
Nenurodė	2	6,7
Viso	30	100 proc.

TAUTINĖ TAPATYBĖ

D7A. KURIAI IŠ ČIA IŠVARDYTŲ GRUPIŲ JŪS SAVE PRISKIRTUMĖTE PIRMIAUSIA – KURI IŠ PATEIKTŲ GRUPIŲ JUMS YRA ARTIMIAUSIA ?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Bendradarbiai	54	9,0
Visi, kalbantieji mano gimtąja kalba	95	15,8
Mano profesijos žmonės	39	6,5
Mano tautybės žmonės Lietuvoje	99	16,5
To paties kaip ir mano tikėjimo (religijos) žmonės	55	9,2
Mano tautybės žmonės, kad ir kur jie gyventų	65	10,8
Mano kartos žmonės	148	24,7
Politinės partijos, už kurią balsuoju, rėmėjai	1	0,2
Rusijos gyventojai	1	0,2
Lenkijos gyventojai	1	0,2
Mano bendraminčiai - tokių pačių įsitikinimų	4	0,7
Lietuvos gyventojai	1	0,2
Nežino, neatsakė	37	6,2
Viso	600	100,0
<i>Rusų grupė</i>		
Bendradarbiai	20	9,7
Visi, kalbantieji mano gimtąja kalba	36	17,5
Mano profesijos žmonės	11	5,3
Mano tautybės žmonės Lietuvoje	28	13,6
To paties kaip ir mano tikėjimo (religijos) žmonės	15	7,3
Mano tautybės žmonės, kad ir kur jie gyventų	25	12,1
Mano kartos žmonės	58	28,1
Politinės partijos, už kurią balsuoju, rėmėjai	0	-
Rusijos gyventojai	0	-
Lenkijos gyventojai	0	-
Mano bendraminčiai - tokių pačių įsitikinimų	4	1,9
Lietuvos gyventojai	1	0,5
Nežino, neatsakė	8	3,9
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Bendradarbiai	21	7,3
Visi, kalbantieji mano gimtąja kalba	49	17,1
Mano profesijos žmonės	21	7,3
Mano tautybės žmonės Lietuvoje	51	17,8
To paties kaip ir mano tikėjimo (religijos) žmonės	32	11,2
Mano tautybės žmonės, kad ir kur jie gyventų	32	11,2
Mano kartos žmonės	55	19,2
Politinės partijos, už kurią balsuoju, rėmėjai	0	-
Rusijos gyventojai	0	-
Lenkijos gyventojai	1	0,3
Mano bendraminčiai - tokių pačių įsitikinimų	0	-
Lietuvos gyventojai	0	-
Nežino, neatsakė	24	8,4
Viso	286	100 proc.

D7B. O KĄ JŪS PASIRINKTUMĖTE ANTROJE VIETOJE?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Bendradarbiai	32	5,3
Visi, kalbantieji mano gimtąja kalba	58	9,7
Mano profesijos žmonės	35	5,8
Mano tautybės žmonės Lietuvoje	82	13,7
To paties kaip ir mano tikėjimo (religijos) žmonės	76	12,7
Mano tautybės žmonės, kad ir kur jie gyventų	105	17,5
Mano kartos žmonės	111	18,5
Politinės partijos, už kurią balsuoju, rėmėjai	4	0,7
Rusijos gyventojai	6	1,0
Lenkijos gyventojai	2	0,3
Mano bendraminčiai - tokių pačių įsitikinimų	3	0,5
Nežino, neatsakė	86	14,3
Viso	600	100,0

D8. KAIP JŪS JAUSTUMĖTĖS PAVADINTAS LIETUVIU / LIETUVE?

<i>Visi respondentai</i>		
Visai patiktų - neprieštaraučiau	137	22,8
Man tai nepatiktų, nes aš esu tos tautybės, kurios esu	197	32,8
Man tai visai nerūpi	228	38,0
Nežino, neatsakė	38	6,3
Viso	600	100,0
<i>Rusų grupė</i>		
Visai patiktų - neprieštaraučiau	44	21,4
Man tai nepatiktų, nes aš esu tos tautybės, kurios esu	65	31,5
Man tai visai nerūpi	82	39,8
Nežino, neatsakė	15	7,3
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Visai patiktų - neprieštaraučiau	63	22,0
Man tai nepatiktų, nes aš esu tos tautybės, kurios esu	104	36,4
Man tai visai nerūpi	104	36,4
Nežino, neatsakė	15	5,2
Viso	286	100 proc.

T1. AŠ SKAITYSIU TEIGINIUS, O JŪS ATSAKYKITE AR JUMS TAI LABAI SVARBU, GREIČIAU SVARBU, GREIČIAU NESVARBU AR VISIŠKAI NESVARBU? KIEK JUMS SVARBU, KAD...

<i>Visi respondentai</i>	„Labai svarbu, greičiau svarbu“ / proc.	„Greičiau nesvarbu, visiškai nesvarbu“ / proc.
1. Jūsų vaikai lankytų darželį, kuriame vaikai ugdomi Jūsų gimtąja kalba	59,8	37,0
2. Jūsų vaikai lankytų mokyklą, kurioje vaikai mokomi Jūsų gimtąja kalba	63,8	33,5
3. Jūsų vaikai mokytųsi Jūsų gimtosios	67,7	27,7

kalbos bendrojo lavinimo mokykloje, kurioje mokoma lietuvių kalba		
4. Jūsų vaikai mokykloje mokytusi Jūsų etninės grupės istorijos ir kultūros	74,0	22,5
5. Jūs turėtumėte galimybę skaityti laikraščius ir žurnalus Jūsų gimtąja kalba	70,3	27,2
6. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti renginiuose, skirtuose Jūsų etninės grupės tradicinėms šventėms	69,7	27,6
7. Jūs turėtumėte galimybę lankytis kultūros renginiuose (teatre, kino teatre, koncertuose ir kt.) rengiamuose Jūsų gimtąja kalba	72,7	24,7
8. Jūs turėtumėte galimybę kalbėti Jūsų gimtąja kalba kasdieniame gyvenime	77,8	20,3
9. Jūs išsaugotumėte savo tautybės papročius, tradicijas, kultūrą	81,2	16,5
10. Jūs turėtumėte savo tautybės atstovus Lietuvos Seime	69,0	28,3
11. Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams	55,7	38,1
12. Jūs ir kiti suaugę Jūsų tautinės grupės nariai turėtų galimybę dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje	48,0	43,0
13. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti visuomeninės organizacijos veikloje, kuri vienija Jūsų tautybės asmenis	53,0	39,8
<i>Rusų grupė</i>		
1. Jūsų vaikai lankytų darželį, kuriame vaikai ugdomi Jūsų gimtąja kalba	62,6	34,0
2. Jūsų vaikai lankytų mokyklą, kurioje vaikai mokomi Jūsų gimtąja kalba	68,9	28,2
3. Jūsų vaikai mokytusi Jūsų gimtosios kalbos bendrojo lavinimo mokykloje, kurioje mokoma lietuvių kalba	71,8	24,3
4. Jūsų vaikai mokykloje mokytusi Jūsų etninės grupės istorijos ir kultūros	74,3	22,3
5. Jūs turėtumėte galimybę skaityti laikraščius ir žurnalus Jūsų gimtąja kalba	79,6	19,4
6. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti renginiuose, skirtuose Jūsų etninės grupės tradicinėms šventėms	70,4	27,2
7. Jūs turėtumėte galimybę lankytis kultūros renginiuose (teatre, kino teatre, koncertuose ir kt.) rengiamuose Jūsų gimtąja kalba	80,6	18,0

8. Jūs turėtumėte galimybę kalbėti Jūsų gimtąja kalba kasdieniame gyvenime	85,0	14,5
9. Jūs išsaugotumėte savo tautybės papročius, tradicijas, kultūrą	86,9	12,6
10. Jūs turėtumėte savo tautybės atstovus Lietuvos Seime	70,9	26,2
11. Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams	51,0	44,2
12. Jūs ir kiti suaugę Jūsų tautinės grupės nariai turėtų galimybę dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje	46,1	44,7
13. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti visuomeninės organizacijos veikloje, kuri vienija Jūsų tautybės asmenis	47,1	45,7
<i>Lenkų grupė</i>		
1. Jūsų vaikai lankytų darželį, kuriame vaikai ugdomi Jūsų gimtąja kalba	63,3	33,2
2. Jūsų vaikai lankytų mokyklą, kurioje vaikai mokomi Jūsų gimtąja kalba	66,1	33,1
3. Jūsų vaikai mokytųsi Jūsų gimtosios kalbos bendrojo lavinimo mokykloje, kurioje mokoma lietuvių kalba	68,9	25,5
4. Jūsų vaikai mokykloje mokytųsi Jūsų etninės grupės istorijos ir kultūros	75,5	20,6
5. Jūs turėtumėte galimybę skaityti laikraščius ir žurnalus Jūsų gimtąja kalba	68,9	27,6
6. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti renginiuose, skirtuose Jūsų etninės grupės tradicinėms šventėms	68,9	27,6
7. Jūs turėtumėte galimybę lankytis kultūros renginiuose (teatre, kino teatre, koncertuose ir kt.) rengiamuose Jūsų gimtąja kalba	70,6	25,9
8. Jūs turėtumėte galimybę kalbėti Jūsų gimtąja kalba kasdieniame gyvenime	76,2	21,3
9. Jūs išsaugotumėte savo tautybės papročius, tradicijas, kultūrą	77,3	18,5
10. Jūs turėtumėte savo tautybės atstovus Lietuvos Seime	73,8	24,1
11. Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams	55,9	36,7
12. Jūs ir kiti suaugę Jūsų tautinės grupės nariai turėtų galimybę dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės)	47,2	42,3

mokyklos veikloje		
13. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti visuomeninės organizacijos veikloje, kuri vienija Jūsų tautybės asmenis	53,8	37,1
<i>Kitos tautybės</i>		
1. Jūsų vaikai lankytų darželį, kuriame vaikai ugdomi Jūsų gimtąja kalba	45,4	52,7
2. Jūsų vaikai lankytų mokyklą, kurioje vaikai mokomi Jūsų gimtąja kalba	48,1	50,0
3. Jūsų vaikai mokytųsi Jūsų gimtosios kalbos bendrojo lavinimo mokykloje, kurioje mokoma lietuvių kalba	56,5	39,8
4. Jūsų vaikai mokykloje mokytųsi Jūsų etninės grupės istorijos ir kultūros	69,4	27,8
5. Jūs turėtumėte galimybę skaityti laikraščius ir žurnalus Jūsų gimtąja kalba	56,5	40,8
6. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti renginiuose, skirtuose Jūsų etninės grupės tradicinėms šventėms	70,4	28,7
7. Jūs turėtumėte galimybę lankytis kultūros renginiuose (teatre, kino teatre, koncertuose ir kt.) rengiamuose Jūsų gimtąja kalba	63,0	34,3
8. Jūs turėtumėte galimybę kalbėti Jūsų gimtąja kalba kasdieniame gyvenime	68,5	28,7
9. Jūs išsaugotumėte savo tautybės papročius, tradicijas, kultūrą	80,6	18,5
10. Jūs turėtumėte savo tautybės atstovus Lietuvos Seime	52,8	43,9
11. Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams	63,9	30,6
12. Jūs ir kiti suaugę Jūsų tautinės grupės nariai turėtų galimybę dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje	53,7	41,6
13. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti visuomeninės organizacijos veikloje, kuri vienija Jūsų tautybės asmenis	62,0	36,1

T2. JŪSŲ NUOMONE, KIEK ĮTAMPOS YRA TARP IŠVARDINTŲ GRUPIŲ LIETUVOJE – NĖRA ĮTAMPOS, ŠIEK TIEK YRA ĮTAMPOS AR LABAI DAUG ĮTAMPOS?

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų respondentų (N=600).

<i>Visi respondentai</i>	„Nėra įtampos“	„Šiek tiek įtampos“	„Daug įtampos“
--------------------------	----------------	---------------------	----------------

Tarp neturtingai ir turtingai gyvenančių žmonių	15,0	59,7	23,0
Tarp vyresnio amžiaus ir jaunesnio amžiaus žmonių	29,7	56,7	11,0
Tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų	27,8	53,0	13,0
Tarp Lietuvoje gyvenančių rusų ir lietuvių	32,7	46,3	16,3
Tarp Lietuvoje gyvenančių lenkų ir lietuvių	26,7	50,8	18,5
Tarp Lietuvoje gyvenančių žydų ir lietuvių	32,3	43,5	9,7
Tarp Lietuvoje gyvenančių romų (čigonų) ir lietuvių	11,8	47,2	33,8
Tarp skirtingų religinių grupių	42,2	33,3	13,3
<i>Rusų grupė</i>	„Nėra įtampos“	„Šiek tiek įtampos“	„Daug įtampos“
Tarp neturtingai ir turtingai gyvenančių žmonių	12,6	62,6	23,3
Tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų	25,5	64,6	5,3
Tarp Lietuvoje gyvenančių rusų ir lietuvių	32,5	54,9	11,7
<i>Lenkų grupė</i>	„Nėra įtampos“	„Šiek tiek įtampos“	„Daug įtampos“
Tarp neturtingai ir turtingai gyvenančių žmonių	18,5	54,2	24,1
Tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų	27,6	43,4	20,3
Tarp Lietuvoje gyvenančių lenkų ir lietuvių	28,7	39,5	27,3

ŠVIETIMAS

S1. KOKS JŪSŲ IŠSILAVINIMAS?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Pradinis	7	1,2
Pagrindinis (nebaigtas vidurinis)	22	3,7
Vidurinis	113	18,8
Profesinis (profesinė mokykla, vidurinis su profesine kvalifikacija)	157	26,2
Aukštesnysis (technikumas, aukštesniosios mokyklos)	82	13,7
Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)	60	10,0
Universitetinis aukštasis - bakalauro laipsnis	90	15,0
Universitetinis aukštasis - magistro laipsnis ar jam prilygs	68	11,3
Universitetinis aukštasis - mokslų daktaras	1	0,2
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>	N	Proc.

Pradinis	1	0,5
Pagrindinis (nebaigtas vidurinis)	6	2,9
Vidurinis	32	15,5
Profesinis (profesinė mokykla, vidurinis su profesine kvalifikacija)	50	24,3
Aukštesnysis (technikumas, aukštesniosios mokyklos)	39	18,9
Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)	18	8,7
Universitetinis aukštasis - bakalauro laipsnis	37	18,0
Universitetinis aukštasis - magistro laipsnis ar jam prilygs	23	11,0
Universitetinis aukštasis - mokslų daktaras	0	0
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>	N	Proc.
Pradinis	4	1,4
Pagrindinis (nebaigtas vidurinis)	13	4,5
Vidurinis	66	23,1
Profesinis (profesinė mokykla, vidurinis su profesine kvalifikacija)	76	26,6
Aukštesnysis (technikumas, aukštesniosios mokyklos)	29	10,1
Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)	32	11,2
Universitetinis aukštasis - bakalauro laipsnis	38	13,3
Universitetinis aukštasis - magistro laipsnis ar jam prilygs	27	9,4
Universitetinis aukštasis - mokslų daktaras	1	0,3
Viso	286	100 proc.

S2. LYGINANT SAVO IŠSILAVINIMĄ SU TĖVO / MAMOS IŠSILAVINIMU, JŪS SAKYTUMĖTE, KAD JŪSŲ IŠSILAVINIMAS YRA ...?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Aukštesnis nei Jūsų tėvo	360	60,0
Žemesnis nei Jūsų tėvo	72	12,0
Toks pats kaip Jūsų tėvo	145	24,2
Nežino, neatsakė	23	3,8
Viso	600	100 proc.
Aukštesnis nei Jūsų motinos	369	61,5
Žemesnis nei Jūsų motinos	80	13,3
Toks pats kaip Jūsų motinos	124	20,7
Nežino, neatsakė	27	4,5
Viso	600	100 proc.

S3. KOKIA KALBA JŪS ĮGIJOTE AUKŠČIAUSIĄ SAVO IŠSILAVINIMĄ?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Lietuvių kalba	219	36,5

Rusų kalba	276	46,0
Lenkų kalba	84	14,0
Kitomis kalbomis	15	2,5
Neatsakė	6	1,0
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Lietuvių kalba	67	32,5
Rusų kalba	136	66,0
Lenkų kalba	1	0,5
Neatsakė	2	1,0
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Lietuvių kalba	118	41,3
Rusų kalba	82	28,7
Lenkų kalba	83	29,0
Neatsakė	3	1,0
Viso	286	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		
Lietuvių kalba	34	31,5
Rusų kalba	58	53,7
Kitomis kalbomis	15	13,9
Neatsakė	1	0,9
Viso	108	100 proc.

S4. KOKIA KALBA JŪS PAPRASTAI KALBATE ŠEIMOJE, NAMUOSE?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Lietuvių	47	7,8
Rusų	231	38,5
Rusų ir lietuvių	70	11,7
Lenkų	105	17,5
Lenkų ir lietuvių	63	10,5
Lenkų ir rusų	70	11,7
Kita	8	1,0
Neatsakė	6	1,0
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Lietuvių	16	7,8
Rusų	140	68,0
Rusų ir lietuvių	50	24,3
Viso	206	100 proc.

<i>Lenkų grupė</i>		
Lietuvių	16	5,6
Rusų	30	10,5
Rusų ir lietuvių	3	1,0
Lenkų	105	36,7
Lenkų ir lietuvių	61	21,3
Lenkų ir rusų	68	23,8
Neatsakė	3	1,0
Viso	286	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		
Lietuvių	16	13,9
Rusų	61	56,5
Rusų ir lietuvių	17	15,7
Kita	11	10,2
Neatsakė	3	2,8
Viso	108	100 proc.

S5. AR JŪS GERAI MOKATE ŠIAS KALBAS?

LIETUVIŲ KALBA		
<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	388	64,7
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	131	21,8
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	38	6,3
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	35	5,8
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	8	1,3
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	132	64,1
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	47	22,8
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	10	4,9
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	16	7,8
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	1	0,5
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	198	69,2
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	60	21,0
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	18	6,3
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	7	2,4
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	3	1,0
Viso	286	100 proc.
<i>Kitos tautybės</i>		

Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	58	53,7
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	24	22,2
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	10	9,3
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	12	11,1
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	4	3,7
Viso	108	100,0
RUSŲ KALBA		
<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	529	88,2
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	54	9,0
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	14	2,3
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	2	0,3
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	1	0,2
Viso	600	100,0
<i>Rusų grupė</i>		
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	219	76,6
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	51	17,8
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	14	4,9
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	2	0,7
	286	100 proc.
LENKŲ KALBA		
<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	266	44,3
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	87	14,5
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	29	4,8
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	118	19,7
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	96	16,0
Nežino, neatsakė	4	0,7
Viso	600	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	259	90,6
Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	26	9,1
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	1	0,3
Viso	286	100 proc.
ANGLŲ KALBA		
<i>Visi respondentai</i>		
Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	82	13,7

Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	81	13,5
Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	81	13,5
Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	96	16,0
Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	242	40,3
Nežino, neatsakė	18	3,0
Viso	600	100,0

S6. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ DĖL VALSTYBINĖS (LIETUVIŲ) KALBOS NEMOKĖJIMO JŪS TURĖJOTE PROBLEMŲ DARBINDAMASIS AR DARBINIUOSE SANTYKIUOSE APSKRITAI?

Šis klausimas nebuvo užduodamas 388 respondentams, kurie nurodė, kad „laisvai kalba, rašo ir skaito lietuvių kalba“.

Klausimas buvo užduotas 212 respondentų.

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Taip, turėjau problemų	64	30,2
Ne, problemų neturėjau	99	46,7
Nebuvo tokios situacijos	47	22,2
Neatsakė	2	0,9
Viso	212	100,0

S7. ĮVARDINKITE, KOKIŲ SUNKUMŲ DĖL LIETUVIŲ KALBOS NEMOKĖJIMO JUMS KILO PER PASTARUOSIUS 12 MĖNESIŲ?

Šis klausimas buvo užduodamas 64 respondentams, kurie į S6 klausimą atsakė „Taip, turėjau problemų“.

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc. nuo visų apklausoje dalyvavusių respondentų
Jaučiatės nejaukiai bendraudamas su kitais darbuotojais (pvz., dėl savo akcento, dėl negalėjimo tinkamai pasakyti ir pan.)	34	5,7
Dažnai tenka prašyti kitų pagalbos atliekant darbinės užduotis (pvz., pildant raštus, bendraujant su klientais ir pan.)	54	9,0
Dėl lietuvių kalbos nemokėjimo negavote paaukštinimo, geresnės pozicijos darbe, kuriame dabar dirbate	14	2,3
Negalėjote gauti norimo darbo / nebuvo priimtas į darbą	15	2,5
Netekote darbo	0	0

S8. AR JŪS ŠIUO METU MOKOTĖS LIETUVIŲ KALBOS?

Šis klausimas nebuvo užduodamas 388 respondentams, kurie nurodė, kad „laisvai kalba, rašo ir skaito lietuvių kalba“.

Klausimas buvo užduotas 212 respondentų.

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc. nuo visų respondentų
Taip, tačiau nesimokau specialiai - tiesiog stengiuosi kalbėti, skaityti lietuvių kalba	53	8,8

Taip, lankau lietuvių kalbos kursus	4	0,7
Taip, savarankiškai mokausi iš vadovėlių, interneto ir pan.	9	1,5
Ne, nesimokau, nes man neapsimoka (dėl senyvo amžiaus, ketinu išvažiuoti iš Lietuvos ir pan.)	59	9,8
Ne, nes man to nereikia	82	13,7
Nežino, neatsakė	5	0,8

S9. AR LANKYTUMĖTE NEMOKAMUS LIETUVIŲ KALBOS KURSUS JŪSŲ SAVIVALDYBĖJE?

Šis klausimas nebuvo užduodamas 388 respondentams, kurie nurodė, kad „laisvai kalba, rašo ir skaito lietuvių kalba“.

Klausimas buvo užduotas 212 respondentų.

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Tikrai taip	15	7,1
Greičiau taip, jei tiktų pasiūlytas laikas	38	17,9
Ne, nes man to nereikia	135	63,7
Nežino, neatsakė	24	11,3
Viso	212	100 proc.

DISKRIMINACIJA

N1. PASAKYKITE, AR KIEKVIENAS IŠ ŽEMIAU IŠVARDYTŲ DISKRIMINACIJOS TIPŲ, JŪSŲ NUOMONE, YRA LABAI PAPLITĘS, GANA PAPLITĘS, GANA RETAS, LABAI RETAS AR TOKIOS DISKRIMINACIJOS LIETUVOJE NĖRA?

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų respondentų (N=600).

<i>Visi respondentai</i>	Labai paplitęs, gana paplitęs	Gana retas, labai retas	Nėra tokios diskriminacijos
Diskriminacija dėl TAUTYBĖS	22,8	61,7	14,0
Diskriminacija dėl LYTIES	13,8	58,5	23,5
Diskriminacija dėl SEKSUALINĖS ORIENTACIJOS (gėjai, lesbietės)	48,0	38,5	6,2
Diskriminacija dėl AMŽIAUS	24,8	55,7	16,7
Diskriminacija dėl RELIGIJOS ar TIKĖJIMO	9,0	46,3	37,5
Diskriminacija dėl NEĮGALUMO	20,3	57,5	14,7

N2. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS ASMENIŠKAI JAUTĖTĖS DISKRIMINUOJAMAS (-A) AR PERSEKIOJAMAS (-A) LIETUVOJE DĖL VIENOS AR KELIŲ ŽEMIAU IŠVARDINTŲ PRIEŽASČIŲ?

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų respondentų (N=600).

	Taip	Ne	Nežino, neatsakė
Dėl Jūsų tautybės	12,5	85,0	2,5
Dėl Jūsų lyties	3,0	95,0	2,0
Dėl Jūsų amžiaus	10,2	87,7	2,2
Dėl Jūsų religijos	2,0	95,7	2,3

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų rusų tautybės respondentų (N=206).

<i>Rusų grupė</i>	Taip	Ne	Nežino, neatsakė
Dėl Jūsų tautybės (proc.)	13,6	84,0	2,4

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų lenkų tautybės respondentų (N=286).

<i>Lenkų grupė</i>	Taip	Ne	Nežino, neatsakė
Dėl Jūsų tautybės (proc.)	12,9	84,3	2,8

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų kitų tautybių respondentų (N=108).

<i>Kitos tautybės</i>	Taip	Ne	Nežino, neatsakė
-----------------------	------	----	------------------

Dėl Jūsų tautybės (proc.)	9,3	88,9	1,9
---------------------------	-----	------	-----

N3. KUR IŠ PATEIKTŲ VIETŲ JŪS JAUTĖTĖS DISKRIMINUOJAMAS (-A) AR PERSEKIOJAMAS (-A) DĖL TAUTYBĖS PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ?

Šis klausimas buvo užduodamas 75 respondentams, kurie į N2 klausimą atsakė „Taip, jaučiausi diskriminuojamas (-a) ar persekiojama Lietuvoje dėl tautybės“.

Pateikiamas „Taip“ atsakymą pasirinkusiųjų respondentų skaičius (N) ir pasirinkusiųjų dalis (proc.) nuo visų respondentų (N=600).

	Taip (N)	„Taip“ proc. nuo visų respondentų
Mokykloje / universitete	8	1,3
Darbe	42	7,0
Valstybinėje įstaigoje	36	6,0
Sveikatos priežiūros sistemoje	17	2,8
Teisme	6	1,0
Policijoje	6	1,0
Maldos namuose (bažnyčioje / cerkvėje ar kt.)	5	0,8
Ieškodamas (-a) darbo	20	3,3
Kavinėse, baruose, restoranuose ar diskotekose	8	1,3
Gatvėje	29	4,8
Bendraujant su kaimynais	11	1,8
Parduotuvėse	21	3,5
Viešajame transporte	31	5,2

N4. JŪSŲ NUOMONE, AR ASMUO, TURINTIS TOKIĄ PAČIĄ PROFESIŲ KVALIFIKACIJĄ IR IŠSILAVINIMĄ, TAČIAU KURIO TAUTYBĖ YRA KITOKIA NEI DAUGUMOS LIETUVOJE, TURĖTŲ TOKIAS PAČIAS GALIMYBES GAUTI DARBĄ AR KILTI KARJEROJE KAIP IR LIETUVIŲ TAUTYBĖS ASMUO?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra mažesnės nei lietuvių	186	31,0
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra tokios pačios kaip lietuvių	355	59,2
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra didesnės nei lietuvių	20	3,3
Nežino/ neatsakė	39	6,5
Viso	600	100,0
<i>Rusų grupė</i>		
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra mažesnės nei lietuvių	71	34,5
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra tokios pačios kaip lietuvių	118	57,3
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere	5	2,4

yra didesnės nei lietuvio		
Nežino/ neatsakė	12	5,8
Viso	206	100,0
<i>Lenkų grupė</i>		
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjeroje yra mažesnės nei lietuvio	83	29,0
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjeroje yra tokios pačios kaip lietuvio	170	59,4
Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjeroje yra didesnės nei lietuvio	12	4,2
Nežino/ neatsakė	21	7,3
Viso	286	100,0

N5. VISUOMENĖJE VIENOS SOCIALINĖS GRUPĖS NERETAI YRA LAIKOMOS KAIP ESANČIOS AUKŠČIAU AR ŽEMIAU KITŲ SOCIALINIŲ GRUPIŲ (pvz., turtingai ir neturtingai gyvenantys žmonės, paprasti darbininkai ir vadovai ir pan.).

AR JŪS ASMENIŠKAI PAKILOTE, AR NUSILEIDOTE VISUOMENINĖS HIERARCHIJOS LAIPTELIAIS PER PASTARUOSIUS 10 METŲ?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Pakilau	219	36,5
Nusileidau	98	16,3
Esu ten pat, kur ir prieš 10 metų	238	39,7
Nežino, neatsakė	45	7,5
Viso	600	100,0

<i>Rusų grupė</i>		
Pakilau	69	33,5
Nusileidau	39	18,9
Esu ten pat, kur ir prieš 10 metų	89	43,2
Nežino, neatsakė	9	4,4
Viso	206	100,0
<i>Lenkų grupė</i>		
Pakilau	113	39,5
Nusileidau	37	12,9
Esu ten pat, kur ir prieš 10 metų	111	38,8
Nežino, neatsakė	25	8,7
Viso	286	100,0

PILIETINIS AKTYVUMAS IR DALYVAVIMAS VISUOMENĖS GYVENIME

P1. KAIP JŪS ĮVERTINTUMĖTE DABARTINES GYVENIMO SĄLYGAS LIETUVOJE DEŠIMTIES BALŲ SKALĖJE, KUR 1 REIŠKIA „LABAI BLOGOS“, O 10 - „LABAI GEROS“?

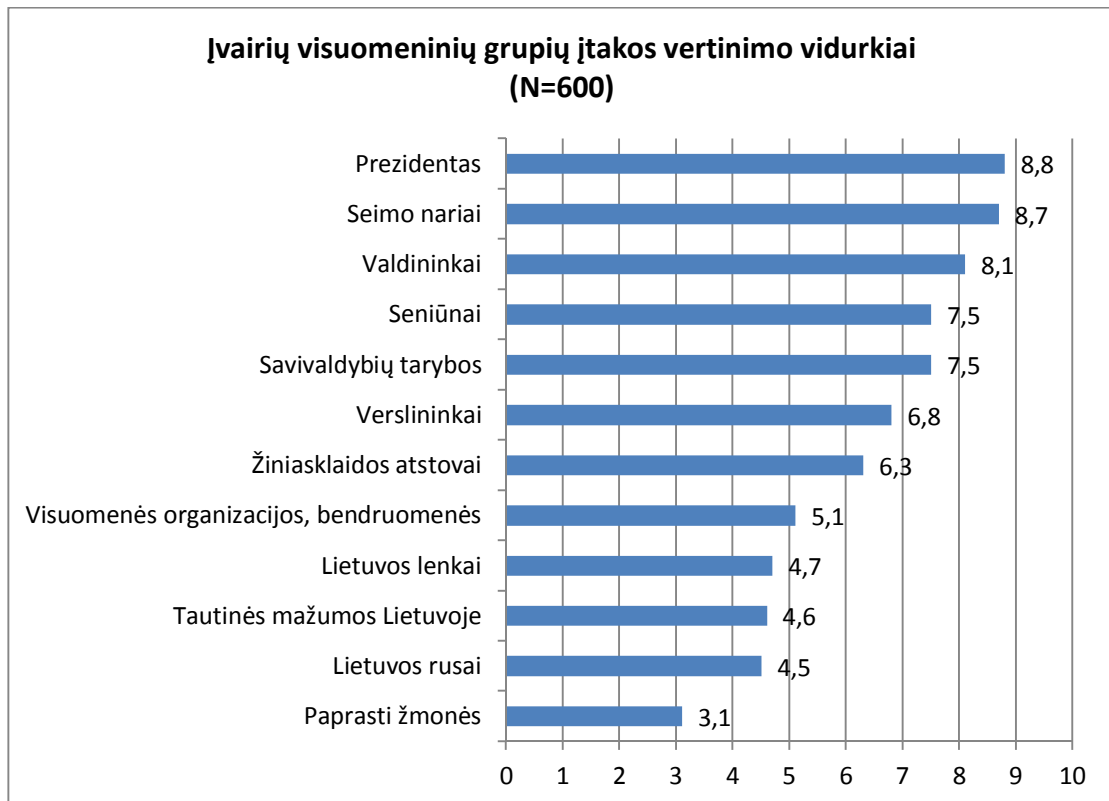
Vidurkis – 5,79

Rusų grupė: 5,66

Lenkų grupė: 5,73

P2. ĮVAIRIOS VISUOMENĖS GRUPĖS TURI SKIRTINGAS GALIAS PRIIMANT SPRENDIMUS, DARANČIUS ĮTAKĄ VISOS VISUOMENĖS AR ATSKIRŲ JOS GRUPIŲ GYVENIMUI. ĮVERTINKITE ĮVAIRIŲ GRUPIŲ GALIĄ DARYTI ĮTAKĄ SPRENDIMŲ PRIĖMIMUI NAUDODAMIESI 10 BALŲ SKALE, KUR 1 REIŠKIA „NETURI JOKIOS ĮTAKOS“, O 10 – „TURI LABAI DIDELĘ ĮTAKĄ“?

<i>Visi respondentai</i>	Vidurkis
Jūs asmeniškai	3,1
Paprasti žmonės	3,1
Visuomenės organizacijos, bendruomenės	5,1
Žiniasklaidos atstovai	6,3
Verslininkai	6,8
Tautinės mažumos Lietuvoje	4,6
Lietuvos rusai	4,5
Lietuvos lenkai	4,7
Seimo nariai	8,7
Valdininkai	8,1
Prezidentas	8,8
Seniūnai	7,5
Savivaldybių tarybos	7,5

P3. EGZISTUOJA ĮVAIRIŲ BŪDŲ PAGERINTI PADĖTĮ VISUOMENĖJE. AR PER PASKUTINIUS METUS ESATE DARĘS (-IUSI) KĄ NORS IŠ IŠVARDINTŲ VEIKSMŲ?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc. nuo visų respondentų
Kreipėtės į politiką	35	5,8
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	98	16,3
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	40	6,7
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	73	12,2
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	39	6,5
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	53	8,8
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	40	6,7
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje (pvz. talkose, labdaros akcijose ir pan.)	141	23,5
<i>Rusų grupė</i>	N	Proc. rusų grupėje
Kreipėtės į politiką	12	5,8
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas	31	15,0

(policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus		
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	11	5,3
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	18	8,7
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	6	2,9
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	20	9,7
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	12	5,8
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje (pvz. talkose, labdaros akcijose ir pan.)	56	27,2
<i>Lenkų grupė</i>	N	Proc. lenkų grupėje
Kreipėtės į politiką	12	4,2
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	42	14,7
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	21	7,3
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	38	13,3
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	24	8,4
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	26	9,1
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	26	9,1
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje (pvz. talkose, labdaros akcijose ir pan.)	59	20,6

P4. AR JŪS BALSAVOTE 2015 M. VYKUSIUOSE RINKIMUOSE Į LIETUVOS SAVIVALDOS TARYBAS?

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų respondentų (N=600).

<i>Visi respondentai</i>	Taip	Ne	Neatsimena, neatsakė
Ar balsavote?	59,3	33,5	7,2

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų rusų tautybės respondentų (N=206).

<i>Rusų grupė</i>	Taip	Ne	Neatsimena, neatsakė
Ar balsavote?	52,9	40,3	6,8

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų lenkų tautybės respondentų (N=286).

<i>Lenkų grupė</i>	Taip	Ne	Neatsimena, neatsakė
Ar balsavote?	67,8	23,4	8,7

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų kitų tautybių respondentų (N=108).

<i>Kitos tautybės</i>	Taip	Ne	Neatsimena, neatsakė
Ar balsavote?	49,1	47,2	3,7

ŽINIASKLAIDA

Z1. KAIP DAŽNAI SEKATE NAUJIENAS (BENDRAI – LIETUVOS IR PASAULIO ĮVYKIUS)?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc. nuo visų respondentų
Keletą kartų per dieną	79	13,2
Kartą per dieną	223	37,2
Reguliariai, bet ne kiekvieną dieną	198	33,0
Retai, nereguliariai	80	13,3
Nežino, neatsakė	20	3,3
Viso	600	100 proc.

Z2. KAIP DAŽNAI SEKATE NAUJIENAS LIETUVOJE?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc. nuo visų respondentų
Keletą kartų per dieną	77	12,8
Kartą per dieną	217	36,2
Reguliariai, bet ne kiekvieną dieną	202	33,7
Retai, nereguliariai	84	14,0
Nežino, neatsakė	20	3,3
Viso	600	100 proc.

Z3. KUR IR KAIP DAŽNAI SEKATE NAUJIENAS LIETUVOJE IR PASAULYJE?

Pateikiama atsakymą pasirinkusiųjų respondentų dalis (proc.) nuo visų respondentų (N=600).

	Kartą per dieną ir dažniau	Reguliariai, bet ne kasdien	Retai, nereguliariai	Visai nesinaudoju	N/N
TELEVIZIJA					
LRT Televizija, LRT Kultūra	9,2	27,0	33,7	29,5	0,7
Kitos TV stotys lietuvių k. (LNK, TV3, BTV, Lietuvos ryto TV, Info TV ir t.t.)	17,2	43,7	23,0	14,5	1,7
Rusijos televizijos stotys (PBK, RTR, NTV, ir t.t.)	35,2	35,5	19,7	7,7	2,0
Lenkijos televizijos stotys (TV Polonija, Lenkijos TV1, Polsat ir t.t.)	3,3	17,5	23,8	53,3	2,0
Pasauliniai TV naujienų kanalai (CNN, BBC, Euronews ir t.t.)	2,0	9,5	27,8	58,2	2,5
RADIJO STOTYS					
LRT Radijas, LRT Klasika, LRT	2,0	13,2	22,2	60,3	2,3

Opus					
Kitos radijo stotys lietuvių k. (Žinių radijas, Lietus, M1, RC ir t.t.)	4,7	27,7	27,3	38,0	2,3
Ruskoje radio Baltija	13,7	33,8	24,5	25,8	2,2
Radio Svoboda (rusų k.)	2,7	10,5	26,8	56,8	3,2
Znad Wilii (radijo stotis lenkų k.)	6,5	15,3	20,0	55,5	2,7
LAIKRAŠČIAI					
Lietuvos laikraščių popierinės versijos (Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Kauno diena ir t.t.)	2,0	18,0	27,2	51,5	1,3
Laikraščių rusų k. Lietuvoje popierinės versijos (Obzor, Litovskij kurjer, Ekspres nedelia, ir t.t.)	6,7	28,5	31,5	32,0	1,3
Laikraščių lenkų k. Lietuvoje popierinės versijos (Kurier Wilenski, Nasz Czas, Tygodnik Wilensczyzny ir t.t.)	2,2	11,8	17,0	67,8	1,2
	Kartą per dieną ir dažniau	Reguliariai, bet ne kasdien	Retai, nereguliariai	Visai nesinaudoju	N/ N
NAUJIENOS INTERNETE					
Naujienų svetainės internete, lietuvių kalba (delfi.lt, lrytas.lt, alfa.lt ir pan.)	19,2	30,5	18,2	31,5	0,7
Lietuvos naujienų internetinės svetainės rusų kalba (ru.delfi.lt ir pan.)	16,0	22,8	21,2	38,7	1,3
Lietuvos naujienų internetinės svetainės lenkų kalba (pl.delfi.lt ir pan.)	3,5	9,5	13,7	71,8	1,5
Rusijos internetinės naujienų svetainės	3,3	13,7	25,5	55,0	2,5
Lenkijos internetinės naujienų svetainės	0,7	4,8	13,5	78,5	2,5
Pasaulinės internetinės naujienų svetainės (CNN, BBC ir t.t.)	0,8	6,0	19,2	72,2	1,8
Naujienos socialiniuose tinkluose, tokiuose kaip Facebook, Twitter, YouTube	17,2	23,5	17,0	41,0	1,3

Z4. APSKRITAI KALBANT, JŪSŲ MANYMU, AR LIETUVOS ŽINIASKLAIDA (SPAUDA, LAIKRAŠČIAI, TELEVIZIJA, INTERNETINIAI NAUJIENŲ PORTALAI) SUTEIKIA VISIŠKAI PATIKIMAS, PATIKIMAS, NEPATIKIMAS AR VISIŠKAI NEPATIKIMAS ŽINIAS APIE MŪSŲ ŠALIES VALDŽIOS DARBĄ IR PRIIMAMUS SPRENDIMUS?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Visiškai patikimas, patikimas	337	56,2
Nepatikimas, visiškai nepatikimas	181	30,2
Nežino, neatsakė	82	13,7
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Visiškai patikimas, patikimas	106	51,5
Nepatikimas, visiškai nepatikimas	76	36,9
Nežino, neatsakė	24	11,7
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Visiškai patikimas, patikimas	169	59,1
Nepatikimas, visiškai nepatikimas	73	25,5
Nežino, neatsakė	44	15,4
Viso	286	100 proc.

Z5. APSKRITAI KALBANT, JŪSŲ MANYMU, AR LIETUVOS ŽINIASKLAIDA (SPAUDA, LAIKRAŠČIAI, TELEVIZIJA, INTERNETINIAI NAUJIENŲ PORTALAI) SUTEIKIA VISIŠKAI PATIKIMAS, PATIKIMAS, NEPATIKIMAS AR VISIŠKAI NEPATIKIMAS ŽINIAS APIE JŪSŲ TAUTINĖS GRUPĖS SITUACIJĄ LIETUVOJE?

<i>Visi respondentai</i>	N	Proc.
Visiškai patikimas, patikimas	330	55,0
Nepatikimas, visiškai nepatikimas	194	32,3
Nežino, neatsakė	76	12,7
Viso	600	100 proc.
<i>Rusų grupė</i>		
Visiškai patikimas, patikimas	100	48,5
Nepatikimas, visiškai nepatikimas	83	40,3
Nežino, neatsakė	23	11,2
Viso	206	100 proc.
<i>Lenkų grupė</i>		
Visiškai patikimas, patikimas	164	57,3
Nepatikimas, visiškai nepatikimas	82	28,7
Nežino, neatsakė	40	14,0
Viso	286	100 proc.

Priedas Nr. 1 Klausimynas lietuvių kalba

Tyrimą atlieka: Lietuvos socialinių tyrimų centras pagal sutartį su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija (*sutarties Nr. VP-121, data 2015 m. rugsėjo 25 d.*). Gyventojų apklausą atlieka UAB „Baltijos tyrimai“ pagal sutartį su Lietuvos socialinių tyrimų centru (*sutarties Nr. ET-2015-1, data 2015 m. spalio 6 d.*)

KLAUSIMYNAS 2015

Dalyvavimas apklausoje yra savanoriškas!

VIETOVĖS	Vilniaus m.	Vilniaus raj.	Klaipėda	Šalčininkų raj./ miestas	Šalčininkų raj./ kaimas	Visaginas
TIPAS:	1	2	3	4	5	6

INTERVIU PRADŽIA: 2015 m. .... mėn. .... d. .... val. .... min.

„Laba diena / vakaras! Mano vardas .... [VARDAS, PAVARDĖ]. Aš esu UAB „Baltijos tyrimai“ apklausėjas. [NURODYKITE LSTC KONTAKTUS, ĮTEIKITE TYRIMO APRAŠĄ]

Lietuvos socialinių tyrimų centras šiuo metu atlieka tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėties tyrimą Lietuvoje. Šis tyrimas yra atliekamas Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu, siekiant įvertinti tautinių mažumų padėtį ir poreikius Lietuvoje.

Mus domina nelietuvių tautybės asmenų [rusų/ lenkų/ baltarusių ir kitų], gyvenančių Lietuvoje, tapatybė, pilietinis aktyvumas, diskriminacijos patirtys. Šiai apklausai Jūs ir Jūsų namų ūkis buvote atrinktas atsitiktinės atrankos būdu, todėl labai svarbu, kad būtent Jūs sutiktumėte dalyvauti apklausoje.

Visi Jūsų atsakymai ir visa informacija apie Jus bus visiškai anonimiška ir konfidenciali. Informacija bus naudojama tik statistinei analizei. Interviu užtruks apie 30 minučių.

Prieš pradėdant interviu, mums reikia atrinkti, kuris asmuo bus klausinėjamas.

INT: JŪS TURITE PASIRINKTI RESPONDENTĄ, KURI, -S ATITINKA ŠIAS SALYGAS:

LAIKO SAVE NELIETUVIŲ TAUTYBĖS ASMENIU (RUSU, LENKU, BALTARUSIU IR KITOS - → TINKA VISOS TAUTYBĖS);

TURI LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĘ;

YRA 18 METŲ IR VYRESNIS;

PSICHIŠKAI SVEIKAS (JEI RESPONDENTAS IŠGĖRĘS, NEKLAUSTI);

KURIO BŪSIMO GIMTADIENIO DATA ARČIAUSIAI INTERVIU DATOS.

A1	Ar Jūsų šeimoje (namų ūkyje) yra kas nors, save laikantis nelietuviu (rusu, lenku, baltarusiu ir kitos tautybės)?	1 – Taip 2 – Ne → [INT: PADĖKOKITE - PABAIGA]
A2	Aš noriu rasti tuos nelietuvių tautybės asmenis, kurie turi LR pilietybę. Ar Jūsų šeimoje (namų ūkyje) yra	1 – Taip 2 – Ne → [INT: PADĖKOKITE -

	tokių žmonių?	PABAIGA]
A3	Iš tų, kurie yra nelietuvių tautybės, turi LR pilietybę ir yra vyresni nei 18 m., kieno yra gimtadienis arčiausiai?	[PASIŽYMĖKITE TO ŽMOGAUS VARDĄ – TAI MŪSŲ RESPONDENTAS] _____
A4	Ar Jūs sutinkate dalyvauti apklausoje?	1 – Taip 2 – Ne → [INT: PABAIGA]

INT: KLAUSIMAI D1 – D4 LABAI SVARBŪS ANALIZUOJANT TYRIMO REZULTATUS, TODĖL PAPRAŠYKITE RESPONDENTĄ (-Ę) BŪTINAI Į JUOS ATSAKYTI (BE ŠIŲ ATSAKYMŲ TOLIAU NEBEKLAUSTI, NES ATSAKYMAI NEBUS UŽSKAITYTI KAIP SĖKMINGAS INTERVIU, PAŽYMĖTI KAIP ATSAKYMĄ):

D1. JŪSŲ LYTIS:

1. Vyras
2. Moteris

D2. JŪSŲ AMŽIUS: _____ metų

D3. KOKIAI TAUTYBEI JŪS SAVE PRISKIRIATE?

1. Rusas (-ė)
2. Lenkas (-ė)
3. Kita tautybė _____ (*nurodyti*)

D4. KURIOJE ŠALYJE JŪS GIMĖTE?

Lietuvoje..... 1

Kitoje šalyje 2

Nurodykite šalies pavadinimą (Irašyti): _____

D5. KOKIA JŪSŲ ŠEIMYBINĖ PADĖTIS?

1. Nevedęs, netekėjusi (neturi partnerio / -ės)
2. Gyvena su partneriu / -e (neregistruota santuoka)
3. Vedęs, ištekėjusi (registruota santuoka)
4. Išsiskyręs, išsiskyrusi (neturi partnerio / -ės)
5. Našlys, našlė (neturi partnerio / -ės)
9. (*Neskaityti*) Neatsakė

D6. AR GALITE NURODYTI KITŲ SAVO ŠEIMOS NARIŲ TAUTYBĘ?

D6A	Sutuoktinis/ partneris: <i>(jei mišri tautinė tapatybė, nurodykite)</i>	0. Neturi 1. Lietuvis (-ė) 2. Rusas (-ė) 3. Lenkas (-ė) 4. Kita tautybė _____ <i>(nurodyti)</i> 9. <i>(Neskaityti)</i> Neatsakė
D6B	Jūsų tėvas: <i>(jei mišri tautinė tapatybė, nurodykite)</i>	1. Lietuvis 2. Rusas 3. Lenkas 4. Kita tautybė _____ <i>(nurodyti)</i> 9. <i>(Neskaityti)</i> Neatsakė
D6C	Jūsų motina: <i>(jei mišri tautinė tapatybė, nurodykite)</i>	1. Lietuvė 2. Rusė 3. Lenkė 4. Kita tautybė _____ <i>(nurodyti)</i> 9. <i>(Neskaityti)</i> Neatsakė

GALIMA IR MIŠRI TAPATYBĖ, KUOMET NURODOMOS KELIOS TAUTINĖS GRUPĖS.

D7A. KURIAI IŠ ČIA IŠVARDYTŲ GRUPIŲ JŪS SAVE PRISKIRTUMĖTE PIRMIAUSIA – KURI IŠ KORTELEJE D7 PATEIKTŲ GRUPIŲ JUMS YRA ARTIMIAUSIA ? (*KORTELE D7. TIK VIENAS ATSAKYMAS STULPELYJE D7A*)

D7B. O KĄ JŪS PASIRINKTUMĖTE ANTROJE VIETOJE? (*TIK VIENAS ATSAKYMAS STULPELYJE D7B*)

	D7A. Pirmiausia: (<i>Tik vienas atsakymas</i>)	D7B. Antroje vietoje: (<i>Tik vienas atsakymas</i>)
1. Bendradarbiai	1	1
2. Visi, kalbantieji mano gimtąja kalba	2	2
3. Mano profesijos žmonės	3	3
4. Mano tautybės žmonės Lietuvoje	4	4
5. To paties kaip ir mano tikėjimo (religijos) žmonės	5	5
6. Mano tautybės žmonės, kad ir kur jie gyventų	6	6
7. Mano kartos žmonės	7	7
8. Politinės partijos, už kurią balsuoju, rėmėjai	8	8
9. Rusijos gyventojai	9	9
10. Lenkijos gyventojai	10	10
11. Kita – Kas? (<i>Nurodyti</i>)	11 _____	11 _____
99. (<i>Neskaityti</i>) Nežino, neatsakė	99	99

D8. KAIP JŪS JAUSTUMĖTĖS PAVADINTAS LIETUVIU / LIETUVE? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS*)

1. Visai patiktų – neprieštaraučiau
2. Man tai nepatiktų, nes aš esu tos tautybės, kurios esu
3. Man tai visai nerūpi
4. Kita – Kas? (*Nurodyti*) _____
9. (*Neskaityti*) Nežino, neatsakė

KLAUSIMAI APIE ŠVIETIMĄ

S1. KOKS JŪSŲ IŠSILAVINIMAS? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS*)

1. Pradinis
2. Pagrindinis (nebaigtas vidurinis)
3. Vidurinis
4. Profesinis (profesinė mokykla, vidurinis su profesine kvalifikacija)
5. Aukštesnysis (technikumas, aukštesniosios mokyklos)
6. Neuniversitetinis aukštasis (kolegija)
7. Universitetinis aukštasis – bakalauro laipsnis
8. Universitetinis aukštasis – magistro laipsnis ar jam prilygstanti profesinė kvalifikacija, aukštojo mokslo diplomas po 5 metų mokymosi (kaip buvo anksčiau)
9. Universitetinis aukštasis – mokslų daktaras

S2. LYGINANT SAVO IŠSILAVINIMĄ SU TĖVO / MAMOS IŠSILAVINIMU, JŪS SAKYTUMĖTE, KAD JŪSŲ IŠSILAVINIMAS YRA ...? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS*)

S2A	Jūsų išsilavinimas yra:	1. Aukštesnis nei Jūsų tėvo 2. Žemesnis nei Jūsų tėvo 3. Toks pats kaip Jūsų tėvo 9. (<i>Neskaityti</i>) Nežino, neatsakė
S2B	Jūsų išsilavinimas yra:	1. Aukštesnis nei Jūsų motinos 2. Žemesnis nei Jūsų motinos 3. Toks pats kaip Jūsų motinos 9. (<i>Neskaityti</i>) Nežino, neatsakė

S3. KOKIA KALBA JŪS ĮGIJOTE AUKŠČIAUSIĄ SAVO IŠSILAVINIMĄ? (JEI MOKĖTĖS KELIOMIS KALBOMIS TOJE PAČIOJE UGDYMO ĮSTAIGOJE – NURODYKITE)?

1. Lietuvių

3. Lenkų

2. Rusų

4. Kita – Kokia? (*Nurodyti*) _____

9. *Neatsakė*

S4. KOKIA KALBA JŪS PAPRASTAI KALBATE ŠEIMOJE, NAMUOSE? (TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Lietuvių	5. Lenkų ir lietuvių
2. Rusų	6. Lenkų ir rusų
3. Rusų ir lietuvių	7. Kita – Kokia? (Nurodyti) _____
4. Lenkų	9. Neatsakė

S5. AR JŪS GERAI MOKATE ŠIAS KALBAS? PASAKYKITE APIE KIEKVIENĄ IŠ ŠIŲ 4 KALBŲ, KURIS TEIGINYS IŠ KORTELĖS S5 GERIAUSIAI JUMS TINKA. (KORTELĖ S5. TIK VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENAME STULPELYJE)

	S5A. Lietuvių k.	S5B. Rusų k.	S5C. Lenkų k.	S5D. Anglų k.
1. Laisvai kalbu, skaitau ir rašau	1	1	1	1
2. Galiu susikalbėti, bet sunkiai skaitau ir rašau	2	2	2	2
3. Moku skaityti, bet kalbėti ir bendrauti sunku	3	3	3	3
4. Suprantu ką sako, bet negaliu atsakyti	4	4	4	4
5. Nieko nesuprantu – nemoku šios kalbos	5	5	5	5
9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė	9	9	9	9

Jei S5A = 1 ar 9, toliau klausti T1 klausimą;

Jei S5A = 2, 3, 4, 5, toliau klausti S6 – S9 klausimus.

S6. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ DĖL VALSTYBINĖS (LIETUVIŲ) KALBOS NEMOKĖJIMO JŪS TURĖJOTE PROBLEMŲ DARBINDAMASIS AR DARBINIUOSE SANTYKIUOSE APSKRITAI?

1. Taip, turėjau problemų	---→ <i>Toliau klausti klausimą S7</i>
2. Ne, problemų neturėjau	---→ <i>Toliau klausti klausimą S8</i>
3. Nebuvo tokios situacijos	---→ <i>Toliau klausti klausimą S8</i>
9. (Neskaityti) Neatsakė	---→ <i>Toliau klausti klausimą S8</i>

S7. ĮVARDINKITE, KOKIŲ SUNKUMŲ DĖL LIETUVIŲ KALBOS NEMOKĖJIMO JUMS KILO PER PASTARUOSIUS 12 MĖNESIŲ? (KORTELĖ S7. TIK VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENOJE EILUTĖJE)

	Taip	Neturėjo tokios problemos	Nebuvo tokios situacijos	N/ N
1. Jaučiatės nejaukiai bendraudamas su kitais darbuotojais (pvz., dėl savo akcento, dėl negalėjimo tinkamai pasakyti ir pan.)	1	2	3	9
2. Dažnai tenka prašyti kitų pagalbos atliekant darbinės užduotis (pvz., pildant raštus, bendraujant su klientais ir pan.)	1	2	3	9
3. Dėl lietuvių kalbos nemokėjimo negavote paaukštinimo, geresnės pozicijos darbe, kuriame dabar dirbate	1	2	3	9
4. Negalėjote gauti norimo darbo / nebuvo priimtas į darbą	1	2	3	9
5. Netekote darbo	1	2	3	9

S8. AR JŪS ŠIUO METU MOKOTĖS LIETUVIŲ KALBOS? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Taip, tačiau nesimokau specialiai – tiesiog stengiuosi kalbėti, skaityti lietuvių kalba ir pan.
2. Taip, lankau lietuvių kalbos kursus
3. Taip, savarankiškai mokausi iš vadovėlių, interneto ir pan.
4. Ne, nesimokau, nes man neapsimoka (dėl senyvo amžiaus, ketinu išvažiuoti iš Lietuvos ir pan.)
5. Ne, nes man to neriekia
9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė

S9. AR LANKYTUMĖTE NEMOKAMUS LIETUVIŲ KALBOS KURSUS JŪSŲ SAVIVALDYBĖJE? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Tikrai taip
3. Ne, nes man to nereikia
2. Greičiau taip, jei tiktų pasiūlytas laikas
9. (Neskaityti) Nežino, neatsakė

TAPATYBĖS ASPEKTAI, TARPETNINIAI / TARPGRUPINIAI SANTYKIAI**TOLIAU KLAUSTI VISUS**

T1. AŠ SKAITYSIU TEIGINIUS, O JŪS ATSAKYKITE AR JUMS TAI LABAI SVARBU, GREIČIAU SVARBU, GREIČIAU NESVARBU AR VISIŠKAI NESVARBU?

KIEK JUMS SVARBU, KAD... (SKAITYTI TEIGINIUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENOJE EILUTĖJE)

[INT: JEI RESPONDENTAS NETURI VAIKŲ, PAKLAUSKITE: „JEI TURĖTUMĖTE VAIKŲ, KIEK SVARBU JUMS BŪTŲ, KAD...”]

	Labai svarbu	Greičiau svarbu	Greičiau nesvarbu	Visiškai nesvarbu	N/ N
1. Jūsų vaikai lankytų darželį, kuriame vaikai ugdomi Jūsų gimtąja kalba	1	2	3	4	9
2. Jūsų vaikai lankytų mokyklą, kurioje vaikai mokomi Jūsų gimtąja kalba	1	2	3	4	9
3. Jūsų vaikai mokytųsi Jūsų gimtosios kalbos bendrojo lavinimo mokykloje, kurioje mokoma lietuvių kalba	1	2	3	4	9
4. Jūsų vaikai mokykloje mokytųsi Jūsų etninės grupės istorijos ir kultūros	1	2	3	4	9
5. Jūs turėtumėte galimybę skaityti laikraščius ir žurnalus Jūsų gimtąja kalba	1	2	3	4	9
6. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti renginiuose, skirtuose Jūsų etninės grupės tradicinėms šventėms	1	2	3	4	9
7. Jūs turėtumėte galimybę lankytis kultūros renginiuose (teatre, kino teatre, koncertuose ir kt.) rengiamuose Jūsų gimtąja kalba	1	2	3	4	9
8. Jūs turėtumėte galimybę kalbėti Jūsų gimtąja kalba					

kasdieniame gyvenime	1	2	3	4	9
9. Jūs išsaugotumėte savo tautybės papročius, tradicijas, kultūrą	1	2	3	4	9
10. Jūs turėtumėte savo tautybės atstovus Lietuvos Seime	1	2	3	4	9
11. Jūsų vaikai lankytų sekmadieninę (šeštadieninę) mokyklą, skirtą Jūsų tautybės vaikams	1	2	3	4	9
12. Jūs ir kiti suaugę Jūsų tautinės grupės nariai turėtų galimybę dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje	1	2	3	4	9
13. Jūs turėtumėte galimybę dalyvauti visuomeninės organizacijos veikloje, kuri vienija Jūsų tautybės asmenis	1	2	3	4	9

T2. JŪSŲ NUOMONE, KIEK ĮTAMPOS YRA TARP IŠVARDINTŲ GRUPIŲ LIETUVOJE – NĖRA ĮTAMPOS, ŠIEK TIEK YRA ĮTAMPOS AR LABAI DAUG ĮTAMPOS? (SKAITYTI TEIGINIUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENOJE EILUTĖJE)

	Nėra įtampos	Šiek tiek įtampos	Daug įtampos	N/N
1. Tarp neturtingai ir turtingai gyvenančių žmonių	1	2	3	9
2. Tarp vyresnio amžiaus ir jaunesnio amžiaus žmonių	1	2	3	9
3. Tarp lietuvių ir Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų	1	2	3	9
4. Tarp Lietuvoje gyvenančių rusų ir lietuvių	1	2	3	9
5. Tarp Lietuvoje gyvenančių lenkų ir lietuvių	1	2	3	9
6. Tarp Lietuvoje gyvenančių žydų ir lietuvių	1	2	3	9
7. Tarp Lietuvoje gyvenančių romų (čigonų) ir lietuvių	1	2	3	9
8. Tarp skirtingų religinių grupių	1	2	3	9

KLAUSIMAI APIE DISKRIMINACIJĄ

Norėčiau Jūsų paklausti apie diskriminaciją. Kalbėdami apie diskriminaciją turime omenyje atvejus, kai su žmogumi elgiamasi mažiau palankiai dėl jo/jos amžiaus, lyties, tautybės ar kitų ypatumų.

N1. PASAKYKITE, AR KIEKVIENAS IŠ ŽEMIAU IŠVARDYTŲ DISKRIMINACIJOS TIPŲ, JŪSŲ NUOMONE, YRA LABAI PAPLITĘS, GANA PAPLITĘS, GANA RETAS, LABAI RETAS AR TOKIOS DISKRIMINACIJOS LIETUVOJE NĖRA? (TIK VIENAS ATSAKYMAS KIEKVIENOJE EILUTĖJE)

	Labai paplitęs	Gana paplitęs	Gana retas	Labai retas	Nėra tokios diskriminacijos	N/N
1. Tautybės	1	2	3	4	5	9
2. Lyties	1	2	3	4	5	9
3. Seksualinės orientacijos (gėjai, lesbietės)	1	2	3	4	5	9
4. Amžiaus	1	2	3	4	5	9
5. Religijos ar tikėjimo	1	2	3	4	5	9
6. Neįgalumo	1	2	3	4	5	9

N2. AR PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ JŪS ASMENIŠKAI JAUTĖTĖS DISKRIMINUOJAMAS (-A) AR PERSEKIOJAMAS (-A) LIETUVOJE DĖL VIENOS AR KELIŲ ŽEMIAU IŠVARDINTŲ PRIEŽASČIŲ?

	Taip	Ne	Nežino, neatsakė
1. Dėl Jūsų tautybės	1	2	9
2. Dėl Jūsų lyties	1	2	9
3. Dėl Jūsų amžiaus	1	2	9
4. Dėl Jūsų religijos	1	2	9
5. Kitos – Kokios? (<i>Nurodyti</i>)	1	2	9

Jei N2.1 atsakymas "TAIP" – klausti klausimą N3;

Jei N2.1 atsakymas „NE“ – pereiti prie klausimo N4.

N3. KUR IŠ PATEIKTŲ VIETŲ JŪS JAUTĖTĖS DISKRIMINUOJAMAS (-A) AR PERSEKIOJAMAS (-A) DĖL TAUTYBĖS PER PASKUTINIUS 12 MĖNESIŲ? (*RODYTI KORTELĘ N3*)

	Taip	Ne	Netinka šis variantas	N/N
1. Mokykloje / universitete	1	2	0	9
2. Darbe	1	2	0	9
3. Valstybinėje įstaigoje	1	2	0	9
4. Sveikatos priežiūros sistemoje	1	2	0	9
5. Teisme	1	2	0	9
6. Policijoje	1	2	0	9
7. Maldos namuose (bažnyčioje / cerkvėje ar kt.)	1	2	0	9
8. Ieškodamas (-a) darbo	1	2	0	9
9. Kavinėse, baruose, restoranuose ar diskotekose	1	2	0	9
10. Gatvėje	1	2	0	9
11. Bendraujant su kaimynais	1	2	0	9
12. Parduotuvėse	1	2	0	9
13. Viešajame transporte	1	2	0	9
14. Kitur – Kur? (<i>Nurodyti</i>)	1	2	0	9

TOLIAU KLAUSTI VISUS

N4. JŪSŲ NUOMONE, AR ASMUO, TURINTIS TOKIĄ PAČIĄ PROFESINĘ KVALIFIKACIJĄ IR IŠSILAVINIMĄ, TAČIAU KURIO TAUTYBĖ YRA KITOKIA NEI DAUGUMOS LIETUVOJE, TURĖTŲ TOKIAS PAČIAS GALIMYBES GAUTI DARBĄ AR KILTI KARJEROJE KAIP IR LIETUVIŲ TAUTYBĖS ASMUO? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS*)

1. Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra mažesnės nei lietuvių
2. Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra tokios pačios kaip lietuvių
3. Manau, kad jo galimybės gauti darbą/ kilti karjere yra didesnės nei lietuvių
9. (*Neskaityti*) Nežino, neatsakė

N5. VISUOMENĖJE VIENOS SOCIALINĖS GRUPĖS NERETAI YRA LAIKOMOS KAIP ESANČIOS AUKŠČIAU AR ŽEMIAU KITŲ SOCIALINIŲ GRUPIŲ (*pvz., turtingai ir neturtingai gyvenantys žmonės, paprasti darbininkai ir vadovai ir pan.*).

AR JŪS ASMENIŠKAI PAKILOTE, AR NUSILEIDOTE VISUOMENINĖS HIERARCHIJOS LAIPTELIAIS PER PASTARUOSIUS 10 METŲ?

1. Pakilau
2. Nusileidau
3. Esu ten pat, kur ir prieš 10 metų
9. (*Neskaityti*) Nežino, neatsakė

KLAUSIMAI APIE PILIETINĮ AKTYVUMĄ IR DALYVAVIMĄ VISUOMENĖS GYVENIME

P1. KAIP JŪS ĮVERTINTUMĖTE DABARTINES GYVENIMO SĄLYGAS LIETUVOJE DEŠIMTIES BALŲ SKALĖJE, KUR 1 REIŠKIA „LABAI BLOGOS“, O 10 - „LABAI GEROS“?

Labai blogos	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10	Labai geros	99. N / N
---------------------	---	--------------------	------------------

P2. ĮVAIRIOS VISUOMENĖS GRUPĖS TURI SKIRTINGAS GALIAS PRIIMANT SPRENDIMUS, DARANČIUS ĮTAKĄ VISOS VISUOMENĖS AR ATSKIRŲ JOS GRUPIŲ GYVENIMUI. ĮVERTINKITE ĮVAIRIŲ GRUPIŲ GALIĄ DARYTI ĮTAKĄ SPRENDIMŲ PRIĖMIMUI NAUDODAMIESI 10 BALŲ SKALE, KUR 1 REIŠKIA „NETURI JOKIOS ĮTAKOS“, O 10 – „TURI LABAI DIDELĘ ĮTAKĄ“? (KLAUSTI IR ŽYMĖTI APIE KIEKVIENĄ)

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Neturiu / neturi jokios įtakos priimant sprendimus	Turiu / turi labai didelę įtaką priimant sprendimus	
1. Jūs asmeniškai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
2. Paprasti žmonės	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
3. Visuomenės organizacijos, bendruomenės	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
4. Žiniasklaidos atstovai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
5. Verslininkai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
6. Tautinės mažumos Lietuvoje	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
7. Lietuvos rusai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
8. Lietuvos lenkai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
9. Seimo nariai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
10. Valdininkai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
11. Prezidentas	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
12. Seniūnai	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	
13. Savivaldybių tarybos	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99	

P3. EGZISTUOJA ĮVAIRIŲ BŪDŲ PAGERINTI PADĖTĮ VISUOMENĖJE. AR PER PASKUTINIUS METUS ESATE DARĘS (-IUSI) KĄ NORS IŠ IŠVARDINTŲ VEIKSMŲ? (KLAUSTI IR ŽYMĖTI APIE KIEKVIENĄ)

	Taip	Ne	N/N
1. Kreipėtės į politiką	1	2	9
2. Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9
3. Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
4. Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
5. Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
6. Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
7. Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
8. Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje (pvz. talkose, labdaros akcijose ir pan.)	1	2	9

P4. AR JŪS BALSAVOTE 2015 M. VYKUSIUOSE RINKIMUOSE Į LIETUVOS SAVIVALDOS TARYBAS?

1. Taip   2. Ne   9. Neatsimena / nenurodė

KLAUSIMAI APIE ŽINIASKLAIDĄ

Z1. KAIP DAŽNAI SEKATE NAUJIENAS (BENDRAI – LIETUVOS IR PASAULIO ĮVYKIUS)? *(PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)*

1. Keletą kartų per dieną	3. Reguliariai, bet ne kiekvieną dieną
2. Kartą per dieną	4. Retai, nereguliariai
	9. <i>(Neskaityti)</i> Nežino, neatsakė

Z2. KAIP DAŽNAI SEKATE NAUJIENAS LIETUVOJE? *(PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)*

1. Keletą kartų per dieną	3. Reguliariai, bet ne kiekvieną dieną
2. Kartą per dieną	4. Retai, nereguliariai
	9. <i>(Neskaityti)</i> Nežino, neatsakė

Z3. KUR IR KAIP DAŽNAI SEKATE NAUJIENAS LIETUVOJE IR PASAULYJE? *(KLAUSTI IR ŽYMĖTI APIE KIEKVIENĄ)*

	Kartą per dieną ir dažniau	Reguliariai, bet ne kasdien	Retai, nereguliariai	Visai nesinaudoju	N/ N
1. LRT Televizija, LRT Kultūra	1	2	3	0	9
2. Kitos TV stotys lietuvių k. (LNK, TV3, BTV, Lietuvos ryto TV, Info TV ir t.t.)	1	2	3	0	9
3. Rusijos televizijos stotys (PBK, RTR, NTV, ir t.t.)	1	2	3	0	9
4. Lenkijos televizijos stotys (TV Polonija, Lenkijos TV1, Polsat ir t.t.)	1	2	3	0	9
5. Pasauliniai TV naujienų kanalai (CNN, BBC, Euronews ir t.t.)	1	2	3	0	9
6. LRT Radijas, LRT Klasika, LRT Opus	1	2	3	0	9
7. Kitos radijo stotys lietuvių k. (Žinių radijas, Lietus, M1, RC ir t.t.)	1	2	3	0	9
8. Ruskoje radio Baltija	1	2	3	0	9
9. Radio Svoboda (rusų k.)	1	2	3	0	9
10. Znad Wili (radijo stotis lenkų k.)	1	2	3	0	9
11. Lietuvos laikraščių popierinės versijos (Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Kauno diena ir t.t.)	1	2	3	0	9
12. Laikraščių rusų k. Lietuvoje popierinės versijos (Obzor, Litovskij kurjer, Ekspres nedelia, ir t.t.)	1	2	3	0	9
13. Laikraščių lenkų k. Lietuvoje popierinės versijos (Kurier Wilenski, Nasz Czas, Tygodnik Wilensczyzny ir t.t.)	1	2	3	0	9

	Kartą per dieną ir dažniau	Reguliariai, bet ne kasdien	Retai, nereguliariai	Visai nesinaudoju	N/ N
14. Naujienų svetainės internete, lietuvių kalba (delfi.lt, lrytas.lt, alfa.lt ir pan.)	1	2	3	0	9
15. Lietuvos naujienų internetinės svetainės rusų kalba (ru.delfi.lt ir pan.)	1	2	3	0	9
16. Lietuvos naujienų internetinės svetainės lenkų kalba (pl.delfi.lt ir pan.)	1	2	3	0	9
17. Rusijos internetinės naujienų svetainės	1	2	3	0	9
18. Lenkijos internetinės naujienų svetainės	1	2	3	0	9
19. Pasaulinės internetinės naujienų svetainės (CNN, BBC ir t.t.)	1	2	3	0	9
20. Naujienos socialiniuose tinkluose, tokiuose kaip Facebook, Twitter, YouTube	1	2	3	0	9

Z4. APSKRITAI KALBANT, JŪSŲ MANYMU, AR LIETUVOS ŽINIASKLAIDA (SPAUDA, LAIKRAŠČIAI, TELEVIZIJA, INTERNETINIAI NAUJIENŲ PORTALAI) SUTEIKIA VISIŠKAI PATIKIMAS, PATIKIMAS, NEPATIKIMAS AR VISIŠKAI NEPATIKIMAS ŽINIAS APIE MŪSŲ ŠALIES VALDŽIOS DARBĄ IR PRIIMAMUS SPRENDIMUS? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS*)

- 1. Visiškai patikimas
- 2. Patikimas
- 3. Nepatikimas
- 4. Visiškai nepatikimas
- 9. (*Neskaityti*) Nežino, neatsakė

Z5. APSKRITAI KALBANT, JŪSŲ MANYMU, AR LIETUVOS ŽINIASKLAIDA (SPAUDA, LAIKRAŠČIAI, TELEVIZIJA, INTERNETINIAI NAUJIENŲ PORTALAI) SUTEIKIA VISIŠKAI PATIKIMAS, PATIKIMAS, NEPATIKIMAS AR VISIŠKAI NEPATIKIMAS ŽINIAS APIE JŪSŲ TAUTINĖS GRUPĖS SITUACIJĄ LIETUVOJE? (*PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS*)

- 1. Visiškai patikimas
- 2. Patikimas
- 3. Nepatikimas
- 4. Visiškai nepatikimas
- 9. (*Neskaityti*) Nežino, neatsakė

UŽIMTUMAS

U1. AR JŪS ŠIUO METU DIRBATE? KOKS JŪSŲ PAGRINDINIS UŽIMTUMAS? JŪS ...

1. Darbininkas (- è), techninis darbuotojas (- a)	6. Pensininkas, pensininkė (nedirbantis)
2. Specialistas (- è), tarnautojas (- a)	7. Moksleivis (- è), studentas (- è)
3. Aukščiausio ar vidutinio lygio vadovas (- è)	8. Namų šeimininkė, vaiko priežiūros atostogose
4. Ūkininkas (- è)	9. Bedarbis (- è)
5. Turi savo verslą, įmonės savininkas (-è)	0. <i>Neatsakė</i>

U2. KIEK IŠ VISO ŽMONIŲ, ĮSKAITANT IR JUS, GYVENA KARTU SU JUMIS IR VEDA BENDRĄ NAMŲ ŪKĮ ?

_____ žmonių

U3. KOKIOS VIDUTINĖS JŪSŲ ŠEIMOS PAJAMOS PER MĖNESĮ? SUDĖKITE VISŲ ŠEIMOS NARIŲ, KURIE KARTU SU JUMIS VEDA BENDRĄ ŪKĮ, ATLYGINIMUS, PENSIJAS, STIPENDIJAS, PAŠALPAS IR NURODYKITE, Į KOKIĄ PAJAMŲ GRUPĘ IŠ KORTELĖS U3 JOS PATENKA. (KORTELĖ U3)

1. Iki 150 eurų	8. 451 – 500 eurų	15. 1001 – 1200 eurų
2. 151 – 200 eurų	9. 501 – 550 eurų	16. 1201 – 1400 eurų
3. 201 – 250 eurų	10. 551 – 600 eurų	17. 1401 – 1600 eurų
4. 251 – 300 eurų	11. 601 – 700 eurų	18. 1601 – 1800 eurų
5. 301 – 350 eurų	12. 701 – 800 eurų	19. 1801 – 2000 eurų
6. 351 – 400 eurų	13. 801 – 900 eurų	20. Virš 2000 eurų
7. 401 – 450 eurų	14. 901 – 1000 eurų	99. (<i>Neskaityti</i>) Nežino, neatsakė

U4. KURIS IŠ ŠIŲ TEIGINIŲ GERIAUSIAI APIBŪDINA JŪSŲ ŠEIMOS FINANSINĘ PADĖTĮ? (PERSKAITYTI ATSAKYMŲ VARIANTUS. TIK VIENAS ATSAKYMAS)

1. Mums neužtenka pinigų net maistui
2. Mums užtenka pinigų maistui, bet labai sunku nusipirkti drabužių
3. Mums užtenka pinigų maistui bei drabužiams ir mes galime šiek tiek sutaupyti, bet to neužtektų stambesniai pirkiniui (pvz., televizoriui arba šaldytuvui)
4. Mums yra prieinami kai kurie brangūs daiktai, tokie kaip televizorius, šaldytuvas ir kiti, bet labai brangių pirkinių mes negalime sau leisti (pirkti butą, vasarnamį ar pan.)
5. Mes galime sau leisti pirkti viską, ko norime
9. (*Neskaityti*) Nežino, neatsakė

Dėkojame už dalyvavimą apklausoje !

INTERVIU PABAIGA:

2015 m. .... mėn. .... d. .... val. .... min.

Priedas Nr. 2 Klausimynas rusų kalba

Исследование проводит: Центр социальных исследований Литвы по договору с Министерством Культуры Литовской Республики (договор Но.. VP –121, от 25 сентября 2015 г.).
 Опрос проводит UAB „Baltijos tyrimai“ по договору с Центром социальных исследований Литвы (договор Но. ET-2015-1, от 6 октября 2015 г.)

ВОПРОСНИК НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ – ноябрь 2015 года

Участие в опросе добровольное!

VIETOVĖS TIPAS:	Vilniaus m.	Vilniaus raj.	Klaipėda	Šalčininkų raj./miestas	Šalčininkų raj./kaimas	Visaginas
	1	2	3	4	5	6

INTERVIU PRADŽIA: 2015 m. .... mėn. .... d. .... val. .... min.

„Добрый день / вечер ! Меня зовут ..... [имя, фамилия]. Я являюсь интервьюэром UAB “Baltijos tyrimai”.
 [Укажите контакты ЦСИЛ, передайте описание исследования.]

Центр социальных исследований Литвы проводит исследование о положении представителей этнических меньшинств Литвы. Это исследование проводится по заказу Министерства Культуры Литовской Республики с целью оценить положение этнических меньшинств в Литве и их потребности.

Нас интересует самоопределение, гражданская активность, опыт со случаями дискриминации людей принадлежащих к другим этническим группам (к другой национальности) чем литовцы (русских, поляков, белорусов и др.), живущих в Литве. Вы и Ваша семья отобраны для этого исследования по случайной выборке, поэтому нам очень важно, чтобы именно Вы согласились ответить на вопросы.

Все Ваши ответы и вся информация о Вас является полностью анонимной и конфиденциальной, она будет использована только для статистического анализа в обобщенном виде. Интервью займёт около 30 минут.

Перед началом интервью, мы должны выбрать, кого из членов семьи будем спрашивать.

ИНТ: ВЫ ДОЛЖНЫ ВЫБРАТЬ РЕСПОНДЕНТА, КОТОРЫЙ (-АЯ) СООТВЕТСТВУЕТ СЛЕДУЮЩИМ ТРЕБОВАНИЯМ:

**СЧИТАЕТ СЕБЯ ПРЕДСТАВИТЕЛЕМ НЕ ЛИТОВСКОЙ ЭТНИЧЕСКОЙ ГРУППЫ (РУССКИМ, ПОЛЯКОМ, БЕЛАРУСОМ ИЛИ ДРУГОЙ -
 → ПОДХОДЯТ ВСЕ ЭТНИЧЕСКИЕ ГРУППЫ);**

ЯВЛЯЕТСЯ ГРАЖДАНИНОМ ЛИТВЫ;

ЕМУ / ЕЙ ИСПОЛНИЛОСЬ 18 ЛЕТ;

ПСИХИЧЕСКИ ЗДОРОВ (ЕСЛИ НЕТРЕЗВЫЙ, НЕ ОПРАШИВАТЬ);

ЕГО / ЕЁ ДЕНЬ РОЖДЕНИЯ ИЗ ВСЕХ ЧЛЕНОВ СЕМЬИ НАИБОЛЕЕ БЛИЗКО К ДАТЕ ОПРОСА.

A1	Есть ли в Вашей семье (домохозяйстве) кто-нибудь, кто себя считает не литовцем (русским, поляком, белорусом или другой национальности)?	1 – Да 2 – Нет → [ИНТ: ПОБЛАГОДАРИТЕ – ЗАКОНЧИТЬ ОПРОС]
A2	Мне надо найти лиц другой этнической группы, чем литовцы, кто имеет гражданство Литовской Республики. Есть ли такие в вашей семье (домохозяйстве)?	1 – Да 2 – Нет → [ИНТ: ПОБЛАГОДАРИТЕ – ЗАКОНЧИТЬ ОПРОС]
A3	У кого из тех, кто считает себя представителем не литовской этнической группы, имеет гражданство ЛР и старше 18 лет, день рождения ближе всего к	[ЗАПИШИТЕ ИМЯ – ЭТО НАШ РЕСПОНДЕНТ] _____

	сегодняшнему дню?	
A4	Согласны ли Вы участвовать в опросе?	1 – Да 2 – Нет → [INT: закончить опрос]

ИНТ: ВОПРОСЫ D1 – D4 ОЧЕНЬ ВАЖНЫ ДЛЯ АНАЛИЗА ДАННЫХ ОПРОСА, ПО ЭТОМУ ПОПРОСИТЕ РЕСПОНДЕТА ОБЯЗАТЕЛЬНО НА ИХ ОТВЕТИТЬ (БЕЗ ЭТИХ ОТВЕТОВ ДАЛЬШЕ НЕ СПРАШИВАТЬ, ТАК КАК АНКЕТА НЕ БУДЕТ ЗАЩИТАНА. ЕСЛИ НЕ ОТВЕТИЛ, ОТМЕТИТЬ КАК ОТКАЗ ОТ УЧАСТИЯ В ОПРОСЕ):

D1. ПОЛ РЕСПОНДЕНТА:

D2. ВОЗРАСТ РЕСПОНДЕНТА: _____ лет

1. Мужчина
2. Женщина

D3. К КАКОЙ НАЦИОНАЛЬНОСТИ (ЭТНИЧЕСКОЙ ГРУППЕ) ВЫ СЕБЯ ПРИЧИСЛЯЕТЕ?

1. Русский (-ая)
2. Поляк (-а)
3. Другая – Какая? _____ (записать)

D4. В КАКОЙ СТРАНЕ ВЫ РОДИЛИСЬ?

В Литве..... 1

В другой – Какой?..... 2   Назовите в какой стране (записать): _____

D5. ВАШЕ СЕМЕЙНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ?

1. Неженат, незамужем (не имеет партнера / -ши)
4. Разведен /-на (не имеет партнера / -ши)
2. Живет с партнером /-шей (гражданский брак)
5. Вдовец, вдова (не имеет партнера / -ши)
3. Женат, замужем (зарегистрированный брак)
9. (Не зачитывать) Не ответил

D6. УКАЖИТЕ НАЦИОНАЛЬНОСТЬ ДРУГИХ ЧЛЕНОВ ВАШЕЙ СЕМЬИ ? МОЖЕТ БЫТЬ И СМЕШАНАЯ НАЦИОНАЛЬНОСТЬ (РАЗНОЕ ЭТНИЧЕСКОЕ ПРОИСХОЖДЕНИЕ), ТОГДА УКАЖИТЕ НЕСКОЛЬКО.

D6A	Супруг (-а) / партнер (-ша) : (если смешанная национальная принадлежность, укажите)	0. Не имеет 1. Литовец (-ка) 2. Русский (-ая) 3. Поляк (-а) 4. Другая - Какая? _____ (записать) 9. (Не зачитывать) Не ответил
D6B	Ваш отец: (если смешанная национальная принадлежность, укажите)	1. Литовец 2. Русский 3. Поляк 4. Другая - Какая? _____ (записать) 9. (Не зачитывать) Не ответил
D6C	Ваша мать: (если смешанная национальная принадлежность, укажите)	1. Литовка 2. Русская 3. Полька

	4. Другая - Какая? _____ (записать)
	9. (Не зачитывать) Не ответил

D7A. К КОТОРОЙ ИЗ ПЕРЕЧИСЛЕННЫХ ГРУПП ВЫ СЕБЯ ПРИЧИСЛЯЕТЕ В ПЕРВУЮ ОЧЕРЕДЬ – КОТОРАЯ ИЗ ПРЕДСТАВЛЕННЫХ НА КАРТОЧКЕ D7 ГРУПП ВАМ БЛИЖЕ ВСЕГО ? (КАРТОЧКА D7. **ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В СТОЛБЦЕ D7A)**

D7B. КОТОРОУЮ ИЗ НИХ ВЫ БЫ ВЫБРАЛИ НА ВТОРОМ МЕСТЕ? (**ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В СТОЛБЦЕ D7B)**

	D7A. В первую очередь: (Только один ответ)	D7B. На втором месте: (Только один ответ)
1. Сослуживцы	1	1
2. Все, говорящие на моем родном языке	2	2
3. Люди моей профессии	3	3
4. Люди моей национальности в Литве	4	4
5. Люди такого же вероисповедания как и я	5	5
6. Люди моей национальности, где бы они не проживали	6	6
7. Люди моего поколения	7	7
8. Сторонники политической партии, за которую я голосую	8	8
9. Жители России	9	9
10. Жители Польши	10	10
11. Другое – Что? (Укажите)	11 _____	11 _____
99. (Не зачитывать) Не знает, не ответил	99	99

D8. КАК БЫ ВЫ ПОЧУВСТВОВАЛИ СЕБЯ, ЕСЛИ БЫ ВАС НАЗВАЛИ ЛИТОВЦЕМ / ЛИТОВКОЙ? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. **ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ**)

1. Мне бы понравилось – я не был бы против
2. Мне бы это не понравилось, потому что я другой национальности
3. Мне без разницы / мне все равно
4. Другое – Что? (Укажите) _____
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

F7. КАК ВЫ ДУМАЕТЕ, КАКИЕ ПОЛИТИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ДОЛЖНО ПРИНЯТЬ ПРАВИТЕЛЬСТВО ЛИТВЫ В СВЯЗИ С ВОЗМОЖНЫМ ПРИБЫТИЕМ БЕЖЕНЦЕВ? СОГЛАСНЫ ЛИ ВЫ ИЛИ НЕ СОГЛАСНЫ С ТАКИМИ ВОЗМОЖНЫМИ РЕШЕНИЯМИ? (КАРТОЧКА F7 СО ШКАЛОЙ. СПРОСИТЬ И ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ)

	Не согласен	Скорее не согласен чем согласен	Скорее согласен чем не согласен	Согласен	Н/ Н
1. Позволить приехать всем, кто соответствует статусу беженца	1	2	3	4	9
2. Позволить приехать только тем, которые в Литве получают работу	1	2	3	4	9
3. Надо строго ограничивать число					

приезжающих беженцев	1	2	3	4	9
4. Литва должна отказаться от участия в программе по переселению беженцев	1	2	3	4	9

F8. КАКОВО ВАШЕ ОТНОШЕНИЕ К БЕЖЕНЦАМ ИЗ ЭТИХ СТРАН? (КАРТОЧКА F8 СО ШКАЛОЙ. СПРОСИТЬ И ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ)

	Положительное	Скорее положительное	Скорее негативное	Негативное	Н/Н
1. Из Эритреи	1	2	3	4	9
2. Из Ирака	1	2	3	4	9
3. Из Сирии	1	2	3	4	9
4. Из Украины	1	2	3	4	9
5. Из Вьетнама	1	2	3	4	9
6. Из Грузии	1	2	3	4	9
7. Из Афганистана	1	2	3	4	9

ВОПРОСЫ ОБ ОБРАЗОВАНИИ

S1. КАКОЕ ВАШЕ ОБРАЗОВАНИЕ? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. Начальное
2. Основное (неоконченное среднее)
3. Среднее
4. Профессиональное (профтехучилище, среднее с профессиональной квалификацией)
5. Профессиональное образование после среднего / средне-специальное (техникум)
6. Не университетское высшее (колледж / коллегия)
7. Университетское высшее – бакалавр
8. Университетское высшее – магистр или ему соответствующая профессиональная квалификация, диплом высшего образования после 5 лет обучения (как было раньше)
9. Университетское высшее – доктор наук

S2. СРАВНИВАЯ УРОВЕНЬ СВОЕГО ОБРАЗОВАНИЯ С ОБРАЗОВАНИЕМ СВОЕГО ОТЦА / МАТЕРИ, ВЫ МОГЛИ БЫ СКАЗАТЬ, ЧТО ВАШЕ ОБРАЗОВАНИЕ ...? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ)

S2A	Ваше образование ... :	1. Выше чем у Вашего отца 2. Ниже чем у Вашего отца 3. Такое же, как и у Вашего отца 9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил
S2B	Ваше образование ... :	1. Выше чем у Вашей матери 2. Ниже чем у Вашей матери 3. Такое же, как и у Вашей матери 9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

S3. НА КАКОМ ЯЗЫКЕ ВЫ ЗАКОНЧИЛИ ВАШЕ САМОЕ ВЫСОКОЕ ИМЕЮЩЕЕСЯ ОБРАЗОВАНИЕ (Т.О. НА КАКОМ ЯЗЫКЕ ВЫ УЧИЛИСЬ ТОГДА)? (ЕСЛИ ВЫ УЧИЛИСЬ ИСПОЛЬЗУЯ НЕСКОЛЬКО ЯЗЫКОВ В ТОМ ЖЕ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ – УКАЖИТЕ)?

1. На литовском
 2. На русском
 3. На польском
 4. Другое – (Укажите) _____
 9. Не ответил

S4. НА КАКОМ ЯЗЫКЕ ВЫ ОБЫЧНО ОБЩАЕТЕСЬ В СЕМЬЕ, ДОМА? (ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. На литовском
 2. На русском
 3. На русском и на литовском
 4. На польском
 5. На польском и на литовском
 6. На польском и на русском
 7. Другое – (Укажите) _____
 9. Не ответил

S5. НАСКОЛЬКО ХОРОШО ВЫ ЗНАЕТЕ (ВЛАДЕЕТЕ) ЭТИМИ ЯЗЫКАМИ? СКАЖИТЕ О КАЖДОМ ИЗ ЯЗЫКОВ, КОТОРОЕ УТВЕРЖДЕНИЕ ИЗ КАРТОЧКИ S5 ЛУЧШЕ ВСЕГО ВАМ ПОДХОДИТ. (КАРТОЧКА S5. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОМ СТОЛБИКЕ)

	S5A. Литовский	S5B. Русский	S5C. Польский	S5D. Английский
1. Свободно говорю, читаю и пишу	1	1	1	1
2. Могу говорить, но трудно читать и писать	2	2	2	2
3. Умею читать, но трудно говорить и общаться	3	3	3	3
4. Понимаю, что говорят, но не могу ответить	4	4	4	4
5. Ничего не понимаю – не знаю этого языка	5	5	5	5
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил	9	9	9	9

Если в вопросе S5A = 1 или 9, тогда далее спросить вопрос T1;

Если в вопросе S5A = 2, 3, 4, 5, тогда далее спросить вопросы S6 – S9.

S6. В ТЕЧЕНИЕ 12 МЕСЯЦЕВ БЫЛИ ЛИ У ВАС ПРОБЛЕМЫ ИЗ-ЗА НЕЗНАНИЯ (НЕДОСТАТОЧНОГО УМЕНИЯ) ЛИТОВСКОГО ЯЗЫКА НА РАБОТЕ ИЛИ ВО ВРЕМЯ ПОИСКА РАБОТЫ?

1. Да, были проблемы ---→ *Далее спросить вопрос S7*
 2. Нет, проблем не было ---→ *Далее спросить вопрос S8*
 3. Не было таких ситуаций ---→ *Далее спросить вопрос S8*
 9. (Не зачитывать) Нет ответа ---→ *Далее спросить вопрос S8*

S7. УКАЖИТЕ, КАКИЕ ТРУДНОСТИ У ВАС ВОЗНИКАЛИ ИЗ-ЗА НЕУМЕНИЯ ЛИТОВСКОГО ЯЗЫКА В ТЕЧЕНИИ 12 МЕСЯЦЕВ? (КАРТОЧКА S7. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОЧКЕ)

	Да, были	Не было таких проблем	Не было такой ситуации	Н/Н
1. Чувствуете себя неловко, когда общаетесь с коллегами по работе (напр., из-за своего акцента или неспособности правильно говорить и др.)	1	2	3	9
2. Приходится часто просить помощи у других, когда надо выполнять задания на работе (напр., заполняя бумаги, общаясь с клиентами, посетителями и др.)	1	2	3	9
3. Из-за незнания литовского языка Вас не повысили по службе, Вы не смогли улучшить свое положение на работе	1	2	3	9
4. Не могли получить желаемой работы / не приняли на работу	1	2	3	9
5. Потеряли работу	1	2	3	9
6. Другое – Что? (Укажите) _____				9

S8. ИЗУЧАЕТЕ ЛИ ВЫ ЛИТОВСКИЙ ЯЗЫК В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. Да, но не изучаю специально – просто стараюсь больше говорить, читать на литовском
2. Да, посещаю курсы литовского языка
3. Да, самостоятельно учусь из учебников, в интернете и др.
4. Нет, не учусь, потому что уже нет смысла это делать (из-за приклонного возраста, собираюсь уехать из Литвы и др.)
5. Нет, потому что мне этого не надо
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

S9. ПОСЕЩАЛИ БЫ ВЫ БЕЗПЛАТНЫЕ КУРСЫ ЛИТОВСКОГО ЯЗЫКА, КОТРЫЕ ПРОВОДИЛО БЫ МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. Определенно да
2. Скорее да, если устроит предложенное время
3. Нет, нет необходимости
9. Не знает, не ответил

МЕЖЭТНИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ И ДРУГИЕ ВОПРОСЫ

ДАЛЕЕ СПРОСИТЬ ВСЕХ

T1. Я БУДУ ЧИТАТЬ УТВЕРЖДЕНИЯ, А ВЫ СКАЖИТЕ, НАСКОЛЬКО ДЛЯ ВАС ЭТО ВАЖНО – ОЧЕНЬ ВАЖНО, СКОРЕЕ ВАЖНО, СКОРЕЕ НЕ ВАЖНО ИЛИ СОВСЕМ НЕ ВАЖНО?

НАСКОЛЬКО ДЛЯ ВАС ВАЖНО, ЧТОБЫ ... (ЗАЧИТАЙТЕ УТВЕРЖДЕНИЯ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОЧКЕ)

[ИНТЕРВЬЮЭРУ: ЕСЛИ У РЕСПОНДЕНТА НЕТ ДЕТЕЙ, СПРОСИТЕ: „ЕСЛИ БЫ У ВАС БЫЛИ БЫ ДЕТИ, НАСКОЛЬКО ДЛЯ ВАС БЫЛО БЫ ВАЖНО, ЧТОБЫ ...”]

	Очень важно	Скорее важно	Скорее не важно	Совсем не важно	Н/Н
1. ... Ваши дети посещали детсад, в котором бы дети воспитывались на Вашем родном языке	1	2	3	4	9

2. ... Ваши дети посещали школу, в которой бы дети обучались на Вашем родном языке	1	2	3	4	9
3. ... Ваши дети изучали бы Ваш родной язык в школе, в которой все обучение проводилось бы на литовском	1	2	3	4	9
4. ... Ваши дети в школе изучали бы историю и культуру Вашей этнической группы	1	2	3	4	9
5. ... Вы имели бы возможность читать газеты и журналы на вашем родном языке	1	2	3	4	9
6. ... Вы имели бы возможность участвовать в мероприятиях, посвященных традиционным праздникам Вашей этнической группы	1	2	3	4	9
7. ... Вы имели бы возможность посещать разные мероприятия на Вашем родном языке (напр., в театре, кинотеатре, на концертах и др.)	1	2	3	4	9
8. ... Вы имели бы возможность разговаривать на Вашем родном языке в повседневной жизни	1	2	3	4	9
9. ... Вы могли бы сохранить культуру, традиции и обычаи Вашей этнической группы	1	2	3	4	9
	Очень важно	Скорее важно	Скорее не важно	Совсем не важно	Н/Н
10. ... иметь представителей своей национальности в Сейме Литвы (в парламенте страны)	1	2	3	4	9
11. ... Ваши дети посещали бы воскресную школу для детей Вашей национальности	1	2	3	4	9
12. ... Вы и другие взрослые Вашей этнической группы могли бы участвовать в деятельности воскресной школы	1	2	3	4	9
13. ... Вы могли участвовать в деятельности общественной организации, объединяющей людей Вашей национальности	1	2	3	4	9

T2. КАК ВЫ СЧИТАЕТЕ, КАКОВА СТЕПЕНЬ НАПРЯЖЕННОСТИ МЕЖДУ ПЕРЕЧИСЛЕННЫМИ НИЖЕ ГРУППАМИ В ЛИТВЕ - НЕТ НАПРЯЖЕННОСТИ, НЕКОТОРАЯ НАПРЯЖЕННОСТЬ ИЛИ СИЛЬНАЯ НАПРЯЖЕННОСТЬ? (ЗАЧИТАЙТЕ УТВЕРЖДЕНИЯ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОЧКЕ)

	Нет напряженности	Некоторая	Сильная	Н/Н
1. Между бедными и богатыми	1	2	3	9
2. Между людьми старшего и младшего поколения	1	2	3	9
3. Между литовцами и проживающими в Литве национальными меньшинствами	1	2	3	9
4. Между проживающими в Литве русскими и литовцами	1	2	3	9
5. Между проживающими в Литве поляками и литовцами	1	2	3	9
6. Между проживающими в Литве евреями и литовцами	1	2	3	9
7. Между проживающими в Литве цыганами и литовцами	1	2	3	9
8. Между представителями разных вероисповеданий (религиозных групп)	1	2	3	9

ВОПРОСЫ О ДИСКРИМИНАЦИИ

Теперь поговорим о дискриминации. В этом случае имеется в виду те случаи, когда к другим относятся менее положительно из-за различий по возрасту, полу, национальности и по другим причинам.

№1. СКАЖИТЕ, НАСКОЛЬКО ЭТИ ФОРМЫ ДИСКРИМИНАЦИИ, ПО ВАШЕМУ, РАСПРОСТРАНЕНЫ В ЛИТВЕ – ОЧЕНЬ ШИРОКО, ДОСТАТОЧНО ШИРОКО, ДОСТАТОЧНО РЕДКО, ОЧЕНЬ РЕДКО ИЛИ ТАКОЙ ДИСКРИМИНАЦИИ В ЛИТВЕ НЕТ ВООБЩЕ? (ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОЙ СТРОЧКЕ)

	Очень широко	Дост. широко	Дост. редко	Очень редко	Нет вообще	Н/Н
1. По национальному признаку	1	2	3	4	5	9
2. Из-за пола	1	2	3	4	5	9
3. Из-за сексуальной ориентации (геи, лесбиянки)	1	2	3	4	5	9
4. Из-за возраста	1	2	3	4	5	9
5. Из-за вероисповедания (религии)	1	2	3	4	5	9
6. Из-за инвалидности	1	2	3	4	5	9

№2. В ТЕЧЕНИЕ ПОСЛЕДНИХ 12 МЕСЯЦЕВ ЛИЧНО ВЫ СТОЛКНУЛИСЬ ЛИ СО СЛУЧАЯМИ ДИСКРИМИНАЦИИ ИЛИ ПРЕСЛЕДОВАНИЕМ ПО НИЖЕ ПЕРЕЧИСЛЕННЫМ ПРИЧИНАМ (ИЗ-ЗА ОДНОЙ ИЛИ ИЗ-ЗА НЕСКОЛЬКИХ ПРИЧИН)? (ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ)

	ДА	НЕТ	Не знает, не ответил
1. Из-за Вашей национальности	1	2	9
2. Из-за Вашего пола	1	2	9
3. Из-за Вашего возраста	1	2	9
4. Из-за Вашего вероисповедания	1	2	9
5. Другие – Какие? (Укажите)	1	2	9

Если в вопросе N2.1 ответ "ДА" – далее спросить вопрос N3;

Если в вопросе N2.1 ответ „НЕТ“ – далее спросить вопрос N4.

№3. ГДЕ ВЫ СТОЛКНУЛИСЬ СО СЛУЧАЯМИ ДИСКРИМИНАЦИИ ИЛИ ПРЕСЛЕДОВАНИЯ ИЗ-ЗА ВАШЕЙ НАЦИОНАЛЬНОСТИ В ТЕЧЕНИИ ПОСЛЕДНИХ 12 МЕСЯЦЕВ? (ПОКАЖИТЕ КАРТОЧКУ N3. ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ)

	ДА	НЕТ	Не подходит	Н/Н
1. В школе / университете	1	2	0	9
2. На работе	1	2	0	9
3. В госучреждении	1	2	0	9
4. В учреждении здравоохранения	1	2	0	9
5. В суде	1	2	0	9
6. В полиции	1	2	0	9
7. В церкви / в костеле и в других подобных местах	1	2	0	9
8. Когда искали работу	1	2	0	9
9. В кафе, ресторане, баре или на дискотеке	1	2	0	9
10. На улице	1	2	0	9
11. Общаясь с соседями	1	2	0	9
12. В магазине	1	2	0	9
13. В общественном транспорте	1	2	0	9
14. В другом месте – Где? (Укажите)	1	2	0	9

ДАЛЕЕ СПРОСИТЬ ВСЕХ

№4. ПО ВАШЕМУ, ЧЕЛОВЕК С ТАКОЙ ЖЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КВАЛИФИКАЦИЕЙ И ТАКИМ ЖЕ ОБРАЗОВАНИЕМ, НО ДРУГОЙ НАЦИОНАЛЬНОСТИ ЧЕМ БОЛЬШИНСТВО В ЛИТВЕ, МОГ БЫ ИМЕТЬ ОДИНАКОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПОЛУЧИТЬ РАБОТУ И РАВНЫЕ ШАНСЫ ПОДНЯТСЯ ПО КАРЬЕРНОЙ ЛЕСТНИЦЕ, КАК И ПРЕДСТАВИТЕЛЬ ЛИТОВСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОСТИ? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. Думаю, что возможности ниже чем у лица литовской национальности
2. Думаю, что возможности такие же как и у лица литовской национальности
3. Думаю, что возможности выше чем у лица литовской национальности
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

№5. В ОБЩЕСТВЕ ПРЕДСТАВИТЕЛИ РАЗНЫХ СОЦИАЛЬНЫХ ГРУПП ПО СВОЕМУ ПОЛОЖЕНИЮ НЕРЕДКО ОЦЕНИВАЮТСЯ КАК СТОЯЩИЕ НА БОЛЕЕ ВЫСОКОМ ИЛИ БОЛЕЕ НИЗКОМ УРОВНЕ (напр., богатые и бедные, рабочие и руководители и т.д.).

А ЛИЧНО ВЫ, ПО ВАШЕМУ МНЕНИЮ, ПОДНЯЛИСЬ ИЛИ ОПУСТИЛИСЬ НА СТУПЕНЯХ ОБЩЕСТВЕННОЙ ИЕАРХИИ В ТЕЧЕНИИ ПОСЛЕДНИХ 10 ЛЕТ?

1. Поднялся
2. Опустился
3. Нахожусь там же, где и был 10 лет назад
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

ВОПРОСЫ ОБ УЧАСТИИ В ОБЩЕСТВЕННОЙ И ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ

Р1. КАК БЫ ВЫ ОЦЕНИЛИ УРОВЕНЬ ЖИЗНИ В ЛИТВЕ В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ ПО 10 БАЛЬНОЙ ШКАЛЕ, ГДЕ 1 БАЛ ОЗНАЧАЕТ „ОЧЕНЬ ПЛОХОЙ“, А 10 - „ОЧЕНЬ ХОРОШИЙ УРОВЕНЬ“?

Очень плохой	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10	Очень хороший	99. Н / Н
---------------------	---	----------------------	------------------

Р2. РАЗНЫЕ ОБЩЕСТВЕННЫЕ ГРУППЫ ИМЕЮТ РАЗНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ВЛИЯТЬ НА ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ, КОТОРЫЕ ВАЖНЫ КАК И ДЛЯ ВСЕГО ОБЩЕСТВА, ТАК И ДЛЯ ОТДЕЛЬНЫХ ГРУПП НАСЕЛЕНИЯ. ОЦЕНИТЕ ЭТИ ГРУППЫ ЛЮДЕЙ ПО УРОВНЮ ВОЗМОЖНОСТИ ОКАЗЫВАТЬ ВЛИЯНИЕ НА ПРИНЯТИЕ РЕШЕНИЙ ПО 10 БАЛЬНОЙ ШКАЛЕ, ГДЕ 1 БАЛ ОЗНАЧАЕТ „НЕ ИМЕЮТ НИКАКОГО ВЛИЯНИЯ“, О 10 – „ИМЕЮТ ОЧЕНЬ БОЛЬШОЕ ВЛИЯНИЕ“?

(СПРОСИТЬ И ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ ИЗ УТВЕРЖДЕНИЙ)

	Не имеют никакого влияния	Имеют очень большое влияние
1. Вы лично	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
2. Обыкновенные люди	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
3. Общественные организации, общины	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
4. Представители СМИ	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
5. Предприниматели	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
6. Национальные меньшинства в Литве	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
7. Русские проживающие в Литве	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
8. Поляки проживающие в Литве	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
9. Члены Сейма (парламента)	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
10. Чиновники	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
11. Президент	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
12. Старосты	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
13. Советы местного самоуправления	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99

P3. СУЩЕСТВУЮТ РАЗНЫЕ СПОСОБЫ КАК УЛУЧШИТЬ ОБЩЕСТВЕННОЕ ПОЛОЖЕНИЕ. ДЕЛАЛИ ЛИ ВЫ ЧТО ЛИБО ИЗ НИЖЕ ПЕРЕЧИСЛЕННОГО В ТЕЧЕНИЕ ПОСЛЕДНЕГО ГОДА? (СПРОСИТЬ И ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ ИЗ УТВЕРЖДЕНИЙ)

	ДА	НЕТ	Н/Н
1. Обратились с просьбой к политику	1	2	9
2. Обратились с сообщением о нарушениях закона в разные контролирующие институты (в полицию, налоговую службу и др.)	1	2	9
3. Участвовали в деятельности партии, политической организации	1	2	9
4. Участвовали в деятельности общественных организаций	1	2	9
5. Участвовали в социальной деятельности, проводимой религиозной общиной	1	2	9
6. Участвовали в бесплатной общественной или политической кампании (распространяли или разносили плакаты, значки, наклейки, листовки, так же и по интернету)	1	2	9
7. Участвовали в демонстрациях, митингах или в пикетах	1	2	9
8. Участвовали в деятельности местной общины (напр., в субботниках, в благотворительных акциях и в других)	1	2	9

P4. ГОЛОСОВАЛИ ЛИ ВЫ НА ВЫБОРАХ В МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ В 2015 ГОДУ?

1. Да   2. Нет   9. Не помнит / нет ответа

ВОПРОСЫ О СМИ

Z1. КАК ЧАСТО ВЫ СЛЕДИТЕ ЗА НОВОСТЯМИ (ВООБЩЕ – О СОБЫТИЯХ В ЛИТВЕ И МИРЕ)? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. Несколько раз в день   3. Регулярно, но не каждый день
2. Раз в день   4. Редко, не регулярно
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

Z2. КАК ЧАСТО ВЫ СЛЕДИТЕ ЗА НОВОСТЯМИ В ЛИТВЕ? (ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)

1. Несколько раз в день   3. Регулярно, но не каждый день
2. Раз в день   4. Редко, не регулярно
9. (Не зачитывать) Не знает, не ответил

Z3. ГДЕ И КАК ЧАСТО ВЫ СЛЕДИТЕ ЗА НОВОСТЯМИ В ЛИТВЕ И В МИРЕ? (СПРОСИТЬ И ОТМЕТИТЬ О КАЖДОМ)

	Раз в день и чаще	Регулярно, но не каждый день	Редко, не регулярно	Не пользуюсь совсем	Н/Н
1. Общественное ТВ Литвы (LRT Televizija, LRT Kultūra)	1	2	3	0	9
2. Другие ТВ каналы на литовском языке (LNK, TV3, Lietuvos ryto, Info TV и др.)	1	2	3	0	9

3. ТВ каналы России (ПБК, РТР, НТВ и др.)	1	2	3	0	9
4. ТВ каналы Польши (TV Polonija, Polski TV1, Polsat и др.)	1	2	3	0	9
5. Мировые ТВ каналы новостей (CNN, BBC, Euronews и др.)	1	2	3	0	9
6. Общественное радио Литвы (LRT Radijas, LRT Klasika, LRT Opus)	1	2	3	0	9
7. Другие радиостанции на литовском языке (Žinių radijas, Lietus, M1, RC и др.)	1	2	3	0	9
8. Русское радио Балтия	1	2	3	0	9
9. Радио Свобода (на русском языке)	1	2	3	0	9
10. Znad Wilii (радио на польском языке)	1	2	3	0	9
11. Газеты Литвы на литовском языке (Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Kauno diena и др.)	1	2	3	0	9
12. Газеты Литвы на русском языке (Обзор, Литовский курьер, Экспресс неделя и др.)	1	2	3	0	9
13. Газеты Литвы на польском языке (Kurier Wilenski, Nasz Czas, Tygodnik Wilenszczyzny и др.)	1	2	3	0	9
	Раз в день и чаще	Регулярно, но не каждый день	Редко, не регулярно	Не пользуюсь совсем	<i>H/H</i>
14. Онлайн новости и информация на литовском языке (delfi.lt, lrytas.lt, alfa.lt и др.)	1	2	3	0	9
5. Онлайн новости и информация на веб-сайтах информационных агентств Литвы на русском языке (ru.delfi.lt и др.)	1	2	3	0	9
16. Онлайн новости и информация на веб-сайтах информационных агентств Литвы на польском языке (pl.delfi.lt и др.)	1	2	3	0	9
17. Онлайн новости и информация на веб-сайтах информационных агентств России	1	2	3	0	9
18. Онлайн новости и информация на веб-сайтах информационных агентств Польши	1	2	3	0	9
19. Онлайн новости и информация на веб-сайтах мировых информационных агентств (CNN, BBC и др.)	1	2	3	0	9
20. Посты / информация в соцсетях, например Facebook, Twitter, YouTube	1	2	3	0	9

Z4. КАК ВЫ ДУМАЕТЕ, СРЕДСТВА МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ЛИТВЫ (ГАЗЕТЫ, ЖУРНАЛЫ, ТЕЛЕВИДЕНИЕ, ОНЛАЙН НОВОСТИ И ИНФОРМАЦИЯ НА РАЗНЫХ ВЕБ-САЙТАХ В ИНТЕРНЕТЕ) ПРЕДОСТАВЛЯЮТ ВАМ ПОЛНОСТЬЮ ДОСТОВЕРНУЮ, ДОСТОВЕРНУЮ, НЕ ДОСТОВЕРНУЮ ИЛИ СОВСЕМ НЕ ДОСТОВЕРНУЮ ИНФОРМАЦИЮ О РАБОТЕ ВЛАСТЕЙ В НАШЕЙ СТРАНЕ И РЕШЕНИЯХ, КОТОРЫЕ ОНИ ПРИНИМАЮТ? *(ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)*

1. Полностью достоверную	3. Не достоверную
2. Достоверную	4. Совсем не достоверную
	9. <i>(Не зачитывать)</i> Не знает, не ответил

Z5. КАК ВЫ ДУМАЕТЕ, СРЕДСТВА МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ ЛИТВЫ (ГАЗЕТЫ, ЖУРНАЛЫ, ТЕЛЕВИДЕНИЕ, ОНЛАЙН НОВОСТИ И ИНФОРМАЦИЯ НА РАЗНЫХ ВЕБ-САЙТАХ В ИНТЕРНЕТЕ) ПРЕДОСТАВЛЯЮТ ВАМ ПОЛНОСТЬЮ ДОСТОВЕРНУЮ, ДОСТОВЕРНУЮ, НЕ ДОСТОВЕРНУЮ ИЛИ СОВСЕМ НЕ ДОСТОВЕРНУЮ ИНФОРМАЦИЮ О СИТУАЦИИ ВАШЕЙ ЭТНИЧЕСКОЙ ГРУППЫ В ЛИТВЕ? *(ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ)*

1. Полностью достоверную	3. Не достоверную
2. Достоверную	4. Совсем не достоверную
	9. <i>(Не зачитывать)</i> Не знает, не ответил

ЗАНЯТОСТЬ

U1. РАБОТАЕТЕ ЛИ ВЫ В НАСТОЯЩЕЕ ВРЕМЯ? КАКОЕ ВАШЕ ОСНОВНОЕ ЗАНЯТИЕ? ВЫ ...

1. Рабочий (- ца), технический работник (- ца)	6. Пенсионер (-ка) (не работающий)
2. Специалист, служащий (- ая)	7. Учащийся, студент
3. Руководитель высшего или среднего уровня	8. Домохозяйка, в декретном отпуске
4. Фермер	9. Безработный (- ая)
5. Частный предприниматель, владелец предпр.	0. <i>Не ответил</i>

U2. СКОЛЬКО ЧЕЛОВЕК, ВКЛЮЧАЯ И ВАС, ЖИВУТ В ВАШЕМ ДОМОХОЗЯЙСТВЕ ?

Напишите: _____ человек

U3. КАКОВ СРЕДНЕМЕСЯЧНЫЙ ДОХОД ВАШЕЙ СЕМЬИ (ДОМОХОЗЯЙСТВА) ? СЛОЖИТЕ ВСЕ ДОХОДЫ ВСЕХ ЧЛЕНОВ ВАШЕЙ СЕМЬИ, КОТОРЫЕ ВЕДУТ С ВАМИ ОБЩЕЕ ХОЗЯЙСТВО – ЗАРАБОТНУЮ ПЛАТУ, ПЕНСИИ, СТИПЕНДИИ, ПОСОБИЯ И СКАЖИТЕ К КАКОЙ ГРУППЕ ДОХОДОВ ИЗ КАРТОЧКИ U3 ОНИ ОТНОСЯТСЯ. (*КАРТОЧКА U3*)

1. 150 евро и меньше	8. 451 – 500 евро	15. 1001 – 1200 евро
2. 151 – 200 евро	9. 501 – 550 евро	16. 1201 – 1400 евро
3. 201 – 250 евро	10. 551 – 600 евро	17. 1401 – 1600 евро
4. 251 – 300 евро	11. 601 – 700 евро	18. 1601 – 1800 евро
5. 301 – 350 евро	12. 701 – 800 евро	19. 1801 – 2000 евро
6. 351 – 400 евро	13. 801 – 900 евро	20. Более 2000 евро
7. 401 – 450 евро	14. 901 – 1000 евро	99. Не знает, не ответил

U4. КОТОРОЕ ИЗ ЭТИХ УТВЕРЖДЕНИЙ ЛУЧШЕ ВСЕГО СООТВЕТСТВУЕТ ФИНАНСОВОМУ ПОЛОЖЕНИЮ ВАШЕЙ СЕМЬИ? (*ЗАЧИТАЙТЕ ОТВЕТЫ. ТОЛЬКО ОДИН ОТВЕТ*)

1. Нам не хватает денег даже на еду
2. Нам хватает денег на еду, но очень трудно купить одежду
3. Нам хватает денег на еду или одежду и мы можем немножко отложить, но этого не достаточно для более дорогой покупки (напр., на телевизор или холодильник)
4. Нам доступны некоторые дорогие вещи, такие как телевизор, холодильник и другие, но мы не можем себе позволить очень дорогих покупок (купить квартиру, загородный дом и др.)
5. Мы можем себе позволить покупать все, что захотим
9. (*Не зачитывать*) Не знает, не ответил

Спасибо за участие в опросе !

INTERVIU PABAIGA:

2015 m. .... mēn. .... d. .... val. .... min.

Priedas Nr. 3 Klausimynas lenkų kalba

Badanie przeprowadza: Litewskie Centrum Badań Społecznych według umowy z Ministerstwem Kultury Republiki Litewskiej (Nr. umowy VP –121, data 2015 r. września 25 d.).
Wywiad mieszkańców przeprowadza UAB „Baltijos tyrimai“ według umowy z Litewskim Centrum Badań Społecznych (Nr. umowy ET-2015-1, data 2015 m. października 6 d.)

KWESTIONARIUSZ 2015

Uczestniczenie w wywiadzie jest dobrowolne!

RODZAJ MIEJSCOWOŚCI:	Wilno	Rej. Wileński	Kłaipeida	Rej. Solecznicki / miasto	Rej. Solecznicki / wieś	Visaginas
	1	2	3	4	5	6

POCZĄTEK WYWIADU: 2015 r. .... m. .... d. .... godz. .... min.

„Dzień dobry / Dobry wieczór. Mam na imię..... [IMIĘ, NAZWISKO]. Przeprowadzam wywiad od UAB „Baltijos tyrimai”. [WSKAZAĆ KONTAKTY LCBS, PODAĆ OPIS BADANIA]

Litewskie Centrum Badań Społecznych aktualnie wykonuje badanie sytuacji osób, którzy należą do mniejszości narodowej, na Litwie. Te badanie jest wykonywane na zamówienie Ministerstwa Kultury Republiki Litewskiej w celu oceny sytuacji i potrzeb mniejszości narodowych na Litwie.

Nas ciekawi tożsamość, aktywność obywatelska, doświadczenie dyskryminacji osób o narodowości nie litewskiej [Rosjan/ Polaków/ Białorusinów i innych]. Dla tego wywiadu Pan (-i) i Pana (-i) gospodarstwo domowe byli wybrani przypadkowo, dlatego jest bardzo ważne, żeby się zgodziliście wziąć udział w wywiadzie.

Wszystkie Wasze odpowiedzi i informacja o Was będzie anonimowa i konfidencjonalna. Informacja będzie używana tylko do analizy statystycznej. Wywiad potrwa około 30 minut.

Przed rozpoczęciem wywiadu, musimy wybrać, która osoba będzie pytana.

INT: TRZEBA WYBRAĆ RESPONDENTA, KTÓRY (-A) SPEŁNIA NASTĘPUJĄCE WARUNKI:

ZALICZA SIEBIE DO OSOBY O NARODOWOŚCI NIE LITEWSKIEJ (ROSJANINA, POLAKA, BIAŁORUSINA I INNEJ - → NADAJĄ SIĘ WSZYSTKIE NARODOWOŚCI)

MA OBYWATELSTWO REPUBLIKI LITEWSKIEJ;

MA 18 LAT I WIĘCEJ;

JEST ZDROWY PSYCHICZNIE (JEŻELI RESPONDENT JEST NIETRZEŻWY, NIE PYTAĆ);

KTÓREGO DATA ZBLIŻAJĄCEGO SIĘ DNIA URODZIN JEST NAJBLIŻSZA DACIE WYWIADU.

A1	Czy w tym domu jest ktokolwiek, kto siebie zalicza do nie Litwina (zalicza siebie do Rosjanina, Polaka, Białorusina itp.)?	1 – Tak 2 – Nie → [INT: PODZIĘKOWAĆ – KONIEC]
A2	Chcę znaleźć takie osoby o narodowości (pochodzeniu) nie litewskiej, które mają obywatelstwo litewskie. Czy w tym gospodarstwie domowym są tacy ludzie?	1 – Tak 2 – Nie → [INT: PODZIĘKOWAĆ – KONIEC]
A3	Z tych osób, którzy są narodowości nie litewskiej i	[ZAPISAĆ IMIĘ OSOBY – TO NASZ

	mają obywatelstwo litewskie i są starsi 18 lat, czyje urodziny są w najbliższym terminie?	RESPONDENT] _____
A4	Czy Pan (-i) się zgadza uczestniczyć w wywiadzie?	1 – Tak 2 – Nie → [INT: KONIEC]

INT: PYTANIA D1 – D4 SĄ BARDZO WAŻNE DLA ANALIZY REZULTATÓW BADANIA, DLATEGO POPROSIĆ RESPONDENTA OBOWIĄZKOWO NA NIE ODPOWIEDZIEĆ (BEZ TYCH PYTAŃ DALEJ NIE PYTAĆ, PONIEWAŻ ODPOWIEDZI NIE BĘDĄ ZALICZONE JAKO UDANE BADANIE, ZAZNACZYĆ JAKO ODMOWE):

D1. PŁEĆ: **D2. PANA (-I) WIEK:** _____ lat

1. Mężczyzna
2. Kobieta

D3. DO JAKIEJ NARODOWOŚCI PAN (-I) SIEBIE ZALICZA?

1. Rosjanin (-ka)   2. Polak (-a)   3. Inna narodowość _____ (wskazać)

D4. W JAKIM PAŃSTWIE SIĘ PAN (-I) URODZIŁ/A?

Na Litwie 1

W innym państwie ..... 2 Wskazać nazwę państwa (Wpisać) _____

D5. JAKI JEST PANA (-I) STAN CYWILNY?

1. Nieżonaty, niezamężna (nie ma partnera (-ki))	4. Rozwiedziony, rozwiedziona (nie ma partnera (-ki))
2. Mieszka z partnerem (-ką) (małżeństwo niezarejestrowane)	5. Wdowiec, wdowa (nie ma partnera)
3. Żonaty, zamężny (małżeństwo zarejestrowane)	9. (Nie czytać) Nie odpowiedział (-a)

D6. CZY PAN (-I) MOŻE WSKAZAĆ NARODOWOŚĆ INNYCH CZŁONKÓW RODZINY?

MOŻE BYĆ MIESZANA TOŻSAMOŚĆ, KIEDY JEST WSKAZANE KILKA GRUP ETNICZNYCH.

D6A	Małżonek, partner: (jeżeli tożsamość etniczna mieszana, wskazać)	0. Niema 1. Litwin (-ka) 2. Rosjanin (-ka) 3. Polak (-a) 4. Inna narodowość _____ (wskazać) 9. (Nie czytać) Nie odpowiedział (-a)
D6B	Pana (-i) ojciec: (jeżeli tożsamość etniczna mieszana, wskazać)	1. Litwin (-ka) 2. Rosjanin (-ka) 3. Polak (-a) 4. Inna narodowość _____ (wskazać) 9. (Nie czytać) Nie odpowiedział (-a)
D6C	Pana (-i) mama: (jeżeli tożsamość etniczna mieszana, wskazać)	1. Litwin (-ka) 2. Rosjanin (-ka) 3. Polak (-a) 4. Inna narodowość _____ (wskazać)

9. (Nie czytać) Nie odpowiedział (-a)

D7A. DO KTÓREJ Z PONIŻSZYCH GRUP W PIERWSZĄ KOLEJ PAN (-I) SIEBIE ZALICZA – KTÓRA Z WYMIENIONYCH W KARTECZCE D7 GRUP DLA PANA (-I) JEST NAJBLIŻSZA? (KARTECZKA D7. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W SŁUPKU D7A)

D7B. A CO PAN (-I) BY WYBRAŁ/A NA DRUGIM MIEJSCU? (TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W SŁUPKU D7B)

	D7A. W pierwszą kolej: (Tylko jedna odpowiedź)	D7B. Na drugim miejscu: (Tylko jedna odpowiedź)
1. Współpracownicy	1	1
2. Wszyscy, którzy rozmawiają w moim języku ojczystym	2	2
3. Ludzie mojego zawodu	3	3
4. Ludzie mojej narodowości na Litwie	4	4
5. Ludzie tej samej wiary (religii) jak i ja	5	5
6. Ludzie mojej narodowości, nie ważne gdzie mieszkają	6	6
7. Ludzie mojego pokolenia	7	7
8. Zwolennicy partii politycznej, za którą głosuję	8	8
9. Mieszkańcy Rosji	9	9
10. Mieszkańcy Polski	10	10
11. Inne – Kto? (Wskazać)	11 _____	11 _____
99. (Nie czytać) Nie wie, nie odpowiedział (-a)	99	99

D8. JAK PAN (-I) SIĘ BY POCZUŁ (-A), GDYBY BYŁ (-A) NAZWANY (-A) LITWINEM / LITWINKĄ?(PRZECZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. To mi by się spodobało – nie byłbym przeciwko temu
2. To mi by się nie spodobało, bo jestem takiej narodowości, jakiej jestem
3. Dla mnie to jest nieważne
4. Inne – Kto? (Wskazać) _____
9. (Nie czytać) Nie wie, nie odpowiedział (-a)

F7. JAK PAN (-I) MYŚLI, JAKIE POLITYCZNE DECYZJE, DOTYCZĄCE PRZYBYWAJĄCYCH NA LITWĘ UCHODźCÓW, POWINIEN PRZYJĄĆ RZĄD LITEWSKI? CZY PAN (-I) SIĘ ZGADZA CZY NIE ZGADZA Z TAKIMI MOŹLIWYMI DECYZJAMI? (KARTECZKA F7 ZE SKALĄ. PYTAĆ I ZAZNACZYĆ O KAŹDYM)

	Nie zgadzam się	Najprędzej się nie zgadzam niż zgadzam	Najprędzej się zgadzam niż nie zgadzam	Zgadzam się	N/N
1. Pozwolić przyjechać wszystkim ludziom, którzy spełniają wymagania dotyczące statusu uchodźcy	1	2	3	4	9
2. Pozwolić przyjechać tylko tym ludziom, dla których jest praca na Litwie	1	2	3	4	9
3. Rygorystycznie ograniczyć liczbę przyjeżdżających uchodźców	1	2	3	4	9
4. Litwa powinna odmówić udziału w programie przesiedleń uchodźców	1	2	3	4	9

F8. JAKI JEST PANA (-I) STOSUNEK DO UCHODźCÓW Z TYCH KRAJÓW? (KARTECZKA F8 ZE SKALĄ. PYTAĆ I ZAZNACZYĆ O KAŻDYM)

	Pozytywny	Raczej pozytywny	Raczej negatywny	Negatywny	N/N
1. Z Erytrei	1	2	3	4	9
2. Z Iraku	1	2	3	4	9
3. Z Syrii	1	2	3	4	9
4. Z Ukrainy	1	2	3	4	9
5. Z Wietnamu	1	2	3	4	9
6. Z Gruzji	1	2	3	4	9
7. Z Afganistanu	1	2	3	4	9

PYTANIA O WYKSZTAŁCENIU

S1. JAKIE JEST PANA (-I) WYKSZTAŁCENIE?(PRZECZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. Początkowe
2. Podstawowe (nieukończone średnie)
3. Średnie
4. Zawodowe (szkoła zawodowa, średnie z kwalifikacją zawodową)
5. Wyższe (technikum, szkoły wyższe)
6. Nie-uniwersyteckie wyższe (kolegium)
7. Uniwersyteckie wyższe – stopień bakalaureata
8. Uniwersyteckie wyższe – stopień magistra albo jemu równa kwalifikacja zawodowa, dyplom studiów wyższych po 5 latach nauki (jak było wcześniej)
9. Uniwersyteckie wyższe – doktor nauk

S2. MÓWIĄC O WYKSZTAŁCENIU PANA (-I) OJCA / MATKI, PAN (-I) MOŻE POWIEDZIEĆ, ŻE WYKSZTAŁCENIE JEST...?

S2A	Pana (-i) wykształcenie jest:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyższe niż Pana (-i) ojca 2. Niższe niż Pana (-i) ojca 3. Takie same jak Pana (-i) ojca 9. <i>(Nie czytać)</i> Nie wie, nie odpowiedział (-a)
S2B	Pana (-i) wykształcenie jest:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wyższe od Pana (-i) matki 2. Niższe od Pana (-i) matki 3. Takie same jak Pana (-i) matki 9. <i>(Nie czytać)</i> Nie wie, nie odpowiedział (-a)

S3. W JAKIM JĘZYKU PAN (-I) ZDOBYŁ/A SWOJE NAJWYŻSZE WYKSZTAŁCENIE (JEŻELI NAUCZANO KILKOMA JĘZYKAMI W TEJ SAMEJ UCZELNI – PROSZĘ WSKAZAĆ)?

1. Litewskim
2. Rosyjskim
3. Polskim
4. Inny - Jaki? (*Wskazać*) _____

9. Nie odpowiedział (-a)

S4. W JAKIM JĘZYKU ZWYKLE ROZMAWIACIE W RODZINIE, W DOMU? (TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. Po litewsku	5. Po polsku i litewsku
2. Po rosyjsku	6. Po polsku i rosyjsku
3. Po rosyjsku i litewsku	7. Inny – Jaki? (<i>Wskażać</i>) _____
4. Po polsku	9. Nie odpowiedział (-a)

S5. CZY PAN (-I) DOBRZE UMIE TE JĘZYKI? PROSZĘ POWIEDZIEĆ O KAŻDYM Z 4 JĘZYKÓW, KTÓRE ZDANIE Z KARTECZKI S5 NAJBARDZIEJ PANU (-I) PASUJE. (*KARTECZKA S5. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W KAŻDYM SŁUPKU*)

	S5A. Jęz. litewski	S5B. Jęz. rosyjski	S5C. Jęz. polski	S5D. Jęz. angielski
1. Swobodnie mówię, czytam i piszę	1	1	1	1
2. Mogę prowadzić rozmowę, ale z trudem czytam i piszę	2	2	2	2
3. Umieję czytać, ale trudno mi jest rozmawiać i komunikować	3	3	3	3
4. Rozumiem co mówią, ale nie mogę odpowiedzieć	4	4	4	4
5. Nic nie rozumiem – nie umiem tego języka	5	5	5	5
9. (<i>Nie czytać</i>) Nie wie, nie rozumie	9	9	9	9

Jeżeli S5A = 1 albo 9, dalej pytać pytanie T1

Jeżeli S5A = 2, 3, 4, 5, dalej pytać pytania S6 – S9

S6. CZY W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY Z POWODU NIEZNANIA JĘZYKA PAŃSTWOWEGO (LITEWSKIEGO) PAN (-I) MIAŁ (-A) PROBLEMY PRZY ZATRUDNIENIU ALBO W OGÓLE W PRACY?

1. Tak, miałem (-am) problemy	→ <i>Dalej pytać pytanie S7</i>
2. Nie, problemów nie miałem (-am)	→ <i>Dalej pytać pytanie S8</i>
3. Takiej sytuacji nie było	→ <i>Dalej pytać pytanie S8</i>
9. (<i>Nie czytać</i>) Nie odpowiedział (-a)	→ <i>Dalej pytać pytanie S8</i>

S7. PROSZĘ WYMIENIĆ, JAKIE TRUDNOŚCI W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY PAN (-I) MIAŁ (-A) Z POWODU NIEZNANIA JĘZYKA LITEWSKIEGO? (*POKAZAĆ KARTECZKĘ S7. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W KAŻDEJ LINII*)

	Tak	Nie miałem (-am) takiego problemu	Nie było takiej sytuacji	N/ N
1. Pan (-i) czuje się niepewnie komunikując z innymi pracownikami (np. z powodu swego akcentu, że nie może prawidłowo powiedzieć itp.)	1	2	3	9
2. Często trzeba prosić u innych pomocy wykonując zadania na pracy (np. wypełniając listy, komunikując z klientami itp.)	1	2	3	9
3. Z powodu nieznania języka litewskiego Pan (-i) nie otrzymał (-a) promocji, lepszego stanowiska na pracy, na której teraz pracuje	1	2	3	9
4. Pan (-i) nie mógł (-a) otrzymać pracę, którą chciał (-	1	2	3	9

a) / nie przyjęto na pracę				
5. Pan (-i) stracił (-a) pracę	1	2	3	9
6. Inne – Jakie? (<i>Wskazać</i>) _____				9

S8. CZY TERAZ PAN (-I) SIĘ UCZY JĘZYK LITEWSKI? (PRZECZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. Tak, ale się nie uczę go specjalnie – po prostu staram się rozmawiać, czytać w języku litewskim itp.
2. Tak, chodzę na kursy języka litewskiego
3. Tak, samodzielnie uczę się z podręczników, internetu itp.
4. Nie, nie uczę się, bo to nie jest dla mnie wygodne (z powodu wieku, planuję wyjechać z Litwy itp.)
5. Nie, bo tego nie potrzebuję
9. (*Nie czytać*) Nie wie, nie odpowiedział (-a)

S9. CZY PAN (-I) BY POSZEDŁ (-A) NA BEZPŁATNE KURSY JĘZYKA LITEWSKIEGO W WASZYM SAMORZĄDZIE? (PRZECZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. Zdecydowanie tak
2. Najprędzej tak, jeżeli czas by pasował
3. Nie, nie jest mi to potrzebne
9. (*Nie czytać*) Nie wie, nie odpowiedział (-a)

ASPEKTY TOŻSAMOŚCI, STOSUNKI MIĘDZYETNICZNE/MIĘDZYGRUPOWE

DALEJ PYTAĆ WSZYSTKO

T1. BĘDĘ CZYTAĆ TWIERDZENIA (ZDANIA), O PAN (-I) BĘDZIE ODPOWIADAŁ (-A), CZY TO JEST DLA PANA (-I) BARDZO WAŻNE, RACZEJ WAŻNE, RACZEJ NIEWAŻNE CZY W OGÓLE NIE WAŻNE?

NA ILE DLA PANA (-I) JEST WAŻNE, ŻEBY...(CZYTAĆ TWIERDZENIA. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W KAŻDEJ LINII)

[INT: JEŻELI RESPONDENT NIE MA DZIECI, PROSZĘ ZAPYTAĆ: „GDYBY PAN (-I) MIAŁ (-A) DZIECI, NA ILE WAŻNE BY BYŁO, ŻEBY...”]

	Bardzo ważne	Raczej ważne	Raczej nieważne	W ogóle nieważne	N/ N
1. Pana (-i) dzieci uczęszczały do przedszkola, gdzie dzieci są kształcone w Pana (-i) języku ojczystym	1	2	3	4	9
2. Pana (-i) dzieci uczęszczały do szkoły, gdzie dzieci są kształcone w Pana (-i) języku ojczystym	1	2	3	4	9
3. Pana (-i) dzieci uczyły się Pana (-i) języka ojczystego w szkole średniej, w której się uczy w języku litewskim	1	2	3	4	9
4. Pana (-i) dzieci w szkole uczyły historię i kulturę Pana (-i) grupy etnicznej	1	2	3	4	9
5. Pan (-i) miał/a możliwość czytać gazety i czasopisma w Pana (-i) języku ojczystym	1	2	3	4	9
6. Pan (-i) miał/a możliwość uczestniczyć w imprezach przeznaczonych wspomnieć tradycyjne święta Pana (-i) etnicznej grupy	1	2	3	4	9
7. Pan (-i) miała możliwość zwiedzać imprezy kulturalne (teatr, kino, koncerty i inne), organizowane w Pana(-i) języku ojczystym	1	2	3	4	9
8. Pan (-i) miał (-a) możliwość rozmawiać w języku ojczystym codziennie	1	2	3	4	9
9. Pan (-i) zachował (-a) zwyczaje, tradycje i kulturę swojej narodowości	1	2	3	4	9
	Bardzo ważne	Raczej ważne	Raczej nieważne	W ogóle nieważne	N/ N
10. Pan (-i) miał w Sejmie przedstawicieli swojej narodowości	1	2	3	4	9
11. Pana (-i) dzieci uczęszczały do szkoły niedzielnej (sobotniej), która jest organizowana dla dzieci Pana (-i) narodowości	1	2	3	4	9
12. Pan (-i) i inni członkowie Pańskiej grupy etnicznej mieli możliwość uczestniczyć w działalności szkoły niedzielnej (sobotniej)	1	2	3	4	9
13. Pan (-i) miał (-a) możliwość uczestniczyć w działalności organizacji społecznych, które zjednoczają osoby Pana (-i) narodowości	1	2	3	4	9

T2. JAK PAN (-I) MYŚLI, ILE NAPIĘCIA JEST MIĘDZY WYMIENIONYMI GRUPAMI NA LITWIE?– NIE MA NAPIĘCIA, JEST TROCHĘ NAPIĘCIA CZY BARZDO DUŻO NAPIĘCIA?(CZYTAĆ TWIERDZENIA. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W KAŻDEJ LINII)

	Nie ma napięcia	Trochę napięcia	Dużo napięcia	N/N
1. Między ludźmi mieszkającymi ubogo (biednie) i bogato	1	2	3	9
2. Między ludźmi starszymi i młodszymi	1	2	3	9
3. Między Litwinami i mniejszością narodową na Litwie	1	2	3	9
4. Między Rosjaninami, mieszkającymi na Litwie i Litwinami	1	2	3	9
5. Między Polakami, mieszkającymi na Litwie i Litwinami	1	2	3	9
6. Między Żydami, mieszkającymi na Litwie i Litwinami	1	2	3	9
7. Między Romami (cyganami), mieszkającymi na Litwie i Litwinami	1	2	3	9
8. Między różnymi grupami religijnymi	1	2	3	9

PYTANIA O DYSKRYMINACJI

Chcę Pana (-ię) zapytać o dyskryminacji. Mówiąc o dyskryminacji, mamy na uwadze takie sytuacje, kiedy z człowiekiem się zachowuje w mniej korzystny sposób z powodu jego/jej cech osobistych, na przykład wieku, płci czy narodowości.

N1. PROSZĘ POWIEDZIEĆ, CZY KAŻDY Z NIŻEJ WYMIENIONYCH TYPÓW DYSKRYMINACJI JEST ROZPOWSZECHNIONY, RACZEJ ROZPOWSZECHNIONY, RACZEJ RZADKI, BARDZO RZADKI NA LITWIE CZY TAKIEJ DYSKRYMINACJI NA LITWIENIE MA? (TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W KAŻDEJ LINII)

	Bardzo rozpowszechniony	Raczej rozpowszechniony	Raczej rzadki	Bardzo rzadki	Nie ma takiej dyskryminacji	N/N
1. Narodowości	1	2	3	4	5	9
2. Płci	1	2	3	4	5	9
3. Orientacji seksualnej (geje i lesbijki)	1	2	3	4	5	9
4. Wiek	1	2	3	4	5	9
5. Religii albo wiary	1	2	3	4	5	9
6. Niepełnosprawności	1	2	3	4	5	9

N2. CZY W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY PAN (-I) OSOBIŚCIE SIĘ CZUŁ (-A) DYSKRYMINOWANY /A ALBO ŚCIGANY/A NA LITWIE Z POWODU JEDNEJ CZY KILKU NIŻEJ WYMIENIONYCH PRZYCZYŃ?

	Tak	Nie	Nie wie, nie odpowiedział (-a)
1. Z powodu Pana (-i) narodowości	1	2	9
2. Z powodu Pana (-i) płci	1	2	9
3. Z powodu Pana (-i) wieku	1	2	9
4. Z powodu Pana (-i) religii	1	2	9
5. Inne – Jakże? (<i>Wskazać</i>) _____	1	2	9

Jeżeli N2.1 odpowiedź „TAK“ – pytać pytanie N3;

Jeżeli N2.1 odpowiedź „NIE“ – przejść do pytania N4.

N3. W JAKICH NIŻEJ WYMIENIONYCH MIEJSCACH PAN (-I) SIĘ CZUŁ DYSKRYMINOWANY/A ALBO ŚCIGANY Z POWODU NARODOWOŚCI W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY?(POKAZAĆ KARTECZKĘ N3)

	Tak	Nie	Nie pasuje ten wariant	N/N
1. W szkole / na uniwersytecie	1	2	0	9
2. Na pracy	1	2	0	9
3. W instytucjach państwowych	1	2	0	9
4. W systemie ochrony zdrowotnej	1	2	0	9
5. W sądzie	1	2	0	9
6. W policji	1	2	0	9
7. W domu modlitwy (kościół / cerkiew czy inne)	1	2	0	9
8. Szukając pracy	1	2	0	9
9. W kawiarni, barach, restauracjach czy dyskotekach	1	2	0	9
10. Na ulicy	1	2	0	9
11. Rozmawiając z sąsiedziami	1	2	0	9
12. W sklepach	1	2	0	9
13. W transporcie publicznym	1	2	0	9
14. Inne – Gdzie? (<i>Wskazać</i>) _____	1	2	0	9

DALEJ PYTAĆ WSZYSTKO

N4. JAK PAN (-I) MYŚLI, CZY OSOBA, KTÓRA MA TAKĄ SAMĄ KWALIFIKACJĘ PROFESJONALNĄ I WYKSZTAŁCENIE, ALE JEST INNEJ NARODOWOŚCI NIŻ WIĘKSZOŚĆ NA LITWIE, MIAŁABY TAKIE SAME MOŻLIWOŚCI ZNALEŹĆ PRACĘ CZY ZROBIĆ KARIERĘ ZAWODOWĄ JAK I OSOBA O NARODOWOŚCI LITEWSKIEJ?(CZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ W KAŻDEJ LINII)

1. Myślę, że możliwości znaleźć pracę / zrobić karierę są mniejsze niż Litwina.
2. Myślę, że możliwości znaleźć pracę / zrobić karierę są takie same jak i Litwina
3. Myślę, że możliwości znaleźć pracę / zrobić karierę są większe niż Litwina
9. (*Nie czytać*) Nie wie / Nie odpowiedział (-a)

N5. W SPOŁECZEŃSTWIE JEDNE GRUPY SOCJALNE NIERZADKO SĄ TRAKTOWANE JAKO WYŻSZE ALBO NIŻSZE OD INNYCH GRUP SOCJALNYCH(*np., ludzie, którzy mieszkają bogato i ubogo, zwykli pracownicy i szefowi itd.*).

CZY PAN (-I) OSOBIŚCIE MIAŁ (-A) POSTĘP CZY ZEJŚCIE W HIERARCHII SPOŁECZNEJ W CIĄGU OSTATNICH 10 LAT?

1. Miałem (-am) postęp
2. Miałem (-am) zejście
3. Jestem tam, gdzie i byłem (-am) przed 10 lat
9. (*Nie czytać*) Nie wie / Nie odpowiedział (-a)

PYTANIA O AKTYWNOŚCI OBYWATELSKIEJ I UCZĘSTNICZENIU W ŻYCIU SPOŁECZNYM

P1. JAK PAN (-I) OCENIA TERAŹNIEJSZE WARUNKI ŻYCIA NA LITWIE W DZIESIĘCIOSTOPNIOWEJ SKALI, GDZIE 1 ZNACZY „BARDZO ZŁE“, A 10 – „BARDZO DOBRE“?

Bardzo złe	1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....9.....10	Bardzo dobre	99. N/N
-------------------	---	---------------------	----------------

P2. RÓŻNE GRUPY SPOŁECZNE MAJĄ RÓŻNE UPRAWNIENIA DO PODJĘCIA DECYZJI, MAJĄCEJ WPLYW NA ŻYCIE CAŁEJ SPOŁECZNOŚCI ALBO ODDZIELNYCH GRUP. PROSZĘ OCENIĆ MOŻLIWOŚĆ RÓŻNYCH GRUP ROBIĆ WPLYW NA PODJĘCIE DECYZJI UŻYWAJĄC 10-STOPNIOWĄ SKALĘ, GDZIE 1 ZNACZY „NIE MA ŻADNEGO WPLYWU“, A 10 – „MA BARDZO WIELKI WPLYW“?(PYTAĆ I ZAZNACZAĆ O KAŻDYM)

<i>W każdej linii – po odpowiedzi</i>	Nie mam / nie ma żadnego wpływu podejmując decyzję ->	Mam / ma bardzo duży wpływ podejmując decyzję
1. Pan (-i) osobiście	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
2. Zwykli ludzie	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
3. Organizacje publiczne i społeczność	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
4. Przedstawiciele mediów	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
5. Biznesmeni	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
6. Mniejszości narodowe na Litwie	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
7. Rosjanie Litwy	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
8. Polacy Litwy	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
9. Członkowie Sejmu	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
10. Urzędnicy	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
11. Prezydent	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
12. Starszszyna	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99
13. Rady gmin	1—2—3—4—5—6—7—8—9—10	99

P3. ISTNIEJĄ RÓŻNE SPOSOBY POLEPSZYĆ SYTUACJĘ W SPOŁECZEŃSTWIE. CZY W CIĄGU OSTATNIEGO ROKU PAN (-I) ROBIŁ JAKIEKOLWIEK DZIAŁALNOŚCI Z WYMIENIONYCH?(PYTAĆ I ZAZNACZAĆ O KAŻDYM)

	Tak	Nie	N/N
1. Pan (-i) apelował /a do polityki	1	2	9
2. Pan (-i) apelował /a do władz kontroli państwowej (policję, inspekcję podatkową, służby praw dziecka i t.t) powiadamiając o naruszeniu praw	1	2	9
3. Pan (-i) brał /a udział w działalności partii, organizacji politycznej	1	2	9
4. Pan (-i) brał /a udział w działalności organizacji społecznych	1	2	9
5. Pan (-i) brał /a udział w socjalnej działalności, którą przeprowadzała wspólnota religijna	1	2	9
6. Pan (-i) bezinteresownie brał /a udział w kampaniach społecznych lub politycznych (noszenie i rozpowszechnianie plakatów, znaczków, naklejek, ulotek jakiegokolwiek kampanii, także i przez internet)	1	2	9
7. Pan (-i) brał /a udział w demonstracjach, rajdach lub pikietach	1	2	9
8. Pan (-i) brał /a udział w działalności miejskiej wspólnoty (np. czynach społecznych, akcjach charytatywnych itd.)	1	2	9

P4. CZY PAN (-I) GŁOSOWAŁ /A W WYBORACH DO RADY GMINY LITWY W 2015 R.?

1. Tak   2. Nie   9. Nie pamięta / nie wskazał (a)

PYTANIA O MEDII

Z1. JAK CZĘSTO PAN (-I) ŚLEDZI ZA WIADOMOŚCIAMI (OGÓLNIE – WYDARZENIA NA LITWIE I NA ŚWIECIE)?(CZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. Kilka razy dziennie	3. Regularnie, ale nie każdego dnia
2. Jeden raz w dzień	4. Rzadko, nieregularnie
	9. <i>(Nie czytać)</i> Nie wie / Nie odpowiedział (-a)

Z2. JAK CZĘSTO PAN (-I) ŚLEDZI ZA WIADOMOŚCIAMI NA LITWIE?(CZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ)

1. Kilka razy dziennie	3. Regularnie, ale nie każdego dnia
2. Jeden raz w dzień	4. Rzadko, nieregularnie
	9. <i>(Nie czytać)</i> Nie wie / Nie odpowiedział (-a)

Z3. GDZIE I JAK NAJCZĘŚCIEJ PAN (-I) ŚLEDZI ZA WIADOMOŚCIAMI NA LITWIE I NA ŚWIECIE?(PYTAĆ I ZAZNACZAĆ O KAŻDYM)

	Jeden raz w dzień i częściej	Regularnie, ale nie codziennie	Rzadko, nieregularnie	W ogóle nie używam	N/N
1. LRT Telewizja, LRT Kultura	1	2	3	0	9
2. Inne telewizje w języku litewskim (LNK, TV3, Lietuvos ryto TV, Info TV itd.)	1	2	3	0	9
3. Rosyjskie stacje telewizyjne (PBK, RTR, NTV itd.)	1	2	3	0	9
4. Polskie stacje telewizyjne (TV Polonija, Polski TV1, Polsat itd.)	1	2	3	0	9
5. Światowe kanały TV wiadomości (CNN, BBC, Euronews itd.)	1	2	3	0	9
6. Radio LRT, LRT Klasyka, LRT Opus	1	2	3	0	9
7. Inne stacje radiowe w języku litewskim (Žinių radijas, Lietus, M1, RC itd.)	1	2	3	0	9
8. Russkoje radio Baltija	1	2	3	0	9
9. Radio Svoboda (w jęz. rosyjskim.)	1	2	3	0	9
10. Znad Wilii (stacja radiowa w jęz.polskim)	1	2	3	0	9
11. Papierowe wersje litewskich gazet (Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Kauno diena itd.)	1	2	3	0	9
12. Papierowe wersje gazet w języku rosyjskim na Litwie (Obzor, Litovskij kurjer, Ekspres nedelia, itd.)	1	2	3	0	9
13. Papierowe wersje gazet w języku polskim na Litwie (Kurier Wilenski, Nasz Czas, Tygodnik Wilenszczyzny itd.)	1	2	3	0	9

	Jeden raz w dzień i częściej	Regularnie, ale nie codziennie	Rzadko, nieregularnie	W ogóle nie używam	N/ N
14. Internetowe serwisy informacyjne w języku litewskim (delfi.lt, lrytas.lt, alfa.lt itp.)	1	2	3	0	9
15. Internetowe serwisy informacyjne w języku rosyjskim (ru.delfi.lt itp.)	1	2	3	0	9
16. Internetowe serwisy informacyjne w języku polskim (pl.delfi.lt itp.)	1	2	3	0	9
17. Internetowe serwisy informacyjne Rosji	1	2	3	0	9
18. Internetowe serwisy informacyjne Polski	1	2	3	0	9
19. Światowe internetowe serwisy informacyjne (CNN, BBC itp.)	1	2	3	0	9
20. Wiadomości w sieciach społecznych takich jak Facebook, Twitter, YouTube	1	2	3	0	9

Z4. MÓWIĄC OGÓLNIIE, WEDŁUG PANA (-I) OPINII, CZY MEDIA LITEWSKA (PRASA, GAZETY, TELEWIZJA, INTERNETOWE SERWISY INFORMACYJNE) UDZIELA CAŁKOWICIE RZETELNE (PRAWDZIWE, REALNE), RZETELNE, NIERZETELNE CZY W OGÓLE NIERZETELNE WIADOMOŚCI O PRACY I O PODEJMOWANEJ DECYZJI NASZEJ WŁADZY PAŃSTWOWEJ?(*CZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ*)

1. Całkowicie rzetelne (prawdziwe, realne)	3. Nierzetelne (nieprawdziwe, nierealne)
2. Rzetelne(prawdziwe, realne)	4. W ogóle nierzetelne (nieprawdziwe, nierealne)
	9. (<i>Nie czytać</i>) Nie wie / Nie odpowiedział (-a)

Z5. MÓWIĄC OGÓLNIIE, WEDŁUG PANA (-I) OPINII, CZY MEDIA LITEWSKA (PRASA, GAZETY, TELEWIZJA, INTERNETOWE SERWISY INFORMACYJNE) UDZIELA CAŁKOWICIE RZETELNE (PRAWDZIWE, REALNE), RZETELNE, NIERZETELNE CZY W OGÓLE NIERZETELNE WIADOMOŚCI O SYTUACJI WASZEJ GRUPY ETNICZNEJ NA LITWIE? (*CZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ*)

1. Całkowicie rzetelne (prawdziwe, realne)	3. Nierzetelne (nieprawdziwe, nierealne)
2. Rzetelne(prawdziwe, realne)	4. W ogóle nierzetelne (nieprawdziwe, nierealne)
	9. (<i>Nie czytać</i>) Nie wie / Nie odpowiedział (-a)

ZATRUDNIENIE

U1. Czy Pan (-i) teraz pracuje? Jakie jest Pana (-i) podstawowe zajęcie? Pan (-i) jest ....

1. Pracownik, pracownik techniczny	6. Emeryt (nie pracujący)
2. Specjalista, urzędnik	7. Uczeń, student
3. Najwyższego i średniego szczebla menedżer	8. Gospodyni domowa, na urlopie rodzicielskim
4. Rolnik	9. Bezrobotny (-a)
5. Ma swój biznes, właściciel firmy	0. <i>Nie odpowiedział/a</i>

U2. ILE WSZYSTKIEGO OSÓB, ŁĄCZNIE Z PANEM (-IĄ), MIESZKA RAZEM Z WAMI I MA GOSPODARSTWO DOMOWE?

_____ osób

U3. JAKI ŚREDNI DOCHÓD PANA (-I) RODZINY W MIESIĄC? ZSUMUJCIĘ ZAROBKI, STYPENDIĘ, ZASIŁKI WSZYSTKICH CZŁONKÓW WASZEJ RODZINY, KTÓRZY RAZEM PROWADZĄ GOSPODARSTWO DOMOWE I PROSZĘ WSKAZAĆ W JAKĄ GRUPĘ DOCHODU Z KARTECZKI U3 ON POPADA?(KARTECZKA U3)

1. Do 150 euro	8. 451 – 500 euro	15. 1001 – 1200 euro
2. 151 – 200 euro	9. 501 – 550 euro	16. 1201 – 1400 euro
3. 201 – 250 euro	10. 551 – 600 euro	17. 1401 – 1600 euro
4. 251 – 300 euro	11. 601 – 700 euro	18. 1601 – 1800 euro
5. 301 – 350 euro	12. 701 – 800 euro	19. 1801 – 2000 euro
6. 351 – 400 euro	13. 801 – 900 euro	20. Więcej 2000 euro
7. 401 – 450 euro	14. 901 – 1000 euro	99. (<i>Nie czytać</i>) Nie wie, nie odpowiedział (-a)

U4. KTÓRY Z TYCH TWIERDZEŃ NAJLEPIEJ OKREŚLA STAN FINANSOWY PANA (-I) RODZINY?
(*PRZECZYTAĆ WARIANTY ODPOWIEDZI. TYLKO JEDNA ODPOWIEDŹ*)

1. Nam nie wystarcza pieniędzy nawet na jedzenie
2. Nam wystarcza pieniędzy na jedzenie, ale bardzo trudno kupić ubranie
3. Nam wystarcza pieniędzy na jedzenie i ubranie i możemy trochę zaoszczędzić, ale tego nie wystarcza na większe zakupy (np. telewizora czy lodówki)
4. Dla nas są dostępne niektóre drogie rzeczy, takie jak telewizor, lodówka i inne, ale bardzo drogich zakupów nie możemy sobie pozwolić (kupić mieszkanie, domek letni itp.)
5. Możemy pozwolić sobie kupić wszystko, co chcemy
9. (*Nie czytać*) Nie wie, nie odpowiedział

Dziękujemy za uczestnictwo w wywiadzie!

KONIEC WYWIADU: 2015 r. .... m. .... d. .... godz. .... min.

**LIETUVOJE GYVENANČIŲ TAUTINĖMS MAŽUMOMS PRIKLAUSANČIŲ ASMENŲ
PADĖTIES TYRIMO IR REZULTATŲ ANALIZĖS
ATASKAITA**

B. Žiniasklaidoje vyraujančios tematikos apie tautines grupes 2014–2015 m.
APŽVALGA

_____2015 m. gruodžio 07 d._____
(Data)

_____Vilnius_____
(Vieta)

Tiekėjo pavadinimas	Lietuvos socialinių tyrimų centras
Tiekėjo adresas	A.Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius
Už pasiūlymą atsakingo asmens pareigos, vardas, pavardė	Dr. Vita Petrušauskaitė / Stanislava Lavcel
Tyrimo vykdytojai	Dr. Vita Petrušauskaitė, dr. Kristina Šliavaitė, dr. Monika Frėjutė-Rakauskienė
Telefono numeris	8 5 272 2063
El. pašto adresas	vita@ces.lt

Turiny

Žiniasklaidos turinio tyrimo techninė ataskaita.....	3
Žiniasklaidoje vyraujančios tematikos apie tautines grupes apžvalga	5
Rusų etninė grupė	6
Lenkų etninė grupė	8
Žydų etninė grupė	10
Pagrindiniai šaltiniai ir nuomonės apie pasirinktas tautines grupes formuotojai	12
Rusų etninė grupė	12
Lenkų etninė grupė	14
Žydų etninė grupė	16
Tirto žiniasklaidos turinio ypatumais (pasikartojantys vaizdiniai, nuomonės, keliamos problemos)	18
Rusų etninė grupė	18
Lenkų etninė grupė	23
Žydų etninė grupė	29
Apibendrinimai ir išvados.....	32
Žiniasklaidoje vyraujančių temų, rašant apie etnines grupes, apžvalga.....	32
Pagrindiniai šaltiniai ir nuomonės apie pasirinktas tautines grupes formuotojai	33
Tirto žiniasklaidos turinio ypatumai	34
Pokyčiai lyginant su ankstesnių žiniasklaidos tyrimų rezultatais	36

Žiniasklaidos turinio tyrimo techninė ataskaita

Tiriamos žiniasklaidos tekstų laikotarpis ir jo aktualumas

Žiniasklaidos tyrimo laikotarpis apima vienerių metų laikotarpį nuo 2014 m. liepos mėnesio iki 2015 m. birželio mėnesio. Šio laikotarpio aktualumą žymi besikeičianti geopolitinė situacija, siejama su Rusijos Federacijos veiksmais Kryme ir tebesitęsiančiu kariniu konfliktu Rytų Ukrainoje. Šiame kontekste, Lietuvoje gyvenančios etninės grupės (ypač rusai), gali tapti labiau pažeidžiamos dėl padažnėjusių kaltinimų nelojalumu Lietuvos valstybei, galimos tautinės nesantaikos kurstymo, neigiamo Rusijos ir rusų vaizdavimo Lietuvos žiniasklaidoje. Lenkų grupė, nors ir mažiau pastebima šios geopolitinės situacijos kontekste, žiniasklaidos diskurse neretai yra matoma vienpusiškai, siejant ją tik su keletu tebesitęsiančių problemų (asmenvardžių ir vietovardžių rašyba, Tautinių mažumų įstatymo rengimu ir t.t.). Kaip rodo pastarųjų metų visuomenės nuostatų ir Lietuvos žiniasklaidos tyrimai (žr. Frėjutė-Rakauskienė 2015; LSTC, ETI Visuomenės nuostatų tyrimų duomenys), Lietuvos gyventojų nuomonė apie didžiausias etnines grupes pastaraisiais metais svyravo – daugėjo žmonių, teigiančių, kad jų nuomonė apie atskiras etnines grupes pablogėjo (2011 m. 48 proc.: nuomonė apie lenkus pablogėjo; 2014 m. 34 proc. – nuomonė apie rusus pablogėjo). Toks visuomenės nuostatų svyravimas gali būti siejamas tiek su rezonansiniais įvykiais ar vykdomos politikos pokyčiais, tiek su geopolitinių įvykiu atspindžiu viešajame diskurse ar specifinio tautinių grupių įvaizdžio kūrimu žiniasklaidoje.

Žiniasklaidos priemonių atranka tyrimui

Įgyvendinant techninėje specifikacijoje iškeltą 5.5 uždavinį buvo tiriamas pasirinktas **dienraštis „Lietuvos rytas“ ir internetinis naujienų tinklalapis „Delfi.lt“**. Atrenkant tyrimui interneto dienraštį buvo atsižvelgiama į lankytojų skaičių. Pagal lankytojų skaičių populiariausias (turi ne mažiau kaip 500 000 unikalių lankytojų pagal 2014 metų gruodžio mėnesio „Gemius Audience“ interneto auditorijos tyrimus) interneto dienraštis yra – Delfi.lt. Atrenkant nacionalinę spaudą jos turinio tyrimui buvo atsižvelgiama į laikraščio tiražą ir populiarumą. Atrinktas tyrimui dienraštis „Lietuvos rytas“ su jo priedais savaitraščiais „Sostinė“ ir „Laikinoji sostinė“. Šio dienraščio tiražas viršija nustatytą reikalavimą (2014 m. I pusmetį tiražas yra ne mažesnis kaip 7000 egz.). Pagal auditorijos pasiekiamumo tyrimą šis dienraštis tyrimo periodu yra populiariausias nacionalinis dienraštis.

Straipsnių atranka tyrimui

Buvo atrinkti visi straipsniai, naudojant raktinį žodį – etninės grupės pavadinimą (lenkai, rusai, žydai) – pasirodę tiriamu periodu apie šias grupes. Svarbu pabrėžti, kad tiriami tik tie straipsniai, kuriuose kalbama apie Lietuvos kontekstą, etnines grupes, gyvenančias Lietuvoje. Į tyrimo imtį pateko ir atsikartojantys skirtingose žiniasklaidos priemonėse straipsniai (pvz. įvairių naujienų agentūrų pranešimai, etc.). „Delfi.lt“ straipsniai, tekstai buvo atrinkti iš rubrikų „Lietuvoje“ ir „Nuomonių ringas“ („Lietuvos pjūvis“ ir „Politikos akimis“), kurios praneša ir rašo apie Lietuvoje įvykusias aktualijas, o taip pat publikuoja tam tikras nuomones, pasisakymus tam tikrais klausimais.

Tyrimo metodas

Dienraščio ir interneto tinklalapiui tirti naudoti kokybiniai teksto tyrimo metodai. Remtasi T. van Dijk'o (1987) ir C. Hart'o (2001) darbais, kuriuose kritiškosios diskurso analizės metodu tyrinėjama etninių ir kitų socialinių (pvz. migrantų) grupių reprezentacija viešajame diskurse. Kokybinis metodas tyrime derinamas su kiekybiniu metodu, analizuojant vyraujančius straipsniuose pateiktos informacijos šaltinius. Tekstuose pateikiamos informacijos šaltiniai analizuojami kiekybiškai, juos grupuojant pagal atskiras kategorijas, tokias, kaip "valstybinių institucijų atstovai", "tautinių mažumų atstovai", "mokslininkai, tam tikros srities ekspertai, etc."

Tyrimo tikslas

Žiniasklaidos tyrimo metu buvo keliami šie klausimai: Kaip tautinės mažumos (lenkai, rusai, žydai) yra reprezentuojamos viešajame diskurse (žiniasklaidoje)? Kas Lietuvos žiniasklaidoje formuoja nuomones apie tiriamas grupes? Ar pačios grupės dalyvauja diskurso apie save formavime? Kokia vyraujanti tematika, aktualūs klausimai yra siejami su lenkais, rusais ir žydais? Ar išsakomos skirtingos (ir teigiamos, ir neigiamos) nuomonės apie šias grupes? Šis žiniasklaidos tyrimas papildys reprezentatyvios apklausos apie Lietuvoje gyvenančių tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėtį duomenis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti pagrindinę tematiką ir šaltinius bei nuomonės formuotojus, pasirinktose žiniasklaidos priemonėse rašant apie tam tikrą tiriamą grupę;
2. Atskleisti straipsnių apie šias grupes turinio ypatumus (su etnine grupe siejamus pasikartojančius vaizdinius, nuomones, įvardijamas problemas, siejamas su šiomis grupėmis).
3. Tyrimo išvadose gautus rezultatus trumpai aptarti ankstesnių Lietuvos žiniasklaidos tyrimų kontekste, įvardinant įvykusius pokyčius ir/ ar tebesitęsiančius procesus.

Žiniasklaidoje vyraujančios tematikos apie tautines grupes apžvalga

Apibendrinant žiniasklaidos turinio tyrimo (pasirinkto populiariausio interneto dienraščio delfi.lt (rubrikos „Lietuvoje“ ir „Nuomonių ringas“ („Lietuvos pjūvis“ ir „Politikos akimis“) ir laikraščio „Lietuvos rytas“ bei jo priedų „Sostinė“ ir „Laikinoji sostinė“, kurio laikotarpis apima vienerius metus (nuo 2014 m. liepos mėnesio iki 2015 m. birželio mėnesio) duomenis apie tris etnines grupes: lenkus, rusus ir žydus, daugiausia straipsnių rasta apie rusų etninę grupę (199 straipsniai), šiek tiek mažiau apie lenkus (164 straipsniai) ir mažiausiai apie žydus (59 straipsniai). Iš viso analizuoti: **422** straipsniai.

Tematika apie etnines grupes	Straipsnių skaičius (vnt.)
<u>Tematika apie rusus</u>	<u>Viso: 199</u>
<i>Rusijos valstybės skleidžiama propaganda ir jos įtaka Lietuvos gyventojams</i>	30
<i>NTV Mir Lietuva ir RTR Planeta draudimas</i>	28
<i>Moksleivių dalyvavimas Rusijos finansuojamose karinėse stovyklose</i>	15
<i>Rusų atlikėjų koncertai Lietuvoje</i>	14
<i>Visuomenės informavimo įstatymo pataisos</i>	13
<i>Antrojo pasaulinio karo istorija</i>	13
<i>Rusijos karinė grėsmė</i>	13
<i>Provokacijos įvykusios Lietuvoje</i>	12
<i>Visuomenės priešinimas</i>	12
<i>Gegužės 9-osios minėjimas Lietuvoje</i>	10
<i>Valstybės saugumo departamento ataskaita</i>	9
<i>Rusijos Užsienio reikalų ministerijos išreikštas susirūpinimas dėl žmogaus teisių pažeidimų Baltijos šalyse</i>	6
<i>Rusijos įtaka ir provokacijos vykdomos Lietuvoje</i>	4
<i>Neapykantos apraiškos</i>	3
<i>Politinės partijos</i>	3
<i>Rusų kultūros dienų šventimas</i>	3
<i>Staciatikių Kalėdos</i>	2
<i>Kita</i>	9
<u>Tematika apie lenkus</u>	<u>Viso: 164</u>
<i>Konfliktas Energetikos ministerijoje ir energetikos viceministrės veikla</i>	45
<i>Lietuvos-Lenkijos tarpvalstybiniai santykiai</i>	28
<i>Pavardžių ir vardų rašymas originalo kalba</i>	16
<i>Tiesioginiai Vilniaus mero rinkimai</i>	11
<i>LLRA atstovų užimami postai Seime ir Vyriausybėje</i>	9

<i>Dvikalbių gatvių užrašų</i>	8
<i>Tautinių mažumų įstatymas</i>	7
<i>Nesantaikos kurstymas</i>	5
<i>Opozicija LLRA</i>	4
<i>Švietimo reforma</i>	4
<i>Istorinė atmintis</i>	3
<i>V. Tomaševskio asmenybė ir veikla</i>	2
<i>Provokacijos įvykusios Lietuvoje</i>	2
<i>Rusijos karinė grėsmė</i>	2
<i>Kita</i>	11
<u>Tematika apie žydus</u>	<u>Viso: 59</u>
<i>Holokaustas ir antisemitizmas</i>	13
<i>Žydų kapinės</i>	12
<i>Izraelio ambasados Lietuvoje įsteigimas</i>	7
<i>Kovo 11 d. Vilniuje ir Vasario 16 d. Kaune eitynės</i>	6
<i>Ritualinis gyvulių skerdimas</i>	2
<i>Kita</i>	19
	<u>Viso analizuota straipsnių: 422</u>

Rusų etninė grupė

Rašant apie rusų tautinę grupę, daugiausia straipsnių talpina tematika, sąlyginai pavadinta „**Rusijos valstybės skleidžiama propaganda ir jos įtaka Lietuvos gyventojams**“, kurioje įvairiais aspektais aptariama Rusijos skleidžiama propaganda ir jos įtaka Lietuvos gyventojams, taip pat ir rusams arba rusiškai kalbantiems.

Tematikoje „**NTV Mir Lietuva ir RTR Planeta draudimas**“ įvairiuose straipsniuose aprašomas Lietuvos radijo ir televizijos komisijos vertinimai ir priimti sprendimai keliems mėnesiams stabdyti televizijos šių kanalų o taip pat anksčiau ir „REN TV Baltic“ veiklą dėl pažeidimų siejamų su karo ir neapykantos kurstyimu ir Visuomenės informavimo įstatymo pažeidimais.

Kita gausi straipsniais tematika „**Moksleivių dalyvavimas Rusijos finansuojamose karinėse stovyklose**“ aprašo Rusijos organizuojamas karines stovyklas, kur neseniai lankėsi moksleiviai (jaunuoliai iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos), supažindinančias su ginklais, paskaitomis apie Sovietų Sąjungos didybę, NATO grėsmę, etc.

„**Rusų atlikėjų koncertai Lietuvoje**“ aptaria Rusijos Federacijos institucijų pagalba organizuojamus renginius Lietuvoje, bei rašo apie populiariosios muzikos atlikėjų iš Rusijos koncertus Lietuvoje.

Tematikoje „**Visuomenės informavimo įstatymo pataisos**“ rašoma apie rengiamas pataisas, manoma, turėsiančias padėti kovoti su propaganda.

„**Antrojo pasaulinio karo istorija**“ tematikoje rašoma apie istoriją, istorinius faktus, susijusius su Antruoju pasauliniu karu.

Tematikoje **„Rusijos karinė grėsmė“** aptariama Rusijos karinės invazijos tikimybė Lietuvai. Rašoma apie įvairius scenarijus, kaip Rusija tariamai užpultų Lietuvą ir kitas Baltijos šalis ir kaip vyktų ir baigtųsi toks karas.

Tematikoje **„Provokacijos įvykusios Lietuvoje“** rašoma apie įvairias provokacijas atsitikusias Lietuvoje.

Kitoje temoje sąlyginai pavadintoje **„Visuomenės priešinimas“** straipsniuose mokslininkai, ekspertai komentuoja pastebimai kilusį susirūpinimą dėl Rusijos grėsmės ir šios naujos *moralinės panikos* poveikį Lietuvos visuomenei.

Kita visais laikotarpiais žiniasklaidoje su rusais bei rusakalbiais siejama tematika **„Gegužės 9-osios minėjimas Lietuvoje“** aptaria Antrojo pasaulinio karo baigties gegužės 9 d. minėjimą Vilniuje Antakalnio kapinėse ir Klaipėdoje skulptūrų parke.

Tematikos **„Valstybės saugumo departamento ataskaita“** straipsniuose rašoma apie LR Valstybės saugumo departamento viešai paskelbtą ataskaitą, kurioje komentuojama Rusijos įgyvendinama galios sklaidos politika per tėvynainių organizacijas.

Tematikoje **„Rusijos Užsienio reikalų ministerijos išreikštas susirūpinimas dėl žmogaus teisių pažeidimų Baltijos šalyse“** straipsniai yra inicijuoti Rusijos Užsienio reikalų ministerijos atstovo pareiškimų Latvijos, Lietuvos ir Estijos rusų bendruomenių atstovų konferencijoje apie tai, kad tarptautinė bendruomenė turi reaguoti „į grubius Baltijos šalyse gyvenančių rusakalbių gyventojų teisių pažeidimus“.

Kitos mažiau straipsnių apimančios tematinės grupės:

„Rusijos įtaka ir provokacijos vykdomos Lietuvoje“ tematikoje rašoma apie „Rusų aljanso“ partijos pasipiktinimą kratomis dviejose rusakalbių mokyklose Vilniuje; apie VSD ir prokurorų akiratyje atsidūrusius Rusiją šlovinančius 9 Lietuvos piliečius, kurių namuose atliktos kratos, šių asmenų vykdomą veiklą Lietuvoje, būdus, kuriais bandomi sukelti neramumai;

„Neapykantos apraiškos“ rašoma apie įvairias etninės neapykantos apraiškas: nuniokotą moters skulptūrą su ant jos fundamento išrašytais tautines mažumas žeidžiančiais užrašais „Rusai namo“ ir „Lenkai namo“; apie tarp sodininkų užvirusias aistras dėl bendrijos pavadinimo, nes jis sutampa su Rusijos Prezidento pavarde; taip pat Klaipėdoje užrašais „Rusai eik namo“, „Lietuvai laisvę, rusai, eikite iš čia“, raudonomis žvaigždėmis išpaisytą Seimo narės, atstovaujančios rusų politinę partiją, dukros namą.

„Politinės partijos“ tematikoje rašoma apie Klaipėdos miesto taryboje į koaliciją priimtą „Rusų aljansą“.

„Rusų kultūros dienų šventimas“ tematikoje rašoma apie Vilniaus Vingio parke vykstančias Rusų kultūros dienas, kur susirinko skirtingų pažiūrų Lietuvos rusai.

„Staciatikių Kalėdos“ rašoma apie staciatikių Kalėdų Vilniuje Katedros aikšteje šventimą.

„Kita“ tematikoje rašoma apie:

- Vilniuje M.K. Čiurlionio namuose surengtą M. Dobužinskio parodą, „Tarp Vilniaus ir Peterburgo“;
- apie rusą, gavusį papildomą laikinąją LR apsaugą ir gyvenantį Vilniuje, kuris iš Klaipėdos išplaukė jachta aplink pasaulį;
- apie darželio auklėtojos pasipiktinimą, kai atvykus į paskaitą apie XXI amžiaus vaikų naujus auklėjimo būdus, lektorė kalbėjo ne lietuvių, o rusų kalba;
- viešinamas pilietės laiškas, kur ji skundžiasi, kad ją laiptinėje užpuolė girtas kaimynas rusas, kai ji su juo pasisveikino lietuviškai;
- taip pat rašoma apie Tautinių mažumų departamento atidarymą (sugražinimą);
- aptariama, ko vienos iš kitų galėtų pasimokyti lietuvių ir tautinių mažumų mokyklos;
- rašoma apie tai, kad pageidavimus pase nurodyti tautybę nuo 2015 metų sausio mėn. jau pateikė beveik 2 tūkst. asmenų, iš kurių absoliuti dauguma – lietuviai, 74 – lenkai ir 36 – rusai;
- skelbiama, kad R. Pakso buvęs bendražygis J. Borisovas skiriasi su savo žmona.

Lenkų etninė grupė

Daugiausia straipsnių talpinanti tematika **„Konfliktas Energetikos ministerijoje ir energetikos viceministrės veikla“** rašo apie tuometinės energetikos viceministrės, paskirtos į šį postą LLRA, veiklą ir poelgius. Rašoma apie kilusį konfliktą Energetikos ministerijoje, kai po Vyriausybės priimto sprendimo atsistatydinti visiems ministrams ir viceministrams, vienintelė neatsistatydinusi viceministrė buvo R. Cytacka. Dėl viceministrės kilęs konfliktas baigėsi LLRA pasitraukimu iš valdančiosios koalicijos.

Kita gausi straipsniais tematika **„Lietuvos-Lenkijos tarpvalstybiniai santykiai“** svarsto apie tarpvalstybinius Lietuvos – Lenkijos santykius ir jų eigą.

Dar vienoje gausioje straipsniais tematikoje **„Pavardžių ir vardų rašymas originalo kalba“** rašoma apie įstatymo, reglamentuojančio pavardžių rašymą originalo kalba, svarstymą.

Kitoje tematikoje **„Tiesioginiai Vilniaus mero rinkimai“** aptariamas LLRA lyderio dalyvavimas Vilniaus mero ir LLRA partijos dalyvavimą 2015 m. savivaldybių rinkimuose, pateikiant komentarus apie šiuos sprendimus.

Tematikoje **„LLRA atstovų užimami postai Seime ir Vyriausybėje“** rašoma apie įvairius LLRA partijos turimus postus Seime ir Vyriausybėje.

„Dvikalbių gatvių užrašų“ tematikoje rašoma apie lenkiškas lenteles su gatvių pavadinimais, kurias teismo sprendimu, turi nukabinti Šalčininkų rajono administracija. Taip pat diskutuojama apie viešuosius užrašus dviem kalbomis, pateikiami „už“ ir „prieš“ argumentai.

„Tautinių mažumų įstatymas“ tematikoje rašoma, apie tai, kad neketinama rengti naujo Tautinių mažumų įstatymo projekto, bet siūloma priimti Seime jau svarstomą dokumentą, kuris jau yra praėjęs dvi stadijas – tai LLRA atstovo projektas, kuris siūlė grąžinti anksčiau galiojusį Tautinių mažumų įstatymo projektą.

Tematikoje „**Nesantaikos kurstymas**“ pranešama apie įvairius nesantaikos kurstymo atvejus.

Kitas tematikas sudaro mažiau straipsnių:

„**Opozicija LLRA**“ temoje aptarinėjama „Liberalų sąjungos“ atstovės Šalčininkų raj. pasisakymai prieš LLRA ir jos veiklą šiame rajone; pateikiami komentarai, nukreipti prieš LLRA politiką, jos veiklą ir lyderį; referuojama į LRT laidą apie konfliktą Energetikos ministerijoje ir LLRA vaidmenį šiame konflikte.

„**Švietimo reforma**“ tematikoje kalbama apie LLRA tikslą išsaugoti tautinių mažumų mokyklas ir streiką dėl mokyklų lenkų kalba, reorganizavimo.

„**Istorinė atmintis**“ tematikoje rašoma apie tokias istorines asmenybes, kaip L. Želigovskis, Vytautas Didysis; cituojamas atviras laiškas Lietuvos bažnyčios hierarchams, kuriame piktinamasi nederamu elgesiu (istorijos faktų iškraipymu, barimu) per mišias lenkų kalba ir pateikiamas Vilniaus arkivyskupijos komunikacijos koordinadorės atsakymas į šį laišką.

„**V. Tomaševskio asmenybė ir veikla**“ tematikoje rašoma apie protestą Vilniuje prie Rusijos ambasados, prieš Rusijos vykdomo Rytų Ukrainos separatistų rėmimą ginklais; rašoma apie LLRA Vilniaus rajone teikiamą sprendimo projektą, kuriuo LLRA lyderiui siūloma suteikti Vilniaus rajono garbės piliečio vardą;

„**Provokacijos įvykusios Lietuvoje**“ tematikoje rašoma, apie Seimo TS-LKD frakcijos nario kreipimąsi į generalinę prokuratūrą iširti, kas socialiniame tinkle sukūrė puslapį „Wileńska Republika Ludowa“;

„**Rusijos karinė grėsmė**“ tematikoje rašoma apie hibridines grėsmes, siejamas su tam tikrais regionais šalyje, kur gyvena labiau izoliuotos tautinės mažumos; taip pat apie Prezidentės raginimą kurti specialią programą Rytų Lietuvai.

„**Kita**“ tematikoje talpinami įvairūs straipsniai:

- rašoma apie buvusio Lenkijos Prezidento žmonos vizitą į Vilnių pristatyti spektaklio, sukurto pagal jos pačios autobiografinę knygą;
- rašoma apie administracinio teisės pažeidimo bylą, buvusiai Vilniaus rajone savivaldybės tarybos narei, kuri Didžiojoje Riešėje neiškėlė Lietuvos vėliavos;
- rašoma apie R. Cytackos sutuoktinį, Lenkijos pilietį, kuris dirbdamas Vilniaus rajono savivaldybėje kreipėsi į Europos Komisiją dėl jam skirtų baudų už atsisakymą laikyti lietuvių kalbos egzaminą;
- rašoma apie kapus esančius prie Žaliųjų ežerų, kuriose, spėjama, kad yra palaidoti Armijos Krajovos kareiviai;
- rašoma, apie tai, kad socialdemokratai savo rinkimų sąrašuose į Šalčininkų rajono savivaldybės tarybą 3 numeriu įrašė Valdemarą Tomaševskį („klonuotų kandidatų“ reiškini), siekiant suklaidinti rinkėjus ir artimi balsus iš „tikrojo“ politiko;
- rašoma, kad Vilniaus rajono savivaldybės informaciją ir toliau viešins LLRA narių valdomas laikraštis;

- viešinama LRT radijo laida, kur „Lenkų diskusijų klubo“ iniciatoriai pasisakė apie dvikalbes lenteles;
- pranešama apie Seimo nario, LLRA atstovo, sūnaus mirtį;
- pranešama apie priimtas Seime Paso įstatymo pataisas, kur piliečio prašymu bus galima įrašyti tautybę;
- skelbiama, kad nepalankiausi gyventojai vertina LLRA lyderį;
- rašoma, kad Vilniaus rajono autobusų parko naujo maršruto autobusuose atsirado dvikalbiai užrašai;
- rašoma, kad Lenkijoje mirė iš Lietuvos kilęs žymus rašytojas ir kino režisierius T. Konvickis;
- apie Mykolo Romerio universitete atliktą tyrimą apie Lietuvos lenkų identitetą;
- apie Vilniaus rajono savivaldybėje dirbantį R. Cytackos vyrą, kuriam pakartotinai nurodyta išlaikyti lietuvių kalbos egzaminą;
- taip pat rašoma apie LLRA lyderio gimines, ir jų kivirčius.

Žydų etninė grupė

Gausiausių straipsnių skaičių, siejamų su žydais sudaro sąlyginai pavadinta „**Holokaustas ir antisemitizmas**“ tematika. Šioje tematikoje prisimenamas, aptariamas holokaustas vykęs Lietuvoje, lietuvių dalyvavimas žydų žudynėse, taip pat antisemitizmas šiuolaikinėje visuomenėje.

Kita gausi straipsniais tematika „**Žydų kapinės**“ rašoma apie žydų kapinių tvarkymą Lietuvoje, žydų palaikų perlaidojimą, statybas ant tariamai buvusių žydų kapinių bei įvairių statinių, pastatytų naudojant žydų antkapius, ardymą.

Daugelyje straipsnių aptariamas ir „**Izraelio ambasados Lietuvoje įsteigimas**“, keliuose straipsniuose pateikiami interviu su Izraelio ambasadoriumi Lietuvoje.

Tematikoje „**Kovo 11 d. Vilniuje ir Vasario 16 d. Kaune eitynės**“ rašoma apie tautininkų organizuojamas eitynes Kovo 11 d. proga Gedimino prospektu, Vilniuje ir eitynes Kaune, Vasario 16 d. proga.

Straipsniuose, siejamuose su Lietuvos žydais aprašomas ir „**Ritualinis gyvulių skerdimas**“, kuris buvo įteisintas Seimo ir kuris, manoma, svarbus ne tik Lietuvoje gyvenantiems žydams, bet ir į Lietuvą atvykstantiems svečiams ir Lietuvos ekonomikai.

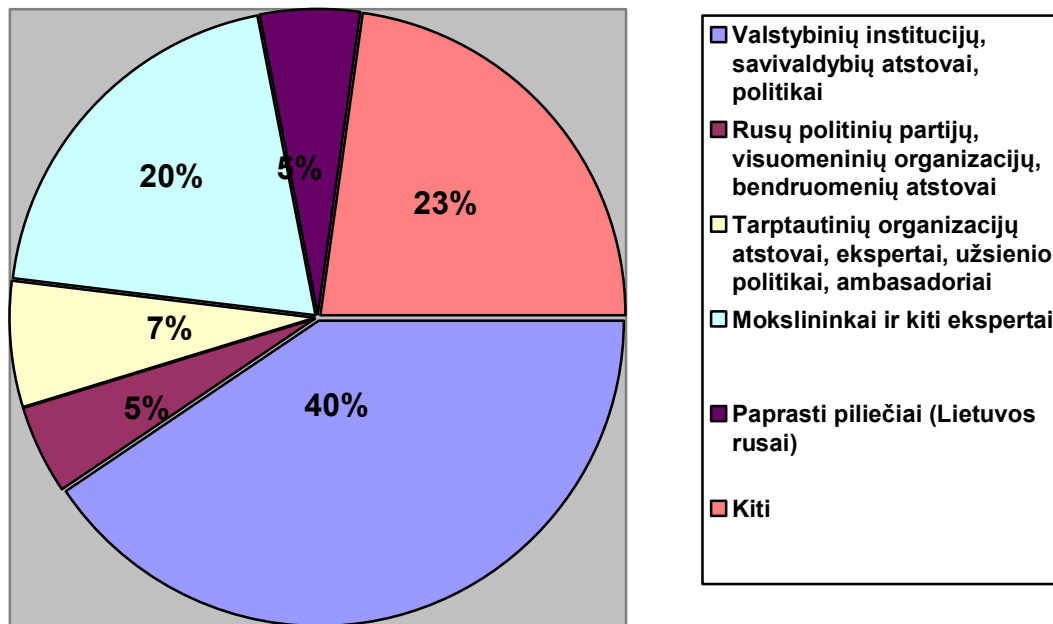
„**Kita**“ tematikoje:

- skelbiamas interviu su Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos direktoriumi;
- interviu su T. Venclova;
- rašoma apie atidengtą paminklą žymiam žydų tautybės pramoninkui Šiauliuose C. Frenkeliiui priešais jo paties „Elnio“ fabriką.
- rašoma apie paskirstytas lėšas Lietuvos bažnyčioms ir religinėms organizacijoms;
- apie japonų diplomato Č. Sugiharos giminaičio vizitą Lietuvoje;
- apie Šiaulių žydų bendruomenės pirmininko mirtį;

- apie Lietuvos žydų bendruomenės įteiktus „Beigelio“ tolerancijos apdovanojimus; viešinama LTV laida, kurioje atsakoma į klausimą, ar kada Lietuvoje buvo siekta žydus padaryti laimingus?;
- apie Vašingtone viešintį Ministrą pirmininką ir jo susitikimus su verslo atstovais ir Holokausto aukų pagerbimą;
- apie keturiuose Lietuvos miestuose švenčiant Chanuką, Žydų religinės bendruomenės organizuojamas didžiosios menoros uždegimo ceremonijas;
- rašoma apie žydų bendruomenės pirmininkės pareiškimą, jog džiaugiasi Prezidentės sprendimu minėti Antrojo Pasaulinio karo aukų pagerbimą Paneriuose kartu su Lietuvos žydų bendruomene, bet ne Maskvoje;
- apie Panevėžio miesto tarybos pritarimą vietos žydų bendruomenės prašymui įamžinti šimtmetį veikiančią „Joint“ labdaros fondą ir vieno politikos kaltinimus žydams per vykusią tarybos posėdį;
- apie Tolerancijos žmogumi paskelbtą publicistą D. Pusių;
- LRT radijo laidą, kurioje Lietuvos nuolatinis atstovas prie UNESCO sako, kad jei Europoje gyvenantys žydai paklaustyti Izraelio premjero ir išvyktų į Izraelį, teroristai pasijustų triumfavo;
- taip pat rašoma apie jaunąją vokiečių ekspresionistę C. Gurlitt, kuri Pirmojo pasaulinio karo metais gyveno ir kūrė Vilniuje, parodą atidarytą Tolerancijos centre, Vilniaus valstybiniame žydų Gaono muziejuje 2015 m.;
- rašoma apie Vilniaus rotušėje atidarytą parodą „Žydiškojo Vilniaus įvaizdžio topografija“; apie Kėdainiuose veikiančią konservų fabriką, kuriame jau gaminamas ir košerinis maistas;
- apie Londone gyvenančio garsaus chirurgo ir jo brolio padėką lietuviams, išgelbėjusiems jų šeimos narių iš Kauno žydų geto ir išleistą knygą „Išgelbėti bulvių maišuose“.

Pagrindiniai šaltiniai ir nuomonės apie pasirinktas tautines grupes formuotojai

Rusų etninė grupė

Valstybinių institucijų, savivaldybės atstovai, politikai: daugiausia cituojami Klaipėdos ir Vilniaus miesto savivaldybių atstovai: meras, patarėjai; aukščiausi valstybės pareigūnai (Ministras Pirmininkas, Prezidentė ir jos patarėjai); ministrai ir ministerijų, atsakingų už tarptautinius santykius, krašto apsaugos gynybą, atstovai (Užsienio reikalų, Krašto apsaugos, taip pat Švietimo ir mokslo); labai dažnai minimas Valstybės saugumo departamentas ir jo viešinamos ataskaitos; Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas ir nariai; minimi ir teisėsaugos atstovai (teismų, prokuratūros darbuotojai, policijos padaliniai); taip pat didelę dalį šaltinių sudaro Lietuvos radijo ir televizijos komisijos pirmininkas ir jos nariai.

Iš politikų daugiausia cituojami dešiniąją ideologiją atstovaujantys politikai (TS-LKD, TS-LKD Jaunimo bendruomenė); mažiau socialdemokratai, liberalai („Liberalų sąjungos“ vadovas); „Darbo partijos“ įkūrėjas;

Rusų politinių partijų, visuomeninių organizacijų, bendruomenių atstovai: daugiausia cituojami „Rusų aljanso“ ir „Lietuvos rusų sąjunga“ atstovai (Seimo ir Klaipėdos tarybos nariai), Klaipėdos rusų bendrijos „Lada“ atstovai, II Pasaulinio karo dalyvių, kovojusių antihitlerinės koalicijos pusėje, organizacijos atstovai; Rusų kultūros dienų organizatorė; buvęs „Litovskij kurjer“ vyriausiasis redaktorius;

Paprasti piliečiai (Lietuvos rusai): minimi labai nedaug. Daugiausia minimi Gegužės 9-osios minėjimo dalyviai Klaipėdoje, Rusų kultūros dienų šventės dalyviai; Lietuvių ir rusų literatas bei

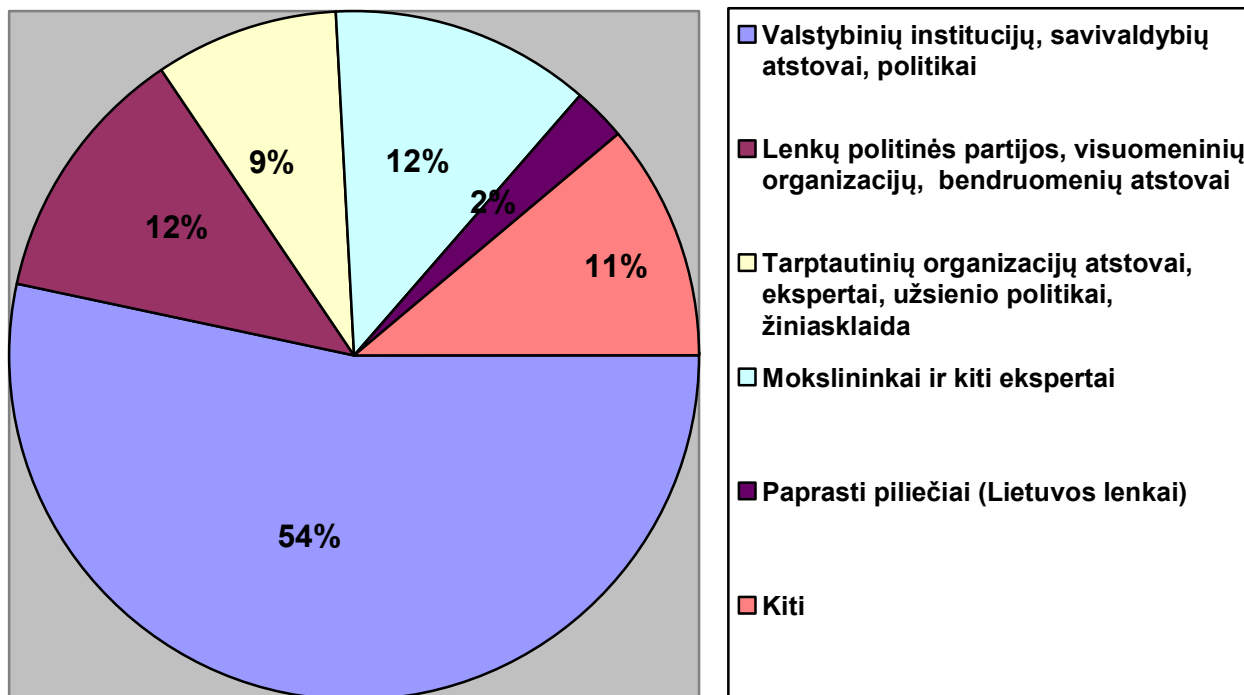
vertėjas; rusų kilmės druskininkiečio, kuris išvyko kariauti už „Rusų pasaulį“ sutuoktinė; pakalbinti Pietryčių Lietuvos gyventojai, etc.

Tarptautinių organizacijų atstovai, ekspertai, užsienio politikai, ambasadoriai: daugiausia minimi Rusijos Federacijos ambasadoriai – nepaprastasis ir įgaliotasis pasiuntinys, Klaipėdos konsulas, Rusijos konsulinis skyrius Lietuvoje, Rusijos ambasados Lietuvoje išplatintas pranešimas; taip pat Rusijos užsienio reikalų ministerijos atstovai, jų tinklalapis; Latvijos ir Vokietijos užsienio reikalų ministras; ESBO ekspertė tautinių mažumų klausimais; Estijos Prezidentas ir premjeras, etc.

Mokslininkai, tam tikros srities ekspertai: daugiausia cituojami politologai, istorikai, komunikacijos, strateginės komunikacijos, informacinio karo, gynybos ir saugumo ekspertai, informacijos krizių valdymo ekspertai, mažiau filologai, filosofai, teisės specialistai, sociologai; cituojami publicistai, apžvalgininkas; lygių galimybių plėtros ekspertai, tinklaraštininkai; mokslininkai, analizuojantys propagandą, „minkštosios galios“ naudojimą; Ukrainos, Kubos, Didžiosios Britanijos žurnalistai, užsienio (JAV) politikos apžvalgininkai, Rusijos ir Rytų Europos ekspertai, naujienų portalų redaktoriai (Latvijoje, Estijoje, Lietuvoje), lietuviškoms mokykloms skirto rusų kalbos vadovėlio autorė; JAV senatorius, Tarptautinio demokratijos studijų forumo vadovas; taip pat ekspertai iš Baltarusijos; etc.

Kiti: cituojami klaipėdiečiai; salių Klaipėdoje, kur vyksta Lietuvos rusams skirti koncertai, vadovai, verslininkai; menotyrininkė; prekybos tinklų atstovė; žiniasklaidos priemonės Lietuvoje, Rusijoje ir informacinės agentūros (BNS, ELTA); taip pat kiti piliečiai; skaitytojų laišakai; sociologinių apklausų bendrovės ir jų tyrimai; Rusijos valstybinė televizijos ir radijo transliacijų bendrovė; „Viasat“ vadovas Suomijai ir Baltijos šalims; sambūrio „Būkime vieningi“ vadovas, „Matrica Lietuvoje“ atstovas; protestuotojai; etc.

Lenkų etninė grupė

Valstybinių institucijų, savivaldybės atstovai: Labai dažnai cituojami Vyriausiosios rinkimų komisijos atstovai, jos pirmininkas; aukšti valstybės pareigūnai (Prezidentė, jos patarėjai, ministras pirmininkas, Seimo pirmininkė, vicepirmininkas, Vyriausybės kancleris; Seimo Europos reikalų komiteto vadovas). Taip pat cituojami Vilniaus miesto, Vilniaus apskrities ir rajono, Šalčininkų rajono savivaldybės, Vyriausybės tose regionuose atstovai. Cituojamos teisėsaugos institucijos (Vilniaus apygardos administracinis teismas, teisėjai, teismo nutartys, Valstybinės kalbos inspekcijos teisininkas). Taip pat cituojamos už valstybės saugumą atsakingos institucijos (Valstybės saugumo departamentas, jo vadovai). Daug cituojamos ministerijos (Energetikos, Kultūros, Švietimo ir mokslo, Užsienio reikalų). Straipsnių šaltiniais tampa ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos atstovai; etc.

Iš politikų daugiausia cituojami LSDP Šalčininkų rajono skyrius ir atstovai, konservatoriai, „Tvarkos ir teisingumo“, „Liberalų sąjūdžio“, „Darbo partijos“, „Lietuvos tautinio jaunimo sąjungos“ vadovai ir atstovai; etc.

Lenkų politinės partijos, visuomeninių organizacijų, bendruomenių atstovai: Daugiausia cituojami LLRA partijos atstovai, jos lyderis, Seimo nariai, atstovaujantys šią partiją LLRA, LLRA frakcijos narys Vilniaus taryboje, Šalčininkų rajono tarybos narė, LLRA spaudos biuras, LLRA tinklalapis, LLRA išplatintas pranešimas, partijos „Tvarka ir teisingumas“ pirmininko pavaduotojas, buvęs parlamentaras ir „Lenkų sąjungos“ vadovas, LLRA pasiūlytas tautinių mažumų įstatymo

projektas. Taip pat cituojama lenkų mokyklų tėvų forumo atstovų įteikta peticija vyriausybės atstovams; etc.

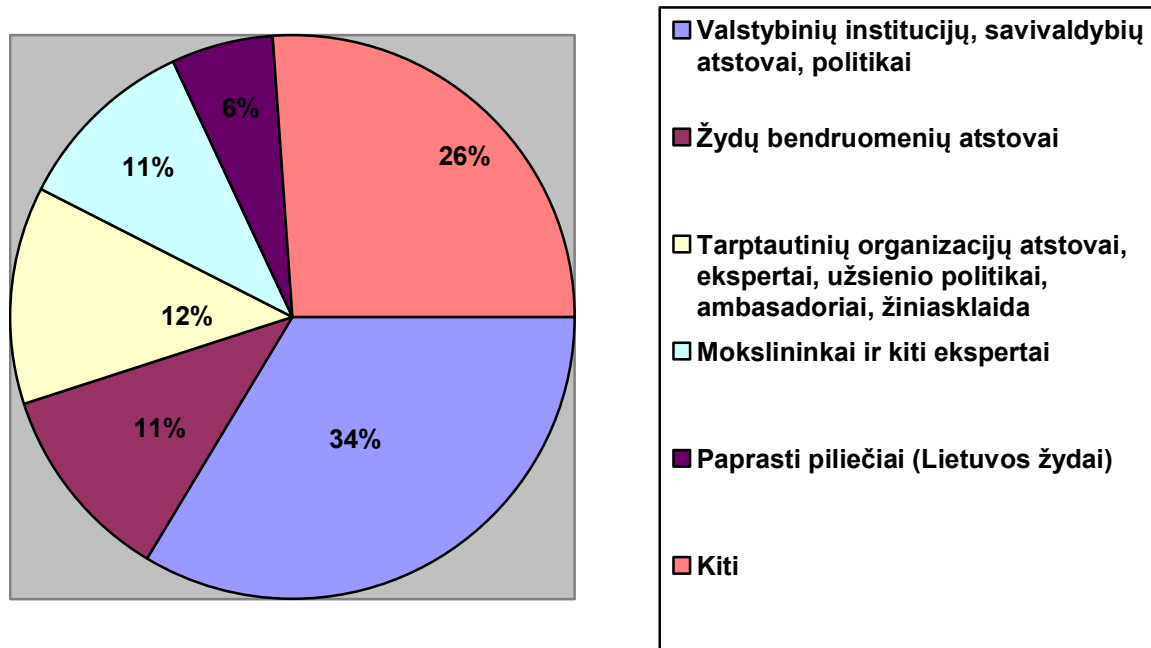
Tarptautinių organizacijų atstovai, ekspertai, užsienio politikai, žiniasklaida: Daugiausia cituojamas „Gazeta Wyborcza“ vyriausiasis redaktorius; įvairios Lenkijos žiniasklaidos priemonės, Lenkijos Senato pirmininkas; Lenkijos ministrė pirmininkė; Lenkijos užsienio reikalų ministras; etc.

Paprasti piliečiai (Lietuvos lenkai): Cituojamas LLRA atstovės vyras; Vilniaus rajono gyventojas; „Lenkų diskusijų klubo“ įkūrėjas; Vladislavo Sirokomlės mokyklos bendruomenė, etc.

Mokslininkai ir kiti ekspertai: Daugiausia cituojami politikos mokslininkai, įvairių politikos mokslų universitete padalinių, institutų atstovai (TSPMI, VDU Politologijos katedra, Mykolo Romerio, Rytų Europos studijų centras), politikos apžvalgininkai, istorikai, kultūros antropologas, publicistai, taip pat filologai, kalbininkai. Cituojami „Vilmorus“ tyrimai dienraščiui „Lietuvos rytas“ ir Mykolo Romerio universitete atliktas tyrimas; etc.

Kiti: Taip pat cituojamas „Baltosios pirštinės“, iniciatyvos „Man ne dzin“ vadovai, „Transparency International“ atstovė, Žiniasklaidos priemonės („Lietuvos žinios“, DELFI, „Verslo žinios“, „Kauno diena“, „Kurjer Wilensky“, radijo stotis „Znad Wili“), informacinės agentūros (ELTA, BNS), cituojamas atviras laiškas Lietuvos katalikų bažnyčios hierarchams, Vilniaus arkivyskupijos komunikacijos koordinatorė, žurnalistai, apžvalgininkai, LRS narė, „Socialistinio liaudies fronto“ atstovai, Europos žmogaus teisių fondo atstovų ataskaita apie žmogaus teisių įgyvendinimą Lietuvoje, EP puslapis, Seinų Lietuvių bendruomenės vadovė; „Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovas, sentikių bendruomenės pirmininkas; etc.

Žydų etninė grupė

Valstybinių institucijų, savivaldybės atstovai: Daugiausia cituojami Gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, jo vadovai, atstovai; Ministerijų atstovai (Užsienio reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo); aukšti valstybės pareigūnai (Prezidentė, Ministras Pirmininkas); Seimo nariai (Kaimo reikalų komiteto atstovai); Šiaulių pramonininkų asociacijos prezidentas; Kultūros paveldo departamento skyriai ir jų atstovai; Vilniaus ir Kauno savivaldybės atstovai (meras, administracijos direktorius, tuometinis savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotojas, jo pavaduotojas, Vilniaus miesto ūkio ir transporto departamento direktorius); Lietuvos ambasadoriai (Maskvoje, Gruzijoje, UNESCO atstovybėje, kultūros atašė Vokietijoje); taip pat Policijos komunikacijos poskyrio specialistas, etc.

Politikai: Cituojamas „Lietuvos tautinio jaunimo sąjungos“ partijos atstovai, „Lietuvių tautinio centro“ pirmininkas, etc.

Žydų bendruomenių atstovai: Daugiausia cituojama Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė; Lietuvos žydų bendruomenės Kauno skyriaus pirmininkas; Panevėžio žydų bendruomenės pirmininkas; Kauno žydų religinės bendruomenės pirmininkas; Lietuvos žydų bendruomenės tinklalapis; etc.

Tarpautinių organizacijų atstovai, ekspertai, užsienio politikai, ambasadoriai: Daugiausia cituojamas Izraelio ambasadorius Lietuvoje; S. Vyzentalio centro vadovas. Taip pat cituojami specialusis JAV pasiuntinys kovai su antisemitizmu; Izraelyje įsikūręs Holokausto studijų centras; Izraelio užsienio reikalų ministerijos atstovai; rabinai; Europos žydų kapaviečių apsaugos komiteto vykdomasis direktorius; Europos žydų kapinių išsaugojimo komiteto nariai; Europos žydų tyrimų centro Potsdame steigėjas; Rusijos ambasados Lenkijoje atstovė; etc.

Paprasti piliečiai (Lietuvos žydai): Cituojamas Šolomo Aleichemo ORT gimnazijos direktorius; Holokaustą Vilniuje išgyvenusi 93 metų moteris; Vokietijoje gyvenantis žydas; į Lietuvą iš Izraelio atvykusi 66 metų amžiaus moteris; Lietuvoje nacių ir sovietų represijas išgyvenus moteris, gyvenanti Kaune; etc.

Mokslininkai ir kiti ekspertai: Daugiausia cituojamas Kauno VII forto Karo paveldo centro direktorius; taip pat cituojami istorikai; archeologai; publicistas; žmogaus teisių aktyvistė; sociologė; etc.

Kiti: Cituojamos žiniasklaidos priemonės ir žurnalistai („Kauno diena“, „Lietuvos rytas“; LRT radijo bendradarbė Varšuvoje, DELFI), informacinės agentūros (BNS, agentūra „Interfax“, ELTA, LRT televizijos naujienų tarnyba); Lietuvos gyvūnų teisių apsaugos organizacijos vadovė; Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčios vyskupas; tinklalapis „Virtualus istorinis Vilnius“; Panevėžio miesto politinių kalinių ir tremtinių lyderis; Sugiharos fondo „Diplomatai už gyvybę“ vicepirmininkas; galerijos vadovas; tapytojas; Kėdainių konservų fabriko generalinis direktorius; Londone gyvenantis garsus chirurgas, jo brolis ir šeima; Osvencimo muziejaus vadovas ir atstovai; Rusijos spaudos tarnybos atstovas; etc.

Tirto žiniasklaidos turinio ypatumais (pasikartojantys vaizdiniai, nuomonės, keliamos problemos)

Rusų etninė grupė

„Rusijos valstybės skleidžiama propaganda ir jos įtaka Lietuvos gyventojams“

Šioje tematikoje rusai arba rusiškai kalbantys matomi, kaip tiesioginiai Rusijos skleidžiamos propagandos vartotojai, nekvestionuojama kokį poveikį prorusiška propaganda daro rusams, gyvenantiems Lietuvoje, ar tai veikia jų pilietinį identitetą, taip pat tariama, manoma, kad rusai arba rusiškai kalbantys („rusakalbiai“) palaiko Rusijos vykdomą politiką, Krymo aneksiją ir karinę agresiją Rytų Ukrainoje. Tokią poziciją spaudoje palaiko viešinami ne tik kai kurių ekspertų ar politikų, bet ir užsienio ekspertų komentarai, pasak kurių rusakalbiai nėra abejingi Rusijos užsienio politikai ne tik dėl Rusijos informacijos ir propagandos įtakos, sklindančios žiniasklaidos priemonėse rusų kalba, bet ir dėl to, kad buvo išugdyti sovietų švietimo sistemoje. Taip pat pasitelkiami ir spaudoje komentuojami sociologinių tyrimų duomenys apie tai, kad tautinių mažumų grupių atstovai daugiausiai žiūri Rusijos finansuojamus televizijos kanalus, neakcentuojant kiek iš jų nepasitiki pateikiamu šių laidų turiniu.

Dažniausiai čia kalbama apie vietas, kur gyvena rusų etninės grupės atstovai – Visaginą, arba, kur daugiausia gyvena rusiškai kalbančios etninės grupės (tarp jų ir lenkai) t.y. Pietryčių Lietuvą. Taip pat paliečiami dažniausiai ir mokyklose, kuriose ugdomas vyksta rusų kalba besimokantys moksleiviai. Pavyzdžiui, klausiama apie dvigubą pilietybę (Rusijos ir Lietuvos) turinčio piliečio, ką jis mano apie Rusijos karinę agresiją Kryme? Arba viešinimas konservatorių partijos atstovo pasipiktinimas, kad Lietuvos vaikai rusų kalbos mokosi iš vadovėlių, kuriuose vaizduojamas dainininkas O. Gazmanovas ir Rusijos lyderis; klausiama vienos iš vadovėlio autorių, kodėl taip atsitinka. Dažnai demaskuojamos ir naujos Rusijos kuriamos žiniasklaidos organizacijos, tiek Rusijoje, tiek Lietuvoje, kurių tikslas skleisti Rusijos propagandą. Daug rašoma ir apie Rusijos kuriamus tėvynainių fondus, organizacijas Lietuvoje, kaip priemones mobilizuoti tėvynainius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse.

Rašoma ir apie įvairias iniciatyvas stiprinti pilietinį tapatumą.

Reikia pasakyti, kad ištransliuojama ir pozityvi nuomonė (spaudoje cituojamas Užsienio reikalų ministras, kuris teigia, kad Lietuvos rusai yra lojalūs ir pilietiškai ir jie sunkiai pasiduoda manipuliacijoms). Beje, ištransliuojama ir kai kurių užsienio ir Lietuvos ekspertų nuomonės, kad rusams ir rusakalbiams reikia pateikti, sukurti alternatyvias laidas rusų kalba.

„NTV Mir Lietuva ir RTR Planeta draudimas“

Šioje tematikoje daugiausia rašoma apie Rusijos kanaluose transliuojamų laidų pažeidimus, kurstant karą ir neapykantą bei pažeidžiant LR Visuomenės informavimo įstatymą. Šioje tematikoje ištransliuojami ir komentarai apie tai, kad rusiškų kanalų draudimai priešiškos propagandos problemos neišsprendžia iš esmės. Taip pat teigiama, kad nepateikiama alternatyva rusiškai

kalbantiems ir žiūrėjusiems šiuos kanalus bei kad vertėtų pasiūlyti didesnę informacijos šaltinių rusų kalba įvairovę.

„Moksleivių dalyvavimas Rusijos finansuojamose karinėse stovyklose“

Šiuose straipsniuose paliečiami moksleiviai besimokantys mokyklose dėstomąją rusų kalbą (kalbama apie dvi mokyklas Vilniuje), kurių moksleiviai tariamai dalyvavo Rusijos organizuojamose karinėse stovyklose. Perteikiami rusus atstovaujančių politinių partijų pareiškimai ir pasipiktinimas dėl kratų mokyklose ir dėl to, kad tokiu būdu bandoma diskredituoti rusų bendruomenę Lietuvoje. Perteikiama ir Rusijos Užsienio reikalų ministerijos pasipiktinimas. Transliuojami politologų komentarai apie tai, kad tokių stovyklų tikslas – rusakalbio jaunimo indoktrinavimas ir poveikio nukreipto į juos darymas.

Viešinami pasisakymai ir apie tai, kad VSD neturėtų tautines mažumas nuolat vardinti ir matyti, kaip grėsmę visuomenei, bet savo veiklą nukreipti į priešišku Lietuvos veiksmų prevenciją. Taip pat rašoma apie ketinimus kurti alternatyvas tokioms karinėms stovykloms Lietuvoje, suinteresuotam jaunimui, o taip pat rengiamą studijų programą, skirtą pilietinio ugdymo specialistų rengimui.

„Rusų atlikėjų koncertai Lietuvoje“

Rašoma apie įvairius renginius, koncertus, prie kurių organizavimo prisideda Rusijos ambasada, o taip pat ir populiarių Rusijoje atlikėjų koncertus Lietuvoje. Komentuojama, kad tokiais koncertais ne tik skleidžiama propaganda, bet ir bandoma kelti įtampą etniniu pagrindu visuomenėje. Taip pat prorusiškų atlikėjų koncertų rengimas Lietuvoje siejamas ir su tiesioginiais mero rinkimais. Vienuose straipsniuose tokie pasirodymai įvardijami kaip propaguojantys agresyvią Rusijos politiką, kaip parankūs Rusijai. Tačiau transliuojami ir pasisakymai, kad demokratinėje valstybėje tokių pasirodymų uždrausti negalima, o juose nebūna kurstoma tautinė nesantaika.

Konservatyvių pažiūrų politikai tokius pasirodymus mato, kaip vykdomus neatsitiktinai ir vadina juos informacinio (hibridinio) karo dalimi. Dažnai pateikiamas ir Latvijos pavyzdys, kai buvo priimtas sprendimas į šalį neįsileisti populiarių Rusijoje dainininkų, siūlo tokias pačias iniciatyvas taikyti Lietuvai. Pateikiami ir URM komentarai, kad to nedarys, nes taip prisidės dar prie didesnio jų garsinimo, o taip pat, manoma, kad draudimo būdu problema nebus išspręsta. Rašoma ir apie klasikinės muzikos atstovą, koncertuosiantį Lietuvoje, Rusijoje pasirašiusį pritarimą Krymo aneksijai, tačiau pateikiamas Švietimo ir mokslo ministro komentaras, kad daugelis menininkų Rusijoje buvo priversti tai padaryti.

„Visuomenės informavimo įstatymo pataisos“

Šios tematikos straipsniuose taip pat kalbama apie rusakalbius, kurie, manoma, dažniausiai ir vartoja rusišką produkciją televizijoje, kadangi šiomis pataisomis be kitko norima įtvirtinti, kad ne mažiau, kaip 90 proc. Lietuvoje retransliuojamų programų kiekio būtų oficialiomis Europos Sąjungos kalbomis. Viešinamos ir Seimo narių socialdemokratų pozicijos, kad šios pataisos parodo, jog nepasitikima Lietuvos piliečių kritiniu mąstymu, ir tai, kad nėra alternatyvos rusiškai, o ne angliškai, mokantiems žmonėms. Ekspertai taip pat išsakė poziciją, kad toks siūlymas nesumažins propagandos kiekio, kuri sklinda ir kitais kanalais (pvz. Internetu).

„Antrojo pasaulinio karo istorija“

Tai nuolatinė (greta „Gegužės 9-osios minėjimas Lietuvoje“) tema, siejama su rusais Lietuvoje, kadangi rusų bendruomenė Lietuvoje yra daugiausiai siejama su sovietmečio imigracija ir su sovietmečio istorija.

Rašoma apie Rusijos Prezidento pasirašytą įsakymą, kuriuo Antrojo pasaulinio karo dalyviams skiriamos pašalpos iki gyvos galvos ir aprašomos jų gavėjų Lietuvoje reakcijos (ir teigiamos, ir neigiamos), tai pat viešinami komentarai, kad sovietiniai karo veteranai, jų šeimos nariai – pati lojalčiausia Rusijai ir jos režimui grupė Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse. Komentuojama, kad iškilmingai Klaipėdos rusų minimos 70-osios Klaipėdos išvadavimo metinės, neatitinka realybės, nes Raudonoji Armija į Klaipėdą įžengė tik visiškai pasitraukus Vokietijos pajėgoms.

Daugelyje straipsnių komentuojami istoriniai įvykiai, susiję su Antrojo pasaulinio karo istorija (Molotovo-Ribentropo pakto pasirašymas ir reakcijos Lietuvoje, Rusijos kariuomenės išvedimas Lietuvai atgavus nepriklausomybę, Raudonosios Armijos padaryti nusikaltimai (masiniai vokiečių moterų prievartavimai tuomet Vokietijai priklausiusioje Mažojoje Lietuvoje).

Ištransliuojama ir tokia istoriko pozicija, kad reikia išvengti reikšmingos retorikos komentuojant Rusijos karinę agresiją, norint išvengti karo, nes dėl okupacijos Lietuva neįgyja teisės spekuliuoti dalykais, kurie veda į politinį chaosą Europoje.

„Rusijos karinė grėsmė“

Aptariama tariama Rusijos karinė grėsmė Lietuvai ir įvairūs scenarijai, kaip ji vyktų ir baigtųsi. Rusai (ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Baltijos šalyse) matomi kaip pretekstas Rusijos kariuomenės intervencijai, nes tariami smurtiniai susirėmimai tarp Baltijos šalių piliečių ir etninių rusų, nauji įstatymai, mažinantys etninių rusų teises, paskatintų tokius Rusijos veiksmus.

Transliuojami Lietuvos Užsienio reikalų ministro komentarai užsienio žiniasklaidai, kad Rusijai Lietuvos, NATO teritorijos, lengvai okupuoti nepavyks, ji gali pasinaudoti mažumomis, tačiau jo manymu, Rusijai sunku bus pasinaudoti Lietuvoje gyvenančia rusų mažuma, nes ji puikiai integruota ir lojali šaliai. Taip pat ir kiti mokslininkai komentaruose sako, kad klaida manyti, jog šaliai grėsmę kelia rusakalbiai, o greičiau rusofobai ir jų veikla. Taip pat teigiama, kad Lietuva turi gilią tolerancijos tradicijas, o Lietuvos rusai džiaugiasi būdami Lietuvos piliečiais. Sakoma ir tai, kad dabar kai dėmesys yra nukreiptas į rusus, gyvenančius Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse, svarbu žurnalistams ir politikams nestereotipizuoti ir nekelti bereikalingų baimių visuomenėje.

Žiniasklaidoje klausiami ir pačių rusų, ką jie mano apie tokią Rusijos užsienio politiką, ar palaiko Krymo aneksiją. Taip pat spaudoje pristatomi visuomenės nuomonės tyrimo duomenys, kad daugiau negu pusė Lietuvos gyventojų pripažįsta, kad Rusija kelia grėsmę Lietuvai, nors ir skiriasi suvokiamų grėsmių pobūdis. Pristatomas ir kitas sociologinis visuomenės nuomonės tyrimas, kuriame sakoma, kad 8 proc. Lietuvos gyventojų teigiamai vertina Krymo prisijungimą prie Rusijos, tačiau daugiau nei pusė tokių yra lietuvių. Komentuojama, kad Lietuva turi problemų dėl informacinės tautinių bendruomenių integracijos, nes tyrimo duomenys parodo, kad tam tikra visuomenės dalis yra rusiškoje informacinėje erdvėje, o toks politinis naratyvas būdingas valstybinėms Rusijos televizijoms.

„Rusijos įtaka ir provokacijos vykdomos Lietuvoje“

Rašoma apie „Rusų aljanso“ partijos pasipiktinimą kratomis dviejose rusakalbių mokyklose Vilniuje. Manoma, kad kratos buvo atliktos demonstratyviai ir teigiama, jog antirusiškos nuotaikos ir tarptautinė situacija padarė rusų mažumą labai pažeidžiamą. Taip pat rašoma apie VSD ir prokurorų akiratyje atsidūrusių Rusiją šlovinančių 9 Lietuvos piliečių, vykdomą veiklą Lietuvoje, būdus, kuriais bandomi sukelti neramumai.

„Visuomenės priešinimas“

Ši tematika daugiausia talpina straipsniuose mokslininkų ir ekspertų išsakytus komentarus apie pastebimą perdėtą susirūpinimą rusais ir rusakalbiais Lietuvoje, dėmesį jiems, vaizduojant juos kaip grėsmę ir tariamai esančius prorusiškų pažiūrų. Kaip problema minima tai, kad jie kaltinami esantys „vatnikai“ ir „penktąja kolona“, atliekamos kratos dienos metu mokyklose, kuriose ugdymas vyksta rusų kalba, draudžiami Rusijos kanalai Lietuvoje, jie kaltinami tariamu nelojalumu, o tai kelia susirūpinimą. Taip pat sakoma, kad rusų mažumos požiūris į dabartinę Rusiją ir jos vykdoma politika irgi siejamas su tariamu sovietinės praeities ilgesiu. Čia pateikiami ir straipsniai, kuriuose patys rusai klausiami, kaip jie jaučiasi dėl minėto perdėto dėmesio ir kaltinimų, jie sako, kad labiausiai žeidžia tai, jog jais nepasitikima, abejojama dėl jų lojalumo.

Pateikiami ir kitų Baltijos valstybių (Estijos premjero) pasisakymai, kad šiose šalyse gyvenantys Rusijos tėvynainiai nepasiduos Rusijos provokacijoms, nes Rusijoje žmogaus teisės nėra taip gerai išplėtotos, todėl rusai neturi jokių prižasčių norui, kad juos Rusija gelbėtų. Ištransliuojami ir rusų partijos lyderės, Seimo narės komentarai apie tai, kad Lietuvoje rusai, skirtingai nuo Latvijos ir Estijos, susiduria su kita situacija, kai jiems rūpi tos pačios problemos (socialinės, ekonominės) kaip ir daugumai gyventojų. Ji sako, kad „skurdas neturi tautybės“.

„Gegužės 9-osios minėjimas Lietuvoje“

Daugiausia, kaip ir ankstesniais metais, rašoma apie tai, kad šią dieną mini rusai arba rusiškai kalbantys žmonės, rengiami reportažai iš vietų Vilniuje ir Klaipėdoje, kur minima ši diena. Taip pat kalbinami patys tokių renginių dalyviai, norint suprasti, kodėl jie susirenka šiose vietose ir mini šią dieną. Taip pat visada pabrėžiama, kad ne tik vyresni žmonės, bet ir jaunimas mini šią dieną.

Straipsniuose pabrėžiama, kad Lietuva, kaip ir kitos Vakarų valstybės Antrojo pasaulinio karo pabaigą mini gegužės 8 d. Taip pat, kad gegužės 9 d. Lietuva buvo okupuota – todėl ši data neturi būti švenčiama Lietuvoje. Komentuojamas ir Lietuvos Prezidentės sprendimas nevykti švęsti šios dienos minėjimo Maskvoje ir nesiūsti jokio oficialus asmens: vieni – sveikina tokį sprendimą ir sako, kad jis atitinka Lietuvos vykdomą užsienio politiką, kiti sako, kad – tai akibrokštas diplomatinio požiūriu, ir tai rodo, kad nėra vieningos nuomonės ES šalyse. Cituojami ir užsienio ekspertai, kurie sako, kad ypač dabar reikia prisiminti ir pabrėžti, kad Antrasis pasaulinis karas prasidėjo Rusijos ir Vokietijos aljansu, o Rusija sugebėjo ištrinti šį faktą iš viešosios sąmonės.

Rašoma ir apie akciją Lietuvoje, kuria Vilniaus katedros aikštėje bus pagerbtos Antrojo pasaulinio karo aukos.

„Valstybės saugumo departamento ataskaita“

Rašoma apie viešinamas Valstybės saugumo departamento ataskaitas ir jose įvardijamas grėsmes nacionaliniam saugumui, kurios daugumoje yra siejamos su rusais arba rusakalbiais, gyvenančiais Lietuvoje, taip pat mokyklų, vykdančių ugdymą rusų kalba, moksleiviai, o taip pat ir Vilniaus krašto lenkų bendruomenių atstovai ir jų veikla (minimos tėvynainių organizacijos, rusakalbių bendruomenių lyderiai, etniniu pagrindu sukurtos partijos).

Taip pat, sakoma, kad šioje ataskaitoje buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad „tėvynainio“ sąvoka reiškia, ne etninę priklausomybę tautai, o politinį palankumą Rusijos interesams. Taip pat ištransliuotas VSD vadovo pasisakymas apie tai, kad „penktąją koloną“ gali sudaryti ne tik etniniai rusai, bet ir lietuviai.

„Rusijos Užsienio reikalų ministerijos išreikštas susirūpinimas dėl žmogaus teisių pažeidimų Baltijos šalyse“

Straipsniai išprovokuoti šio pareiškimo ir viešinamos rusų politinių partijų lyderių ir Lietuvos politikų, mokslininkų komentarai. Sakoma, kad nuolat atkartojami teiginiai gali virsti ir Rusijos realiais veiksmais, taip pat cituojami JAV ekspertų teiginiai, apie tai, kad Rusijos vyriausybė deda ukrainiečių scenarijaus pagrindą Baltijos šalyse, teigiant, kad čia pažeidžiamos rusakalbių teisės. Kritikuojama „rusakalbių“ sąvoka, kuri palanki Rusijai ir jos politikai, kadangi ji jungia žmones ne etniniu, bet kalbos mokėjimo, pagrindu ir tokiu būdu susidaro didžiulė grupė žmonių (etninių lietuvių, rusų, baltarusių, lenkų ir ukrainiečių).

„Rusijos įtaka ir provokacijos vykdomos Lietuvoje“

Daugiausia rašoma apie Lietuvos piliečius, neatskleidžiant jų etninės kilmės, kurie atsidūrė Valstybės saugumo departamento, prokuratūros ir teisėsaugos akiratyje dėl antikonstitucinių grupių ir organizacijų kūrimo ir dalyvavimo juose.

„Neapykantos apraiškos“

Aprašomos įvairios neapykantos akcijos, nukreiptos prieš rusus (ant skulptūros, ant namo, kuriame gyvena rusų politinę partiją atstovaujančios politikės dukra, užrašai, tokie kaip: „Rusai namo“, „Lenkai namo“, „Rusai eik namo“, „Lietuvai laisvę, rusai, eikite, iš čia“, „Pšekai lopai“). Pateikiamas konservatorių partijos atstovės komentaras apie tai, kad užrašai ant politikės dukros namo yra provokacija, naudinga Kremlui, nes tariamai parašyta ne lietuvių.

„Politinės partijos“

Rašoma apie Klaipėdos taryboje ir į koaliciją priimtus rusų politinės partijos atstovus.

„Rusų kultūros dienų šventimas“

Rašoma apie kasmet organizuojamą šių dienų šventimą ir politikų išsiskiriančius komentarus: vieni sako, kad tokio šventimo negalima uždrausti, nes kalbama apie kultūrą, o ne politiką, o ir tokiu būdu yra skatinamas daugiakultūriškumas. Kiti – kad tokia geopolitiniame kontekste šis šventimas laikomas amoraliu. Klausama ir pačių rusų atėjusių į šventę, kurie daugiausiai sakosi nesuprantą, kodėl Lietuvos politika yra priešiška Rusijai.

„Stačiatikių Kalėdos“

Be jokių komentarų informuojama apie Vilniuje rengiamą stačiatikių šv. Kalėdų šventę.

Lenkų etninė grupė

„Konfliktas Energetikos ministerijoje ir energetikos viceministrės veikla“

Šioje tematikoje kalbama apie LLRA atstovaujančią lenkų kilmės energetikos viceministrę ir apie iš dalies dėl jos veiksmų kilusį konfliktą tarp Energetikos ministerijos ir Vyriausybės. Po Vyriausybės priimto sprendimo atsistatydinti visiems ministrams ir viceministrams, vienintelė Energetikos ministerijos viceministrė neatsistatydino. Po to, kai buvo suformuotas naujas ministrų ir viceministrų kabinetas gražintas eiti pareigas Energetikos ministerijos ministras viceministrę priėmė atgal į darbą. Ministras neatsižvelgė į Ministro Pirmininko prieštaravimus ir teisinosi, kad buvo priverstas atsižvelgti į LLRA partijos poziciją.

Straipsniuose buvo išsakomi nepakantūs komentarai, nukreipti prieš politinę partiją LLRA, jos lyderį, viceministrę. Tai atsispindėjo ir straipsnių pavadinimuose bei paantraštėse. Pavyzdžiui, „R. Butkevičius apie R. Cytką: šitai poniai per didelis dėmesys“, „Užsispyrėlės tramdymas“ ir paantraštė „Net vienas lauke karys. Tai įrodė energetikos viceministrė R. Cytacka, kuri ant plauko pakabino ministro J. Neverovičiaus karjerą, o premjerui Algirdui Butkevičiui sukėlė galvos skausmą“, „Įkandin vadovo kris ir jam įpiršta pavaldinė“. Komentuojama, kad susiklosčiusi situacija yra naudinga LLRA dėl politinės reklamos prieš tuomet artėjančius savivaldos rinkimus, taip pat konflikto kurstymu siekiama LLRA pasitraukti iš valdančiosios koalicijos.

Pastebėta, kad daugelio šios tematikos straipsnių pabaigoje rašoma, kad energetikos viceministrė išgarsėjo, kai viešai šalies Prezidentę išvadino melage ir kai pažeisdama įstatymą net kelis kartus per Lietuvos šventes ant savo namo Šalčininkų rajone neiškėlė valstybinės vėliavos, bet kėlė Lenkijos vėliavą per šios šalies šventę.

Rašant apie susidariusią situaciją, vieno straipsnio pabaigoje pridedamas ir Vilniuje viešėjusio Lenkijos dienraščio redaktoriaus pasisakymas apie LLRA lyderį, kaip apie „didelę problemą“, nes jis bando įgyvendinti savo ambicijas šantažuodamas Lietuvos valdžią ir yra puiki dovana Rusijos Prezidentui, tačiau pabrėžiama, kad geriausias būdas sustabdyti tokią jo veiklą – pašalinti problemas, kurias jis naudoja savo politiniams tikslams.

Šiuo klausimu cituojama ir lenkų spauda, kuri teigia, kad tuometinis energetikos ministras yra vienas iš geriausių ministrų kurį vertina Prezidentė ir jis nepriklauso LLRA, skirtingai nei viceministrė, o jos išsilaikymas poste yra principinis klausimas LLRA.

Pateikiami ir politologų komentarai apie LLRA, kaip apie autokratinę partiją. Taip pat politikai teigia, kad tam tikrų tarnybų duomenimis, LLRA lyderio tikslas sukelti valstybėje chaosą.

Taip pat skamba kaltinimai energetikos viceministrei, kad ji neturi reikiamos kvalifikacijos ir negalėjo būti paskirta eiti valstybės tarnautojo pareigas, o LLRA kontroliuoja Vilniaus kraštą ir jos gyventojus, kaip sovietmečiu.

„Lietuvos–Lenkijos tarpvalstybiniai santykiai“

Labai dažnai straipsniuose bekalbant apie Lietuvoje gyvenančią lenkų bendruomenę ir jos, kaip etninių mažumų teises, tematika perauga į Lietuvos ir Lenkijos tarpvalstybinių santykių aptarimą. Pavyzdžiui, spaudoje, Atkuriamojo Seimo deputatas sako, kad dabartiniuose Lietuvos ir Lenkijos santykiuose, Lietuvoje per daug naudojama istorija santykiuose su savo piliečiais tarp jų ir lenkais, o tam tikrų įstatymų priėmimas (dvikalbių užrašų, asmenvardžių rašybos originalo kalba), švietimo problemų sprendimas, žemės grąžinimas tik pagelbėtų pačių Lietuvos piliečių gyvenimui.

Interviu su buvusiu Lietuvos Prezidentu, teigiama, jog dabartiniai Lietuvos santykiai su Lenkija – apgailėtini, o prie to labai prisidėjo asmenvardžių rašymo originalo kalba svarstymai ir įstatymo nepriėmimas. Kita vertus, teigiama, kad lenkai gyvenantys Lietuvoje, nenori prisitaikyti, priimti jos įstatymus ir neįvertina, kad lenkų mažumai gyventi Lietuvoje sudarytos visos sąlygos.

Dažnai politikai, palaikantys lenkų tautinės mažumos reikalavimus, blogus santykius su Lenkija vadina palankiais Rusijai.

Apeliuojama į Lenkijos aukštų pareigūnų pasisakymus Lenkijos žiniasklaidoje, taip pat Lenkijos žurnalistų, politikos apžvalgininkų komentarus apie LLRA, jos lyderį, lenkų padėtį Lietuvoje, Lietuvos ir Lenkijos bendros istorijos ir tam tikrų nuoskaudų (dėl Vilniaus okupacijos) klausimais, taip pat komentarus apie neigiamą lietuvių požiūrį į lenkus ir Lenkiją. Tirtoje spaudoje minima, kad LLRA lyderis buvo sukritikuotas dėl Georgijaus juostelės įsisegimo per Antrojo pasaulinio karo minėjimą; apie tai, kad Lietuvos ir Lenkijos valstybės turėtų atsisakyti kovos tarptautinėje arenoje dėl lenkų mažumų teisių, tai, kad Rusijos propagandai nepadėti siekti savo tikslų; apie tai, kad neigiamą Lietuvos požiūrį į lenkus nepajėgi buvo pakeisti nei kartų kaita, nei bendri interesai NATO ir ES, nei didėjanti Rusijos grėsmė; apie tai, kad balsuojant dėl Lenkijos ir lenkų mažumų klausimų visada laimi nacionalistų nuomonė; taip pat apie tai, kad nepavyksta suprasti, kodėl Lenkija ir Lietuva niekaip negali surasti bendrų taškų, ir, kad tai greičiausiai lemia abipusiai stereotipai apie vieni kitus.

Konservatyvių pažiūrų Lietuvoje mokslininkai spaudoje išsako nuomonę, kad asmenvardžių rašybos problema turi neužgožti tų projektų, kuriuos Lietuva ir Lenkija vykdo kartu, o šį klausimą kelia tik LLRA ir jeigu bus įteisintas šis įstatymas, reikalavimai tuo nesibaigs, bet bus pradėta prašyti keisti vietovardžių sistemą, švietimą. Konservatyvių pažiūrų politikai, kalbėdami apie asmenvardžių rašybą originalo kalba, išsako pozicijas, kad w, q, ir x, raidžių rašyba asmens dokumentuose gali pakenkti lietuvių kalbos raidai. Apleliuojama ir į lietuvių bendruomenę Lenkijoje, kuri turi teisę rašyti pavardes lietuvių kalba, bet negali pasinaudoti, nes nėra techninių galimybių užrašyti lietuviškus vardus ir pavardes. Daug rašoma ir apie naująją Lenkijos ministrę pirmininkę, spėjama, kokias pasekmes jos atėjimas į šį postą turės Lietuvos ir Lenkijos tolimesniems santykiams. Cituojamas ir Lenkijos dienraščio vyriausiasis redaktorius, kuris LRT laidoje teigė, kad lenkų padėtis Lietuvoje lyginant su kitomis šalimis (Ukraina, Rusija, Baltarusija) yra geresnė, bet tai nereiškia, kad ji negali būti dar geresnė. Taip pat jis skirsto lenkus Lietuvoje į Lietuvos lenkus ir sovietinius lenkus, kuriems įtaką daro ne Varšuva, o Maskva. Vertinant LLRA lyderio veiklą, sakoma, kad abejose pusėse yra ekstremizmo ir politikų suinteresuotų konfliktu, o tai labai paranku Kremliaus ideologo A. Dugino politikai.

Spaudoje apeliuojama ir į tai, kad Lietuvos lenkai – „penktoji kolona“. Pavyzdžiui, pateikiamas politikos mokslų atstovės atsakymas į klausimą, ar Lietuvos lenkai netampa „penktąja kolona“, kad tokios grėsmės yra, tačiau išsakomas gailėstis, kad LLRA lyderis vienas atstovauja lenkų mažumą, reprezentuoja ir lenkus ir rusus, o tai daro poveikį lenkams, neigiamai vertinantiems lietuvius, mažiau išsilavinusiems, vyresniems žmonėms, o dėl alternatyvos trūkumų jaunimas taip pat neretai balsuoja už šią partiją ir jos lyderį.

„Pavardžių ir vardų rašymas originalo kalba“

Kalbama apie Valstybinės kalbos įstatymo nuostatas, reglamentuojančias pavardžių rašymą originalo kalba, jo svarstymą ir Valstybinės lietuvių kalbos komisijos siūlymus įstatyme įteisinti Lietuvos piliečių pavardžių rašymą nelietuviškais lotyniško pagrindo rašmenimis, jeigu yra pripažįstamas šaltinis, o taip pat, kad raidės – q, w ir x galėtų būti rašomos tik Lietuvos piliečių, susituokusių su užsieniečiais ir tokių sutuoktinių vaikų, bei Lietuvos pilietybę įgijusių užsieniečių.

Ištransliuojami argumentai ir už įstatymo priėmimą ir prieš jį. Įstatymo šalininkai (pvz. Užsienio reikalų ministras) teigia, kad palaiko nuomonę, jog asmenvardžius originalo kalba tapatybės dokumentuose, įtraukiant ir lotyniško alfabeto raides „q, w ir x, būtų leista rašyti ne tik susituokusiems su užsieniečiais, bet ir kitiems Lietuvos piliečiams. Jo manymu, negalima išskirti žmonių, o Lietuvių kalbos komisija neturėtų svarstyti šio klausimo, nes tai politikų sprendimas. Pateikiama politologo nuomonė apie tai, kad Lietuvoje šie klausimai ir jų svarstymas pernelyg supriešinti – lenkų politikams būdinga tokiais nesutarimais vilioti savo rinkėją, o centro dešinės partijoms – telkti šalininkus. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išaiškinimas vadinamas nacionalistiniu ir paremtas antilenkiškais nuostatomis.

Kritikai sako, kad priėmus svarstomą įstatymą būtų sumenkintas konstitucinis valstybinės lietuvių kalbos statusas, gali kilti keblumų skaitant nelietuviškas pavardes.

Taip pat viešinama ir lenkų politinės partijos komentarai. LLRA po Valstybinės lietuvių kalbos komisijos išaiškinimo teigė, kad tiems, kurie nori kad pavardė būtų rašoma originalo kalba tokiu būdu reiks atsisakyti Lietuvos pilietybės, o jie toliau sieksiantys, kad originalo kalba pavardė būtų rašoma pagrindiniame puslapyje. Taip pat straipsnyje, rašoma, kad Lietuvos lenkų politikai ir juos remianti Varšuva ne kartą ragino Lietuvą leisti dokumentuose rašyti lenkiškas pavardes naudojant lenkišką abėcėlę, pavyzdžiui, raidę „w“. Aptariama ir Europos žmogaus teisių fondo ataskaita apie žmogaus teisių įgyvendinimą Lietuvoje, kurioje buvo paskaičiuota, kiek asmenų pakeis vardus pasuose nelietuviškais rašmenimis, taip pat teigiama, kad tautinių mažumų padėtis Lietuvoje negerėja, nėra išspręstas teisinis tam tikrų klausimų reglamentavimas.

„Tiesioginiai Vilniaus mero rinkimai“

Rašoma apie LLRA lyderio dalyvavimą Vilniaus mero rinkimuose. Pateikiami politikų ir politologų komentarai apie tai, kad jis turi šansų laimėti, o antrajame mero rinkimų ture laimės kandidatas, kuris turi užsitikrinęs tautinių mažumų paramą. Taip pat pateikiami V. Tomaševskio atsakymai į klausimus radijo stoties „Znad Wilii“ laidoje prieš rinkimus apie „žaliųjų žmogeliukų“ scenarijaus Lietuvoje tikėtinumą, į ką jis atsakė, kad jei laimės liberalai, tai bus „žydrieji žmogeliukai“. Taip pat viešinamas Prezidentės pasisakymas iš kurio galima suprasti, kad ji neremia LLRA lyderio, kurį netiesiogiai įvardino, kaip „Kremliaus Lietuvoje atstovaujantį kandidatą“ į mero postą.

„Savivaldybių rinkimai“

Straipsniuose rašoma apie LLRA partijos dalyvavimą 2015 m. savivaldybių rinkimuose. Vienuose – rašoma apie tai, kad Vyriausioji rinkimų komisija sprendžia klausimą, ar Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybėse LLRA koalicija su „Rusų aljansu“ galėjo būti registruota pavadinime naudojant V. Tomaševskio pavardę. Rašoma ir apie pastebėtą masinį persiregistravimą Šalčininkuose, Vilniaus ir Alytaus rajonuose prieš savivaldybių rinkimus, kuris Prezidentės buvo pavadintas, kaip organizuotas manipuliacijos požymis. Rašoma ir apie tai, kad Vilniaus rajono taryba dėl padidėjusio gyventojų skaičiaus galės turėti keturiais politikais daugiau – t.y. 31 tarybos narį, kas yra pravartu LLRA, laiminčiai daugumą šio rajono taryboje. Taip pat rašoma apie LLRA lyderio atsisakymą komentuoti ir įvertinti Lenkijos poziciją Rusijos atžvilgiu per surengtą spaudos konferenciją.

„LLRA atstovų užimami postai Seime ir Vyriausybėje“

Rašoma apie politinės partijos LLRA ir jos narių užimamus postus Seime ir Vyriausybėje.

„Dvikalbiai gatvių užrašai“

Rašoma apie lenkiškų lentelių nukabinimą Šalčininkuose. Pateikiamos ir pritariančios dvikalbiams užrašams pozicijos (interviu su kultūros antropologu, kuris sako, kad tarpukariu Kaune buvo pakabintos trikalbės lentelės, tačiau lietuviai dėl šio nenutautėjo, o netgi anaipol tai padėjo lietuvybei; pabrėžiama, kad lietuvis yra ne tas, kuris kalba lietuviškai, bet ir tas, kuris įsipareigoja šiai žemei). Rašoma ir apie naują iškeltą antstolių bylą dėl dvikalbių užrašų nukabinimo naujai paskirtam Šalčininkų raj. administracijos direktoriui, kuriam teismas sušvelnino baudą.

Taip pat rašoma apie Vilniaus raj. valdžios prašymą išsiaiškinti, kas turi pasirūpinti dvikalbių lentelių pašalinimu, o taip pat, ką darytu su dvikalbiais užrašais ant privačių namų.

„Tautinių mažumų įstatymas“

Rašoma apie tautinių mažumų įstatymų projektų svarstymus ir su jais susijusius politikų, LLRA atstovų komentarus. Dažniausiai Tautinių mažumų įstatymo priėmimas yra matomas tik kaip lenkų etninės grupės ir ją atstovaujančios politinės partijos reikalavimas. Pavyzdžiui, cituojama Seimo pirmininkės nuomonė apie tai, kad Tautinių mažumų įstatymas nėra prioritetas, nes klausimus kelia tik viena etninė grupė, taip pat primenama apie LLRA lyderio Georgijaus juostelės dėvėjimą, kurį ji vadina nesantaikos tarp lenkų ir lietuvių kurstymu. Rašoma apie LLRA frakcijos narių įregistruotą naują Tautinių mažumų įstatymo variantą, kuris įteisintų platų tautinės mažumos kalbos oficialų vartojimą, dvikalbes lenteles, taip pat tai, kad paramą tautinėms bendrijoms skirtų ne tik valstybė, bet ir savivaldybės. Rašoma, kad premjero sudarytoje darbo grupėje nepavyko rasti kompromiso dėl Kultūros ministerijoje rengto Tautinių mažumų įstatymo projekto, nes nenorima leisti vietovėse, kur tautinių mažumų atstovai sudaro ne mažiau, kaip 25 proc. gyventojų rašyti dvikalbius užrašus. LLRA atstovai straipsnyje sako nesuprantantys, kodėl dvikalbės lentelės ir platesnis oficialus tautinės mažumos kalbos vartojimas keltų grėsmę šalies vientisumui ir valstybinei kalbai.

„Nesantaikos kurstymas“

Šioje tematikoje pranešama apie įvairius veiksmus, kurie kursto nesantaiką. Pavyzdžiui, rašoma apie tautininkų organizuojamas eitynes su deglais minint Vilniaus atgavimo 75-ąsias metines. Ši

minėjamą komentuojantis istorikas sako, kad nežiūrint į įvykio istorinį reikšmingumą, tokios eitynės su deglais tiek Lietuvoje, tiek Europoje kelia blogas asociacijas, nes tai nacistinio sąjūdžio atributai.

„Opozicija LLRA“

Šiuose straipsniuose pateikiami komentarai arba nuomonės, kurios yra priešiškos LLRA ir jos lyderiui, politinei šios partijos programai. Pavyzdžiui, viename straipsnyje sakoma, kad Šalčininkų bendruomenės integravimui valstybė neskiria jokio dėmesio, o paramą iš užsienio gauti lengviau, nei iš vietos valdžios; apie prorusiškų pažiūrų gyventojus, apie jaunimo pavyzdiniu lyderiu laikomą Rusijos Prezidentą; apie politikų lengva ranka Vilniaus raj. „atidavimą“ LLRA; apie tai, kad tautos teisė naudoti gimtąją kalbą tapo politinių rietenų įrankiu. Kitame straipsnyje sakoma, kad LLRA neatstovauja Lietuvos lenkams, bet anaipatol – jiems kenkia, nes plinta antilenkiškos nuotaikos, o Lietuva yra vienintelė regiono valstybė, kur egzistuoja etniniu pagrindu sukurtos partijos; taip pat, kad Vilniaus raj. nedaroma nieko, tik keliamos provokacijos, skundžiamasi ir tokiu būdu kraunamas politinis kapitalas LLRA, kuri yra – ne partija, o šeimininė grupė.

„Švietimo reforma“

Kalbama apie LLRA tikslą išsaugoti tautinių mažumų mokyklas. Straipsniuose pateikiamos LLRA lyderio ir atstovų, rusų politinės partijos ir organizacijų atstovų bei Vilniaus savivaldybės atstovų pozicijos dėl tautinių mokyklų išsaugojimo. Pavyzdžiui, kalbamasi su LLRA frakcijos seniūne kuri sako, kad pokalbyje su švietimo ir mokslo ministre buvo pripažintos tam tikros diskriminacinės apraiškos, kalbant apie tokių pačių mokyklų lietuvių kalba neuždarymą. Teigiama, kad streikus organizuoja ne LLRA, o organizaciniai streiko komitetai, tėvų forumai, kurie yra visuomeninės organizacijos, jungiančios tėvus, mokytojus ir mokinius.

Rašoma ir apie mitingą Vilniuje, kur buvo išplatinta peticija „Dėl tautinių mažumų mokyklose besimokančių vaikų diskriminacijos“. „Lietuvos rusų sąjungos“ narė spaudoje sako neremianti tokių priekaištų ir ją stebina, kodėl per keturis metus, kai LLRA buvo valdančioje koalicijoje, nebuvo išspręstas šis klausimas. Rašoma ir apie Vilniaus mero ir vicemero apsilankymą sostinės lenkiškose mokyklose, norint išgirsti vertinimus apie vykstančią mokyklų reorganizaciją. Mero požiūriu reikia greičiau vykdyti reformą, užtikrinant kokybišką išsilavinimą. Išsakytos ir dviejų lenkiškų mokyklų direktorių nuomonės: viena – už mokyklų reorganizaciją, kita – prieš.

Rašoma apie lenkų mokyklų tėvų forumo atstovų įteiktą peticiją Vyriausybės atstovams, kurioje reikalaujama stabdyti „buldozerinę“ švietimo reformą. Rusijos tėvynainių koordinacinės tarybos vicepirmininkė sako, kad rusų bendruomenė neprisijungia prie tokių reikalavimų ir, jos nuomone, dėl stringančios švietimo reformos Vilniaus krašte atsakinga LLRA turinti daugumą savivaldybėse. Politologų nuomone, tokie mitingai – manipuliacija lenkų mažuma ir rinkiminis triukas, tačiau patys kraštutinių pažiūrų lietuviai taip pat prisideda prie lenkų mažumos demonizavimo.

„Istorinė atmintis“

Rašoma apie istorines asmenybes (L. Želigovskis) ir bendrą Lenkijos-Lietuvos istoriją, bei Vilniaus krašto prisijungimą prie Lenkijos. Klausama, ar Lenkija turėtų atsipašyti Lietuvos už Vilniaus prisijungimą? Manoma, kad tai tik sukeltų bereikalingą visuomenės nepasitenkinimą. Pavyzdžiui, straipsnyje pavadinimu „Geriausis kaimynai pasisavino Lietuvos didvyri“ – rašoma apie Lenkijos Užsienio reikalų ministerijos sukurtą pristatomąjį filmą užsieniui, kurio pagrindinis herojus – Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas Didysis. Klausama, ar tai reiškia, kad kaimynai nori

nusavinti Lietuvos didįjį kunigaikštį? Istorikai komentuoja, kad tai nėra istorinių faktų iškraipymas, nes Vytautas pristatomas kaip pagrindinė Žalgirio mūšio asmenybė. Kitame straipsnyje cituojamas atviras laiškas Lietuvos bažnyčios hierarchams, kuriame piktinamasi nederamu elgesiu per mišias lenkų kalba – istorijos faktų iškraipimą, koneveikimą, kad vaikai eina į lietuvių mokyklas. Vilniaus arkivyskupijos komunikacijos koordinatore į tai atsako, kad savo tautos branginimą turi lydėti ir pagarba kitoms tautoms.

„V. Tomaševskio asmenybė ir veikla“

Rašoma apie LLRA lyderį, jo tariamą prorusiškumą ir šios partijos užimamas dominuojančias pozicijas Šalčininkų raj. Pavyzdžiui, rašoma apie protestą Vilniuje prie Rusijos ambasados prieš Rusijos vykdomo Rytų Ukrainos separatistų rėmimą ginklais. Sakoma, kad į renginį neatvyko LLRA lyderis, nors ir buvo kviestas. Todėl klausiama, kam jis atstovauja, apeliuojama į jo prorusiškumą. Kitame straipsnyje rašoma apie LLRA Vilniaus raj. teikiamą sprendimo projektą, kuriuo LLRA lyderiui siūloma suteikti Vilniaus rajono garbės piliečio vardą. Straipsnio pabaigoje rašoma apie tai, kad LLRA po savivaldos rinkimų „tradiciškai išlaiko vienvaldę Vilniaus rajono kontrolę“, taip pat rašoma, kad „V. Tomaševskis vos nepateikė sensacijos Vilniaus miesto mero rinkimuose, kai pirmajame ture ilgai laikėsi antroje vietoje“.

„Provokacijos“

Straipsniuose rašoma apie Seimo TS-LKD frakcijos nario kreipimąsi į generalinę prokuratūrą ištirti, kas socialiniame tinkle sukūrė puslapį „Wilenska Republika Ludowa“. Akcentuojama, kad taip pažeidžiamos Lietuvos konstitucinės vertybės – Respublikos suverenumas ir teritorinis integralumas, nors pasak cituojamo Seimo nario – tai akivaizdus Rusijos specialiųjų tarnybų braižas.

LLRA atstovas atsakydamas į keliamus kaltinimus spaudoje komentuoja, jog tikisi, kad Lietuvoje blaiviai mąstantys žmonės neabejoja, kad lenkai ir rusai yra lojalūs Lietuvos piliečiai.

„Rusijos karinė grėsmė“

Šiuose straipsniuose lenkai ir Pietryčių Lietuvos regionas yra siejamas su karo Lietuvai grėsme. Spausdinamas Gynybos politikos apžvalgininko komentaras LRT televizijos studijoje, kad hibridinės grėsmės sietinos su tam tikrais regionais, kur gyvena labiau izoliuotos tautinės mažumos, kurios yra labiau paveikios išorinei propagandai ir yra socialiai ir ekonomiškai atitrūkusios nuo visos šalies lygio.

Taip pat rašoma apie Prezidentės raginimą kurti specialią programą Rytų Lietuvai; apie tai, kad tokia programa veikė ir po nepriklausomybės, sakoma, kad šis regionas – geopolitiškai yra labai jautrus ir į jį investuos kiti, jei mes patys to nedarysime. Taip pat teigiama apie V. Tomaševskio prorusiškumą, nes jis dalyvauja Kremliaus organizuojamuose renginiuose, o savo rinkėjus mobilizuoja gąsdindamas dėl grėšiančios lenkų asimiliacijos. Sakoma, kad politikai turi suvokti tautinių mažumų klausimo svarbą valstybei.

„Kita“

Čia taip pat dažniausiai kalbama apie lenkus, gyvenančius Didžiojoje Riešėje bei Šalčininkų raj., kurie neiškėlė Lietuvos vėliavos per valstybinę Lietuvos šventę. Pavyzdžiui, rašoma apie Vilniaus raj. apylinkės teismo išnagrinėtą administracinio teisės pažeidimo bylą, buvusiai Vilniaus raj.

savivaldybės tarybos narei, kuri Didžiojoje Riešėje nepakėlė vėliavos; rašoma, kad dėl Lietuvos vėliavos neiškėlimo per valstybinę šventę pažeidimas buvo surašytas M. Cytackiui. Pateikiami ir buvusio teisingumo ministro komentarai, kad privačių vėliavų kėlimą sunku prižiūrėti ir tai turėtų būti traktuojamas tik kaip pilietiškumo aktas. Taip pat rašoma apie buvusios energetikos viceministrės, LLRA atstovės sutuoktinį, Lenkijos pilietį, dirbantį Vilniaus raj. savivaldybėje, kuris kreipėsi į Europos Komisiją dėl jam skirtų baudų už atsisakymą laikyti lietuvių kalbos egzaminą. Taip pat rašoma, kad Vilniaus raj. savivaldybės informaciją už 150 tūkst. litų toliau viešins LLRA narių valdomas laikraštis, kadangi jis vienintelis dalyvavo konkurse. Pateikiamas „Transparency International“ Lietuvos skyriaus vadovo komentaras apie tai, kad šis konkursas rizikingas korupcijos prasme, nes nebuvo konkurencijos.

Taip pat rašoma kad Vilniaus raj. autobusų parko naujo maršruto autobusuose atsirado dvikalbiai užrašai, o Valstybinė lietuvių kalbos komisija neturi galimybių taikyti jokių užkardančių priemonių. Pateikiami ir Mykolo Romerio universitete atlikto tyrimo apie Lietuvos lenkų identitetą, duomenys, pasak kurių lenkai savo santykius su lietuviais laiko vidutiniais, blogiausiai juos vertina gyvenantys Vilniaus mieste, geriausiai – Šalčininkų rajone.

Žydų etninė grupė

„Holokaustas ir antisemitizmas“

Šioje tematikoje kalbama apie žydų istoriją Lietuvoje, patirtą, holokaustą, plintantį antisemitizmą pasaulyje ir padėtį Lietuvoje; kalbama su pačiais žydais, išgyvenusiais holokaustą. Straipsniai labai pozityvūs, neužgaulūs, paremti ekspertų, pačių žydų, žydų bendruomenės atstovų nuomone.

Pavyzdžiui, kalbinama Lietuvoje nacių ir sovietų represijas išgyvenusią moteris, kuri Antrojo pasaulinio karo pabaigos minėjimo proga, teigia, maniusi, kad visi istoriniai baisumai pasiliko XX a., tačiau dabar stebinti panašius reiškinius, „Islamo valstybės“ stiprėjimą, radikalojo dešiniojo ekstremizmo pakilimą Europoje.

Straipsnyje rašoma ir apie LRT televizijos laidą, kurioje klausama, ar galėjo Prezidento A. Smetonos sūnėnas dalyvauti žydų žudynėse? Sakoma, kad negalime daryti vienareikšmiškų išvadų, neišnagrinėję visų istorinių dokumentų, taip pat manoma, kad tokie tyrimai iš dalies gali diskredituoti Lietuvos partizaninį judėjimą. Rašoma apie Lietuvoje besilankantį specialųjį JAV pasiuntinį kovai su antisemitizmu, kuris susitiko su Lietuvos žydų bendruomenės vykdomos tolerancijos kampanijos „Beigelių krautuvėlė“ komanda. Žydų bendruomenės pirmininkė komentuoja, kad žydai Lietuvoje nesijaučia diskriminuojami, todėl ir neturės skundų svečiui. Svečias teigia, kad XXI a. antisemitizmas išaugo, o ekonominei krizei Europoje išibėgėjus, atpirkimo ožiais vėl tampa žydai ir mano, kad su antisemitizmu kovoti reikia pasitelkti švietimą ir religinį bendradarbiavimą. Rašoma ir apie projektą „Panerių lopšinė“, kuris suteikia galimybę dienai prisiliesti prie žydų kultūros ir kuris Europos komisijos yra pateikiamas, kaip vienas sėkmingiausių finansuotų pavyzdžių. Taip pat rašoma apie LRT laidoje nuskambėjusius teiginius apie Aušvicą, kaip Lietuvos holokausto istorijoje labai svarbią vietą, kur kentė beveik du tūkstančiai Lietuvos moterų ir vaikų. Taip pat, rašoma, kad beveik 100 žydų gelbėtojų paskirtos antrojo laipsnio pensijos. Rašoma apie Holokausto atminimo dieną ir apie tradicinį Gyvųjų maršą – kelionę į Panerius, kur nužudyta 70 tūkst. Lietuvos žydų, taip pat apie Vilniaus rotušės aikštėje rengiamą

akcija, kai 700 jaunuolių dėvėdami kipas keliolikai minučių sustos į gyvą Dovydo žvaigždę ir bus dainuojama žydiška psalmė.

„Žydų kapinės“

Šioje tematikoje rašoma apie Lietuvos žydų kapines, kasinėjimus, susijusius su žydų palaikais, jų perlaidojimą, kapinių tvarkymą. Pavyzdžiui, rašoma apie archeologą, kasinėjusį senąsias žydų kapines Vilniaus centre prieš statant „Karaliaus Mindaugo apartamentus“, nustatant senųjų žydų kapinių ribas.

Taip pat rašoma apie Biržuose esančias žydų kapines, kuriose baigė darbuotis savanorių grupė, perskaičiusi 1400 antkapių užrašų hebrajų kalba. Šie užrašai bus įtraukti į rengiamą monografiją apie Biržų krašto žydus. Išreiškiamas Lietuvos žydų bendruomenės nerimas, kad teritorijoje, kurioje ketinama statyti Kauno klinikų automobilių stovėjimo aikštelę, gali būti palaidoti netoliese esančiame VII Kauno tvirtovės forte nužudytų žydų palaikai; apie uždelstą VII forte rastų žydų palaikų perlaidojimą, kurie guli sukrauti šiukšlių maišuose. Rašoma, kad Kauno žydų religinės bendruomenės vadovas ir pati bendruomenė šokiruota, kadangi palaikai guli jau nuo 2012 metų, kai buvo tvarkoma forto teritorija ir jau vėliau rašoma, kad palaikai perlaidoti pagal griežtas judėjų tradicijas. Taip pat rašoma, kad žydų bendruomenė neprieštaruoja Sporto rūmų rekonstrukcijai, išreikšta pozicija, kad būtų rodoma derama pagarba po kompleksu esantiems žydų palaikams. Minimasi ir Olandų gatvėje rastos transformatorinės, pastatytos iš žydų antkapių, atvejis. Pateikiami ir kiti Vilniaus architektūros objektai, pastatyti iš evangelikų liuteronų, žydų antkapių liekanų.

„Izraelio ambasados Lietuvoje įsteigimas“

Rašoma apie Lietuvoje įsteigtą Izraelio ambasadą ir naująjį Izraelio ambasadorių. Interviu su ambasadoriumi, aiškinamasi kodėl Izraelis nepasmerkė Krymo aneksijos, taip pat apie žydų paveldą Lietuvoje. Ambasadoriaus nuomone, Lietuvos Vyriausybė daro daug išsaugant nužudytų per Antrąjį pasaulinį karą žydų atmintį ir palaiko vaisingą dialogą su Lietuvos žydų bendruomene. Taip pat, sakoma, kad Lietuva yra kertinis akmuo žydų pavelde dėl iš čia kilusių daugybę didžiųjų žydų mąstytojų.

„Kovo 11-osios eitynės Vilniuje ir Vasario 16-osios eitybės Kaune“

Rašoma apie tautininkų organizuojamas eitynes kovo 11 d. proga Gedimino prospektu, taip pat apie Kaune rengiamas eitynes vasario 16 d. proga. Tautininkai spaudoje teigia neatsisakysiantys šūkio „Lietuva – lietuviams, lietuviai – Lietuvai“. Pateikiamas ir S. Vyzentalio centro pareiškimas Vilniaus merui, kuriame raginama uždrausti eitynes, nes ten žygiuoja neonaciai ir ultranacionalistai, taip pat prašoma ir Kauno miesto mero neduoti leidimo eitynėms, nes eitynėse rodomas J. Ambrazevičiaus, kuris bendradarbiavo su naciais, nužudžiusiais Kauno žydus, atvaizdas.

„Ritualinis gyvulių skerdimas“

Rašoma, kad Seimas įteisino ritualinį gyvulių skerdimą, kuris kaip tikisi ūkininkai, leis gyvulių mėsą parduoti musulmonų šalims. Lietuvos žydų bendruomenė spaudoje pasveikino tokį sprendimą, nes, manoma, jis svarbus ne tik Lietuvoje gyvenantiems žydams, bet ir Lietuvą atvykstantiems svečiams ir taip pat Lietuvos ekonomikai. Manoma, kad taip atsivers rinkos ne tik Izraelyje, bet ir kitose Europos šalyse. Tačiau spaudoje diskutuojama, ar toks skerdimo būdas yra humaniškas, nes gyvūnai skerdžiami jų neapsvaiginus.

„Kita“

Tematikoje tiesiog aprašomi tam tikri įvykiai, susiję su žydų etnine grupe (žydų mokyklos rekonstrukcija Vilniuje, paminklo žydų tautybės pramoninkui Šiauliuose C. Frenkeliui priešais jo paties įkurtą „Elnio“ fabriką, atidengimas). Publikuojamame interviu su T. Venclova, teigiama, kad žydų klausimu reikia pripažinti, kad buvome ne tik aukos bet ir budeliai; LRT televizijos laidoje klausama, kada Lietuvoje buvo siekta žydus padaryti laimingus? Istorikė komentuoja, kad vienareikšmiško atsakymo nėra, nes reikia įvertinti istorinį periodą apie kurį kalbama ir kad visais laikais žydai vienokia ar kitokia forma buvo stumiami iš visuomenės, buvo abipusis nepasitikėjimas vieni kitais, nežiūrint į tai, kad buvo tam tikri negilūs ryšiai, bet mišrių santuokų nebuvo.

Rašoma apie Panevėžio miesto taryboje vieno politiko per posėdį mestus kaltinimus žydams, dėl neva Panevėžyje jau įamžinto vieną lietuvių skundusį ir prie jų tremties prisidėjusį žydo. Kaltinimas buvo mestas svarstant žydų bendruomenės prašymu iškeltą klausimą įamžinti šimtmetį veikiančią „Joint“ labdaros fondą.

Apibendrinimai ir išvados

Žiniasklaidos kokybinio turinio tyrimo (delfi.lt (rubrikos „Lietuvoje“, „Nuomonių ringas“ „Lietuvos pjūvis“ ir „Politikos akimis“), ir „Lietuvos rytas“ bei jo priedų „Sostinė“ ir „Laikinoji sostinė“), laikotarpiu nuo 2014 m. liepos – 2015 m. birželio mėnesio, duomenimis, daugiausia rašoma apie rusų etninę grupę (199 straipsniai), šiek tiek mažiau apie lenkų (164 straipsniai) ir mažiausiai apie žydų etninę grupę (59 straipsniai).

Žemiau pateikiami apibendrinimai apie tyrimo metu nustatytą vyraujančią tematiką, straipsnių šaltinius ir turinio ypatumus (pasikartojančius vaizdinius, nuomones, keliamas problemas). Tyrinėjant viešąjį diskursą (žiniasklaidos tekstus) ne tik apie etnines, bet ir kitas mažumų grupes labai svarbu atkreipti dėmesį į straipsnių šaltinius, diskurso apie šias grupes formuotojus, nes žiniasklaidos pranešimai – yra svarbus veiksnys formuojant visuomenės nuostatas apie šias grupes. Kaip rodo ankstesni žiniasklaidos tyrimai, dažniausiai diskursą ir nuomones apie etnines mažumas ir tarptautinius santykius formuoja daugumos, bet ne mažumos, atstovai, pateikdami šališką informaciją ir įsprausdami tautines mažumas į „dirbtinai“ sukonstruotas tematikos rėmus (Beresnevičiūtė, Frėjutė-Rakauskienė 2006; Frėjutė-Rakauskienė 2009; Beresnevičiūtė 2010).

Atlikto tyrimo rezultatai lyginami su anksčiau atlikto kokybinio spaudos turinio tyrimo¹ duomenimis. Šio tyrimo metu buvo analizuoti populiariausių interneto dienraščių (delfi.lt; 15 min.lt; lrytas.lt; balsas.lt; alfa.lt.) straipsniai, paskelbti 2014 sausio 1 d. – 2014 m. birželio 30 d.

Žiniasklaidoje vyraujančių temų, rašant apie etnines grupes, apžvalga

Atlikto tyrimo duomenys rodo, kad kaip ir ankstesniais metais, su rusų ir lenkų etninėmis grupėmis siejamos temos yra dažnai politizuojamos, o vietos įvykių aptarimas neretai perauga į tarptautinių Lietuvos–Rusijos ar Lietuvos–Lenkijos santykių aprašymą (Frėjutė-Rakauskienė 2015). Žydų etninė grupė, kaip ir ankstesniais metais, dažniausiai minima aptariant holokaustą ir antisemitizmo apraiškas, tačiau daugiau dėmesio skirta ir aktualiems įvykiams – Izraelio ambasados atidarymui Lietuvoje ir Lietuvos mėsos pramonės siekiui plėstis į Artimųjų Rytų šalių rinkas.

Rusų etninė grupė Lietuvos žiniasklaidos straipsniuose dažniausiai yra minima Rusijos valstybės naudojamos *minkštosios galios* (propagandos) kontekste. Dvi populiariausios temos, kuriose minimi Lietuvoje gyvenantys rusai – tai Rusijos valstybės naudojamos *minkštosios galios* priemonės siekiant daryti poveikį Lietuvoje gyvenantiems rusams ir rusakalbiams (įvardijamiems kaip *tėvynainiai*) ir straipsniai, aptariantys Rusijos televizijos kanalų (*NTV Mir Lietuva* ir *RTR Planeta*) transliacijų draudimą Lietuvoje. Kitos temos, kuriose kalbama apie Lietuvoje gyvenančius rusus, taip pat vienaip ar kitaip paliečia propagandos temą – tiek kalbant apie moksleivių vykimą į Rusijos

---

¹ Lietuvos žiniasklaidos turinio tyrimas "Etninių grupių, imigrantų ir LGBT žmonių reprezentacija Lietuvos interneto dienraščiuose". Tyrimas atliktas Lietuvos Žmogaus teisių centro užsakymu ir finansuotas Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo NVO programos Lietuvoje.

sukarintas mokyklas, tiek apie atlikėjų iš Rusijos koncertus, tiek apie Visuomenės informavimo įstatymo pataisas.

Rusai, gyvenantys Lietuvoje, neretai sutapatinami su Rusijos valstybės keliama geopolitine grėsme. Rusų tautybės asmenys dažnai yra minimi aptariant Antrojo pasaulinio karo įvykius ir Lietuvos okupaciją, nesutarimus dėl Gegužės 9-osios šventės minėjimo. Rusų etninė grupė su agresyvia ekspansine politika siejama ne tik aptariant istorinius įvykius, bet ir analizuojant dabartinę geopolitinę situaciją. Diskutuojant apie Rusijos keliamą karinę grėsmę Lietuvai (ir kitoms Baltijos šalims), Baltijos šalyse gyvenantys rusų tautybės asmenys yra įvardijami kaip galimas pretekstas Rusijai įsikišti į šalių vidaus reikalus (dėl tautinių mažumų teisių pažeidimų ir pan.). Rusų etninės grupės kaip grėsmės Lietuvos valstybingumui pristatymas sustiprinamas ir aptariant Valstybės saugumo departamento parengtą pažymą apie Lietuvos valstybei kylančias grėsmes.

Lenkų etninė grupė, kaip ir ankstesniais metais, žiniasklaidoje dažniausiai yra pristatoma kalbant apie politinės partijos *Lietuvos lenkų rinkimų akcijos* (LLRA) lyderio ir partijos narių politinę veiklą. 2015 m. populiariausia tema, kurioje buvo minima lenkų etninė grupė, – tai konfliktas tarp LR Ministro Pirmininko ir LLRA deleguotos energetikos viceministrės (tai yra, viceministrės atsisakymas atsistatydinti kartu su visu ministrų kabinetu). Lenkų etninė grupė buvo minima ir aptariant LLRA partijos narių užimamus politinius postus, partijos lyderio dalyvavimą Vilniaus miesto mero rinkimuose.

Kita populiari tema, kurioje minima lenkų tautinė mažuma – tai blogėjantys tarpvalstybiniai Lietuvos ir Lenkijos santykiai bei (ne)vykdomos tautinių mažumų politikos įtaka šiems tarpvalstybiniams santykiams. Lenkų tautinė mažuma dažnai minima aptariant tautinių mažumų politikos įgyvendinimą Lietuvoje – tautinių mažumų įstatymo projekto rengimą, vietovardžių rašybą dviem kalbomis (dvikalbes lenteles Šalčininkų rajone) ir asmenvardžių rašybą originalo kalba asmens dokumentuos.

Žydų etninė grupė žiniasklaidos tekstuose yra minima rečiau nei rusų ar lenkų etninės grupės. Kaip ir ankstesniais metais, žydų tautybės asmenys dažniausiai minimi straipsniuose apie antisemitizmą ir holokaustą. Daug dėmesio taip pat skiriama žydų kapinių sutvarkymui, palaikų perlaidojimui. 2015 m. žydų etninė grupė buvo minima ir aptariant aktualius įvykius – Izraelio ambasados atidarymą Lietuvoje ir Lietuvos mėsos pramonės siekį plėstis į Artimųjų Rytų šalių rinkas (įteisinant šalyje ritualinį gyvulių skerdimą).

Pagrindiniai šaltiniai ir nuomonės apie pasirinktas tautines grupes formuotojai

Išanalizavus pagrindinius straipsnių šaltinius, matyti, kad kaip ir ankstesnių tyrimų metu, visose temose apie tiriamas etnines grupes vyrauja valstybinių institucijų atstovų, politikų išsakomi argumentai ir retorika. Mažai pateikiamos pačių lenkų, rusų arba žydų nuomonės, dažniausiai pateikiant šių grupių bendruomenių, juos atstovaujančių politinių partijų („Rusų aljanso“, „Lietuvos rusų sąjungos“, „Lietuvos lenkų rinkimų akcijos“ (LLRA) ar nevyriausybinių organizacijų ir jų lyderių pozicijas.

Straipsniuose apie rusus daugiausia cituojami aukšti valstybės pareigūnai (Prezidentė, Ministras Pirmininkas), taip pat Krašto apsaugos, Užsienio reikalų ministerijų atstovai. Dažnai minimas ir Valstybės saugumo departamentas, cituojami Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas ir jos nariai, taip pat daug cituojami Lietuvos radijo ir televizijos komisijos pirmininkas ir jos nariai. Kaip ir ankstesniuose tyrimuose, pastebima tendencija, kad tautinių mažumų klausimais dažniau pasisako dešiniąją ideologiją atstovaujantys politikai. Straipsniuose dažnai cituojami politologai, istorikai, strateginės komunikacijos, informacinio karo ekspertai. Daug cituojami ir Rusijos užsienio reikalų ministerijos atstovai, Rusijos ambasados Lietuvoje atstovai.

Tematikoje apie lenkus didžioji dauguma cituojamų šaltinių yra valstybinių institucijų, savivaldybių atstovai ir politikai. Ankstesnio tyrimo duomenimis, beveik lygiavertė šaltinių dalis cituojamiems valstybės institucijų atstovams ir politikams, buvo lenkus atstovaujanti politinė partija LLRA lyderis ir jos nariai (Frėjutė-Rakauskienė 2015). 2015 m. LLRA politinės partijos atstovai straipsniuose buvo cituojami rečiau – tam įtakos galėjo turėti LLRA pasitraukimas iš valdančiosios koalicijos 2014 m.

Straipsniuose apie lenkų etninę grupę dažniausiai cituojami aukšti valstybės pareigūnai (Prezidentė, jos patarėjai, Ministras Pirmininkas, Seimo pirmininkė, vicepirmininkė, Vyriausybės kancleris), Vilniaus, Šalčininkų rajonų savivaldybės ir administracijos atstovai, įvairių ministerijų (Energetikos, Švietimo ir mokslo, Kultūros, Užsienio reikalų, Teisingumo, Žemės ūkio, Susisiekimo) atstovai. Labai dažnai cituojami LLRA nariai, politologai, taip pat, kaip ir ankščiau, cituojami ir aukšti Lenkijos pareigūnai, Lenkijos žiniasklaidos priemonės.

Tirto laikotarpio turinyje tematikoje apie žydus taip pat didžiausią dalį šaltinių sudaro cituojami valstybės pareigūnai (daugiausia cituojami Gyventojų genocido ir rezistencijos centro, Užsienio reikalų, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai, taip pat Prezidentė, Ministras Pirmininkas). Maždaug du kartus rečiau nei valstybinių institucijų atstovai yra cituojamos žydus atstovaujanti organizacijos (žydų bendruomenių, religinės bendruomenės atstovai), taip pat patys žydai, išgyvenę holokaustą, nacių ir sovietų represijas. Dažnai cituojamas ir Izraelio ambasadorius Lietuvoje, S. Vyzentalio centro vadovas, Holokausto studijų centro Izraelyje ir kitų įvairių žydų paveldo išsaugojimo ir istorijos tyrimų centrų užsienyje, atstovai.

Tirto žiniasklaidos turinio ypatumai

Šio tyrimo metu fiksuojamas rusų ir lenkų etninių grupių kaip grėsmės valstybės saugumui vaizdavimas, buvo pastebimas ir ankstesnių metų žiniasklaidos tekstuose. Tariamoms kultūrinėms grėsmėms žiniasklaidos diskurse buvo konstruojamos dėl istorinės atminties (skirtingo Antrojo pasaulinio karo ir jo baigties traktavimo), taip pat dėl adaptacijos, daugiausia dėl valstybinės (lietuvių) kalbos išmokimo. Politinės grėsmės buvo įžvelgiamos dėl galimo rusų ir lenkų politinio ir pilietinio nelojalumo bei grėsmės nacionaliniam saugumui ir valstybės teritoriniam vientisumui. Didžiausia grėsmė valstybės saugumui buvo siejama su Rusijos Federacija, tačiau, Lietuvoje gyvenantys rusai neretai suvokiami, kaip „vidinė“ grėsmė, galinti tapti pretekstu Rusijos kariniams veiksams (Frėjutė-Rakauskienė 2015).

Lietuvoje gyvenantys rusai žiniasklaidoje aprašomi, kaip tariama grėsmė Lietuvos saugumui ir jos teritoriniam vientisumui ir jų viešai išsakyti skundai apie pažeidžiamas tautinių mažumų teises

dažnai matomi kaip pretekstas Rusijos karinei invazijai. Rusai arba rusiškai kalbantys asmenys (rusakalbiai) žiniasklaidoje dažniausiai vaizduojami kaip tiesioginiai Rusijos skleidžiamos propagandos vartotojai, palaikantys Rusijos politiką, Krymo aneksiją ir karinę agresiją Rytu Ukrainoje. Nekvestionuojama kokį poveikį Rusijos skleidžiama propaganda daro rusams, gyvenantiems Lietuvoje ir ar tai veikia jų pilietinį identitetą. Temose apie rusų tautinę grupę minimi mokyklose rusų kalba besimokantys moksleiviai, kurie taip pat vaizduojami kaip galima grėsmė Lietuvos valstybingumui (dėl verbavimo į Rusijos finansuojamas karines stovyklas). Dar viena grupė, sulaukianti daug dėmesio Lietuvos žiniasklaidoje ir vaizduojama kaip pilietiškai nelojaliausia ir palaikanti Rusijos politinį režimą, – tai sovietiniai karo veteranai.

Lietuvoje gyvenančių rusų kaip grėsmės Lietuvos valstybingumui vaizdinį žiniasklaidoje dažniausiai kuria tiek politikų, tiek dalies ekspertų komentarai, kuriuose teigiama, kad būtent rusų (ar rusakalbių) grupė yra labiausiai paveiki Rusijos valstybės propagandai. Šie teiginiai neretai grindžiami tuo, kad rusų etninėje grupėje (skirtingai nei lietuvių) yra dažniau žiūrimi Rusijos televizijos kanalai, rusų kalbos mokyklose dirbantys mokytojai savo išsilavinimą yra įgiję dar sovietinėje sistemoje. Vis tik, straipsniuose yra atspindėta ir kita nuomonė. Pavyzdžiui, cituojamas Lietuvos užsienio reikalų ministro pasisakymas, kuriame jis teigia, kad Rusijai bus sunku pasinaudoti Lietuvoje gyvenančia rusų mažuma, nes ji puikiai integruota ir lojali šaliai. Pateikiami ir kitų Baltijos valstybių (Estijos ministro pirmininko) pasisakymai, kad šiose šalyse gyvenantys Rusijos tėvynainiai nepaveikūs Rusijos provokacijoms. Mokslininkų, ekspertų komentaruose žiniasklaida ir politikai yra raginami nepriešinti visuomenės, nestiprinti nepasitikėjimo ir baimės atmosferos ir nepasiduoti stereotipiniam rusų etninės grupės vaizdavimui. Nors alternatyvūs balsai yra girdimi, vis tik rusų etninės grupės pristatymas išskirtinai tik *Rusijos propagandos* temoje neleidžia formuoti įvairiapusiškesnio, kompleksiškesnio Lietuvoje gyvenančių rusų vaizdinio.

Lenkų etninė grupė, nors ir rečiau, tačiau panašiai kaip rusų tautybės asmenys žiniasklaidoje yra vaizduojami kaip galima grėsmė Lietuvos saugumui ir jos teritoriniam vientisumui. Pabrėžiama, kad didelė dalis lenkų tautybės asmenų kalba rusiškai, vartoja Rusijos televizijos stočių produkciją. Lenkų etninė grupė itin dažnai minima aptariant politinės partijos *Lietuvos lenkų rinkimų akcijos* veiklą, kuri kritikuojama dėl prorusiškos pozicijos ir palankumo Kremliui vykdomai politikai. Partijos politinė veikla siekiant, kad Lietuvoje būtų priimtas Tautinių mažumų įstatymas, reglamentuoti dvikalbiai užrašai ir asmenvardžių rašyba originalo kalba, žiniasklaidoje neretai pateikiama kaip kelianti įtampas visuomenėje ir tokiu būdu „paranki“ Kremliui vykdomos politikos tikslams. Pietryčių Lietuvos regionas, kuriame gausiausiai gyvena lenkų etninė grupė, yra siejamas su karo grėsme dėl galimo didesnio poveikio užsienio valstybių propagandai.

Straipsniuose, kuriuose aptariama LLRA politinės partijos ir jos lyderio veikla, neretai išsakomi nepakantūs komentarai. Lietuvoje gyvenantys lenkai pristatomi kaip keliantys nepagrįstus reikalavimus, kaip nenorintys prisitaikyti, gerbti šalies įstatymus. Lenkų grupė neretai kaltinama, kad nevertina turimų teisių ir sąlygų (pvz., galimybės bendrojo ugdymo mokykloje mokytis lenkų kalba). LLRA politinio lyderio veikla pristatoma kaip kenkianti tarpvalstybiniam Lietuvos–Lenkijos santykiams, kaip grėsmė Lietuvos saugumui. Pateikiami ir mokslininkų komentarai (dažniausiai politologų) apie tai, kad Lietuvoje tautinių mažumų politikos klausimai ir jų svarstymas yra pernelyg supriešintas – lenkų politikams būdinga tokiais nesutarimais vilioti savo rinkėją, o centro dešinės partijoms – telkti šalininkus. Nors žiniasklaidos tyrimo metu buvo

fiksuojami straipsniai, kuriuose kritikuojamas LLRA sutapatinimas su visų lenkų interesais, lenkų grupės pristatymas dominuojančiose temose (*grėsmė valstybingumui, LLRA politinė veikla*), riboja išsamesnio, kompleksiškesnio lenkų grupės pristatymo galimybes.

Straipsniuose apie **žydų etninę grupę** daugiausia kalbama apie žydų istoriją Lietuvoje, patirtą holokaustą ir antisemitizmą šiuolaikinėje visuomenėje. Dauguma straipsnių yra labai pozityvūs, neužgaulūs, paremti ekspertų, pačių žydų, išgyvenusių holokaustą ir nacių bei sovietų represijas, žydų bendruomenės atstovų nuomone. Ankstesnio tyrimo duomenimis, taip pat, kaip ir šio, interneto dienraščių diskurse, žydų etninė grupė nėra konstruojama, kaip kelianti grėsmę, nėra išsakomos neigiamos nuomonės, stereotipinės nuostatos jų atžvilgiu. Priešingai, diskutuojama antisemitizmo, neapykantos paplitimo šiuolaikinėje visuomenėje, holokausto temomis. Taip pat rašyta ir apie kultūrinį žydų paveldą (sinagogas), bendros lietuvių ir žydų istorijos klausimais, apie žydų kapines ir valstybės turimą prisiimti rūpestį už jų išsaugojimą bei tvarkymą.

Pokyčiai lyginant su ankstesnių žiniasklaidos tyrimų rezultatais

Lyginant su ankstesnių periodų žiniasklaidos kokybinio turinio tyrimų duomenimis (pvz. Frėjutė-Rakauskienė 2009) galima pastebėti, kad žiniasklaidos diskursas labiausiai pakito rašant apie žydų etninę grupę. Pavyzdžiui, 2005–2007 m. atlikto spaudos turinio tyrimo duomenimis, apie žydus daugiausia buvo rašoma aptariant turto restitucijos klausimus, kultūrinio paveldo klausimus (archeologinius tyrimus nustatant žydų kapaviečių ribas statant „Mindaugo apartamentus“ Vilniuje). Šiuose straipsniuose žydų tautybės asmenų įvaizdis neretai stereotipizuojamas, pabrėžiamos tam tikros jų charakterio ypatybės, siejant jas su ekonominiais, finansiniais dalykais, konfliktiškumu (Frėjutė-Rakauskienė 2009). Galima daryti prielaidą, kad šiuo metu fiksuojamam pakitusiam žiniasklaidos diskursui įtakos galėjo turėti aiški ir tvirta valstybės pozicija dėl žydų turto restitucijos įstatymo. Pasikeitusiam žiniasklaidos tonui įtakos galėjo turėti ir plėtojami tarpvalstybiniai politiniai, ekonominiai ir kultūriniai Lietuvos ir Izraelio santykiai, taip pat ir aktyvus žydų bendruomenės lyderių vaidmuo formuojant diskursą apie žydų etninę grupę žiniasklaidoje, viešinant, diskutuojant jų bendruomenei aktualias temas.

Kalbant apie žiniasklaidos diskursą rusų ir lenkų etninių grupių atžvilgiu akivaizdžių pokyčių nepastebėta. Tematikos atžvilgiu matomas nuoseklus tęstinumas rašant apie šias dvi grupes. Pavyzdžiui, 2005–2007 m. atlikto tyrimo duomenimis, vietinė rusų bendruomenė dažniausiai buvo minima rašant apie švietimą, kultūrą ir lietuvių kalbos (ne)vartojimą, aptariant Antrojo pasaulinio karo istorinį kontekstą bei Lietuvos ir Rusijos tarpvalstybinius santykius. Kaip ir 2015 m., taip ir anksčiau grėsmė Lietuvos valstybingumui yra siejama su Rusijos valstybe ir jos vykdoma politika Baltijos šalyse. Lenkų etninė grupė ankstesniuoju laikotarpiu, kaip ir dabar, dažniausiai minima aptariant tautinių mažumų švietimo klausimus, asmenvardžių rašybą originalo kalba, politinės partijos LLRA veiklą (Frėjutė-Rakauskienė 2009).

Kita vertus, besikeičianti geopolitinė situacija, siejama su Rusijos Federacijos veiksmis Kryme ir tebesitęsiantis karinis konfliktas Rytų Ukrainoje turėjo svarbios įtakos žiniasklaidos diskursui apie tautinių mažumų grupes, ypač rusų. Miestai ir regionai, kuriuose gausiau gyvena tautinių mažumų atstovai (Klaipėda, Visaginas, Pietryčių Lietuva) tapo labiau matomi žiniasklaidoje, o pačios Lietuvoje gyvenančios etninės grupės (ypač rusai) – labiau pažeidžiami dėl padažnėjusių kaltinimų

neloyalumu Lietuvos valstybei ir siejimu su Rusijos keliama grėsme valstybės saugumui. Lenkų grupė žiniasklaidoje taip pat neretai yra pristatoma kaip „vidinė grėsmė“, o juos atstovaujanti politinė partija ir šios išsakomos nuoskaudos dėl valstybės tautinių mažumų politikos ne/vykdyto, neretai suvokiamas, kaip galimas Rusijos karinės invazijos motyvas. Lenkų etninė grupė, nors ir mažiau pastebimi pasikeitusios geopolitinės situacijos kontekste, žiniasklaidos diskurse yra matomi vienpusiškai, siejant šią etninę grupę tik su LLRA vykdoma politika ir keletu tebesitęsiančių problemų (asmenvardžių ir vietovardžių rašyba, Tautinių mažumų įstatymo rengimu ir t.t.).

Literatūros sąrašas

Beresnevičiūtė, V., Frėjutė-Rakauskienė, M. 2006. „Etninė tematika ir nepakantumas Lietuvos žiniasklaidoje: dienraščių analizė“, *Etniškumo studijos. Etninis nepakantumas* 2006/1: 19–43.

Beresnevičiūtė, V. 2010. „Prievartos retorika prieš visuomenės nebyliusius“, *Etniškumo studijos* 2010/1-2: 86-103, Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas, Vilnius: Eugrimas.

Frėjutė-Rakauskienė, M. 2015. Etninių grupių, imigrantų ir LGBT žmonių reprezentacija Lietuvos interneto dienraščiuose. *Nuomonės raiška Lietuvos internetinėje erdvėje: žmogaus teisės, etika ir teisminė praktika*. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras. P. 39-51.

Frėjutė-Rakauskienė, M. 2009. Etninis nepakantumas Lietuvos spaudoje. *Etniškumo studijos* 2009/1, Socialinių tyrimų institutas, Etninių tyrimų centras, Vilnius: Eugrimas, p.205.

Hart, C. 2010. *Critical Discourse Analysis and Cognitive Science. New perspectives on Immigration Discourse*. Palgrave Macmillan.

van Dijk, T. A. 1987. *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park, CA: Sage;

**LIETUVOJE GYVENANČIŲ TAUTINĖMS MAŽUMOMS PRIKLAUSANČIŲ ASMENŲ
PADĖTIES TYRIMO IR REZULTATŲ ANALIZĖS
ATASKAITA**

C. Tyrimų apie tautines grupes Lietuvoje (2010–2015 m.)
APŽVALGA

_____ 2015 m. gruodžio 07 d. _____
(Data)

_____ Vilnius _____
(Vieta)

Tiekėjo pavadinimas	Lietuvos socialinių tyrimų centras
Tiekėjo adresas	A.Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius
Už pasiūlymą atsakingo asmens pareigos, vardas, pavardė	Dr. Vita Petrušauskaitė / Stanislava Lavcel
Tyrimo vykdytojai	Dr. Vita Petrušauskaitė, dr. Kristina Šliavaitė, dr. Monika Frėjutė-Rakauskienė
Telefono numeris	8 5 272 2063
El. pašto adresas	vita@ces.lt

Turinys

Įvadas.....	3
I. Tarptautinių tyrimų apžvalga	3
1. Tautinių mažumų politika ir jos formavimas	4
2. Etninių grupių nacionalinės ir europinės tapatybės.....	6
3. Etninė tapatybė ir socialinės skirtys	9
4. Etninės tapatybė ir kolektyvinė atmintis	12
5. Kitos temos.....	14
I dalies šaltiniai	15
II. Lietuvos moksliniuose leidiniuose publikuotų tyrimų apžvalga.....	18
1. Etninių grupių situacija darbo rinkoje	20
2. Etninių grupių situacija švietimo sistemoje	22
3. Politinis ir pilietinis dalyvavimas	26
4. Teisinis tautinių mažumų grupių situacijos reglamentavimas.....	28
5. Identiteto tyrimai ir istorinė atmintis.....	31
II dalies šaltiniai	46

Įvadas

Vykdamant 2010–2015 m. atliktų Lietuvos tautinių grupių tyrimų apžvalgą, buvo atliekama svarbiausių atliktų tyrimų atranka, analizė ir parengta tyrimo rezultatų santrauka. Atrenkant nurodytais metais atliktus tyrimus buvo atsižvelgiama į šiuos kriterijus:

a) Tyrimo įvertinimas pagal moksliskumo kriterijus: tyrimą atlikusi institucija/ tyrėjai (mokslo/ ne mokslo įstaiga, tyrėjų grupės kvalifikacija), tyrimo duomenų patikimumo lygis (naudotų metodų tinkamumas, atlikto tyrimo kokybė), tyrimo duomenų pristatymas mokslo bendruomenėje (mokslinės publikacijos, konferencijos ir pan.); b) Apžvelgiamų tyrimų problemų ir surinktų duomenų aktualumas KMM užsakymu atliekamo tyrimo tikslams (tautinių mažumų tapatybės išsaugojimas, integracija į Lietuvos visuomenę); c) Tyrimo rezultatų ir pateikiamų išvadų naujumas ir inovatyvumas.

Parengtoje **tyrimų apžvalgoje** pristatyti svarbiausi 2010 – 2015 m. atlikti Lietuvos tautinių grupių tyrimai. Tyrimų apžvalga suskirstyta į dvi pagrindines dalis: a) **tarptautinių tyrimų apžvalga**, kurioje apžvelgiamos tarptautinės publikacijos (užsienio ir Lietuvos mokslininkų), skirtos etninių grupių situacijai Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse. Tarptautinių tyrimų teminė apžvalga leidžia kontekstualizuoti antroje ataskaitos dalyje pateiktų Lietuvos mokslininkų Lietuvos etninių grupių situacijai skirtų publikacijų įžvalgas; b) **Lietuvos mokslininkų atlikti tyrimai publikuoti Lietuvos moksliniuose leidiniuose**. Šioje dalyje apžvelgiami darbai publikuoti Lietuvos moksliniuose leidiniuose ir skirti Lietuvos etninių grupių situacijos įvairiems aspektams. Antrojoje dalyje darbai suskirstyti pagal temas, pateikiamas kiekvieno apžvelgiamo darbo bibliografinis aprašas, trumpa santrauka su pagrindinėmis darbo autoriaus(ės) įžvalgomis, raktažodžiai.

I. Tarptautinių tyrimų apžvalga

Šiame skyriuje apžvelgiami anglų kalba publikuoti tyrimai apie etninių grupių padėtį Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse (Latvijoje ir Estijoje). Apžvalgoje išskiriamos pagrindinės mokslininkų aptariamoms temoms, aptariamoms svarbiausios įžvalgos, aktualios formuojant tautinių mažumų politiką Lietuvoje.

1. Tautinių mažumų politika ir jos formavimas

Šioje temoje mokslininkai pagrindinį dėmesį skyrė tautinių mažumų politikos raidai. Jei ankstesniais metais atlikti tyrimai didesnę dėmesį skyrė tautinių mažumų politikos formavimuisi valstybingumo pradžioje (žr. Lopata 1998, Sinkevičius 2002, Valevičius ir Kraniauskas 2001, Budrytė 2005, 2011; Kasperavičius ir Biveinis 2007 ir kt.), tai pastaraisiais metais didesnis dėmesys skirtas europeizacijos procesui ir jo įtakai tautinių mažumų politikos raidai (žr. Duina ir Mia 2015; Galbreath ir McEvoy 2012; Vasilevich 2013). Greta to, atlikta keletas svarbių tyrimų, analizuojančių dabartinei tautinių mažumų politikai svarbių sampratų ir idėjų formavimąsi tautinio atgimimo metu (XIX a. pab.) ir sovietiniu laikotarpiu (žr. Nikiforov, cituojama iš Kallas 2014; Lagerspetz 2014; Prina 2015).

Tyrėjai pastebi, kad **integracijos į Europos Sąjungą procese**, naujosios šalys tesiekė minimaliai įvykdyti Europos tautinių mažumų politikos reikalavimus, o Europos institucijos neturėjo reikiamų teisinių mechanizmų, įgalinančių platesnį reikalavimų įgyvendinimą šalyse kandidatėse. Europeizacijos proceso metu – perkeliant Europos tautinių mažumų politikos nuostatas į nacionalinę teisę – buvo **sustiprintos individualios** tautinėms mažumoms priklausančių žmonių teisės (pvz., apsauga nuo diskriminacijos), bet **ne tautinių bendrijų kaip grupių teisės** (Vasilevich 2013; Galbreath ir McEvoy 2012). Pagrindinis Europos institucijų (ES, Europos Tarybos, ESBO ir kt.) dėmesys buvo skiriamas tautinių mažumų apsaugai ir regioninio stabilumo užtikrinimui, o ne tautinėms mažumoms priklausančių asmenų įgalinimui ir jų politinio dalyvavimo stiprinimui. Dėl šios priežasties autoriai teigia, kad europeizacijos procesas neturėjo esminės įtakos etninių santykių raidai naujosiose Europos Sąjungos šalyse, kurių **tautinių mažumų politika** ir toliau **pasizymi nacionalinio saugumo, o ne teisingumo diskurso dominavimu**. Teigiama, kad Lietuvoje, kaip ir kitose Rytų ir Vidurio Europos valstybėse, tautinių mažumų politika formuojama į etnines grupes žvelgiant ne kaip į demokratizacijos proceso partnerius, o kaip į neįgalius, galimai priešiškomis valstybėms draugiškus veikėjus, kurių vaidmuo politiniame procese turėtų būti susilpnintas.

Specifinio tautinių mažumų teisių režimo susiformavimą Rytų ir Vidurio Europos valstybėse lėmė tiek jų geografinė padėtis, tiek istorinė raida. Šiandieninės **Baltijos šalių tautinių mažumų politikos ištakų** tyrėjai siūlo ieškoti XIX a. pabaigoje – **tautinių valstybių formavimosi pradžioje**. Lagerspetz (2014) atkreipia dėmesį, kad naujai susikūrusioje Estijos valstybėje tautinių mažumų politika buvo kuriama pagal tokį modelį, kokio titulinė tauta pati siekė būdama Rusijos imperijos sudėtyje – suteikiant kultūrinės/ tautinės autonomijos teises atskiroms tautinėms bendrijoms (Lietuvoje tokiu pagrindu 1918–1926 m. veikė žydų autonomija, plačiau žr. Liekis 2003 ir Truska 2005).

Tyrėjai pabrėžia, kad **tautinių mažumų politikos raidai** didelę įtaką turėjo ir **sovietinis laikotarpis**, kuriam iki šiol buvo skirta palyginti nedaug dėmesio (žr. Cordell, Agarin ir Osipov 2013). Prina (2015) ir Nikiforov (cituojuama iš Kallas 2014) teigia, kad būtent sovietinė etninių grupių politika turėjo didžiausią įtaką etniniam susiskaldymui posocialistinėse šalyse. „Tautybės“ sąvoka buvo itin svarbi formuojant teritorinį ir socialinį Tarybų Sąjungos visuomenės susiskirstymą – tiek įtvirtinant „etninį federalizmą“ (išskiriant titulinės etnines grupes atskirose respublikose), tiek institucionalizuojant tautybę įrašū sovietiniuose pasuose ir kituose oficialiuose dokumentuose (Prina 2015: 59). Sovietinėje visuomenėje institucionalizuota tautybės, kaip prigimtinės ir nekintančios charakteristikos (buvo leidžiama pasirinkti tik tėvo arba motinos tautybę), samprata išlieka aktuali ir šiuolaikinėse Baltijos šalių visuomenėse. Nikiforov (cituojuama iš Kallas 2014) atkreipia dėmesį, kad sovietmečiu įtvirtinta titulinių tautų ir tautybės institucionalizavimo paradigma turėjo įtakos tam, kad į Baltijos šalis atvykę sovietinių migrantų buvo išstumti iš tautos sampratos – titulinių tautų identifikacinis modelis nesudarė galimybių susikurti naujoms į Baltijos šalis dirbti ir gyventi atvykstančių migrantų tapatybių formoms. Iki šiol neįsitvirtina tautos kaip pilietinės, o ne etninės bendrijos, samprata.

PAGRINDINIAI AUTORIAI:

- Cordell K., Agarin T., ir Osipov A. (2013) (Eds.) *Institutional legacies of communism: change and continuities in minority protection*. New York: Routledge.
- Duina F. ir Mia C. (2015). Fitting in the Baltics: National identity, minorities and compliance with EU accession requirements in Lithuania and Latvia. *Comparative European Politics* 13 (September 2015), 535–552.
- Galbreath D. ir Mc Evoy J. (2012). European organizations and minority rights in Europe: On transforming the securitization dynamic. *Security Dialogue*. 43(3), P. 267–284.
- Kallas K. (2014) Etnicheskaya politika v stranakh Baltii–Kristina Kallas, *Journal of Baltic Studies*, 45:4, 550–552.
- Lagerspetz M. (2014) Cultural Autonomy of National Minorities in Estonia: The Erosion of a Promise, *Journal of Baltic Studies*, 45:4, 457–475.
- Prina F. (2015) Linguistic justice, soviet legacies and post-soviet *real politik*: the ethnolinguistic cleavage in Moldova. *Ethnopolitics*, 14:1, 52–71.
- Vasilevich H. (2013). Majority as minority – a comparative case of autochthonous Slavs in Lithuania and Hungarians in Slovakia after the Second World War. In J. Danero Iglesias, N. Stojanovic et al. (Eds.) *New nation – states and national minorities*, P. 99–122, Colchester: ECPR Press.

2. Etninių grupių nacionalinės ir europinės tapatybės

Šioje temoje pagrindinis dėmesys buvo skiriamas Baltijos šalių tautinių mažumų tapatybės santykiui su nacionaline ir europine tapatybe – tyrėjai klausė, kiek tautinių mažumų nariai tapatinasi su šalimi, kurioje gyvena, kokią svarbą jų tapatybei turi europietiškoji dimensija.

Patsiurko ir Wallace (2014) atkreipia dėmesį į tai, kad Baltijos šalyse, **kalbant apie tautinę tapatybę vis dar dominuoja tautybės kaip nekintančios tapatybės samprata**. Remiantis šiuo modeliu, tikimasi, kad tautinės mažumos yra „natūralios“ ir nekintančios grupės, turinčios aiškias ribas, ir kurių narių tapatinimasis su grupe metai iš metų stiprėja (Patsiurko ir Wallace 2014: 189). Tyrėjos pabrėžia, kad tokia diskurse formuojama **politika** neretai yra **nukreipta į etninių ribų stiprinimą** ir jų tęstinumą laike, **subiliai reprodukuojant sovietinio laikotarpio tautybių politiką** posovietinėje erdvėje. Wimmer (2008) taip pat atkreipia dėmesį, kad naujai susikūrusiose tautinėse valstybėse demokratizacijos procese ribos tarp etninės daugumos ir mažumų neretai gilėja ir yra politizuojamos. Tautinėse valstybėse į tautiškumo, o ne į socialinės gerovės stiprinimą nukreiptos politinės priemonės teikia paskatas ir etninių mažumų politikams akcentuoti etnines, o ne socialines skirtis visuomenėje, savo grupės interesus atstovaujant etniškumo pagrindu.

Nepaisant politiniame lygmenyje atsispindinčių etninių įtampų (Ehala ir Zabrodska 2011), Baltijos šalių visuomenėse **etninės skirtys tarp etninės daugumos ir etninių mažumų** pastaraisiais metais **švelnėja ar netgi nyksta**. Visa eilė empirinių tyrimų (Patsiurko ir Wallace 2014; Breggin 2014; Ehala ir Zabrodska 2011, Grigas 2014; Cheskin 2013; Ramonienė 2013 ir kt.) rodo, kad tautinių mažumų atstovai Baltijos šalyse renkasi integracinę strategiją, o požiūrį į **tautinę tapatybę** kaip natūralią ir nekintančią **keičia tokios ir hibridinės tapatybės formos**. Breggin (2014) Rygos jaunimo tyrimas rodo, kad Latvijos sostinėje gyvenanti jauniausioji karta atsisako sovietinio laikotarpio kalbos vartojimo modelių ir kasdienybėje dažniau naudoja latvių nei rusų kalbą. Ramonienė (2013) analizuodama rusų tautybės asmenų kalbos praktikas šeimoje pabrėžia, kad nors šiuo metu dauguma rusų tautybės asmenų laisvai kalba lietuviškai, jie išlaiko ir gimtąją kalbą: dažnai ją naudoja šeimoje ir kiek rečiau – viešojoje erdvėje. Rusų tautybės asmenų nors išlaikyti gimtąją kalbą, ugdyti vaikus dvikalbėje aplinkoje ir išsaugoti rusų kultūrą ir tapatybę žymi, anot tyrėjos, teigiamą nuostatą, leidžiančią vykdyti sėkmingą kalbos vadybą šeimoje bei išsaugoti sociopolitinį visuomenės stabilumą ir Lietuvos piliečių poreikius daugiaetninėje aplinkoje. Grigas (2014) analizuodama galimas vidines grėsmes Baltijos šalims po Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos, pažymi, kad **Baltijos šalių rusai yra gana gerai integruoti vietinėse bendruomenėse** ir nėra imlūs Rusijos protekcionistinės politikos užmojams.

Nepaisant gana teigiamo bendros padėties vertinimo, dalis tyrimų atkreipia dėmesį į **netolygią raidą etninių grupių viduje**. Toots ir Idnurm (2012) atliktas nuostatų tyrimas Estijoje ir Latvijoje **atskleidė marginalizacijos tendencijas rusų mažumos jaunimo grupėje**. Daugiau kaip du trečdaliai rusų jaunuolių Estijoje ir Latvijoje išreiškė kosmopolitines nuostatas, kurios, anot tyrėjų, rodo, jog ši jaunimo grupė nėra susisaisčius nei su vietos politiniu ir kultūriniu kontekstu, nei tvirtai remianti universalius demokratinius principus. Toots ir Indrum (2012) tokias rusų jaunimo nuostatas **sieja su pilietinio ugdymo neefektyvumu bendrojo ugdymo mokyklose** – pažymima, kad bendrojo ugdymo turinyje dominuojantis etnocentrinis požiūris gali būtų nepriimtinas tautinių mažumų grupių vaikams, kuriems yra aktuali platesnė pilietybės samprata. Siekiant išvengti politinio abejingumo ir socialinio atsiribojimo tautinių mažumų jaunimo grupėje, pilietinio ugdymo turinys turėtų būti atviresnis ir labiau įtraukiantis visus šalies piliečius.

Ehala ir Zabrodska (2011) tyrimas apie etninę nesantaiką ir stabilumą Estijoje atskleidė, kad etninės įtampos dažniau atsispindi politiniame lygmenyje, o ne kasdieniame gyvenime – **rusai Estijoje dažniau renkasi individualaus socialinio mobilumo, o ne politinės mobilizacijos strategiją** norimiems pokyčiams pasiekti. Teigiamą socialinį mobilumą (kylantį socialinį statusą) patirianti rusų dalis etninius santykius Estijoje vertina teigiamai ir nekonfliktiškai (2011: 228). Vis dėlto, tyrimo duomenys rodo rusų etninės grupės heterogeniškumą – fiksuojami reikšmingi nuostatų skirtumai tarp rusų, turinčių nuolatinį kontaktą su etninės daugumos nariais, ir rusų, bendraujančių tik savo etninės grupės nariais (kalbinės atskirties tinklai); skiriasi ir vyresnių bei jaunesnių tautinių mažumų narių požiūris į etninius santykius šalyje. Atliktas tyrimas patvirtina ir ankstesniuose tyrimuose fiksuotą tendenciją, kad **jauniausioje rusų amžiaus grupėje yra labiau paplitusios neigiamos nuostatos etninės daugumos atžvilgiu** nei vyresnėse kartose. Lietuvoje panašių tyrimų nebuvo atlikta, todėl nėra galimybės įvertinti ar panašios tendencijos gali būti fiksuojamos ir Lietuvos visuomenėje.

Didelį dėmesį tyrėjai skyrė ir besiformuojančiai europinei tapatybei tautinių mažumų grupėse Baltijos šalyse. Cheskin (2013) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad Latvijos rusai pozityviai vertina Latvijos dalyvavimą bendroje Europos erdvėje ir nereta naudoja sąvokas „Europa, europietiška“ norėdami pabrėžti skirtumus tarp savęs ir Rusijoje gyvenančių rusų. Tchistiakova ir Waechter (2015) atskleidė, kad tautinių mažumų grupėse stiprios europietiškos tapatybės susiformavimui yra būtina aiški ir tvirta nacionalinė tapatybė (susieta su ES šalies narės pilietybe). Tyrėjos teigia, kad **nebuvo rasta įrodymų, jog silpna nacionalinė tapatybė stiprintų europinę tapatybę** (t.y. diskriminaciją patiriančių etninių grupių nariai tapatintųsi su Europos Sąjunga, bet ne valstybe, kurioje gyvena). Priešingai – šalyse, kuriose diskriminacijos paplitimas silpnina nacionalinės tapatybės formavimąsi, europinės tapatybės samprata išlieka silpna (Tchistiakova ir Waechter 2015: 16). Šis tyrimas patvirtina Toots ir Idnurm (2012) jaunimo nuostatų tyrimo rezultatus – **pilnavertės europinės, kaip viršvalstybinės, tapatybės susiformavimui būtinas stiprus nacionalinės tapatybės dėmuo**. Europos Sąjungoje

atsiveriančios darbo ir studijų galimybės švelnina etnines skirtis tarp Baltijos šalių piliečių (Patsiurko ir Wallace 2014), tačiau siekiant užtikrinti darnią visuomenių raidą bei europietiškos integracijos projekto sėkmę, būtina stiprinti visų piliečių nacionalinį tapatumą šalyse narėse (Tchistiakova ir Waechter 2015).

PAGRINDINIAI AUTORIAI:

- Breggin B. (2014). *Riga city youth between Latvian and Russian*, *Journal of Baltic Studies*, 45:2, 169-186.
- Cheskin A. (2013) Exploring Russian-Speaking Identity from Below: The Case of Latvia, *Journal of Baltic Studies*, 44:3, 287–312.
- Ehala M. ir Zabrodska A. (2011). Interethnic discordance and stability in Estonia, *Journal of Baltic Studies*, 42:2, 213-237.
- Grigas, Agnia (2014). Russia-Baltic relations after Crimea's annexation: reasons for concern? *Cicero Foundation Great Debate Paper* No. 14/05 June 2014.
- Patsiurko N. ir Wallace C. (2014) Citizenship, Europe and ethnic boundary making among Russian minorities in Latvia and Lithuania. *Migration Letters*, 11(2), 187 – 205.
- Ramonienė, M. (2013) Family language policy and management in a changed socio-political situation: Russians and Russian speakers in Lithuania. In Schwartz, Mila, Verschik, Anna (Eds.). *Successful family language policy parents, children and educators in interaction*. Dordrecht: Springer. P. 127–143
- Tchistiakova N. ir Waechter N. (2015): How national identification matters: the development of European identification among established ethnic minority groups. *Identities. Global Studies in Culture and Power*, 1–20.
- Toots A. and Idnurm T. (2012) Does the context matter? Attitudes towards cosmopolitanism among Russian-speaking students in Estonia, Latvia and the Russian Federation, *Journal of Baltic Studies*, 43:1, 117–134.
- Wimmer, A. (2008). The making and unmaking of ethnic boundaries: a multilevel process theory. *American Journal of Sociology* 113(4) (January 2008), 970–1022.

3. Etninė tapatybė ir socialinės skirtys

Analizuodami šią temą tyrėjai klausė ar Baltijos šalyse etninės skirtys sutampa su socialinėmis skirtimis – tai yra, ar galima kalbėti, kad etniškumas sutampa ir/ ar sustiprina socialinių klasių (aukštesnio ir žemesnio socialinio statuso žmonių grupių) ribas. Nors šia tema nebuvo paskelbta daug publikacijų, keletas jų yra svarbios analizuojant etniškumo raišką šiuolaikinėse Lietuvos, Latvijos ir Estijos visuomenėse.

Latvijoje ir Estijoje socialinės nelygybės ir etniškumo klausimams pastaraisiais metais buvo skiriama daugiau dėmesio – analizuotas tautinių mažumų dalyvavimas darbo rinkoje (Dobson ir Jones 1998; Savchenko 2002), ekonominės krizės poveikis darbo rinkai (Hazans 2010), pajamų nelygybė (Vöörmannir Helemäe 2011) atskirai tirtas tautinių mažumų jaunimo įsitraukimas į šalių darbo rinką (Lindemann 2011). Lietuvoje didesnis dėmesys tautinių mažumų dalyvavimui darbo rinkoje nebuvo skiriamas. Nors turimi negausūs duomenys žymi galimus etninių mažumų dalyvavimo darbo rinkoje sunkumus (Petrušauskaitė ir Pilinkaitė 2012: 29), specifiniai etninės grupės bruožai Lietuvoje dažniau vertinami kaip antrinio pobūdžio priežastys, apsunkinančios nelietuvių integraciją į darbo rinką (OkunevičiūtėNeverauskienė, Gruževskis ir Moskvina 2007: 34).

Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų dalyvavimas šalių darbo rinkoje nebuvo tolygus – tyrėjai pastebi, kad ikikrizinio laikotarpio Latvijoje darbo rinka veikė gana sėkmingai ir didesnių skirtumų pagrindiniuose rodikliuose (t.y. nedarbo, pajamų lygio ir pan.) tarp tautinių mažumų ir tautinės daugumos narių nebuvo fiksuojama (Hazans 2010). Tuo tarpu Estijoje yra fiksuojamas aukštesnis tautinių mažumų nedarbo lygis ir reikšminga darbo rinkos segmentacija (tautinių mažumų nariai rečiau dirba vadybinį/ vadovaujantį darbą, dažniau užima darbininkiškas darbo vietas) (Heidements 2007). **Svarbų vaidmenį socialinės nelygybės augimui/ mažėjimui turėjo ir šalyse įgyvendinama socialinės paramos politika** – Muiznieks, Rozenvalds ir Birka (2013) teigia, kad būtent dėl valstybės vykdomos socialinės politikos socialinė nelygybė tarp skirtingų etninių grupių Estijoje neaugo, net ir esant žymiai darbo rinkos segmentacijai. Tuo tarpu Latvijoje, nepaisant gana gerai veikiančios darbo rinkos, silpnai reguliuojama socialinės paramos sistema lėmė, kad pastaraisiais metais **socialinė nelygybė šalyje sparčiai augo** ir tai **kėlė grėsmę ne tik etninių grupių, bet ir visos visuomenės socialinei sanglaudai** (Muiznieks, Rozenvalds ir Birka 2013: 300).

Nemaža dalis tyrėjų akcentuoja, kad **auganti socialinė nelygybė Baltijos šalyse yra aktuali visai visuomenei, ne tik etninių grupių santykiams**. Cheskin (2013) pabrėžia, kad skiriamas didesnis dėmesys bendrų socialinių ir ekonominių problemų sprendimui, o ne „etninėms problemoms“, stiprina tautinių mažumų integraciją ir dalyvavimą šalies politiniame gyvenime. Lauristin (2011: 195) atkreipia dėmesį, kad valstybingumo konsolidacijos ir ekonominės

pertvarkos procesuose dalis socialinių problemų buvo nurašytos kaip „etninės“, neskiriant joms reikiamo dėmesio ir nustumiant reikalaujančius jas išspręsti į nacionalinės politikos pakraščius. Perėjimas prie rinkos ekonomikos ir sparčiai įgyvendintos neoliberalios reformos lėmė, jog nemaža Baltijos šalių visuomenių dalis atsidūrė tarp rinkos ekonomikos pralaimėtojų (žr. Jurkynas 2004), o ekonominės krizės laikotarpiu įgyvendintos griežtos taupymo priemonės atskirtį tarp skirtingų socialinių grupių tik sustiprino (žr. Sommers ir Woolfson 2014). Dėl šios priežasties, sprendžiant Baltijos šalių visuomenių integracijos problemas svarbu skirti didelį dėmesį ir bendrų socialinių ekonominių problemų sprendimui, užtikrinant lygiavertį tautinėms mažumoms priklausančių asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir socialinės apsaugos priemonėse, skirtose socialinės nelygybės mažinimui.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad stiprėjant socialinėms ir ekonominėms, o pastaraisiais metais – ir geopolitinėms įtampoms visuomenėje, viešajame diskurse ir žiniasklaidoje sustiprėja neigiamas etninių grupių stereotipizavimas. Repečkaitė (2011) aptardama 2009 m, sausio 16 d. riausių prie Seimo pristatymą žiniasklaidoje ir viešuose debatuose socialiniuose tinkluose pastebi, kad protestuotojams priskiriama etninė tapatybė (juos tapatinant su „nelietuviais“) buvo pasitelkiama menkinant protesto metu išsakytų reikalavimų pagrįstumą ir konstruojant savotišką „atpirkimo ožį“ konflikto sprendimo metu. Viešajame diskurse konstruojama „ruso“ („nelietuvio“) tapatybė neretai buvo tapatinama su platesne – *homosovieticus*– sąvoka. Šiai *homosovieticus* grupei priskiriami ne tik neasimiliuoti rusų tautinės mažumos nariai, bet ir visi – dažniausiai darbininkiškosios klasės – Lietuvos gyventojai, kurie dalyvauja Rusijos informacinėje erdvėje ir vartoja rusišką populiariąją kultūrą. Repečkaitė (2009: 62) pabrėžia, kad **toks stereotipizavimas iš viešojo diskurso išstumia ir marginalizuoja tiek rusų tautinę mažumą, tiek lietuviškąją darbininkų klasę, pristatant visą grupę kaip lengvai manipuliuojamą** (paprastai iš Rusijos) **ir politiškai nebrandžią**– nesugebančią dalyvauti demokratiškame procese. Tyrėja teigia, kad **etniškumas neretai yra naudojamas kaip viena iš kategorijų brėžiant ir stiprinant socialinių klasių ribas augančios socialinės nelygybės sąlygomis Lietuvoje.**

PAGRINDINIAI AUTORIAI:

Dobson J. ir Jones G. (1998) Ethnic discrimination: public policy and the Latvian labour market. *International Journal of Manpower*, 19(1/2), 31–47.

Hazans M. (2010) Ethnic minorities in the Latvian labour market 1997–2009: outcomes, integration drivers and barriers. In N. Muiznieks (Ed.) *How integrated is Latvian society? An audit of achievements, failures and challenges*. Riga: University of Latvia Press, P. 125–158.

Heidmets M. (2008) (Ed.) *Estonian human development report 2007*. Tallinn: Estonian Cooperation Assembly.

- Jurkynas M. (2004). Emerging cleavages in new democracies: the case of Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, 35(3), 278–296.
- Lindemann (2011). Explaining different returns from human capital in the labour market. In R. Vetik ir J. Helemae (Eds.) *The Russian second generation in Tallinn and Kohtla-Järve*. IMISCOE Reports, Amsterdam: Amsterdam University Press. P. 93–118.
- Okunevičiūtė Neverauskienė L., Gruževskis B. ir Moksvina J. (2007). Tautinių mažumų nedarbas bei jo mažinimo prielaidos Lietuvoje, *Filosofija. Sociologija*, 18 (4), 23–36.
- Petrušauskaitė V. ir Pilinkaitė V. (2012). Rusai Lietuvoje: etninės grupės raida ir integracijos iššūkiai 2001–2011 m. *Etniškumo studijos* 2012(1/2), 14–50.
- Repečkaitė, D. 2011. Austerity against the Homo Sovieticus: Political control, class imaginings, and ethnic categorization in the Vilnius riots of 2009. *Focaal—Journal of Global and Historical Anthropology* 59 (2011): 51–65.
- Savchenko A. (2002). Toward capitalism or away from Russia? Early stage of post-Soviet economic reforms in Belarus and the Baltics. *American Journal of Economics and Sociology*, 61(1), 233–257.
- Sommers J. ir Woolfson Ch. (2014) (Eds.). *The contradictions of austerity: the socio-economic costs of the neoliberal Baltic model*. New York: Routledge.
- Vöormann R. ir Helemae J. (2011). Income inequality. In R. Vetik ir J. Helemae (Eds.) *The Russian second generation in Tallinn and Kohtla-Järve*. IMISCOE Reports, Amsterdam: Amsterdam University Press. P. 119–142.

4. Etninės tapatybė ir kolektyvinė atmintis

Itin svarbi ir pastaraisiais metais vis aktualesnė tautinių mažumų tyrimams tampanti tema – tai atminties studijų laukas.

Didelis dėmesys skirtas rusų tautinės mažumos Baltijos šalyse kolektyvinei atminčiai – ypačiai, Antrojo pasaulinio karo pabaigos ir Baltijos šalių okupacijos vertinimui. Ehin ir Berg (2009: 9) pabrėžia, kad

„Baltijos šalių ir Rusijos valstybingumą pagrindžiantys naratyvai yra paremti teiginiais, kurie yra tarpusavyje nesuderinami. Skirtumai yra ne detalėse, bet susiję su pagrindiniais valstybingumą grindžiančiais teiginiais – t. y., skirtingais Antrojo pasaulinio karo, Raudonosios armijos vaidmens, sovietinio režimo ir jo griūties vertinimais, skirtingu Baltijos šalių valstybingumo nutraukimo ir jo atkūrimo aplinkybių vertinimu.“

Toks konstruojamų tautinių tapatybių nesuderinamumas kelia iššūkį Baltijos šalyse gyvenantiems rusų etninės grupės nariams, kurie savo etninės tapatybės konstravimo procese susiduria su būtinybe integruoti abiejų valstybių tautinių tapatybių elementus. Marija **Golubeva (2010) analizavo kaip šiuos skirtingus istorinius naratyvus savo darbe derina Estijos tautinių mažumų mokyklose dirbantys istorijos mokytojai.** Šio tyrimo išvadose atkreipiamas dėmesys, kad rusų mokomosios kalbos mokyklų bendruomenės reaguodamos į valstybės aktyviai įgyvendinamą politiką (suvokiamą kaip asimiliacinę ir neatsižvelgiančią į istorinių naratyvų derinimo būtinybę), renkasi gynybines pozicijas ir priešinasi valstybės spaudimui. Golubova (2010) pabrėžia, kad siekiai suvienodinti ar pakeisti istorinius naratyvus tautinės daugumos ir mažumų mokyklose bus pasmerkti žlugti, jei nebus atsižvelgiama į rusų mokyklų bendruomenėse vyraujančią nusivylimo ir politinio pasyvumo atmosferą. Tik įgalinant atvirus demokratinius debatus ir diskusijas dėl pamatinių istorinių įvykių vertinimo galima tikėtis susitarimo ir aktyvesnio rusų tautinės grupės dalyvavimo tautinės ir pilietinės tapatybės konstravime.

Skirtingai nei Latvijoje ir Estijoje, Lietuvoje kolektyvinės atminties ir istorinių naratyvų konfliktai kyla ne tik su rusų, bet ir su lenkų tautine mažuma. Rūta Kazlauskaitė (2011) analizavo kaip Lietuvos ir Lenkijos istoriografijoje ir istorijos vadovėliuose yra pristatomi tokie abiem šalims esminiai istoriniai įvykiai kaip Liublino unija, XIX a. tautinis atgimimas ir Vilniaus krašto prijungimas prie Lenkijos tarpukario laikotarpiu, bei kaip šiuos įvykius interpretuoja Lietuvos lenkų tautinei mažumai save priskiriantys asmenys. Kazlauskaitė (2011) skiria dvi kryptis Lietuvos lenkų tapatybės konstravime. Viena jų pasižymi valstybinio istorinio naratyvo „lietuviško centrismo“ kritika ir daugiakultūrės bei nevienalytės Lietuvos istorijos pabrėžimu. Kitai kryptčiai priskiriami naratyvai, kurie akcentuoja politinio Lietuvos valstybės tęstinumo bei Vilniaus kaip valstybingumo simbolio svarbą, nors ir pabrėžiant lenkų kultūros

istorinę svarbą Lietuvos visuomenei. Autorė teigia, kad **Lietuvos lenkų konstruojama tapatybė nėra nesuderinama su Lietuvos valstybingumą pagrindžiančiu naratyvu**, priešingai – pasižymi siekiu būti įtrauktiems į Lietuvos istorinį pasakojimą (per daugiakultūrės ir nevienalytės istorijos konstravimą). Kazlauskaitė (2011: 112) pabrėžia, kad yra **itin svarbu pripažinti kolektyvinės atminties svarbą integracijos procese** – tik sudarant galimybes **demokratinei skirtingų atminčių raiškai kasdieniniame gyvenime** (istorijos vadovėliuose, profesionaliuose istorikų darbuose, viešosiose diskusijose) galima tikėtis naujos, bendros, nekonfliktingos nacionalinės tapatybės susiformavimo.

PAGRINDINIAI AUTORIAI:

Ehin, P. ir Berg, E. (2009). Incompatible identities? Baltic-Russian relations and the EU as an arena for identity conflict. In Berg, E, Ehin, P (Eds.), *Identity and foreign policy: Baltic-Russian Relations and European Integration*, Burlington: Ashgate.

Golubeva M. (2010) Different history, different citizenship? Competing narratives and diverging civil enculturation in majority and minority schools in Estonia and Latvia. *Journal of Baltic Studies*, 41:3, 315–329.

Kazlauskaitė, R. (2011). *Common past, divided memories: historical memory of the Polish minority members in Lithuania*, MA thesis, University of Helsinki, Faculty of Social Sciences, Political Science, MA in ERI.

5. Kitos temos

Svarbi tema, kuriai didelis dėmesys buvo skiriamas Latvijoje ir Estijoje – tai **tautinių mažumų švietimo problematika**, ir ypatingai švietimo reformos, sustiprinančios valstybinės kalbos mokymą tautinių mažumų mokyklose. Tyrėjai analizavo mokytojų, mokinių ir platesnės mokyklos bendruomenės požiūrį į įgyvendintas reformas (Masso ir Soll 2014), mokytojų adaptacijos strategijas ir profesinės tapatybės konstravimą (Kiilo ir Kutsar 2013 bei mokymo turinio ir proceso svarbą mokinių pilietinės tapatybės konstravime (Golubeva 2010; Toots ir Idnurm 2012). Šie tyrimai yra svarbūs atskleidžiant galimas nenumatytas reformų pasekmes, kylančius konfliktus ir sėkmingų sprendimų pavyzdžius.

Atskiras dėmesys skirtas **tautinių mažumų žiniasklaidai ir joje dirbančių žurnalistų vaidmeniui** stiprinant visuomenės integraciją. Juferevos ir Lauk (2015) atliktas tyrimas atskleidė, kad tautinių mažumų kalbomis leidžiama žiniasklaida Estijoje yra menkai finansuojama ir yra komerciškai nepajėgi konkuruoti su stipriomis Rusijos žiniasklaidos įmonėmis. Estijos tautinių mažumų žiniasklaidoje dirbantys žurnalistai neretai dirba keliuose darbuose, už atliekamą darbą gauna nedidelius atlyginimus ir paprastai neturi stiprios profesinės tapatybės. Jufereva ir Lauk (2015) pažymi, kad nors tautinių mažumų žiniasklaidoje dirbantys žurnalistai galėtų būti svarbi jungtis tarp dviejų – Rusijos ir Estijos – informacinių erdvių, šiuo metu jų vaidmuo nėra labai stiprus dėl nepalankių įdarbinimo sąlygų, silpnos profesinės tapatybės ir menkos saviorganizacijos (atstovavimo žurnalistų profesinėse sąjungose).

PAGRINDINIAI AUTORIAI:

- Golubeva M. (2010) Different history, different citizenship? Competing narratives and diverging civil enculturation in majority and minority schools in Estonia and Latvia. *Journal of Baltic Studies*, 41:3, 315–329.
- Kiilo T. ir Kutsar D. (2013) Dilemmas related to the professional self-identity of Russian-speaking teachers in Estonia: adapting and accommodating to changes in the language-in-education domain. *Journal of Baltic Studies*, 44:4, 475–502.
- Masso A. and Soll M. (2014) Change in language of instruction in Russian medium schools: multilevel analysis of attitudes and language proficiency. *Journal of Baltic Studies*, 45:4, 517–544.
- Toots A. and Idnurm T. (2012) Does the context matter? Attitudes towards cosmopolitanism among Russian-speaking students in Estonia, Latvia and the Russian Federation, *Journal of Baltic Studies*, 43:1, 117–134.

I dalies šaltiniai

- Breggin B. (2014). *Riga city youth between Latvian and Russian*, *Journal of Baltic Studies*, 45:2, 169–186.
- Budryte, D. (2005). *Taming nationalism? Political community building in the post- Soviet Baltic states*. Aldershot, UK: Ashgate.
- Budrytė, D. (2011). From ethnic fear to pragmatic inclusiveness? Political community building in the Baltic states (1988-2004), *Etniškumo studijos* 2011/1-2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, Eugrimas, 14–41.
- Cheskin A. (2013) Exploring Russian-Speaking Identity from Below: The Case of Latvia, *Journal of Baltic Studies*, 44:3, 287–312.
- Cordell K., Agarin T., ir Osipov A. (2013) (Eds.) *Institutional legacies of communism: change and continuities in minority protection*. New York: Routledge
- Dobson J. ir Jones G. (1998). Ethnic discrimination: public policy and the Latvian labour market. *International Journal of Manpower*, 19(1/2), 31–47.
- Duina F. ir Mia C. (2015). Fitting in the Baltics: National identity, minorities and compliance with EU accession requirements in Lithuania and Latvia. *Comparative European Politics* 13 (September 2015), 535–552.
- Ehala M. ir Zabrodska A. (2011). Interethnic discordance and stability in Estonia, *Journal of Baltic Studies*, 42:2, 213-237.
- Ehin, P. ir Berg, E. (2009). Incompatible identities? Baltic-Russian relations and the EU as an arena for identity conflict. In Berg, E, Ehin, P (Eds.), *Identity and foreign policy: Baltic-Russian Relations and European Integration*, Burlington: Ashgate.
- Galbreath D. ir Mc Evoy J. (2012). European organizations and minority rights in Europe: On transforming the securitization dynamic. *Security Dialogue*. 43(3), P. 267–284.
- Golubeva M. (2010) Different history, different citizenship? Competing narratives and diverging civil enculturation in majority and minority schools in Estonia and Latvia. *Journal of Baltic Studies*, 41:3, 315–329.
- Grigas, Agnia (2014). Russia-Baltic relations after Crimea's annexation: reasons for concern? *Cicero Foundation Great Debate Paper* No. 14/05 June 2014.
- Hazans M. (2010). Ethnic minorities in the Latvian labour market 1997–2009: outcomes, integration drivers and barriers. In N. Muiznieks (Ed.) *How integrated is Latvian society? An audit of achievements, failures and challenges*. Riga: University of Latvia Press, P. 125–158.

- Heidmets M.(2008) (Ed.).*Estonian human development report 2007*. Tallinn: Estonian Cooperation Assembly.
- Jurkynas M. (2004). Emerging cleavages in new democracies: the case of Lithuania. *Journal of Baltic Studies*, 35(3), 278–296.
- Kasperavičius, A. P. ir Biveinis, P. (2007). Tautiniai santykiai Lietuvoje 1988–1992. *Lietuvos istorijos studijos. Mokslo darbai*, Nr. 20, 64–84.
- Kazlauskaitė, R. (2011). *Common past, divided memories: historical memory of the Polish minority members in Lithuania*, MA thesis, University of Helsinki, Faculty of Social Sciences, Political Science, MA in ERI.
- Lagerspetz, M. (2014) Cultural Autonomy of National Minorities in Estonia: The Erosion of a Promise, *Journal of Baltic Studies*, 45:4, 457–475
- Liekis Š. (2003) *A state within a state?: Jewish autonomy in Lithuania 1918–1925*, Vilnius: Versus aureus.
- Lindemann (2011). Explaining different returns from human capital in the labour market. In R. Vetikir J. Helemae (Eds.) *The Russian second generation in Tallinn and Kohtla-Järve*. IMISCOE Reports, Amsterdam: Amsterdam University Press. P. 93–118.
- Lopata, R. (1998) (Ed.) *National question in Lithuania: acculturation, integration or separateness? NATO Research Fellowship Programme*. Vilnius: Institute of International Relations and Political Science.
- Okunevičiūtė Neverauskienė L., Gruževskis B. ir Moksvina J. (2007). Tautinių mažumų nedarbas bei jo mažinimo prielaidos Lietuvoje, *Filosofija. Sociologija*, 18 (4), 23–36.
- Patsiurko N. ir Wallace C. (2014) Citizenship, Europe and ethnic boundary making among Russian minorities in Latvia and Lithuania. *Migration Letters*, 11(2), 187–205.
- Petrušauskaitė V. ir Pilinkaitė V. (2012). Rusai Lietuvoje: etninės grupės raida ir integracijos iššūkiai 2001–2011 m. *Etniškumo studijos* 2012(1/2), 14–50.
- Prina F. (2015) Linguistic justice, soviet legacies and post-soviet *realpolitik*: the ethnolinguistic cleavage in Moldova. *Ethnopolitics*, 14:1, 52–71.
- Ramonienė, M. (2013) Family language policy and management in a changed socio-political situation: Russians and Russian speakers in Lithuania. In Schwartz, Mila, Verschik, Anna (Eds.). *Successful family language policy parents, children and educators in interaction*. Dordrecht: Springer. P. 127–143.
- Repečkaitė, D. 2011. Austerity against the Homo Sovieticus: Political control, class imaginings, and ethnic categorization in the Vilnius riots of 2009. *Focaal—Journal of Global and Historical Anthropology* 59 (2011): 51–65.

- Savchenko A. (2002). Toward capitalism or away from Russia? Early stage of post-Soviet economic reforms in Belarus and the Baltics. *American Journal of Economics and Sociology*, 61(1), 233–257.
- Sinkevičius, V. (2002). *Lietuvos Respublikos pilietybė 1918–2001 metais*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Sommers J. ir Woolfson Ch. (2014) (Eds.). *The contradictions of austerity: the socio-economic costs of the neoliberal Baltic model*. New York: Routledge.
- Tchistiakova N. ir Waechter N. (2015): How national identification matters: the development of European identification among established ethnic minority groups. *Identities. Global Studies in Culture and Power*, 1–20.
- Toots A. and Idnurm T. (2012) Does the context matter? Attitudes towards cosmopolitanism among Russian-speaking students in Estonia, Latvia and the Russian Federation, *Journal of Baltic Studies*, 43:1, 117–134.
- Truska L. (2005) Lietuviai ir žydai nuo XIX a. pabaigos iki 1941 m. birželio: Antisemitizmo Lietuvoje raida, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, p. 62–77.
- Valevičius, V. ir Kraniauskas, L. (2001). Tautinės mažumos Lietuvoje ir Latvijoje: tarp politinės kategorijos ir etniškumo. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 2001(1-2), 90–109.
- Vasilevich H. (2013). Majority as minority – a comparative case of autochthonous Slavs in Lithuania and Hungarians in Slovakia after the Second World War. In J. Danero Iglesias, N. Stojanovic et al. (Eds.) *New nation-states and national minorities*, P. 99–122, Colchester: ECPR Press.
- Vöormann R. ir Helemäe J. (2011). Income inequality. In R. Vetikur J. Helemäe (Eds.) *The Russian second generation in Tallinn and Kohtla-Järve*. IMISCOE Reports, Amsterdam: Amsterdam University Press. P. 119–142.
- Wimmer, A. (2008). The making and unmaking of ethnic boundaries: a multilevel process theory. *American Journal of Sociology* 113(4) (January 2008), 970–1022.

II. Lietuvos moksliniuose leidiniuose publikuotų tyrimų apžvalga

Tautinių mažumų grupių tematikai skirti darbai, kurie buvo publikuoti Lietuvos moksliniuose leidiniuose, apžvelgiami pateikiant juos pagal pagrindines atrankoje atsiskleidusias tyrimų temas. Pateikiamos kiekvieno darbo trumpos santraukos, trumpai apžvelgiamos pagrindinės darbų įžvalgos, aktualios užsakovo suformuluotoms užduotims įgyvendinti. Pagrindinės išskirtos temos, kurias tiria mokslininkai: tautinių mažumų situacija darbo rinkoje ir švietimo sektoriuje, politinis ir pilietinis tautinių mažumų dalyvavimas, teisinis mažumų situacijos reglamentavimas, identiteto tyrimai ir kolektyvinės atminties formavimas, visuomenės nuostatos ir tautinių mažumų reprezentacija žiniasklaidoje, kalbų vartojimo ir kalbų mokėjimo klausimai, kitos temos (demografiniai procesai ir bendra tautinių mažumų grupių situacija, kt.). Darbai atrinkti vadovaujantis tokiais principais: darbai buvo publikuoti Lietuvos moksliniuose recenzuojamuose leidiniuose, pateikia aktualias įžvalgas susijusias su tautinių mažumų integracijos ar tautinės tapatybės išsaugojimo klausimais.

Daugiausia mokslininkų darbų skirta skirtingų etninių grupių identiteto tyrimams, tad šioje temoje yra apžvelgiama daugiausia publikacijų. Mokslininkai tyrinėja Lietuvos lenkų, rusų, baltarusių grupių identitetus (žr. Daukšas 2012, 2014, 2010; Frėjutė-Rakauskienė, Šliavaitė 2012; Kazėnas et al. 2014; Labanauskas 2014, Šliavaitė 2011; Taljūnaitė 2014, kt.), etninių grupių tapatumo ir tarpetninių santykių aspektus Pietryčių Lietuvoje (Frėjutė-Rakauskienė 2015, Kazėnas et al 2014, Šliavaitė 2015, kt.). Įžvelgiamas tapatumo konstravimo ir santykio su Lietuva pokytis rusų etninės grupės skirtingose kartose: teigiama, jog jaunoji karta Lietuvą mato kaip savo tėvynę ir nebeturi tokių sentimentų etninės kilmės šaliai kaip vyresnioji karta (Labanauskas 2014, Taljūnaitė 2014, kt.). Tyrimai atskleidžia istorinės atminties, istorinio naratyvo svarbą konstruojant etninį tapatumą, o taip pat kuriant solidarumą su platesne politine bendruomene (Frėjutė-Rakauskienė 2013 a, b; Šutinienė 2013, kt.).

Mokslinės publikacijos, skirtos etninių grupių situacijai švietimo sektoriuje analizuoja romų vaikų situaciją ir ankstyvo iškritimo iš ugdymo sistemos priežastis (Petrušauskaitė 2014, 2012, 2010). Moksliniai tyrimai atskleidžia, jog romų vaikai švietimo sistemoje susiduria su neigiamomis nuostatomis, mokyklos lankymas jiems sudėtingas materialine ir socialine prasme (Petrušauskaitė 2014, Žiobienė 2013, kt.), tačiau romų vaikų dalyvavimas švietimo sistemoje skirtingose savivaldybėse skiriasi ir savivaldybės lygmenyje įgyvendinamos priemonės yra svarbios sprendžiant šias problemas (Petrušauskaitė 2012). Tekstai, analizuojantys bendrą tautinių mažumų grupių situaciją Lietuvoje atkreipia dėmesį, jog tautinių mažumų mokyklose mažėja mokinių skaičius, tad mažėja ir mokyklų skaičius, o tai kelia iššūkius tautinio identiteto išsaugojimui (Petrušauskaitė, Pilinkaitė 2012, dėl mokinių skaičiaus mažėjimo Pietryčių Lietuvoje žr. Šliavaitė 2015). Analizuojant švietimo klausimus svarbus ir regioninis aspektas:

tyrimai atskleidžia, jog mokyklų tautinės mažumos mokomąja kalba išsaugojimas aktualus Vilniaus rajono, Pietryčių Lietuvos regiono gyventojams (Kazėnas, Jakubauskas, Gaižauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014; Šliavaitė 2015, kt.).

Politinio ir pilietinio tautinių mažumų grupių dalyvavimo ir atstovavimo klausimais daugiausia publikuota tekstų apie lenkų grupę, o duomenys rodo, jog LLRA turi vietos lenkų palaikymą ir ši partija matoma kaip atstovaujanti mažumos interesus (Kazėnas et al 2014, kt.); tuo pačiu tyrimai atskleidžia, kaip pilietinės organizacijos tampa svarbiu etninę grupę vienijančiu veiksnium, kuris įgalina ir tolesnę politinę mobilizaciją (Frėjutė-Rakauskienė 2015, kt.). Teisinis tautinių mažumų grupių situacijos reglamentavimas aptariamas solidžioje monografijoje, skirtoje tautinių mažumų apsaugai (Katuoka (sud.) 2013).

Žiniasklaida įvardinama kaip svarbi etninės grupės identitetą konstruojanti priemonė, kuriai taip pat tenka atsakomybė už tam tikrų stereotipų ar neigiamų nuostatų konstravimą (Kazėnas et al. 2014; Frėjutė-Rakauskienė 2012, kt.).

Kalbininkų moksliniai tyrimai atskleidžia tautinių mažumų grupių (lenkų, rusų) gimtosios ir lietuvių kalbos vartojimo tendencijas, skirtumus kartose ir regionuose (detaliau žr. Ramonienė (sud.) 2010, 2013). Mokslininkai daro išvadą, jog lietuvių kalbą tautinės mažumos moka ir vertina ir ji yra vyraujanti visose srityse (Ramonienė 2010: 281-282).

Darytina išvada, jog vyraujant tautinių mažumų tautinės tapatybės/ identiteto tyrimams, akivaizdžiai trūksta sistemingų tyrimų apie tautinių mažumų grupių narių situaciją darbo rinkoje, jų politinį atstovavimą, pilietinį dalyvavimą, o taip pat ir sistemingų (ne fragmentiškų) tyrimų apie tautinių mažumų grupių narių situaciją švietimo sektoriuje, požiūrį į švietimo sistemos reorganizacijos procesą. Trūksta tyrimų, skirtų jaunajai tautinių mažumų grupių kartai.

1. Etninių grupių situacija darbo rinkoje

- Kristina Šliavaitė (2012) Etninės mažumos darbo rinkoje: kalbos, pilietybės ir socialinių tinklų reikšmė (Visagino atvejis) // *Etniškumo studijos*. Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. Vilnius. P. 103-125.

Šiame straipsnyje analizuojama kaip Visagino miesto gyventojai (rusai, ukrainiečiai, baltarusiai) interpretuoja savo socio-ekonominę situaciją po IAE uždarymo, kokios iškyla problemos darbo rinkoje ir kaip individualiame bei šeimos lygyje sprendžiamos nedarbo problemos. Straipsnio šaltinis – 2011 m. lapkričio–2012 m. birželio mėn. vykusio kokybinio tyrimo metu surinkti duomenys, o taip pat apžvelgiami ir interpretuojami Utenos teritorinės darbo biržos Visagino skyriaus duomenys. Teigiama, jog atominės uždarymas turėjo skirtingas socio-ekonominės pasekmes skirtingoms socialinėms grupėms Visagine ir kalbant apie atominės uždarymo pasekmes individams reikia atsižvelgti į amžių, lytį, išsilavinimą. Teigiama, jog kokybiniai interviu atskleidė tam tikrą Lietuvos etninių mažumų grupių narių pažeidžiamumo savijautą lyginant savo situaciją su daugumos situacija darbo rinkoje. Patys etninių mažumų grupių informantai Visagine, interpretuodami savo įsidarbinimo galimybes, pabrėždavo valstybinės kalbos žinių, socialinių ryšių ir pilietybės aspektų svarbą.

Raktažodžiai: darbo rinka, etninės mažumos, integracija, Ignalinos atominės elektrinės uždarymas.

- Kasatkina Natalija, Beresnevičiūtė Vida (2010) Ethnic Structure, Inequality and Governance of the Public Sector in Lithuania// *Etniškumo studijos*. Vilnius. P. 7-25.

Autorės straipsnyje analizuoja skirtingų tautinių grupių situaciją Lietuvos darbo rinkoje bei švietimo sektoriuje. **Teigiama, kad socio-ekonominiai skirtumai tarp Lietuvos etninių grupių nėra labai ryškūs, tačiau tam tikri skirtumai egzistuoja (p. 12).** Pavyzdžiui, 2002 ir 2003 m. duomenys atskleidžia, jog bedarbystės lygis etninių mažumų grupėse yra aukštesnis nei etninės daugumos grupėje (p. 12). Valstybinės kalbos kompetencijos yra svarbios sėkmingai dalyvaujant viešajame sektoriuje, tačiau teigiama, jog remiantis 2001 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenimis, tai nėra kliūtis mažumų dalyvavimui viešajame sektoriuje (p. 13). **Kita vertus, 2001 m. surašymo duomenys atskleidžia, jog skirtingos etninės grupės koncentruojasi skirtingose įdarbinimo pozicijose: procentiškai daugiau lietuvių kilmės asmenų užima aukštesnes pozicijas skirtingose srityse darbo rinkoje nei rusų ir lenkų mažumų nariai (p. 13).** Autorės pastebi, jog nors Lietuvos valstybė užtikrina galimybę dalyvauti švietimo sistemoje, tačiau egzistuoja skirtumai lyginant etninės mažumos ir daugumos pasiekimus švietime (p. 12). **Autorės teigia, jog kalbant apie mažumų politinį aktyvumą viena iš pagrindinių problemų yra žemas dalyvavimas rinkimų institucijose ir**

biurokratinėse struktūrose ir pabrėžiama, jog reikia siekti padidinti mažumų narių dalyvavimą sprendimų priėmimo procese (p. 20).

Raktažodžiai: viešasis sektorius, etninė struktūra, nelygybė, etninės mažumos

2. Etninių grupių situacija švietimo sistemoje

- Šliavaitė Kristina (2015) Mokyklos valstybine arba mažumos mokomąja kalba pasirinkimo strategijos Pietryčių Lietuvoje: tarp etniškumo išlaikymo ir socialinio mobilumo galimybių?, *Filosofija. Sociologija*. 26 (2): 135-145.

Straipsnyje analizuojami 2013 – 2014 m. Šalčininkuose, Švenčionyse, Eišiškėse, Pabradėje atlikto kokybinio tyrimo duomenys (viso 47 interviu). Interviu vyko su švietimo sistemos darbuotojais, bei mokinių tėvais. Interviu buvo atliekami regiono mokyklose lietuvių, rusų, lenkų mokomosiomis kalbomis. Straipsnyje analizuojamos mokyklos viena ar kita mokomąja kalba pasirinkimo priežastys. Interviu metu išryškėjo tokios individualios mokyklų lenkų mokomąja kalba pasirinkimo priežastys kaip noras mokytis gimtąja kalba, siekis formuoti vaikų etninę tapatybę, psichologinis komfortas mokantis gimtąja kalba, galimybė lygiagrečiai išmokti lietuvių kalbą, kai kurios ekonominės-socialinės priežastys (pvz., bendruomenės spaudimas, darbas paasirinktoje įstaigoje ir pan). Mokyklos lietuvių kalba nelietuvių kilmės informantų buvo pasirenkamos dėl socialinio mobilumo galimybių, gerai vertinamos materialinės mokyklų bazės. Statistiniai duomenys bei kokybiniai interviu atskleidžia, jog mokyklos rusų mokomąja kalba patiria nuosmukį regione. Pastebima, jog mokyklos lenkų mokomąja kalba pasirinkimo šių mokyklų bendruomenėms priklausantys informantai nesiejo su prastesnėmis socialinio mobilumo galimybėmis.

Raktažodžiai: švietimas, Pietryčių Lietuva, mokyklos lenkų, rusų, lietuvių mokomosiomis kalbomis

- Šliavaitė Kristina. 2015. Kalba, tapatumas ir tarpetniniai santykiai Pietryčių Lietuvoje: daugiakultūriškumo patirtys ir iššūkiai kasdieniuose kontekstuose, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 15(24), 27-51.

Analizuojami 2013-2014 m. Pietryčių Lietuvoje (Šalčininkuose, Švenčionyse, Eišiškėse, Pabradėje) kokybinio tyrimo duomenys. Taikoma daugiakultūriškumo teorinė perspektyva. Keliamas klausimas apie kalbos vaidmenį kasdieniniame vietos žmonių bendravime ir mokyklose skirtingomis mokomosiomis kalbomis. Atskleidžiama, jog kalba (lietuvių, lenkų) gali būti pasitelkiama tiek atskiriant, tiek įtraukiant pašnekovą(us) kasdieninėje komunikacijoje ar mokyklų bendruomenėse. Teigiama, jog nors šis regionas dažnai apibūdinamas kaip daugiakultūris, tačiau kasdieninėje sąveikoje užfiksuota tarpetninių įtampų. Teigiama, jog svarbu

mokyklose ugdyti jautrumą tarpkultūriniais skirtumams, pabrėžiama žiniasklaidos ir politikų atsakomybė.

Raktažodžiai: daugiakultūriškumas, kalba, tarpetniniai santykiai, Pietryčių Lietuva

- **Vita Petrušauskaitė (2014) (Ne)lygios galimybės švietime: ankstyvo romų vaikų pasitraukimo iš ugdymo sistemos Vilniaus mieste analizė // *Etniškumo studijos*. 2014/1. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas (mokslo studija)**

Mokslo studija skirta romų vaikų ankstyvo pasitraukimo iš švietimo sistemos priežasčių analizei. Tyrimas atliktas Kirtimuose Vilnije. Derinama kiekybinė ir kokybinė metodologijos: analizuojami 2001 ir 2011 surašymų duomenys, atlikta kiekybinė Kirtimų gyventojų apklausa, bei atliktas ilgalaikis lauko tyrimas (metodai - dalyvaujantis stebėjimas, interviu). Autorė teigia, jog surašymų duomenis atskleidžia, jog **romų išsilavinimo rodikliai ryškiai skiriasi nuo bendro šalies vidurkio**, t.y. romų išsilavinimas yra daug žemesnis nei šalies vidurkis (p. 130). Kokybinis tyrimas atliktas Kirtimų bendruomenėje Vilniuje ir autorė įvardina šias problemas, su kuriomis susidurdavo romų vaikai pradėję lankyti mokyklą: sunkumai įsigijant mokymosi priemones, sudėtinga suprasti ugdymo proceso organizavimą, saugaus kelio į mokyklą neužtikrinimas, pagalbos išskylant mokymosi ar emocinėms problemoms poreikis, kuris nėra patenkinamas (Petrušauskaitė 2014: 131).

Tyrimas atskleidė tokias tendencijas, jog 7-8 metų amžiaus vaikus buvo sudėtinga įtraukti į ugdymą, 9-13 m. vaikai gana sėkmingai dalyvauja švietimo procese, bei 14-16 m. vaikai pasitraukia iš ugdymo sistemos (p. 131). **Teigiama, jog vaikai iš ugdymo sistemos nepasitraukia spontaniškai, o tai ilgo proceso rezultatas** (p. 132). Autorė analizuoja kaip romų vaikų situaciją švietimo sistemoje veikia kiti tos sistemos dalyviai (tėvai, mokytojai, socialiniai darbuotojai). Analizuodama pagalbos romų vaikams galimybes autorė atkreipia dėmesį į ribotus resursus (žinių bei materialinius), tendenciją nesėkmes švietimo sistemoje aiškinti etniniu aspektu (romai), o taip pat bendrą nuostatą, kurią autorė apibūdina kaip „bejėgiškumo (negalios) dispozicija“ (Petrušauskaitė 2014: 132). Autorė teigia, **jog atliktas tyrimas kvestionuoja lygių galimybių principo užtikrinimą švietimo sistemoje ir teigia, jog ugdymo sistemoje neatsižvelgiama į specifinius grupių poreikius** (p. 133).

Raktažodžiai: romai, Kirtimai, švietimas, lygios galimybės

- **Petrušauskaitė, Vita (2012) *Romų vaikai švietimo sistemoje: Vilniaus ir Ukmergės savivaldybių atvejai*. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Lietuvos socialinių tyrimų centras.**

Leidinyje pristatomi Vilniaus miesto ir Ukmergės rajono savivaldybėse atlikto kokybinio tyrimo apie romų vaikų dalyvavimą švietimo sistemoje rezultatai. Tyrimo tikslas buvo palyginti švietimo sistemos ir socialinių paslaugų teikimo romų vaikams poreikį ir galimybes Vilniaus ir Ukmergės rajono savivaldybėse. Atlikta 2001-2012 m. tyrimui svarbių publikacijų apžvalga, teisės aktų apžvalga bei kokybinis tyrimas (17 interviu Vilniaus ir Ukmergės rajono savivaldybėse). Kokybiniai interviu buvo atlikti su informantais, kurių darbas susijęs su paslaugų romų vaikams teikimu. Lyginant savivaldybių situaciją teigiama, jog Vilniaus miesto savivaldybėje yra didžiausias romų moksleivių skaičius Lietuvoje, o Ukmergės rajono savivaldybėje romų vaikų skaičius 2008-2012 m. augo. Tyrimas atskleidė, jog romų vaikų dalyvavimas švietimo sistemoje pasirinktose savivaldybėse skyrėsi: Vilniaus savivaldybės mokykloms buvo būdingas ankstyvas romų vaikų pasitraukimas, o Ukmergėje didelė dalis romų vaikų sėkmingai lankė ugdymo įstaigas. Autorė šiuos skirtumus sieja su socialinių paslaugų ir švietimo pagalbos paslaugų prieinamumu romų šeimoms skirtingose savivaldybėse. Pavyzdžiui, studijoje minimos tokios Ukmergės rajone įdiegtos gerosios praktikos kaip mokyklas lankančių ir nelankančių mokinių apskaita, socialinių pedagogų kvalifikacijos kėlimas, sėkmingai vykdoma darbuotojų krūvių apskaita, kitos priemonės. Studijoje Ukmergės rajono savivaldybėje praktikuojama romų vaikų dalyvavimo švietimo sistemoje koordinavimo sistema vertinama kaip gerosios praktikos pavyzdys (p. 36-37).

Raktažodžiai: romai, Ukmergės rajono ir Vilniaus savivaldybės, švietimo sistema, socialinės paslaugos.

- **Vita Petrušauskaitė (2010) “Dropping Out of School – an Issue of Disaffection, Non-participation or Social Exclusion? Analysing School Policies towards Roma Schoolchildren in Lithuania”, *Etniškumo studijos*. 2010: 105-120**

Straipsnyje analizuojami 2008 m. duomenys apie romų vaikų ankstyvą pasitraukimą iš švietimo sistemos. Duomenys buvo surinkti Tautinių mažumų ir išeivijos departamento užsakymu: atlikta kiekybinė romų kilmės respondentų apklausa (N 231) ir kokybiniai interviu su socialiniais pedagogais, mokyklų direktoriais ir mokytojais (N 53). Straipsnyje autorė analizuoja kokybinius interviu. **Teigiama, jog švietimo darbuotojai pateikia skirtingas priežastis dėl romų vaikų pasitraukimo iš ugdymo sistemos, o tai autorė interpretuoja kaip nesugebėjimą įvardinti/numatyti problemos sprendimo priemonių.** Tyrimas atskleidė, jog mokyklose buvo praktikuojamos tam tikros priemonės, skirtos sustabdyti romų vaikų išėjimą iš švietimo sistemos: pavyzdžiui, mažesni reikalavimai romų kilmės vaikams, disciplinos akcentavimas, griežtesnis tėvų disciplinavimas, darbas su šeimomis, nemokamas maistas mokykloje ir kt. Tačiau teigiama, kad nei viena iš išvardintų priemonių nebuvo efektyvi sprendžiant problemą ankstyvo romų vaikų pasitraukimo iš švietimo sistemos problemą.

Raktažodžiai: romai, švietimas, ankstyvas pasitraukimas iš ugdymo sistemos

- **Reingardė J., Vasiliauskaitė N., Erentaitė R. (2010) Tolerancija ir multikultūrinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje. Vilnius, Kaunas: Tolerantiško jaunimo asociacija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.**

Publikacijoje pristatomi ir analizuojami tyrimo Lietuvos ugdymo įstaigose rezultatai. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti kaip Lietuvos mokyklose yra ugdoma tolerancija ir multikultūrinis pažinimas. Multikultūriškumą autorės apsibrėžia platesniąja prasme, t.y. kaip apimančią ne tik etninę, religijos, tačiau ir rasės, seksualinio tapatumo, įgalumo ir lyties dimensijas (p. 15). 2009 gruodį – 2010 m. sausį atliktos kiekybinės pedagogų ir mokinių apklausos. Apklausti 94 pedagogai iš Vilniaus, Kauno miestų ir Klaipėdos rajono mokyklų, dėstantys lietuvių kalbą, matematiką, istoriją, geografiją, chemiją, biologiją, tikyba ir etiką (p.22-23). Apklausti Vilniaus, Kauno ir Trakų vyresniųjų klasių mokiniai (N 213) (p. 23-25). Atlikta etikos, pilietinio ugdymo, psichologijos, istorijos, biologijos vadovėlių ir matematikos uždavinyno turinio analizė (p. 30-31). Tyrimas atskleidė, jog mokytojams trūksta multikultūrinio ugdymo kompetencijų (p. 51), jog mokyklose skiriama per mažai dėmesio multikultūrinei įvairovei (p. 52), mokiniai ne vienodai tolerantiški skirtingoms socio-kultūrinėms grupėms (p. 69), o vadovėliuose gausu reprodukuojamų stereotipų apie skirtingas socialines, etnines, kultūrinės grupes (p. 90). Mokslininkės pateikia rekomendacijas kaip skatinti toleranciją ir multikultūrinį ugdymą ugdymo įstaigose Lietuvoje (p. 92-98), kurios apima tokias priemones kaip skatinti supratimą, jog visuomenė sudaryta iš skirtingų socialinių, etninių grupių, atsisakyti etnocentrizmo, suvokti ir reflektiviai vertinti stereotipus apie kitas grupes, rengti pedagogus multikultūrinei įvairovei, atskleisti mokyklos erdvėje daugiakultūrę įvairovę, kt.

Raktažodžiai: daugiakultūriškumas, lygios galimybės, kultūrinė įvairovė, švietimas

3. Politinis ir pilietinis dalyvavimas

- **Gediminas Kazėnas, Aidas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė, Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė (2014) *Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas. Mokslo studija*. Mykolo Romerio universitetas.¹**

Mokslininkai atliko daugiaplotmį tyrimą, kuris apėmė tyrimų apie lenkų tapatumą susistemimą, Lietuvos spaudos lenkų kalba analizę, kokybinius ir kiekybinius tyrimus. Kokybiniai interviu (30) buvo atlikti 2012 lapkritį – 2013 liepą su Vilniaus miesto, Vilniaus ir Šalčininkų rajonų gyventojais. 2013 lapkričio–2014 vasario mėn. atliktas kiekybinis tyrimas Vilniaus mieste, Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, kurio metu apklausti 411 respondentai. Atlikta spaudos lenkų kalba nuo 2004 iki 2013 m. turinio analizė. Mokslo studijoje aptariami skirtingi aspektai/temos - lenkų identitetas, politinis elgesys, žiniasklaidos turinys.

Kalbant apie politinio dalyvavimo aspektą, kiekybinis tyrimas atskleidė, jog respondentai gana vidutiniškai domisi politika Lietuvoje ar Lenkijoje (p. 136), **tačiau autorių teigimu, daugiau domimasi Lietuvos politika, o ne Lenkijos politika** (p. 136). Duomenys apie dalyvavimą rinkimuose atskleidė, jog respondentams svarbesni rinkimai į LR Seimą ir Savivaldybių tarybas, o rinkimai į ES parlamentą yra matomi kaip mažiau svarbūs (p. 139). **Lietuvos lenkų rinkimų akcija respondentų buvo vertinama kaip labai tinkamai ir tinkamai atstovaujanti Lietuvos lenkų interesus** (p. 140). Autoriai išskiria du LLRA rėmimo etapus: nuo 1990 m. iki 2000 – Lietuvos lenkų palankumas LLRA mažėjo, o nuo 2000 – didėjo (p. 154)

Raktažodžiai: Lietuvos lenkai, etninė mažuma, politinis identitetas, politinis dalyvavimas

- **Monika Frėjūtė-Rakauskienė (2015) *Lenkų etninės grupės pilietinio dalyvavimo aspektai Pietryčių Lietuvoje // Filosofija. Sociologija*. Nr. 26. P. 146-152**

Straipsnyje analizuojama kokybinio tyrimo Pietryčių Lietuvoje 2013-2014 m. duomenys apie lenkų etninės grupės savanoriškų organizacijų veiklas bei dalyvavimą jose. Autorė išskiria kultūrinės, politinės ir ekonominės dalyvavimo šiose organizacijose priežastis/aspektus. Autorė kelia klausimą, kaip dalyvavimas šiose savanoriškose organizacijose įtakoja tolesnę mobilizaciją etniniu pagrindu ir Lietuvos lenkų rinkimų akcijos sėkmę rinkimuose. Interviu su savanoriškų organizacijų atstovais atlikti Šalčininkuose, Eišiškėse, Švenčionyse, Švenčionėliuose, Pabradėje, Jašiūnuose, Turgeliuose. Interviu atskleidė, jog savanoriškos **organizacijos labiau bendradarbiauja tarpusavyje regiono lygmenyje bei su Lenkijos organizacijomis, nei su**

---

¹ Mokslo studijoje aptariami skirtingi aspektai/temos, todėl ji bus aptarta keliose šios apžvalgos dalyse.

organizacijomis kitose Lietuvos vietovėse (p. 148). Autorė tai sieja su tokiais finansavimo šaltiniais kaip Lenkijos fondai ir organizacijos, kurių veikla skirta tėvynainiams kitose šalyse remti (p. 148). Teigiama, jog **dauguma organizacijų vykdomų veiklų skirta lenkų kultūros palaikymui, socialinės atminties konstravimui, o tai leidžia mobilizuoti lenkų etninę grupę** (p. 148).

Raktažodžiai: lenkų etninė grupė, Pietryčių Lietuva, savanoriškos organizacijos

4. Teisinis tautinių mažumų grupių situacijos reglamentavimas

- **Saulius Katuoka (2013) „Tautinės mažumos ir tarptautinė teisė“ // *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Mokslo studija. p. 9-45.**

Straipsnyje apžvelgiama tautinės mažumos samprata ir tautinių mažumų apsaugos teisiniai aspektai tarptautinėje teisėje ir Lietuvoje. Išvadose teigiama, jog tarptautiniuose dokumentuose nėra apibrėžtos tautinės mažumos sampratos ir tai straipsnio autorius vertina kaip teisinę spragą (p. 41). Autorius prieštarauja nuostatai sieti tautinių mažumų teises su jų pilietybe, kadangi šios teisės yra žmogaus teisių apsaugos dalis (p.41). Teigiama, jog: „*Lietuva privalo kuo efektyviau įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus pagal tas sutartis, kurias ji pripažino teisiškai reikšmingomis. Lietuva privalo atsižvelgti į Patariamojo komiteto rekomendacijas dėl dvikalbių užrašų vietovėse, kuriose gyvena tautinės mažumos, ir kurios išplaukia iš Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos nuostatų*“ (Katuoka 2013: 43).

Raktažodžiai: tautinės mažumos, tarptautinė teisė, Lietuvos Respublikos teisė

- **Edita Žiobienė (2013) „Tautinių mažumų vaikų teisės: reglamentavimo ir įgyvendinimo iššūkiai“ // *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 83-127.**

Straipsnyje apžvelgiamas tautinių mažumų grupių vaikų interesus užtikrinantis teisinis reglamentavimas (p. 84). Autorė atkreipia dėmesį, jog kalbant apie vardų ir pavardžių rašymą lietuviškais rašmenimis, **būtina atkreipti dėmesį, jog rašant vardus ir pavardes skirtingais rašmenimis, tautinės mažumos grupės vaikui gal kilti tam tikrų iššūkių** (p. 90). Straipsnyje pažymima, jog **svarbu etninės daugumos vaikus supažindinti su kitomis kultūromis, kalba** (p. 91), autorė pabrėžia **žiniasklaidos vaidmenį** formuojant požiūrį į tautines mažumas ir ugdant toleranciją (p. 91). Analizuojama vaiko teisės į švietimą situacija Lietuvoje ir atkreipiamas dėmesys į **komplikuotą romų vaikų švietimo situaciją** Lietuvoje (p. 95-97). Straipsnyje aptariama ir situacija, kuomet Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigą pasiekia skundai dėl galimai netinkamai vykdomo mokyklų organizavimo ir autorė pabrėžia būtinybę nesivadovauti tik ekonominiais argumentais ir savivaldybėms jautriai reaguoti į konkrečią situaciją ypač atsižvelgiant į mažamečių vaikų interesus (p. 101).

Raktažodžiai: tautinės mažumos, vaikai, teisės, teisinis reglamentavimas

- **Laurynas Biekša (2013) “Tautinės ir religinės neapykantos kurstymo draudimo įgyvendinimo problematika” // *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 239-274.**

Autorius teigia, jog tautinės ir religinės neapykantos kurstymas yra plačiai paplitęs Lietuvoje ir autorius tai sieja su tuo, **jog neapykantos kurstymo situacijos ir veikos nėra tinkamai vertinamos tiek visuomenės, tiek teisėsaugos institucijų** (p. 241). Atkreipiamas dėmesys, jog trečiojoje ataskaitoje Europos komisija prieš rasizmą ir netoleranciją ragina Lietuvą užtikrinti, kad **teisininkai, policininkai, prokuratūros darbuotojai, teismai būtų pakankamai kvalifikuoti ir turėtų žinių apie rasizmą ir rasinę diskriminaciją** (p. 242). Straipsnyje apžvelgiami ir tokie aktualūs aspektai kaip kad neapykantos kurstymo reguliavimas ir draudimas tarptautinėse praktikose, situacijų kvalifikavimo kaip neapykantos kurstymas problematika.

Raktažodžiai: tautinės ir religinės neapykantos kurstymas, teisė, teisėsauga

- **Aistė Račkauskaitė-Burneikiene (2013) “Tradicinių vietovių, gatvių pavadinimų ir kitų topografinių įrašų vartojimas mažumos kalba” // Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 275-313.**

Šiame straipsnyje analizuojama topografinių įrašų mažumos kalba vartojimo reglamentavimas tarptautinėje teisėje ir Lietuvoje. Straipsnis sudarytas iš dalių, skirtų vietovių, gatvių ir kitų topografinių įrašų mažumos kalba reguliavimui tarptautiniuose dokumentuose ir Lietuvoje. Autorė teigia, jog **Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje yra įtvirtinta tautinių mažumų teisė tradicinių vietovių pavadinimus, gatvių pavadinimus ir topografinius įrašus rašyti tautinės mažumos kalba ir kad LR turi įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus ir priimti reikalingus teisės aktus** (p. 311)

Raktažodžiai: tautinės mažumos kalba, topografiniai užrašai, teisė

- **Aistė Račkauskaitė-Burneikiene (2013) „Tautinių mažumų apsauga tarptautinėje teisėje”// *Etniškumo studijos*. 2013/2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. P. 82-102.**

Šiame straipsnyje apžvelgiama, kokia tarptautinės teisės dokumentuose garantuojama apsauga tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims. Apžvelgiama tautinių mažumų apsaugos pagrindai Tautų Sąjungoje, Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentuose, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijoje, Europos Taryboje. **Teigiama, jog „tautinėms mažumoms priklausantys asmenys yra saugomi veiksmingiausiai, jei bendrosios žmogaus teisės papildomos specialiomis teisėmis, kurių tikslas – šių asmenų tapatybės puoselėjimas ir raiška”** (Račkauskaitė-Burneikiene 2013: 99).

Raktažodžiai: tautinės mažumos, apsauga, tarptautinė teisė

- **Aistė Račkauskaitė (2011) “Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų vardų ir pavardžių vartojimas: tarptautinė ir Lietuvos respublikos praktika” // *Socialinių***

mokslų studijos/Societal Studies. http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/SMS/365-384

Straipsnyje apžvelgiama teisės vartoti vardą mažumos kalba įgyvendinimas Jungtinių Tautų, Europos regioninių organizacijų dokumentuose ir Lietuvos Respublikoje. Teigiama, jog dabartinis LR teisinis reguliavimas neprieštarauja tarptautinei praktikai, **tačiau iki šiol LR neįgyvendino įsipareigojimo priimti teisės aktus, reikalingus sureguliuoti tautinių mažumų teisių garantijas** (p. 382)

Raktažodžiai: tautinės mažumos, vardos vartojimas mažumos kalba, tarptautinė ir LR teisė

5. Identiteto tyrimai ir istorinė atmintis

- **Darius Daukšas (2014) „Paribio identitetai: Punske ir Šalčininkų atvejai” // *Etniškumo studijos*. 2014. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. P. 89-106.**

Straipsnis skirtas Lietuvos lenkų jaunimo Šalčininkuose ir Lenkijos lietuvių jaunimo Punske identitetai. Kokybinis tyrimas atliktas 2013 m. birželį-rugpjūtį, taikyti tokie metodai kaip pusiau struktūruotas interviu, dalyvaujantis stebėjimas ir neformalus pokalbiai. Informantai atrinkti “sniego gniūžtės” kamuolio principu, daugiausia informantų – valstybinių institucijų darbuotojai. Teigiama, jog abiejose tirtose grupėse tapatybės konstravimo pagrindas yra kilmė. Autorius teigia, jog **Lenkijos lietuviai pabrėžė lietuvių kalbos ir papročių svarbą identiteto konstravimui, tuo tarpu Lietuvos lenkai kalbos kaip svarbaus lenkiškojo identiteto elemento neakcentavo** (p. 103). Autorius teigia, jog Lietuvos lenkų jaunimas Lenkiją traktuoja kaip užsienio valstybę (p. 103).

Raktažodžiai: lenkai Lietuvoje, lietuviai Lenkijoje, identitetas

- **Meilutė Taljūnaitė (2014) Tautinio ir pilietinio identiteto daryba ir raiška: Klaipėdos naujosios kartos rusakalbių atvejo studija // *Etniškumo studijos* 2014/2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. P. 109-123.**

Kokybinis tyrimas atliktas Klaipėdoje 2013 m. kovo-gegužės mėn. Interviu atlikti su 1980-1990 m. gimusiais asmenimis, kurių bent vienas tėvas ar senelis gimė kurioje nors iš buvusios Sovietų Sąjungos respublikų. Atlikta 10 giluminių interviu. Tyrimas siekė iširti jaunosios kartos rusų tautybės Lietuvos gyventojų identiteto aspektus. Teigiama, **jog jaunosios kartos rusams globalizacijos ir europeizacijos kontekste jų tautinis tapatumas nebėra pats svarbiausias. Straipsnio autorė teigia, jog jaunoji karta, gimusi Lietuvoje, ateities planus sieja su ta šalimi (Rusija ar Vakarų Europos šalimi), kuri suteiktų daugiau ekonominių galimybių.** (p. 121).

Raktažodžiai: rusai, jaunoji karta, Klaipėda, tapatybė

- **Liutauras Labanauskas (2014) “Miesto socialinis ekonominis kontekstas ir tautinio tapatumo raiška: Visagino miesto atvejis” // *Etniškumo studijos* 2014/2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. P. 125-143**

Straipsnyje analizuojama kaip **jaunosios kartos rusakalbiai Visagino gyventojai konstruoja savo tapatybę.** Atlikti penkiolika interviu su informantais, gimusiais 1980-1990 m. **Teigiama, jog informantams tautinis tapatumas nėra aktualus ir etniškumas tampa svarbiu tik tam tikrose santykio su etnine dauguma situacijose** (pavyzdžiui, darbo rinkoje, švietimo

institucijose) (p. 139). Teigiama, jog **jaunajai kartai gimtoji šalis yra Lietuva, o taip pat svarbi ES erdvė. Teigiama, jog šie aspektai juos skiria nuo vyresnės, t.y. tėvų kartos** (p. 139) Atskleidžiama, jog **informantai suvokia lietuvių kalbos mokėjimo svarbą** (p. 133).

Raktažodžiai: rusai, jaunoji karta, Visaginas, identitetas

- **Gediminas Kazėnas, Aidas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė, Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė (2014) *Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas*. Mykolo Romerio universitetas. Mokslo studija.²**

Mokslininkai atliko daugiaplotmį tyrimą, kuris apėmė tyrimų apie lenkų tapatumą susisteminiimą, Lietuvos spaudos lenkų kalba analizę, kokybinius ir kiekybinius tyrimus. Kokybiniai interviu (30) buvo atlikti 2012 lapkritį – 2013 liepą su Vilniaus miesto, Vilniaus ir Šalčininkų rajonų gyventojais. 2013 lapkričio–2014 vasario mėn. atliktas kiekybinis tyrimas Vilniaus mieste, Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, kurio metu apklausti 411 respondentai. Atlikta spaudos lenkų kalba nuo 2004 iki 2013 m. turinio analizė. Mokslo studijoje aptariami skirtingi aspektai/temos - lenkų identitetas, politinis elgesys, žiniasklaidos turinys.

Autoriai teigia, jog respondentams terminas „Lietuvos lenkas“ nebuvo labai suprantamas ir jie **save apibūdino kaip „lenkus“ (36,7 proc.) arba kaip “lenkus gyvenančius Lietuvoje”** (p.80). Teigiama, jog tyrimas kvestionuoja ankstesnių tyrimų rezultatus apie tai, kad Lietuvos lenkai plačiai naudoja rusų kalbą: mokslininkų tyrimas atskleidė, jog tik 4,6 proc. respondentų naudojo tik rusų kalbą (p. 84) Teigiama, jog **net 56 proc. respondentų lenkų kalba yra svarbi lenkiškajai tapatybei** (p. 86).

Tyrimas atskleidė, jog **Lietuvos lenkams dabar svarbiausia, kad būtų priimtas tautinių mažumų įstatymas (41,4 proc. respondentų), kad būtų išsaugoti jų papročiai ir kultūra (38,7 proc.), bei jų atstovavimas Seime (34,1 proc.)**. (p. 86) Teigiama, jog **galimybė vaikus leisti į ugdymo įstaigas lenkų mokomąja kalba buvo labai pabrėžiama Vilniaus rajone** (p. 87-88), o tuo tarpu vietovardžiai ir asmenvardžiai lenkų kalba nebuvo svarbiausi respondentams (p. 88).

Kalbant apie tapatinimasi su Lietuva, autoriai pabrėžia, jog lenkams yra svarbus tapatinimasis su Lietuva ir svarbu save pristatyti kaip Lietuvos pilietį (40,4 proc.) (p. 90). Kalbant apie integracijos aspektus pabrėžiamas ekonominis aspektas: **respondentai neigiamai vertina**

---

² Mokslo studijoje aptariami skirtingi aspektai/temos, todėl ji bus aptarta keliuose šios apžvalgos dalyse.

Lietuvos socio-ekonominę situaciją (p. 97). Lenkijos valstybės ekonominė pagalba tėvynainiams yra didelė ir vertinama respondentų (p. 103). Autoriai teigia jog:

“regiono santykinis atsilikimas ir gyventojų sunki socioekonominė būklė, esant nepakankamam centrinės valdžios dėmesiui šiam regionui ir tuo pačiu metu gana didelei paramai iš Lenkijos, lemia, kad jaučiamas nusivylimas ir priekaištai centrinei valdžiai, t. y. lietuviams” (Kazėnas et al 2014: 155).

Raktažodžiai: lenkai Lietuvoje, tapatybė, kalba ryšiai su Lenkija

- **Rimantas Sliužinskas (2014) „Klaipėdos tautinės bendruomenės ir bendrijos XX a.pab – XX a. pr.: kūrimosi ir veiklos ypatybės“ // Tautinės mažumos Lietuvoje: virsmai ir atmintys. Sudarytojas Aivaras Stepukonis. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas. P.133-143.**

Straipsnis yra apžvalginio aprašomojo pobūdžio ir jame pateikia informacija apie rusų, baltarusių, ukrainiečių, totorių, lenkų, vokiečių, žydų, latvių, azerbaidžianiečių ir armėnų tautinės bendrijas Klaipėdoje. Aptariama, kokiomis sąlygomis Klaipėdoje šios bendrijos veikia, kokia jų veikla.

Raktažodžiai: tautinės bendrijos, Klaipėda, bendrijų veikla

- **Darius Daukšas (2012) “Lietuvos lenkai: eninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose“ // Lietuvos etnologija. 2012: 167-192.**

Straipsnyje analizuojamas Lietuvos lenkų etninio ir pilietinio identiteto konstravimas. Duomenys rinkti dviem etapais: 2002-2005 ir 2005-2009 (p. 170). Autorius Vilniaus kraštą dėl istorinių aplinkybių vadina *ribine zona* ir teigia, jog gyvenimas tokiose zonose lemia tam tikro pobūdžio sąsajas su skirtingomis valstybėmis (Lietuva ir Lenkija) (p. 171). Teigia, **jog senosios kartos informantai, gimę kai tirta teritorija buvo Lenkijos dalis, labiau tapatinasi su Lenkijos valstybe nei gimę sovietmečiu ar nepriklausomoje Lietuvoje** (p. 175). Teigiama, jog nors informantai tapatinasi su Lietuva, tačiau sykiu **konstruojamas skirtumas tarp Šalčininkų rajono ir likusios Lietuvos, o tam turi įtakos ir vietos valdžios politika kultūros srityje (švenčių šventimas ir pan.)** (p. 175-177). Teigia, jog kilmė yra svarbiausias lenkiškosios tapatybės elementas (p. 177). Teigiama, kad kalba lenkiškajam identitetui ne tokia svarbi, kadangi kasdienybėje vartojamos trys kalbos – lenkų, rusų ir lietuvių (p. 180-184). Įrašas pase ir Lenko korta – svarbūs lenkiškumo elementai (p. 184-189).

Raktažodžiai: lenkai, Vilniaus kraštas, identitetas

- **Monika Frėjūtė-Rakauskienė, Kristina Šliavaitė (2012) “Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identitetų sąsajos” // *Etniškumo studijos*. 2012/1-2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. P. 126-144.**

Straipsnyje analizuojami tarptautinio projekto ENRI-East (European, National and Regional Identities: Nations between the States along the New Eastern Borders of the European Union) kiekybinių ir kokybinių tyrimų duomenys. Projektas vyko 2008-2011 m. ir buvo finansuojamas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Straipsnyje analizuojami giluminių biografinių interviu duomenys. Analizuojama, kaip informantai konstruoja savo europinį, regioninį ir lokalų identitetus; kiek jiems svarbu tapatintis su Lietuva, kilmės šalimi ar ES. Interviu atlikti su skirtingų kartų Lietuvoje gyvenančiais rusais, baltarusiais, lenkais. **Teigiama, jog tiek rusų, tiek lenkų, tiek baltarusių jaunajai kartai labiau būdingas pozityvus požiūris dėl Lietuvos stojimo į ES. Visų trijų grupių visose kartos informantams svarbesnis yra tapatinimasis su Lietuva ar jos vietoje nei su ES ar Europa. Kalbintiems rusams, lenkams svarbus ryšys su kilmės šalimi (Rusija ar Lenkija atitinkamai), kultūriniai ryšiai palaikomi vartojant kilmės šalių žiniasklaidą arba kitus informacijos šaltinius gimtąja (rusų, lenkų) kalba.**

Raktažodžiai: lenkai, rusai, baltarusiai Lietuvoje, identitetas, Europa, ES, kilmės šalis, Lietuva

- **Monika Frėjūtė-Rakauskienė (2011) “Rusai Lietuvoje ir Latvijoje: europinio, regioninio ir lokalaus identitetų sąveika”// *Etniškumo studijos* 2011/1-2. Vilnius: Eugrimas. P. 80-110.**

Straipsnyje analizuojami tarptautinio projekto ENRI-East (European, National and Regional Identities: Nations between the States along the New Eastern Borders of the European Union) tyrimų duomenys. Projektas vyko 2008-2011 m. ir buvo finansuojamas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Straipsnyje analizuojami giluminių biografinių interviu su rusais Lietuvoje ir Latvijoje duomenys. Analizuojama, kaip informantai konstruoja savo europinį, regioninį ir lokalų identitetus; kiek jiems svarbu tapatintis su Lietuva, Latvija ar Rusija ar ES. Autorė teigia, jog **Lietuvos jaunosios kartos nariai (16–22 metai) labiau nei vidurinėsios (nuo 35 iki 50 metų) ir vyresnės (65 metai ir vyresni) kartų nariai tapatinasi su Europa.** Teigiama, kad tapatinimasis su Europa grįstas labiau politiniu tapatinimuisi, t.y. siejamas su ES institucijomis (p. 105). **Tie informantai, kurie gimė Lietuvoje, turi stipresnį tapatumą su Lietuva nei su Rusija** (p. 106). Lankiusieji ugdymo įstaigą rusų mokomąja kalba taip pat turi stipresnį ryšį su Rusija (p. 106). Autorė teigia jog Lietuvos rusai labiau nei Latvijos rusai integravosi į visuomenę, tačiau abiejose šalyse **rusų mažumai aktuali Rusijos istorija, o ypač svarbi - Gegužės 9-osios šventė** (p. 107).

Raktažodžiai: rusai Lietuvoje ir Latvijoje, identitetas, istorinė atmintis

- **Kristina Šliavaitė (2011) “Etninio identiteto paieškos: Vilniaus baltarusių atvejis” // Etniškumo studijos. 2011/1-2. P. 111-135.**

Straipsnyje analizuojami tarptautinio projekto ENRI-East (European, National and Regional Identities: Nations between the States along the New Eastern Borders of the European Union) kiekybinių ir kokybinių tyrimų duomenys. Projektas vyko 2008-2011 m. ir buvo finansuojamas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Straipsnyje analizuojami giluminių biografinių interviu su Vilniuje gyvenančiais baltarusiais duomenys. Analizuojama, kas informantams yra svarbu suvokiant save kaip baltarusius. Interviu metu buvo aiškinamasi, kiek suvokiant save kaip baltarusį yra svarbu baltarusių kalba, religija, kilmė, istorijos pasakojimai. **Tyrimas atskleidė, kad nors kalbos svarba buvo pabrėžiama, tačiau ne visi informantai mokėjo baltarusių kalbą. Religija informantų nebuvo matoma kaip svarbi baltarusiškajam identitetui, etninė kilmė bei gimtoji šalis buvo svarbi tapatantis su baltarusiais. Taip pat šio identiteto konstravimui pasitelkiama Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos interpretacijos.** Teigiama, jog baltarusiškas identitetas gali būti apibūdinamas pasitelkiant šiuolaikines identiteto teorijas, kurios identitetą apibūdina kaip kintantį.

Raktažodžiai: baltarusiai Lietuvoje, identitetas, kalba, religija, kilmė, istorija

- **Darius Daukšas (2010) Transnacionalizmo iššūkiai pilietybei ir etniškumui šiuolaikinėje Lietuvoje: Lietuvos tautinių mažumų ir lietuviškos migracijos atvejai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. VDU. Kaunas.**

Šioje disertacijoje tautinės mažumos konceptualizuojamos kaip paveiktos deterritorializacijos ir analizuojama kaip vyksta jų saistymasis su Lietuvos visuomene ir bendrakilmiais (p. 10). Kokybinis tyrimas atliktas Norvegijoje (lietuvių mažuma) ir Šalčininkuose (lenkų grupė). Šalčininkuose buvo atlikti 33 interviu. Autorius teigia, jog lenkai Lietuvoje tapatinasi su Lietuva, tačiau Lenkija taip pat svarbi konstruojant jų identitetą (p. 101). Autorius teigia, jog **kilmė ir genealogija yra pagrindiniai kriterijai, kurie pasitelkiami vietos lenkų konstruojant lenkiškumą** (p. 101). **Etninio identiteto konstravimui svarbi ir pase rašoma etninė priklausomybė, o taip pat ir Lenkijos valstybės lenko korta** (p. 130).

Raktažodžiai: lenkai Lietuvoje, identitetas, transnacionalizmas

- **Monika Frėjutė-Rakauskienė (2013a) Rusų kolektyvinės atminties ir tapatumo konstravimas Lietuvos spaudoje rusų kalba // Lietuvos rusai XX – XXI a. pradžioje: istorija, tapatybė, atmintis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 317-350**

Straipsnis analizuoja kaip Lietuvos spaudoje rusų kalba konstruojamas rusų etninės grupės tapatumas (p. 321) Analizuota 1990, 2004 ir 2010 m. spauda rusų kalba (p. 325) Teigiama, jos **spauda gali būti apibūdinta kaip laukas, kuriame vyksta simbolinės kovos dėl kolektyvinės**

atminties reprezentacijų (p. 344). Esminiu kolektyvinės rusų grupės atminties konstravimo įvykiu įvardintinas Antrasis pasaulinis karas ir jo interpretacijos (p. 344)

Raktažodžiai: spauda rusų kalba, rusų etninė grupė Lietuvoje, kolektyvinė atmintis

- **Monika Frėjutė-Rakauskienė (2013b) Rusų etninės grupės reprezentacija Lietuvos spaudoje. Negyjančios Antrojo pasaulinio karo žaizdos. // Lietuvos rusai XX-XXI a. pradžioje: istorija, tapatybė, atmintis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.351-386.**

Šiame straipsnyje aptariama kaip rusų grupė yra pristatoma Lietuvos spaudoje lietuvių kalba, su kokiomis grėsmėmis ji siejama šioje spaudoje. Autorė atliko kokybinį tyrimą, kurio metu tirta spauda lietuvių kalba 2010 m. balandžio – 2011 m. balandžio mėn laikotarpiu (p. 356) Tyrimas atskleidė, jog dauguma galimų grėsmių siejamos su kultūra, tam tikrų istorinių įvykių minėjimais, politiniu dalyvavimu, švietimu (p. 376) Teigiama, jog gegužės 9 d. minėjimo konstravimas skiriasi spaudoje lietuvių ir rusų kalbomis ir orientuojamasi į skirtingas auditorijas (P. 377). Autorė teigia, jog spaudoje apie rusų grupę kalbama kaip apie imigravusius sovietmečiu, o nekalbama apie juos kaip turinčius galias šaknis, dar iš LDK laikų (p. 377).

Raktažodžiai: rusų etninė grupė, Lietuvos spauda lietuvių kalba, istoriniai įvykiai

- **Irena Šutinienė (2013) „Komunikacinė atmintis Lietuvos didžiuosiuose miestuose“ // Alvydas Nikžentaitis (sud.) *Atminties daugiasluoksniškumas. Miestas, valstybė, regionas*. Vilnius LII leidykla. P. 385-486.**

Irenos Šutinienės trys tekstai šioje mokslo studijoje: a) „Sava“ ir „svetima“ praeitis: *Vilniaus atminties kultūros erdvinių reprezentacijų reikšmės miesto gyventojų komunikacinėje atmintyje*“, b) „Laikinosios sostinės“ ir sovietmečio atminties erdvinių reprezentacijų reikšmės *Kauno gyventojų komunikacinėje atmintyje: tęstinumas ir transformacijos*“, c) „Miesto praeities žemėlapiai: *Klaipėdos praeities vaizdiniai miesto gyventojų komunikacinėje atmintyje ir miesto identitetas*“ sudaro A.Nikžentaičio sudarytos knygos „Atminties daugiasluoksniškumas. Miestas, valstybė, regionas“ atskirą dalį „Komunikacinė atmintis Lietuvos didžiuosiuose miestuose“. Visi trys tekstai analizuoja kaip didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje) gyventojai konstruoja savo santykį su tam tikromis erdvėmis, aptariamas ir etninis aspektas, t.y. kaip skirtingos etninės grupės konstruoja savo santykį su skirtingomis miestų erdvėmis. Atlikti 69 pusiau struktūruoti interviu bei atlikta fokusuotas/tikslinis interviu. Klaipėdoje atlikta ir kiekybinė apklausa (p. 396).

- Irena Šutinienė tekste „Sava“ ir „svetima“ praeitis: *Vilniaus atminties kultūros erdvinių reprezentacijų reikšmės miesto gyventojų komunikacinėje atmintyje*” (p. 397-429) aptaria Vilniaus skirtingų tautybių gyventojų santykį su miesto erdvėmis, o tuo pačiu istorinių įvykių interpretacija. Teigiama, jog informantams Vilnius siejasi su pasakojimu apie

daugiakultūriškumą (p. 405) Autorė daro išvadą, jog **tautinių mažumų atstovų pasakojimai apie simbolines miesto erdves atskleidžia jų pilietinį identitetą** (p. 411) Lenkiškasis Vilniaus paveldas yra interpretuojamas skirtingai, tačiau dauguma ši laikotarpį taip pat interpretuoja siedami su daugiakultūriškumu (p. 413). **Holokausto atminčiai būdinga bendražmogiška atjauta (p. 421)**. Teigiama, jog **rusų tautybės informantų tapatybei svarbus sovietmečio paveldas** (p. 424, 426).

- Irena Šutinienė tekste *“Laikinosios sostinės” ir sovietmečio atminties erdvinių reprezentacijų reikšmės Kauno gyventojų komunikacinėje atmintyje: tęstinumas ir transformacijos*, (p. 432-457) aptaria **Kauno miesto gyventojų komunikacinę atmintį. Teigia, jog šio miesto tautinių mažumų gyventojų pasakojimai atspindi jų integraciją mieste ir visuomenėje** (p. 436) Nors rusų kultūros paveldo yra gausu mieste, tačiau rusiškasis paveldas mieste nėra ryškiai išreikštas žmonių pasakojimuose (p. 437)
- Irenos Šutinienės tekste *„Miesto praeities žemėlapiai: Klaipėdos praeities vaizdiniai miesto gyventojų komunikacinėje atmintyje ir miesto identitetas“* (p. 459-486) analizuojama tautinių mažumų atmintis Klaipėdoje. Teigiama, **jog mieste skiriasi rusų ir lietuvių grupių pasakojimai** apie Mažosios Lietuvos istoriją (p. 475), švenčių ir svarbių datų vertinimai (p. 476). Autorė teigia, jog rusų tautybės informantų nuostatos atskleidžia, jog jiems dar svarbus sovietmečiu suformuotas naratyvas (p. 476)

Raktažodžiai: tautinės mažumos, lietuviai, komunikacinė atmintis, simbolinės miesto erdvės, Vilnius, Kaunas, Klaipėda

6. Kalbų vartojimo klausimai

- **Meilutė Ramonienė (2010) „Miestai ir kalbos I (kolektyvinė monografija)“.** Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.³

Knygoje analizuojami 2007-2009 m. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje surinkti duomenys apie gyventojų vartojamas kalbas, kalbines nuostatas, vartojamos kalbos ir tapatybės sąveiką. Atlikti kiekybinis ir kokybinis tyrimai. Kiekybiniam tyrimui atlikti buvo adaptuota Tilburgo (Olandija) universiteto mokslininkų parengta metodologija, kuri įgalina duomenis palyginti su kitų Vakarų Europos miestų tyrimais (p. 15). Atlikta reprezentatyvi apklausa Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, o taip pat apklausti 23341 mokiniai visoje Lietuvoje (p. 15-16). Tyrimo rezultatai aptariamai skirtinguose monografijos skyriuose, aktualiausi bus apžvelgti toliau.

- *Jelena Brazauskienė „Lietuvos miestų rusų diasporos portretas“ // Meilutė Ramonienė (2010) „Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)“.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.p. 107-124.

Analizuojami kiekybinio tyrimo Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje duomenys ir autorė teigia, jog **rusai teigiamai vertina valstybinės kalbos egzaminą, o taip pat moka lietuvių kalbą.** Lietuvių kalbą vartoja dažniausiai darbe, įvairiose įstaigose, informacijai gauti. Tačiau respondentams **vertybė yra ir gimtoji kalba, pusė jų leidžia vaikus į ugdymo įstaigas rusų mokomąja kalba** (p. 121)

- *Ala Lichačiova „Vilniaus ir Klaipėdos rusų ir rusakalbių tapatybės savivokos ypatumai“ // Meilutė Ramonienė (2010) „Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)“.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p.125-151.

Šiame tekste analizuojama Vilniaus ir Klaipėdos rusų ir rusakalbių tapatybės aspektai. **Rusų tapatybę autorė apibūdina kaip „dvinarę“, t.y. deklaruojamas tiek ryšys su Lietuva, tiek artimumas rusų kultūrai. Jaunieji respondentai savo ateitį sieja su Lietuva** (p. 145)

- *Kinga Geben „Vilniaus lenkų kalbinė savimonė, daugiakalbystė ir tapatybė“ // Meilutė Ramonienė (2010) „Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)“.* Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.p.153-173

---

³ Toliau bus trumpai apžvelgti tie monografijos tekstai, kuriuose aptarti tyrimai ir išvalgos aktualiausios klausimams, susijusiems su tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo ir integracijos problematika.

Straipsnis skirtas Vilniaus lenkų kalbinėms patirtims ir tapatybei, imtis - 162 kiekybinio tyrimo respondentai (p. 154). **Teigiama, jog lietuvių kalbą respondentai vertina kaip reikalingiausią kalbą, o privačioje erdvėje ir neformaliose situacijose vartojama lenkų kalba** (p. 171).

- *Meilutė Ramonienė “Išvados. Kalbos didžiuosiuose Lietuvos miestuose: šiandiena ir perspektyvos“ // Meilutė Ramonienė (2010) „Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)“. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p. 279-286)*

Apibendrinama tyrimo išvadas Meilutė Ramonienė teigia, **jog visų trijų miestų gyventojai moka ir vartoja ne vieną kalbą, tačiau vyrauja lietuvių kalba** (p. 280). Tyrimas atskleidė, jog valstybinės kalbos mokėjimas siejamas su karta ir daugiausia nemokančių lietuvių kalbos yra vyresnės kartos (50-74 m.) tarpe (p. 281). Teigiama, jog lietuvių kalba tampa vis labiau vyraujančia visose srityse (p. 281). Šių procesų priežastis autorė sieja su nuliniu pilietybės suteikimu 1989, mažesniu kitataučių gyventojų skaičiumi Lietuvoje, taip pat jog sovietmečiu Lietuvos rusai geriau mokėjo lietuvių kalbą nei gyvenantys kitose respublikose, o taip pat, autorės teigimu, Nepriklausomoje Lietuvoje įgyvendinta pažangi lietuvių kalbos kaip antros kalbos tikrinimo sistema (p. 282).

Raktažodžiai: kalbos, kalbų vartojimas, tautinės mažumos

- **Meilutė Ramonienė (2013) Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.⁴**

Įvardiname Meilutės Ramonienės ir Dovilės Krupickaitės tekste teigiama, jog monografijoje analizuojamos tyrimo apie Lietuvos gyventojų kalbines nuostatas duomenys, šie tyrimo duomenys sujungi su 2007-2009 m. vykdyto projekto duomenimis (p. 10). Apklausa vykdyta visuose miestuose, kuriuose gyvena daugiau kaip 3000 gyventojų (p. 10-11). Atlikti ir kokybiniai giluminiai interviu (p. 17)

- *Meilutė Ramonienė „Išvados. Lietuvos urbanistiniai kalbiniai repertuarai ir XXI amžiaus sociolingvistinės perspektyvos“ // Meilutė Ramonienė (2013) Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 235-239.*

Teigiama, kad **lenkai ir rusai Lietuvoje moka ir vartoja lietuvių kalbą** (p. 235). Kalbų mokėjimas nepriklauso nuo regiono, tik lenkų kalbą geriau moka tuose regionuose, kur gyvena

---

⁴ Toliau bus trumpai apžvelgti tie monografijos tekstai, kuriuose aptarti tyrimai ir išvalgos aktualiausios klausimams, susijusiems su tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo ir integracijos problematika.

lenkų tautybės gyventojai (p. 237). **Teigiama, jog respondentai palankiai vertina dvikalbystę ir daugiakalbystę švietimo srityje** (p. 238).

- *Jelena Brazauskienė „Lietuvos rusų kalbinės nuostatos“ // Meilutė Ramonienė (2013) Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.175-184*

Teigiama, jog rusų tautybės respondentams rusų kalba atrodo gražiausia, tačiau lietuvių kalba irgi matoma kaip reikalingiausia arba prestižiškiausia (p. 183). Teigiama, jog kontekstuose kur gyvena nedaug rusų tautybės žmonių, rusų kalba jiems neatrodo prestižiška ar graži (p. 183). **Autorė teigia, jog yra tam tikra grėsmė rusų kalbai, kadangi ji gali tapti „niekieno nekontroliuojama šnekamąja kalba“** (Brazauskienė 2013: 183) **ir autorė rekomenduoja daugiau dėmeso skirti kalbos kokybei žiniasklaidoje, mokyklose** (p. 183)

- *Ala Lichačiova „Visagino sociolingvistinė specifika ir perspektyvos“ // Meilutė Ramonienė (2013) Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.185-216*

Teigiama, jog Visagine vyrauja rusų kalba, todėl lietuvių kalba čia nėra antroji gimtoji kalba, kaip kad rusų bendruomenėje Vilniuje ar Klaipėdoje (p. 214).

- *Kinga Geben „Lietuvos lenkai ir lenkų kalba Lietuvoje“ // Meilutė Ramonienė (2013) Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.217-233.*

Teigiama, jog kiekybiniai duomenys atskleidžia, jog **lenkams yra svarbi vietovė, kurioje jie gyvena (p. 221). Taip pat – respondentai jaučiasi artimi Lietuvoje gyvenantiems lenkams, o ne Lenkijos lenkams** (p. 221). Teigiama, jog kalbos klausimas tampa aktualiausiaisiais tokiais lūžiniais momentais kaip parenkant vaikui mokyklą ar apsisprendžiant dėl studijų vienoje ar kitoje šalyje (p. 222).

7. Visuomenės nuostatos ir žiniasklaida

Visuomenės nuostatų tyrimo apžvalgos daromos reguliariai (žr. pvz. Dovilė Vildaitė, Karolis Žibas „Etninių tyrimų instituto visuomenės nuomonės tyrimų apžvalga (2005–2010 m.)“// *Etniškumo studijos* 2010; Vilana Pilinkaitė Sotirovič, Karolis Žibas “Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita”// *Etniškumo studijos* 2011). Detaliau aptarsime naujausius duomenis apžvelgiančias publikacijas.

- **Vita Petrušauskaitė. Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita 2013 metais // *Etniškumo studijos* 2013/2. P. 180-191.**

Straipsnyje apžvelgiami reprezentyvios visuomenės nuostatų 2013 m. atliktos apklausos duomenys. Teigiama, jog kaip kad ir ankstesniuose tyrimuose didžiausia socialinė distancija atsiskleidžia romų, iš įkalinimo įstaigų išėjusių žmonių, homoseksualių asmenų ir asmenų su psichine negalia atžvilgiu (p. 184). Teigiama, jog 2011 m. žiniasklaidoje vykusios diskusijos dėl švietimo įstatymo pataisų įtakojo visuomenės nuostatas lenkų grupės atžvilgiu ir 2011 m. beveik pusė respondentų teigė, jog jų nuomonė apie lenkus pablogėjo (p. 185).

Raktažodžiai: visuomenės nuostatos, socialinė distancija

- **Gediminas Kazėnas, Aidas Jakubauskas, Inga Gaižauskaitė, Romualdas Kacevičius, Asta Visockaitė (2014) Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas. Mykolo Romerio universitetas.**⁵

Mokslininkai atliko daugiaplotmį tyrimą, kuris apėmė tyrimų apie lenkų tapatumą susisteminiimą, Lietuvos spaudos lenkų kalba analizę, kokybinius ir kiekybinius tyrimus. Kokybiniai interviu (30) buvo atlikti 2012 lapkritį – 2013 liepą su Vilniaus miesto, Vilniaus ir Šalčininkų rajonų gyventojais. 2013 lapkričio–2014 vasario mėn. atliktas kiekybinis tyrimas Vilniaus mieste, Vilniaus ir Šalčininkų rajonuose, kurio metu apklausti 411 respondentai. Atlikta spaudos lenkų kalba nuo 2004 iki 2013 m. turinio analizė. Mokslo studijoje aptariami skirtingi aspektai/temos - lenkų identitetas, politinis elgesys, žiniasklaidos turinys.

Spaudos analizė leido mokslininkams išskirti tokias pagrindines problemas/temas, aptariamąs pasirinktuose leidiniuose kaip: žemės grąžinimas, pavardžių rašymas gimtąja kalba, lenkų kalbos vartojimas ir pan. Autoriai teigia, jog:

---

⁵ Mokslo studijoje aptariami skirtingi aspektai/temos, todėl ji bus aptarta keliose šios apžvalgos dalyse.

„Lietuvos lenkų spaudoje gana dažnai aptinkama nepasitikėjimo Lietuvos tautine dauguma atgarsių, kartais išskiriami du sąlyginiai vektoriai – „mes“ ir „jie“. Be jokios abejonės, toks skirstymas yra nenaudingas nei tautinei daugumai, nei tautinei mažumai.” (Kazėnas, Jakubauskas, Gaižauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014: 57-58)

Tyrimas atskleidė, jog respondentai skaito spaudą daugiausia lietuvių ir lenkų kalbomis, o televiziją žiūri daugiausia lietuvių ir rusų kalbomis (p. 76-77). Teigia, jog daugiausia respondentų žiūri lietuviškus kanalus (p. 78).

- **Monika Frėjutė Rakauskienė (2012) “Lietuvos spauda ir visuomenės nuostatos apie rusų, ukrainiečių bei baltarusių etnines grupes ir naujuosius imigrantus”// Etniškumo studijos 2012. P. 71-102.**

Straipsnyje analizuojami kokybinio spaudos tyrimo duomenys apie naujųjų imigrantų (rusų, baltarusių, ukrainiečių) ir tautinių mjažumų grupių vaizdavimą Lietuvos spaudoje. Laikotarpis - 2011 m. rugsėjis–2012 m. vasaris. Duomenys lyginami su ankstesnio tyrimo - 2005 m. sausis–2007 m. birželis – duomenimis bei interpretuojami visuomenės nuostatų duomenų kontekste. **Teigiama, jog ukrainiečiai ir baltarusiai spaudoje dažniau pristatomi kaip naujieji migrantai iš Ukrainos ir Baltarusijos, o ne vietos tautinės mažumos.** Lietuvos rusai spaudoje pristatomi kalbant apie švietimo problematiką, lietuvių kalbos klausimus, Antrojo pasaulinio karo įvykius bei tarpvalstybinius Lietuvos ir Rusijos santykius.

Raktažodžiai: rusai, ukrainiečiai, baltarusiai, Lietuvos spauda, visuomenės nuostatos

8. Kitos temos: bendros situacijos vertinimas

- **Vita Petrušauskaitė, Vilana Pilinkaitė Sotirovič (2012) Rusai Lietuvoje: etninės grupės raida ir socialinės integracijos iššūkiai 2001–2011 m. // Etniškumos studijos. 2012. 14-50.**

Straipsnyje apibendrinami 2001–2011 m. tyrimai su tikslu įvertinti rusų tautinės mažumos grupės situaciją Lietuvoje. **Teigiama, jog nors valstybėje deklaruojamos lygios galimybės ir integracinė politika, tačiau duomenys rodo, jog rusų grupei būdingos marginalizacijos ir asimiliacijos tendencijos** (p. 14). Pastebimas mokyklų rusų kalba mažėjimas, vaikų, besimokančių mokyklose rusų kalba mažėjimas, o tai sietina su asimiliacinėmis tendencijomis. Autorės pabrėžia, jog nerenkami duomenys apie tautinės mažumos sveikatos situaciją, dalyvavimą darbo rinkoje ir naudojimąsi socialinėmis paslaugomis. **Teigiama, jog LR būdingas menkas dėmesys tautinių mažumų politikai ir vyrauja nuostata, jog tautinių mažumų integracija nekelia klausimų. Tačiau autorės mini tokius trūkumus kaip teisinės bazės trūkumai, institucinio atstovavimo nebuvimas, sudėtingas tarpinstitucinis bendradarbiavimas sprendžiant tautinių mažumų klausimus** (p. 37)

Raktažodžiai: rusų etninė grupė, socialinė integracija, švietimas, sveikata, demografinė kaita

- **Matulionis Arvydas, Beresnevičiūtė Vida, Leončikas Tadas, Šliavaitė Kristina, Heinrich Hans-Georg, Alekseeva Olga. The Belarusian Minority in Lithuania. Research Report #7. Lithuanian Social Research Centre. ENRI-East: European, National and Regional Identities. An FP7-SSH collaborative research project (2008-2011) (available online https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/7_The_Belarusian_Minority_in_Lithuania.pdf)**

Tai yra tarptautinio projekto ENRI-East (European, National and Regional Identities: Nations between the States along the New Eastern Borders of the European Union) ataskaita. Projektas vyko 2008-2011 m. ir buvo finansuojamas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Lietuvoje projekto vykdytojas buvo Lietuvos socialinių tyrimų centras. Ataskaitą sudaro dalys, kuriose apžvelgiami projekto rėmuose vykdytų kiekybinių ir kokybinių tyrimų duomenys. Kiekybinis tyrimas apžvelgtas ataskaitos dalyje: **Vida Beresnevičiūtė “Main findings of the ENRI-VIS survey”**: kiekybinis tyrimas vyko 2010 m. Klaipėdoje, Visagine, Vilniuje ir Vilniaus rajone, Švenčionių ir Šalčininkų rajonuose. Buvo apklausta 400 baltarusių. Kiekybinio tyrimo temos apėmė tokius klausimus kaip etninis identitetas, šeima, namų ūkis, dalyvavimas darbo rinkoje; ksenofobija ir diskriminacijos patirtys; socialinis ir politinis kapitalas, pilietinis dalyvavimas ir nuomonės apie ES.

- **Matulionis Arvydas, Beresnevičiūtė Vida, Leončikas Tadas, Šliavaitė Kristina, Frėjūtė-Rakauskienė Monika, Štutinienė Irena, Žilinskaitė Viktorija, Heinrich Hans-Georg, Alekseeva Olga. *The Polish Minority in Lithuania. Research Report #8.* Lithuanian Social Research Centre. Enri-East: European, National and Regional Identities. An FP7-SSH collaborative research project (2008-2011) (available at: https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/8_The_Polish_Minority_in_Lithuania.pdf)**

Tai yra tarptautinio projekto ENRI-East (European, National and Regional Identities: Nations between the States along the New Eastern Borders of the European Union) ataskaita. Projektas vyko 2008-2011 m. ir buvo finansuojamas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Lietuvoje projekto vykdytojas buvo Lietuvos socialinių tyrimų centras. Ataskaitą sudaro dalys, kuriose apžvelgiami projekto rėmuose vykdytų kiekybinių ir kokybinių tyrimų duomenys. Kiekybinių tyrimų duomenys apžvelgiami ataskaitos dalyje *Vida Beresnevičiūtė “Main findings of the ENRI-VIS survey”*: Tyrimas vyko 2010 m., imtis – 821 lenkų kilmės respondentas(ė), kurie buvo apklausti Vilniaus rajono šešiose savivaldybėse. Kiekybinio tyrimo temos apėmė tokius klausimus kaip etnis identitetas, šeima, namų ūkis, dalyvavimas darbo rinkoje; ksenofobija ir diskriminacijos patirtys; socialinis ir politinis kapitalas, pilietinis dalyvavimas ir nuomonės apie ES.

- **Matulionis Arvydas, Beresnevičiūtė Vida, Leončikas Tadas, Frėjūtė-Rakauskienė Monika, Šliavaitė Kristina, Heinrich Hans-Georg, Alekseeva Olga. *The Russian Minority in Lithuania. Research Report #9.* Lithuanian Social Research Centre. Enri-East: European, National and Regional Identities. An FP7-SSH collaborative research project (2008-2011) (available at: https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/9_The_Russian_Minority_in_Lithuania.pdf)**

Tai yra tarptautinio projekto ENRI-East (European, National and Regional Identities: Nations between the States along the New Eastern Borders of the European Union) ataskaita. Projektas vyko 2008-2011 m. ir buvo finansuojamas pagal Europos Sąjungos 7-ąją bendrąją programą FP7-SSH. Lietuvoje projekto vykdytojas buvo Lietuvos socialinių tyrimų centras. Ataskaitą sudaro dalys, kuriose apžvelgiami projekto rėmuose vykdytų kiekybinių ir kokybinių tyrimų duomenys. Kiekybinio tyrimo duomenys apžvelgiami ataskaitos dalyje: *Vida Beresnevičiūtė “Main findings of the ENRI-VIS survey”*: Tyrimo imtis – 804 rusų kilmės respondentas(ė), kurie buvo apklausti Klapėdoje, Visagine, Vilniaus rajone, Švenčionių regione ir Vilniuje. Apklausa vyko 2009 lapkritį -2010 m. vasarį. Kiekybinio tyrimo temos apėmė tokius klausimus kaip etnis identitetas, šeima, namų ūkis, dalyvavimas darbo rinkoje; ksenofobija ir

diskriminacijos patirtys; socialinis ir politinis kapitalas, pilietinis dalyvavimas ir nuomonės apie ES.

- **Vladimiras Gražulis, Ilona Kojelytė (2014) Kultūrinės įvairovės apraiškos dabartinėje Lietuvoje, // Tautinės mažumos Lietuvoje: virsmai ir atmintys. Sudarytojas Aivaras Stepukonis. Vilnius, 2014, Lietuvos kultūros tyrimų institutas. P. 120-132.**

Straipsnio autoriai kelia sau tikslą išsiaiškinti Lietuvos gyventojų nuostatas dėl kultūrinės įvairovės, su kokiais iššūkiais susiduriama dirbant daugiakultūrinėje aplinkoje (121, 126) Apklausa imtis – du šimtai respondentų, dalis apklausta internetu. Dauguma respondentų iš Lietuvos, keletas iš kitų šalių – Izraelio, Estijos, kt. Dauguma – lietuviai, kiti – lenkai, rusai, baltausiai (p. 126) Pagrindinės autorių išvados, jog tarpkultūrinio komunikavimo įgūdžiai įgijami šeimoje, mokykloje ir daugiakultūrinuose kontekstuose (p 136). Taip pat teigiama, kad dauguma apklaustųjų nėra asmeniškai susidūrę su netolerancijos apraiškomis Lietuvoje (p. 130)

Raktažodžiai: daugiakultūriškumas, kultūrinė įvairovė

II dalies šaltiniai

- Biekša, L. (2013). „Tautinės ir religinės neapykantos kurstymo draudimo įgyvendinimo problematika”, *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 239-274.
- Brazauskienė, J. (2013). „Lietuvos rusų kalbinės nuostatos“, Meilutė Ramonienė (2013) *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p.175-184
- Brazauskienė, J. (2010) „Lietuvos miestų rusų diasporos portretas“, Meilutė Ramonienė (2010) *Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p. 107-124.
- Daukšas, D. (2014). „Paribio identitetai: Punsko ir Šalčininkų atvejai”, *Etniškumo studijos*. 2014/2. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. P. 89-106.
- Daukšas, D. (2012). „Lietuvos lenkai: eninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonosė“, *Lietuvos etnologija*. P. 167-192.
- Daukšas, D. (2010). *Transnacionalizmo iššūkiai pilietybei ir etniškumui šiuolaikinėje Lietuvoje: Lietuvos tautinių mažumų ir lietuviškos migracijos atvejai*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. VDU. Kaunas.
- Frėjutė-Rakauskienė M. (2015). „Lenkų etninės grupės pilietinio dalyvavimo aspektai Pietryčių Lietuvoje“, *Filosofija. Sociologija*. 26: 146-152
- Frėjutė-Rakauskienė, M. (2013a). „Rusų kolektyvinės atminties ir tapatumo konstravimas Lietuvos spaudoje rusų kalba“, *Lietuvos rusai XX-XXI a. pradžioje: istorija, tapatybė, atmintis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 317-350
- Frėjutė-Rakauskienė, M. (2013b). „Rusų etninės grupės reprezentacija Lietuvos spaudoje. Negyjančios Antrojo pasaulinio karo žaiszdos“, *Lietuvos rusai XX-XXI a. pradžioje: istorija, tapatybė, atmintis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.351-386.
- Frėjutė-Rakauskienė, M. (2012). „Lietuvos spauda ir visuomenės nuostatos apie rusų, ukrainiečių bei baltarusių etnines grupes ir naujuosius imigrantus”, *Etniškumo studijos* 2012/1-2: 71-102.
- Frėjutė-Rakauskienė M., Šliavaitė K. (2012). „Rusai, lenkai, baltarusiai Lietuvoje: lokalaus, regioninio ir europinio identitetų sąsajos”, *Etniškumo studijos*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. 2012/1-2:126-144.

- Frėjūtė-Rakauskienė, M. (2011). „Rusai Lietuvoje ir Latvijoje: europinio, regioninio ir lokalaus identitetų sąveika”, *Etniškumo studijos*. Vilnius: Eugrimas. 2011/1-2: 80-110.
- Geben, K. (2013). „Lietuvos lenkai ir lenkų kalba Lietuvoje“, Meilutė Ramonienė (2013) *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.217-233.
- Geben, K. (2010). „Vilniaus lenkų kalbinė savimonė, daugiakalbystė ir tapatybė“, Meilutė Ramonienė (2010) *Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p.153-173
- Gražulis V., Kojelytė I. (2014). Kultūrinės įvairovės apraiškos dabartinėje Lietuvoje, Aivaras Stepukonis (sud.) *Tautinės mažumos Lietuvoje: virsmai ir atmintys*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas. P. 120-132.
- Katuoka S. (2013). „Tautinės mažumos ir tarptautinė teisė“, *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 9-45.
- Kazėnas G., Jakubauskas A., Gaižauskaitė I., Kacevičius R., Visockaitė A. (2014). *Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas*. Mokslo studija. Mykolo Romerio universitetas.
- Kasatkina N., Beresnevičiūtė V. (2010) *Ethnic Structure, Inequality and Governance of the Public Sector in Lithuania*, *Etniškumo studijos*. Vilnius: Eugrimas. 2010. 1/2:7-25.
- Labanauskas, L. (2014) „Miesto socialinis ekonominis kontekstas ir tautinio tapatumo raiška: Visagino miesto atvejis”, *Etniškumo studijos*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. 2014/2:125-143
- Lichačiova, A. (2013) „Visagino sociolingvistinė specifika ir perspektyvos“, Meilutė Ramonienė (sud.) *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.185-216
- Lichačiova, A. (2010) „Vilniaus ir Klaipėdos rusų ir rusakalbių tapatybės savivokos ypatumai, Meilutė Ramonienė (sud.) *Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p.125-151.
- Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T., Šliavaitė K., Heinrich H., Alekseeva O. (2011a) *The Belarusian Minority in Lithuania. Research Report #7*. Lithuanian Social Research Centre. Enri-East: European, National and Regional Identities. An FP7-SSH collaborative research project (2008-2011) (available online https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/7_The_Belarusian_Minority_in_Lithuania.pdf)

- Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T., Šliavaitė K., Frėjutė-Rakauskienė M., Šutinienė I., Žilinskaitė V., Heinrich H., Alekseeva O. (2011b) *The Polish Minority in Lithuania. Research Report #8*. Lithuanian Social Research Centre. Enri-East: European, National and Regional Identities. An FP7-SSH collaborative research project (2008-2011) (available at: https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/8_The_Polish_Minority_in_Lithuania.pdf)
- Matulionis A., Beresnevičiūtė V., Leončikas T., Frėjutė-Rakauskienė M., Šliavaitė K., Heinrich H., Alekseeva O. (2011c) *The Russian Minority in Lithuania. Research Report #9*. Lithuanian Social Research Centre. Enri-East: European, National and Regional Identities. An FP7-SSH collaborative research project (2008-2011) (available at: https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/9_The_Russian_Minority_in_Lithuania.pdf)
- Petrušauskaitė P. (2014). (Ne)lygios galimybės švietime: ankstyvo romų vaikų pasitraukimo iš ugdymo sistemos Vilniaus mieste analizė, *Etniškumo studijos*. 2014/1. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas (mokslo studija)
- Petrušauskaitė, V. (2013). Etninės ir socialinės grupės Lietuvoje: visuomenės nuostatos ir jų kaita 2013 metais, *Etniškumo studijos* 2013/2: 180-191.
- Petrušauskaitė V., Pilinkaitė Sotirovič V. (2012). Rusai Lietuvoje: etninės grupės raida ir socialinės integracijos iššūkiai 2001–2011 m., *Etniškumos studijos*. 2012/1-2:14-50.
- Petrušauskaitė, P. (2010). “Dropping Out of School – an Issue of Disaffection, Non-participation or Social Exclusion? Analysing School Policies towards Roma Schoolchildren in Lithuania”, *Etniškumo studijos* 2010/1-2: 105-120
- Račkauskaitė-Bumeikienė, A. (2013a) “Tradicinių vietovių, gatvių pavadinimų ir kitų topografinių įrašų vartojimas mažumos kalba”, *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 275-313.
- Račkauskaitė-Bumeikienė, A. (2013b). „Tautinių mažumų apsauga tarptautinėje teisėje“, *Etniškumo studijos*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras. 2013/2: 82-102.
- Račkauskaitė, A. (2011). “Tautinėms mažumoms priklausančių asmenų vardų ir pavardžių vartojimas: tarptautinė ir Lietuvos respublikos praktika“, *Socialinių mokslų studijos/Societal Studies*. Prieiga internete: http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/SMS/365-384
- Ramonienė, M. (sud.) (2013). *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

- Ramonienė, M. (2013). „Išvados. Lietuvos urbanistiniai kalbiniai repertuarai ir XXI amžiaus sociolingvistinės perspektyvos“, Meilutė Ramonienė (2013) *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P. 235-239.
- Ramonienė, M. (sud.) (2010). *Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Ramonienė, M. (2010). „Išvados. Kalbos didžiuosiuose Lietuvos miestuose: šiandiena ir perspektyvos“, Meilutė Ramonienė (2010) *Miestai ir kalbos (kolektyvinė monografija)*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. p. 279-286)
- Reingardė J., Vasiliauskaitė N., Erentaitė R. (2010) *Tolerancija ir multikultūrinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje*. Vilnius, Kaunas: Tolerantiško jaunimo asociacija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.
- Sliužinskas, R. (2014) „Klaipėdos tautinės bendruomenės ir bendrijos XX a.pab – XX a. pr.: kūrimosi ir veiklos ypatybės“, Aivaras Stepukonis (sud.) *Tautinės mažumos Lietuvoje: virsmai ir atmintys*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas. P.133-143.
- Šliavaitė, K. 2015. Kalba, tapatumas ir tarpetniniai santykiai Pietryčių Lietuvoje: daugiakultūriškumo patirtys ir iššūkiai kasdiniuose kontekstuose, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, 15(24), 27-51.
- Šliavaitė, K. (2015) Mokyklos valstybine arba mažumos mokomąja kalba pasirinkimo strategijos Pietryčių Lietuvoje: tarp etniškumo išlaikymo ir socialinio mobilumo galimybių?, *Filosofija. Sociologija*. 26 (2): 135-145.
- Šliavaitė, K. (2012) Etninės mažumos darbo rinkoje: kalbos, pilietybės ir socialinių tinklų reikšmė (Visagino atvejis)”, *Etniškumo studijos*. Vilnius. 2012/1-2: 103-125.
- Šliavaitė, K. (2011) “Etninio identiteto paieškos: Vilniaus baltarusių atvejis”, *Etniškumo studijos*. 2011/1-2: 111-135.
- Šutinienė I. „Komunikacinė atmintis Lietuvos didžiuosiuose miestuose“, Alvydas Nikžentaitis (sud.) *Atminties daugiasluoksniškumas. Miestas, valstybė, regionas*. Vilnius LII leidykla. P. 385-486.
- Taljūnaitė, M. (2014). Tautinio ir pilietinio identiteto daryba ir raiška: Klaipėdos naujosios kartos rusakalbių atvejo studija, *Etniškumo studijos*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institutas. 2014/2: 109-123.

Žiobienė E. (2013) „Tautinių mažumų vaikų teisės: reglamentavimo ir įgyvendinimo iššūkiai“, *Tautinių mažumų apsauga: tarptautinės teisės aspektai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. p. 83-127.

**LIETUVOJE GYVENANČIŲ TAUTINĖMS MAŽUMOMS PRIKLAUSANČIŲ ASMENŲ
PADĖTIES TYRIMO IR REZULTATŲ ANALIZĖS
ATASKAITA**

D. REKOMENDACIJOS

Tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo ir integracijos į Lietuvos visuomenę 2016 – 2022 metų plėtros programai

_____ 2015 m. gruodžio 07 d. _____
(Data)

_____ Vilnius _____
(Vieta)

Tiekėjo pavadinimas	Lietuvos socialinių tyrimų centras
Tiekėjo adresas	A.Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius
Už pasiūlymą atsakingo asmens pareigos, vardas, pavardė	Dr. Vita Petrušauskaitė / Stanislava Lavcel
Tyrimo vykdytojai	Dr. Vita Petrušauskaitė, dr. Kristina Šliavaitė, dr. Monika Frėjutė-Rakauskienė
Telefono numeris	8 5 272 2063
El. pašto adresas	vita@ces.lt

Turinys

Rekomendacijos	3
1. Tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo priemonės	4
2. Integracijos į Lietuvos visuomenę priemonės	8

Rekomendacijos

Įgyvendinant užsakovo suformuluotus uždavinius buvo atlikta Lietuvoje gyvenančioms tautinėms mažumoms priklausančių asmenų situacijos analizė. Reprezentatyvi apklausa, žiniasklaidos tyrimas ir mokslinės literatūros analizė leido įvertinti tautinėms mažumoms priklausančių asmenų padėtį (tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo iššūkius ir integracijos lygį) ir nustatyti priemones, kuriomis valstybė gali gerinti Lietuvoje gyvenančių tautinių mažumų tapatumo išsaugojimą ir jų integraciją į visuomenę. Remiantis atliktais tyrimais buvo parengtos pagrįstos išvados ir rekomendacijos skirtos parengti Tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo ir integracijos į Lietuvos visuomenę 2016–2022 metų plėtros programą. Rekomendacijų paketas apima šias pagrindines sritis:

1. **Tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo priemonės:** tautinėms mažumoms priklausančių asmenų galimybių plėtoti ir puoselėti savo kultūrą stiprinimas, poreikių išsaugoti kalbą, religiją, tradicijas ir kultūros paveldą įvertinimas ir kt.
2. **Integracijos į Lietuvos visuomenę priemonės:** teisių į lygybę prieš įstatymą ir apsaugos nuo diskriminacijos stiprinimas, pakantumo ir dialogo tarp skirtingų tautinių grupių skatinimas (ypač žiniasklaidos ir švietimo srityse), apsauga nuo neapykantos ar smurto dėl etninės kilmės, tautinėms mažumoms priklausančių asmenų pilietinio aktyvumo stiprinimas ir kt.

Atliktas tyrimas atskleidė, jog būtina formuoti šiuolaikišką, į naujus globalius iššūkius (migraciją, naujas geopolitines įtampas, kt.) atsižvelgiančią tautinių mažumų politiką. Tautinių mažumų departamentas prie LR Vyriausybės (toliau – Tautinių mažumų departamentas arba TMD) turi būti aktyvus veikėjas, tinkamai reaguojantis į kylančius globalius ir vietos iššūkius, įgalinantis dialogą tarp tautinių mažumų bendrijų ir valstybinių institucijų, užtikrinantis sėkmingą tarpinstitucinį bendradarbiavimą sprendžiant tautinių mažumų grupėms aktualius klausimus, o taip pat inicijuojantis viešus debatus dėl tautinių mažumų politikos vizijos ir gairių. Viešojoje erdvėje būtina įtvirtinti tautos kaip pilietinės, o ne etniniu pagrindu kuriamos, bendruomenės sampratą (remiantis 2006 m. Konstitucinio teismo išaiškinimu), plėsti skirtingoms etninėms grupėms priklausančių žmonių savitarpio supratimą ir atvirumą bendradarbiavimui, skatinti pozityvias jaunimo iniciatyvas ir dialogą tarp mokyklų, mokančių skirtingomis (lietuvių, rusų, lenkų ir kt.) kalbomis. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją ir tinkamai reaguojant į kylančius iššūkius, yra būtina kritiškai įvertinti skirtingų Lietuvos istorinių periodų (tarpukario Lietuvos, sovietmečio, pirmųjų Nepriklausomybės dešimtmečių) tautinių mažumų politikos įgyvendinimo praktikas ir inicijuoti atviras diskusijas dėl pagrindinių šiuolaikiškos, aktualios tautinių mažumų politikos principų įtraukiant tiek akademinės bendruomenės (politologus, filosofus, sociologus, kultūros tyrėjus ir kt.), tiek tautinių bendrijų atstovus. Tautinių mažumų departamentas turėtų būti viešojoje erdvėje atpažįstama institucija, atstovaujanti tautinių mažumų interesus, o taip pat skatinanti dialogą tarp skirtingų socialinių grupių Lietuvos visuomenėje.

Tautinių mažumų tapatumo išsaugojimo priemonės

Atliktos tautinių mažumų apklausos duomenys rodo¹, kad tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims etninė tapatybė išlieka svarbi asmeninio tapatumo dalis. Paprašyti įvertinti priemones, kurias valstybė galėtų įgyvendinti skatinant tautinių mažumų integraciją ir tautinio tapatumo išsaugojimą, respondentai didelę svarbą teikė gimtosios kalbos mokymui bendrojo ugdymo mokyklose (tiek lietuvių, tiek tautinių mažumų mokomosios kalbos mokyklose), skirtingų etninių grupių istorijos ir kultūros mokymui mokyklose, taip pat savo papročių, kultūros ir tradicijų išsaugojimui, kasdieniam gimtosios kalbos vartojimui, galimybei lankytis kultūros renginiuose, rengiamuose jų gimtąja kalba ir kt. Šie tautinių mažumų poreikiai atsiskleidė ir kituose atliktuose tyrimuose, tokiuose kaip tarptautiniame tyrime ENRI-East: Europietiškujų, nacionalinių ir regioninių tapatybių sąsajos: tautos tarp valstybių prie naujų rytinių ES sienų (2008–2011) bei pietryčių Lietuvos regione atliktuose tyrimuose (Kazėnas et al 2014, Šliavaitė 2015)². Toliau apžvelgiamos rekomenduojamos priemonės tautinių mažumų tapatumo išsaugojimui.

Tautinės tapatybės išsaugojimas švietimo sistemoje

Mokykla yra svarbi erdvė, kurioje formuojamas tautinis identitetas, solidarumas su etnine ir pilietine bendruomene. Mokyklose skirtingomis mokomosiomis kalbomis (lietuvių, rusų, lenkų) mokosi vaikai iš skirtingos etninės, kalbinės aplinkos. Tai ypač būdinga regionams, kuriuose gausiai gyvena tautinės mažumos. Tyrimai atskleidė, jog tapatinant mokyklą bendruomenę su ugdymo kalba, ignoruojama etninė, kultūrinė įvairovė, o tuo pačiu atsiranda pavojus mažumų grupių marginalizacijai (Reingardė, Vasiliauskaitė ir Erentaitė 2010). Mokslininkai pabrėžia būtinybę į ugdymo programas įtraukti daugiau informacijos apie skirtingas sociokultūrinės Lietuvos visuomenės grupes, ugdymo procese visus mokinius supažindinti su Lietuvos etninių grupių istorija ir kultūra, kelti ugdymo įstaigų darbuotojų tarpkultūrinės kompetencijas (Reingardė, Vasiliauskaitė ir Erentaitė 2010, Žiobienė 2013). Mokslininkai atkreipia dėmesį į mažėjantį bendrą (tiek etninės daugumos, tiek tautinių mažumų) mokinių skaičių ir dėl to mažėjantį mokyklų tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis skaičių (Petrušauskaitė ir Pilinkaitė Sotirovič 2012). Atsižvelgiant į šias išvagas yra svarbu:

- Užtikrinti, jog esant poreikiui mokyklose lietuvių mokomąja kalba skirtingų tautybių vaikai (ypač – gausiausių etninių grupių) turėtų galimybę mokytis savo gimtosios kalbos. Tautinių mažumų departamentas, bendradarbiaudamas su kitomis institucijomis (savivaldybėmis, ugdymo įstaigomis, tautinėmis bendrijomis), turėtų reguliariai vertinti

---

¹ Čia ir kitur, kur cituojami tautinių mažumų apklausos duomenys, žr. Lietuvos socialinių tyrimų centras (2015) Reprezentatyvi tautinių mažumų apklausa. Ataskaita.

² Literatūros nuorodų bibliografinius aprašus žr. „Tyrimų apie tautines grupes Lietuvoje (2010-2015) apžvalga“ I ir II dalies šaltiniai.

mokyklų kitomis mokomosiomis kalbomis (rusų, lenkų) poreikį tautinių mažumų grupėse.

- Ištirti dvikalbio mokymo mokyklose lietuvių mokomąja kalba galimybes: koks dvikalbio ugdymo poreikis egzistuoja skirtingose regionuose bei kokios yra šio ugdymo įgyvendinimo kliūtys. Inicijuoti diskusijas apie Lietuvos švietimo sistemos būklę, ateities viziją ir tautinių mažumų grupių narių poreikius švietimo sistemoje.
- Tautinių mažumų departamentas, bendradarbiaudamas su Ugdymo plėtotės centru, turėtų skatinti daugiakultūrį dialogą, tarpusavio toleranciją mokyklų bendruomenėse. Parengti metodinę medžiagą, mokymo priemones, padedančias į bendrą mokymo temų, mokykloje minimų švenčių kalendorių įtraukiant ne tik etninės daugumos tradicines šventes, svarbių datų minėjimus, bet ir tautinėms mažumoms svarbias tradicijas, šventes. Skatinti pedagogų, administracijos darbuotojų, dirbančių švietimo srityje jautrumą tarpkultūriniais skirtumams, ugdyti tarpkultūrinės kompetencijas.
- Dėl bendro gyventojų ir mokinių (ypač rusų tautybės) mažėjimo reorganizuojant mokyklas, mokykloms bus sudėtinga būti ta vienintele erdve, kurioje reprodukuojama etninė tapatybė. Tautinių mažumų departamentas turėtų inicijuoti platesnes diskusijas tautinių mažumų grupių viduje, įtraukiant skirtingų kartų atstovus, jaunimo lyderius, moterų organizacijas, apie alternatyvias erdves ir priemones tautinių mažumų tapatybės ir kultūros raiškos poreikiams patenkinti. Galimi alternatyvūs variantai galėtų būti kultūros centrai, tikslinis finansavimas tautinių mažumų jaunimui skirtai žiniasklaidai ir kt.

Šeštadienių (sekmadienių) mokyklų veikla

2015 m. tautinių mažumų apklausa atskleidė, jog sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos yra aktualiausios mažesnėms etninėms grupėms – tiek vaikų ugdymui, tiek neformaliai suaugusiųjų ugdymui. Nemaža dalis respondentų (iš mažesnių skaičiumi etninių grupių) nurodė, jog norėtų turėti galimybę (kaip suaugę asmenys) dalyvauti sekmadieninės (šeštadieninės) mokyklos veikloje.

- Tautinių mažumų departamentas turėtų reguliariai sekti sekmadienių (šeštadienių) mokyklų poreikio dinamiką. Inicijuoti diskusijas su tautinių mažumų grupių nariais apie tai, kokios šeštadienių (sekmadienių) mokyklų veiklos būtų patrauklios tautinių bendrijų nariams, bei koks turėtų būti šių veiklų turinys, kad jos neprodukuotų etnocentrizmo ir etninio uždarumo, o sykiu su tautinės kultūros sklaida ugdytų ir tarpkultūrinės kompetencijas.
- Tautinių mažumų departamentas turėtų būti aktyvus veikėjas, strateguojantis / numatantis būsimą finansavimo šeštadienių (sekmadienių) mokyklų veikloms poreikį, koordinuojantis finansavimo šaltinius skirtingoms programoms, o taipogi užtikrinantis, jog Lietuvos Respublikos valstybė tautinių bendrijų būtų matoma kaip formuojanti ir įgyvendinanti nuoseklią politiką, remiančią daugiakultūriškumą ir jo raišką.

Žiniasklaida tautinių mažumų kalbomis

Apklauso duomenys rodo, kad tautinėms mažumoms priklausančių asmenų žiniasklaidos vartojimo įpročiai išlieka panašūs kaip ir ankstesniais metais (žr. ENRI 2011, Vilmorus 2014³). Populiariausios žiniasklaidos priemonės – televizija ir naujienų svetainės internete. Svarbu atkreipti dėmesį į egzistuojančius žiniasklaidos vartojimo įpročius skirtinguose amžiaus grupėse – apklauso duomenys rodo, kad jaunesnio amžiaus grupėje (18–39 metų) populiariausias žiniasklaidos šaltinis yra naujienų svetainės internete lietuvių kalba, visiškai nepopuliarus – Lietuvoje leidžiami laikraščiai rusų kalba, mažesnę svarbą turi ir Rusijos televizijos stočių programos. Vyresnėje amžiaus grupėje populiariausiu žiniasklaidos šaltiniu išlieka televizija (ypač – Rusijos televizijos stotys), daug žmonių skaito ir Lietuvoje leidžiamus laikraščius rusų kalba. Atsižvelgiant į šiuos tyrimo rezultatus būtina:

- Finansiškai remti tautinėms mažumoms Lietuvoje skirtas žiniasklaidos priemones (internetu portalus, spaudą), sudaryti sąlygas šioje žiniasklaidoje dirbantiems žurnalistams, redaktoriams kelti savo kvalifikaciją, dalyvauti mokymuose, seminaruose.
- Daugiau dėmesio skirti regioninei žiniasklaidai (tiek lietuvių, tiek rusų, tiek kitomis mažumų kalbomis) tuose regionuose, kuriuose gyvena didžiausios tautinės mažumos (pietryčių Lietuvos regionas, Klaipėdos, Visagino miestai). Tai įgyvendinti bendradarbiaujant su Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondu, skelbiant tematinis konkursus, skirtus aprašyti vietos tautinių mažumų bendruomenėms svarbias problemas.

Istorinės atminties konfliktų sprendimas

Kolektyvinė atmintis, pasakojimai apie svarbius istorinius įvykius yra svarbūs etninio tapatumo ir pilietinio bendrumo konstravimui (Ehin, Berg 2009; Golubeva 2010, kt.). Tyrimai atskleidė, jog Lietuvos etninės grupės konstruoja skirtingus pasakojimus apie tam tikrus svarbius istorinius įvykius: skiriasi sovietinio periodo vertinimai lietuvių ir rusų grupėse, Antrojo pasaulinio karo pabaigos vertinimai (Šutinienė 2013; Frėjutė-Rakauskienė 2013a,b), lietuvių ir lenkų grupėse išlieka neišspręstos įtampos dėl Vilniaus okupacijos tarpukario laikotarpiu (Kazlauskaitė 2011). Istoriniai pasakojimai neretai tampa politizuojami, pasitelkiami politinių lyderių kuriant įtampas visuomenėje ir priešpriešą etniniu pagrindu (Frėjutė-Rakauskienė 2015). Atviros diskusijos apie istorinę praeitį yra svarbios sprendžiant įsisenėjusias įtampas, kuriant pilietinį solidarumą.

- Tautinių mažumų departamentas galėtų būti ta institucija, kuri inicijuotų akademinės bendruomenės (politologų, istorikų, menotyrininkų, kultūros tyrėjų ir kt.) diskusijas apie

---

³ Vilmorus (2014). *Lietuviškos, rusiškos ir kitų šalių žiniasklaidos naudojimas ir vertinimas Lietuvoje*. Reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa 2014 m. gruodžio 5–14 d. Tyrimas atliktas Lietuvos radijo ir televizijos komisijos užsakymu.

skirtingus istorinius įvykius bei jų vertinimus žvelgiant iš skirtingų perspektyvų, kuriant atvirą ir visai pilietinei bendruomenei aktualų istorinį naratyvą.

- Tautinių mažumų departamentas turėtų aktyviai dalyvauti šiame procese, atstovaujant tautinių mažumų poreikius, o taip pat užtikrinant tautines bendrijas atstovaujančių nevyriausybinių organizacijų ir jų lyderių dalyvavimą šiose diskusijose.

Nevyriausybinių organizacijų ir pilietinės visuomenės stiprinimas

Tautinių mažumų apklausa (2015) atskleidė, jog tautinių mažumų atstovai nežymiai, tačiau aktyviau nei Lietuvos gyventojai dalyvavo visuomeninėse veiklose – visuomeninių organizacijų, judėjimų veiklose, demonstracijose, mitinguose ar piketuose bei visuomeninėse ar pilietinėse kampanijose. Aktyvesnis tautinių mažumų dalyvavimas pilietinio protesto veiklose nurodo ne tik skirtingas pilietinės mobilizacijos formas, bet atkreipia dėmesį į politiniame lygmenyje nesprendžiamas tautinėms mažumoms aktualias problemas. Viešojoje erdvėje trūksta informacijos apie skirtingas nuomones, pozicijas pačiose tautinių mažumų grupėse (Frėjutė-Rakauskienė 2015). Kita vertus, žiniasklaidos tyrimas atskleidė, jog žiniasklaidoje temas apie tautines mažumas formuoja ne pačių mažumų atstovai, o etninės daugumos atstovai⁴. Atsižvelgdami į šiuos tyrimų rezultatus, rekomenduojame:

- Tautinių mažumų departamentas turėtų glaudžiai bendradarbiauti su tautinių mažumų (ypač – jaunimo) nevyriausybiniomis organizacijomis, stiprinti jų lyderių kompetencijas, įtraukti juos į aktualius apmokymus, informuoti apie įvairias nevyriausybinioms organizacijoms skirtas finansavimo programas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje.
- Stiprinti bendradarbiavimą su tikslinėmis tautinių mažumų grupėmis: a) žurnalistais, dirbančiais tautinių mažumų ir nacionalinėje žiniasklaidoje orientuotoje į tautines mažumas, b) mokytojais, dirbančiais mokyklose tautinių mažumų mokomosiomis kalbomis. Organizuoti į šias grupes orientuotus kompetencijų ugdymo seminarus ir kursus, planuojant tikslinį finansavimą šių grupių veikloms.
- Aktyviai dalyvauti formuojant viešą diskursą apie tautinėms mažumoms aktualius klausimus (inicijuojant seminarus, diskusijas tautinėms mažumoms aktualiais klausimais, viešinant šių diskusijų turinį platesnėje visuomenėje, kuriant žurnalistų, rašančių tautinėms mažumoms aktualiais klausimais tinklą, diskusijų forumą ir pan.).

---

⁴ Žr. Lietuvos socialinių tyrimų centras (2015) Žiniasklaidos turinio tyrimo ataskaita.

2. Integracijos į Lietuvos visuomenę priemonės

Neapykantos kurstymo ir diskriminacijos prevencija

Kaip atskleidė reprezentatyvi tautinių mažumų apklausa (2015), bei kiti tyrimai (Matulionis et al 2011 a,b,c), lyginant su bendrais ES vidurkiais, diskriminacijos dėl tautybės paplitimas Lietuvoje yra gana žemas. Vis tik, tautinių mažumų apklausos duomenys rodo, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys gali skirtingai suvokti, atpažinti ir reaguoti į diskriminaciją. Ekspertai teigia, jog tautinės neapykantos kurstymas nėra tinkamai vertinamas Lietuvos visuomenėje ir skirtingų institucijų atstovų (Biekša 2013). Atsižvelgdami į tyrimų rezultatus TMD ir kitoms atsakingoms institucijoms rekomenduojame:

- Reguliariai sekti visuomenės nuostatų skirtingų tautinių mažumų grupių atžvilgiu dinamiką. Tai įgyvendinti užsakant mokslinius tyrimus ir inicijuojant platesnes diskusijas visuomenėje.
- Sukurti žiniasklaidos stebėjimo ir analizės modelį, bei reguliariai vykdyti žiniasklaidos lietuvių kalba monitoringą apie gausiausių etninių grupių vaizdavimą (tematiką, siejamą su tomis grupėmis, pasikartojančius stereotipus, nepakantumo raišką straipsnių turinyje). Sekti ir analizuoti žiniasklaidos turinio pokyčius.
- Bendradarbiaujant su Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba stiprinti diskriminacijos ir tautinės neapykantos apraiškų atpažinimą tautinių mažumų grupėse – skirti finansavimą tiksliniams tautinių mažumų nevyriausybinėms organizacijų projektams, vykdyti visuomenės informavimo kampanijas.
- Įgalinti atpažinti neapykantos kurstymo apraiškas tų institucijų atstovus, kurių funkcijos numato kovą su šiais neigiamais reiškiniais: pvz., organizuoti apmokymus prokurorams, policijos darbuotojams. Taip pat skatinti visuomenės jautrumą neapykantos ir neigiamų nuostatų atvejams.

Lygių galimybių švietimo sistemoje užtikrinimas

Tyrimai atskleidžia, jog Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose reikia kurti aplinką, kuri yra tolerantiška įvairovei, kurianti bendrumą, skatinanti tarpkultūrines kompetencijas, būtina kelti ugdymo darbuotojų kompetencijas (Reingardė, Vasiliauskaitė ir Erentaitė 2010). Tarptautiniai tyrimai atskleidžia, jog etnocentrinis bendrojo lavinimo turinys gali būti nepriimtinas tautinių mažumų jaunimui, o tuo pačiu skatinti jų marginalizaciją ir nesitapatinimą su platesne pilietine bendruomene (Toots ir Idnurm 2012). Mažėjant bendram mokinių skaičiui, būtina ieškoti naujų būdų užtikrinant galimybes tautinėms mažumoms priklausantiems mokiniams mokytis gimtosios kalbos (Petrušauskaitė ir Pilinkaitė Sotirovič 2012). Per visą Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpį neišspręsta romų vaikų ankstyvojo pasitraukimo iš ugdymo sistemos problema (Petrušauskaitė 2014). Kita vertus, Lietuvos viešojoje erdvėje trūksta conceptualių diskusijų apie bendrojo lavinimo mokyklų ateities viziją, tautinių mažumų situaciją Lietuvos švietimo

sistemoje. Atsižvelgdami į tyrimų rezultatus TMD ir kitoms atsakingoms institucijoms rekomenduojame:

- Inicijuoti diskusijas apie Lietuvos švietimo sistemos būklę, ateities viziją ir tautinių mažumų grupių narių poreikius švietimo sistemoje. Siekti, jog būtų atpažįstamos ir kritiškai vertinamos etnocentrizmo apraiškos bendrojo ugdymo programose ir kuriama skirtingas tautines grupes įtraukianti, bendrumą kurianti bendrojo ugdymo koncepcija. Tai įgyvendinti atliekant skirtingų etninių grupių poreikių ir jausenos bendrojo lavinimo ugdymo mokyklose (tiek lietuvių mokomąja kalba, tiek tautinės mažumos kalba) stebėseną, tikslinius tyrimus.
- Bendradarbiaujant Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba inicijuoti ir įgyvendinti lygybės statistikos rinkimą bei reguliariai vertinti tautinių mažumų situaciją švietimo sistemoje (skirtingoms etninėms grupėms priklausančių vaikų ir jaunimo išsilavinimo lygį, pasiekimų rezultatus, ankstyvo pasitraukimo iš ugdymo sistemos dažnį ir kt.)
- Remti projektus, skirtus jaunimo, besimokančio skirtingomis mokomosiomis kalbomis (lietuvių, rusų, lenkų ir kt.) mainams – neformaliojo ugdymo pagalba skatinti jaunų žmonių dalyvavimą demokratiame gyvenime, aktyvų pilietiškumą, kultūrų dialogą, socialinę įtrauktį ir solidarumą.
- Atkreipti dėmesį į vietos lygmens praktikų svarbą užtikrinant specialių poreikių turinčių grupių (pvz. romų) lygias galimybes švietimo sistemoje. Būtina surinkti informaciją apie skirtingose savivaldybėse įgyvendinamas priemones ir siekti, jog gerosios praktikos būtų įgyvendinamos ir kitose savivaldybėse. Tautinių mažumų departamentas galėtų inicijuoti panašaus pobūdžio tyrimus ir tarpininkauti užtikrinant bendradarbiavimą tarp savivaldybių dalinant patirtimis ir įgyvendinant gerąsias praktikas.
- Tautinių mažumų situacija švietimo sistemoje ir susiję klausimai yra aktualūs tautinėms mažumoms, todėl vykdant reformas būtina konstruktyviai vesti dialogą su tautinių mažumų bendrijų atstovais. Mažinant įtampas ir siekiant teigiamų rezultatų, būtina analizuoti tautinių mažumų narių požiūrį į vykstančią švietimo sistemos reformą: atlikti tyrimus, kurių metu apklausiami mokiniai, tėvai, mokyklų administracijų atstovai.

Lygių galimybių darbo rinkoje užtikrinimas

Mokslininkai pabrėžia, jog dėmesys socialinių ir ekonominių problemų sprendimui stiprina tautinių mažumų integraciją (Cheskin 2015). Atlikta mokslinių tyrimų apžvalga atskleidė, jog Lietuvoje nėra atliekami sistemingi tyrimai apie tautinių mažumų dalyvavimą darbo rinkoje, nėra stebėsenos mechanizmų, nėra duomenų kaip tautinėms mažumoms priklausantys asmenys yra įdarbinami viešajame sektoriuje. Kita vertus, akivaizdu, jog tam tikros įtampos egzistuoja, kadangi tautinėms mažumoms priklausantys asmenys santykinai dažniau užima žemesnes pozicijas darbo rinkoje nei daugumos atstovai (Kasatkina ir Beresnevičiūtė 2010), kokybiniai tyrimai atskleidžia tautinių mažumų (ypač – vyresnės kartos) pažeidžiamumo savijautą darbo

rinkoje (Šliavaitė 2012). Atsižvelgdami į tyrimų rezultatus TMD ir kitoms atsakingoms institucijoms rekomenduojame:

- Bendradarbiaujant su kitomis valstybinėmis institucijomis (pvz., Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba) inicijuoti ir įgyvendinti lygybės statistikos rinkimą bei įvertinti tautinių mažumų situaciją darbo rinkoje.

Valstybinės (lietuvių) kalbos mokymas

Pastarojo laikotarpio tyrimai atskleidžia, jog lietuvių kalbą moka ir vartoja didžioji dalis tautinių mažumų grupių narių. Tautinių mažumų apklausoje 69,2 proc. lenkų tautybės respondentų, 64,1 proc. rusų ir 53,7 proc. kitų tautinių mažumų grupėje nurodė laisvai kalbantys, rašantys ir skaitantys lietuvių kalba, tik palyginti nedidelė dalis (11 proc.) respondentų nurodė, jog darbindamiesi ar darbinuose santykiuose turėjo problemų dėl valstybinės kalbos nemokėjimo. 2007–2009 m. didžiosiose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje) atliktas kalbų vartojimo tyrimas atskleidžia, jog lietuvių kalbą kitakalbiai miestų gyventojai vartoja įvairiose sferose (oficialiojoje, vartojant žiniasklaidą, o taip pat ir privačiame gyvenime) ir ją moka absoliuti dauguma kitakalbių Vilniaus, Kauno, Klaipėdos gyventojų (Ramonienė 2010: 280–281). Mokslininkai teigia, jog „sociolingvistiniai duomenys rodo, kad lietuvių kalbos nevartoja ar nemoka tik senesnio amžiaus žmonės, o vidutinio amžiaus gyventojai ir jaunimas moka lietuvių kalbą ir dažniausiai laisvai bendrauja lietuviškai” (Brazauskienė 2013: 180). Kita vertus, būtina atkreipti dėmesį į regioninius skirtumus: kalbininkų teigimu, nemokančių lietuvių kalbos yra Visagino savivaldybėje, Šalčininkų ir Švenčionių rajonuose (Brazauskienė 2013: 180). Visagine atlikti tyrimai rodo tam tikrą tautinių mažumų grupių narių pažeidžiamumą jauseną dėl valstybinės kalbos žinių (Šliavaitė 2012, Labanauskas 2014), čia skiriasi ir lietuvių kalbos mokėjimo lygis lyginant su kitais Lietuvos regionais (Lichačiova 2013).

Nors didžioji dalis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų moka ir kasdien vartoja lietuvių kalbą, tautinių mažumų tankiau gyvenamose vietovėse būtų tikslinga organizuoti lietuvių kalbos kursus tikslinėms tautinių mažumų grupėms. Atliktos apklausos duomenys rodo, kad šiuos kursus tikrai lankytų 2,5 proc. tautinėms mažumoms priklausančių asmenų (nuo bendro savivaldybės, kuriose vykdyta apklausa, gyvenančių tautinių mažumų skaičiaus tai sudarytų apie 8000 žmonių), greičiausiai lankytų (jei tiktų pasiūlytas kursų laikas) – dar 6,3 proc. tautinių mažumų atstovų (t.y. apie 20 000 žmonių). Atsižvelgdami į šiuos duomenis rekomenduojame:

- Parengti viešai prieinamų, nemokamų, patrauklių savarankiško lietuvių kalbos mokymosi priemonių (pvz., nuotolinio mokymo kursų, testų ir užduočių internete). Skleisti informaciją apie savarankiško mokymosi galimybes tikslinėms grupėms. Įtraukti lietuvių kalbos mokymosi kursus į kompiuterinio raštingumo programas bibliotekose, trečiojo amžiaus universitetų programas.

- Bendradarbiaujant su vietos savivaldos atstovais organizuoti lietuvių kalbos kursus atskiruose regionuose (pvz., Visagine, Vilniaus mieste ir kitur) ir numatyti tinkamas priemones bei lėšas šių kursų organizavimui.
- Stiprinti Lietuvos visuomenės atvirumą ir pagarbą žmonėms, kurie valstybine (lietuvių) kalba kalba su akcentu. Inicijuoti visuomenės informavimo kampanijas (pvz., socialiniuose tinkluose, žiniasklaidoje), kurioje skatinama pagarba su akcentu kalbantiems žmonėms, mažinamos patyčios, formuojamas pozityvus žmogaus, kalbančio su akcentu, įvaizdis.

Socialiniai, ekonominiai klausimai, regioninė politika

2012–2014 m. pietryčių Lietuvoje atlikto tyrimo duomenys atskleidė, kad šiame regione dirbančių nevyriausybinių organizacijų nariai vertina iš Lenkijos Respublikos gaunamą paramą, tačiau turi mažai informacijos apie galimus veiklos finansavimo šaltinius Lietuvoje (Frėjūtė-Rakauskienė 2015). Tyrimai atskleidė, jog Vilniaus mieste, Vilniaus rajone ir Šalčininkų rajone lenkų tautybės respondentai neigiamai vertina Lietuvos socioekonominę situaciją, tai, kad jie pasigenda dėmesio iš Lietuvos Vyriausybės, Prezidentės, o tai lemia ir nusivylimą valstybe ir jos vykdoma politika (Kazėnas et al 2014). Socialinių, ekonominių problemų sprendimas yra svarbus užtikrinant lygiavertį tautinių mažumų dalyvavimą visuomenės gyvenime. Lietuvos Vyriausybė ir kitos valstybinės institucijos viešojoje erdvėje turi būti matoma kaip tas veikėjas, kuris planuoja ir skiria tikslinį finansavimą tautinėms mažumoms ir tautinių mažumų tankiai gyvenamiems regionams.

- Būtina kurti nuoseklią ilgalaikę valstybės socioekonominę politiką, atsižvelgiant į specifines tautinių mažumų tankiai gyvenamų Lietuvos regionų problemas, ir siekti, jog šių regionų ekonominiai rodikliai atitiktų šalies vidurkį. Formuojant ir įgyvendinant šią politiką būtinas tarpinstitucinis bendradarbiavimas (įtraukiant Ūkio ministerija, savivaldos institucijas, vietos verslininkus ir kt.). Tautinių mažumų departamentas galėtų būti svarbus tarptautinio bendradarbiavimo veikėjas.
- Tautinių mažumų departamentas turėtų įvairias informacinius kanalus (regionine spauda, informaciniais lankstinukais, informacija internete kt.) teikti tikslinę informaciją apie valstybės vykdomą tautinių mažumų politiką ir tikslinius finansavimo šaltinius, skirtus remti vietos tautinių mažumų bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų veiklą.